

Kézikönyv

**a kis és középvállalkozások könyvvizsgálatához
a Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok alapján**

Készítette: Madarasiné Dr. Szirmai Andrea
Dr. Csendes Béláné
Wessely Vilmos

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	5
1.1.	A Kézikönyv célja.....	5
1.2.	Jogszabályi környezet	6
1.3.	Egyéb általános útbaigazítás a kézikönyv alkalmazására vonatkozóan.....	7
2.	Módszertani alapok	8
2.1.	Általános alapelvek	8
2.2.	Az alkalmazható matematikai – statisztikai módszerek bemutatása és kapcsolata a könyvvizsgálattal.....	8
2.3.	A vállalati méret problémája és megoldási lehetőségek	9
3.	A könyvvizsgálati tervezés első szakaszai	11
3.1.	A vizsgálati megbízás elfogadásának szabályozása.....	12
3.1.1.	A könyvvizsgálói megbízás elfogadásához kapcsolódó kérdések	12
3.1.2.	A könyvvizsgálói megbízás elfogadását követő könyvvizsgálói feladatok	13
3.1.3.	A könyvvizsgáló megválasztása és megbízásának dokumentumai.....	14
3.1.4.	A könyvvizsgálói megbízás megszűnésének esetei	15
3.2.	A vizsgált Társaság megismerése, információk begyűjtése.....	16
3.2.1.	Jogi viszonyok megismerése	16
3.2.2.	A könyvvizsgáló teendői a csalás, hamisítás kockázatát illetően	17
3.2.3.	A Társaság gazdasági, piaci helyzetének vizsgálata	17
3.2.4.	Szervezeti felépítés.....	18
3.2.5.	Belső ellenőrzési rendszer és informatikai rendszer vizsgálata	18
3.2.5.1.	Az ellenőrzési környezet megismerése	19
3.2.5.2.	Az információs rendszerek hatása könyvvizsgálati munkára:	20
3.2.5.3.	A könyvvizsgálat szempontjából releváns ellenőrzési tevékenységek és azok figyelemmel kísérése	22
3.2.6.	A Társaság könyvvezetési sajátosságainak megismerése, az alkalmazott informatikai rendszerek belső összefüggései	24
3.2.7.	Adózási helyzet	24
3.2.8.	Személyzet és munkaügy	24
3.2.9.	Környezetvédelmi kérdések	25
4.	A könyvvizsgálati terv elkészítése	26
4.1.	A Könyvvizsgálati kockázatok, lényegesség meghatározása.....	26
4.1.1.	A vizsgálati stratégia felállítása:	26
4.1.2.	A vizsgálati kockázattal és a lényegességi küszöbértékkel kapcsolatos kérdések	27
4.1.2.1.	Vizsgálati kockázat	28
4.1.2.1.1.	A lényeges hibás adatok kockázata.....	28
4.1.2.1.1.1.	Eredendő kockázat	28
4.1.2.1.1.2.	Ellenőrzési kockázat.....	29
4.1.2.1.1.3.	Feltárási kockázat	29
4.1.2.2.	A lényegesség az ISA megfogalmazása szerint:	30
4.1.2.2.1.	A beszámoló egészére megállapított lényegességi küszöbérték	31
4.1.2.2.2.	Kiindulási pontok a lényegességi küszöbök meghatározásához	32
4.1.2.2.3.	Lényegesség az egyes mérlegtételek vonatkozásában: (szegmentált lényegesség)	33
4.1.3.	A rendszer és elemző vizsgálatok szerepe a könyvvizsgálat tervezésekor:	34
4.1.3.1.	Rendszervizsgálat	34
4.1.3.2.	Elemző vizsgálatok	35

4.1.4.	Egyedi vizsgálatok:	36
4.1.4.1.	Az ügyfélorientált vizsgálati terv kialakítása:	36
4.1.5.	A könyvvizsgálat személyi és időbeli tervezése	37
4.2.	A hiba meghatározása és könyvvizsgálati mintavétel módszertana.....	38
4.2.1.	A hiba definíciója a könyvvizsgálatban	38
4.2.2.	Mintavétel.....	39
4.2.2.1.	A gyakrabban használt viszonyszámok.....	39
4.2.2.2.	A mintanagyság meghatározása:	42
4.2.3.	A minta tervezése	44
4.2.3.1.	Hibák és eltérések.....	45
4.2.3.2.	Mintanagyság	45
4.2.3.3.	Rétegzés	45
4.2.4.	A minta kiválasztása.....	45
4.2.4.1.	Statisztikai mintavétel	46
4.2.4.2.	Nem statisztikai mintavétel	46
4.2.4.3.	Véletlen szám alapú kiválasztás	46
4.2.4.4.	Szisztematikus kiválasztás	46
4.2.4.5.	Véletlen kiválasztás	46
4.2.4.6.	Súlyozott értéken alapuló kiválasztás	47
4.2.5.	. Az elemek vizsgálata.....	47
4.2.6.	Az eredmények értékelése.....	47
4.2.6.1.	Arányosítási módszer	47
4.2.6.2.	Eltéréseken alapuló módszer.....	47
5.	A könyvvizsgálati munkaprogram és dokumentálása	52
5.1.	A munkaprogram.....	52
5.2.	A könyvvizsgálati munka dokumentációja	52
5.2.1.	Munkapapírok:	53
5.2.2.	A Dokumentáció elve és rendszere:	54
6.	A könyvvizsgálat lezárásához beszerzendő dokumentumok és a könyvvizsgálói jelentés 57	
6.1.	A könyvvizsgált Társaság által aláírt, elfogadott beszámoló	57
6.2.	A könyvvizsgált Társaság vezetésének nyilatkozatai, kiemelten a teljességi nyilatkozat	58
6.3.	Könyvvizsgálói jelentés és kapcsolódó dokumentumok.....	59
6.4.	Könyvvizsgálói vezetői levél	61
6.5.	Összefoglaló áttekintés a könyvvizsgálat eredményeiről.....	61
6.5.1.	A főkönyvi adatok és munkapapírok végső egyeztetése:.....	62
6.5.2.	Összehasonlító adatok vizsgálata és elemző eljárások alkalmazása	62
6.5.3.	Könyvvizsgálati ellenőrző lista az elegendő és megfelelő bizonyítékok alátámasztására, végső következtetések összefoglalására.....	62
6.5.4.	Egyéb információk az auditált pénzügyi kimutatásokhoz kapcsolódó iratanyagokban	63
6.6.	A könyvvizsgálói jelentés kiadását követő feladatok	63
6.6.1.	Könyvvizsgálati dokumentáció	63
6.6.2.	A könyvvizsgálói jelentés kiadását követő új információk kezelése	64
7.	A könyvvizsgálat minőségellenőrzése	65
8.	Felhasznált irodalom	66
9.	Mellékletek.....	67

I.	A mintavétel módszertana	68
I.1.	A mintavétellel kapcsolatos kérdések kiegészítése:	68
I.2.	Az általunk javasolt MUS-technika alkalmazása a mintavételi folyamatban a mintanagyság számítására az alábbi lépésekben történik:	69
I.2.1.	Mintaméret	69
I.2.2.	A mintavétel	71
I.2.3.	A minta kiértékelése	71
II.	Pénzegység alapú mintavétel (Monetary-Unit Sampling) a Microsoft Excel használatával 74	
II.1.	A mintaméret meghatározása	74
II.2.	A minta kiválasztása	76
II.3.	Az eredmények értékelése	76
II.4.	Pontosság és rugalmasság	78
III.	Mintavétel az ACL/IDEA programmal	79
IV.	Módszertani ismertető a könyvelés ellenőrzéséhez	83
V.	Esettanulmány a könyvvizsgálati tervezésre, mintavételre és hibaelemzésre	87

1. Bevezetés

1.1. A Kézikönyv célja

A könyvvizsgálat szabályozása mind hazánkban, mind nemzetközileg alapvetően törvényekre és standardokra szorítkozik. Nemzetközi szinten ezen felül jellemző a könyvvizsgálati kézikönyv használata, ami megpróbálja az elméleti szabályozást valós folyamatokkal és módszerekkel kiegészíteni.

Miután a könyvvizsgáló felelőssége folyamatosan növekszik és a kamarai minőség-ellenőrzés változása a formai kérdésekről a tartalmi kérdésekre tevődik át szükséges a módszerekről és a lehetséges technikákról a magyar könyvvizsgálókat is tájékoztatni.

Sajnálatosan a hazai hálózatok kialakulása és terjedése igen nehezen indul be, így önálló kézikönyvvel igazán a 4 nagy könyvvizsgáló cégen kívül maximum további 3-4 cég rendelkezik. Egy kézikönyv célja éppen az kell, legyen, hogy az oktatás hiányosságait pótolva a könyvvizsgáló kezében legyen egy olyan eszköz, melyet napi munkája során tud adaptálni, és ami választ ad azokra az új kihívásokra, amellyel egy-egy könyvvizsgálatnál találkozhat.

Jelen kézikönyvben megpróbáltuk nem a standardok sorrendjében, hanem a könyvvizsgálati munka logikai sorrendjét követve összeszedni az elméleti és gyakorlati kérdéseket és bemutatni egy-két lehetséges a módszert a vizsgálat olyan szinten történő lebonyolítására, ami biztosítja a könyvvizsgálati munka elvárt megbízhatóságát és egyben a standardoknak történő megfelelést. A feladat további problematikája, hogy a könyvvizsgálat ugyanakkor egyben egy profit orientált vállalkozás, aminek megélhetést kell biztosítania az eljáró kollegáknak, így a munka hatékonysága is előtérbe kell, hogy kerüljön. Ezt jelentősen segítheti, ha az egyes könyvvizsgálati folyamatokat standardizált formában tudjuk elvégezni és a feladatok végiggondolása egyben a munka dokumentálásához is vezérfonalat biztosít.

Munkánk során megpróbáltuk a már évek óta begyakorolt és jól működő területeket csak vázlatosan ismertetni, a lényeges és/vagy problematikus kérdésekre fókuszálva. Célunk részletes alapokat adni, felhívni a figyelmet a kritikus, lényeges elemekre azokon a területeken, amely mind módszertanilag, mind tartalmilag kevésbé kidolgozottak, vagy átfogó oktatásukra nem került még sor.

Az anyagban részletes módszertani indoklást nem adtunk a kézikönyv alkalmazhatósága és terjedelmi korlátai miatt. Ugyanakkor a kézikönyv mellékletében több idevonatkozó alkalmazási lehetőség, útmutatás megtalálható, hogy a kollegáknak figyelemfelhívóként szolgáljon.

Szintén a mellékletbe tettünk olyan minta munkapapírokat, melyek egy lehetséges változatát adják a dokumentálásnak, a dokumentáció lényegességét hangsúlyozza kezelhető, követhető megoldásokat nyújtva.

1.2. Jogszabályi környezet

A könyvvizsgálati munka elvégzését szabályozó ISA és Nemzeti Könyvvizsgálati Standardokon túlmenően, a könyvvizsgálat törvényi kereteit teremti meg a **2007. évi LXXV. Törvény a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről**. (továbbiakban Kkt.) Ennek célja, hogy meghatározza a - közérdekű tevékenységnek minősülő - jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység során alkalmazandó követelményeket, amelyek biztosítják e tevékenység megfelelő ellátását. Emellett figyelembe kell venni az MKVK hatályos Alapszabályának előírásait is.

A könyvvizsgálati munkához számos jogszabály, előírás rendelkezhet, amelyek ismerete és alkalmazása a megfelelő minőségű vizsgálatokhoz és következtetésekhez, a követelmények betartásához elengedhetetlenek.

Jelen kézikönyv módszertanának és tartalmának alapjait képezik a **Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok (ISA)**, amelynek legújabb hivatalos fordítása 2010 júniusában került fel az MKVK honlapjára, és amelyeket 2009. december 15-e után kezdődő üzleti évekre vonatkozó könyvvizsgálatoknál kötelező alkalmazni. Az ISA 36 standardot ölel fel, amely kiegészül az ISQC1 Minőségellenőrzésre vonatkozó standarddal.

Új az ISA 265 standard: A belső kontroll hiányosságainak kommunikálása az irányítással megbízott személyek és a vezetés felé címmel.

Felhívjuk a figyelmet továbbá arra is, hogy az ISA 540 standardja együttesen tartalmazza a számviteli becslések és a valós értéken történő értékelés könyvvizsgálati kérdéseit, addig a magyar könyvvizsgálatban ez két standardban jelenik meg, az 540. és 545. témaszámú standardokban. A kis- és középvállalkozások könyvvizsgálatában a valós értéken történő értékelés könyvvizsgálati kérdései nem állnak a középpontban.

Az ISA 600 standardja (Speciális szempontok – csoportra vonatkozó pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatai, beleértve a komponensek könyvvizsgálóinak munkáját) az eddigiekhez képest megváltozott személetet tartalmaz, amely a jövőben jelentős hatást gyakorolhat a konszolidált vállalatcsoport tagjainak minősülő gazdálkodók ún. komponens könyvvizsgálati munkájára.

A többi standard új és felülvizsgált követelményeket és azok alkalmazásait fogalmazza meg. Ezen kézikönyvnek nem célja és feladata az ISA változásokat bemutatni, elemezni, magyarázni.

Az ISA mellett a kézikönyvben építettünk a Könyvvizsgálók Nemzetközi Szövetségének (IFAC) szakmai anyagaira is.

Mivel a kézikönyv magyar könyvvizsgálóknak készült, Magyarországon végzett, nemzeti szabályokon nyugvó auditokra, így az ISA megteremti az alapokat, de a konkrét feldolgozás során MKVK 2005. évi – 2007., 2008. és 2009. években módosított - a MKVK **Nemzeti Könyvvizsgálati Standardjait** alkalmazzuk, azokra hivatkozunk. A hivatkozás módja: pl. 200. témaszámú standard, amely tehát minden esetben a magyar könyvvizsgálati standardokat jelöli. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok a Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardokon alapulnak, azok teljes körű fordítását is tartalmazzák, hozzáfűzve a szükséges kiegészítéseket, magyarázatokat.

A Nemzeti Könyvvizsgálati Standardokon túlmenően figyelembe vettük a 2006-ban kiadott Kisvállalkozások könyvvizsgálatának módszertani útmutatójában megfogalmazottakat is, amelyből a jelen Kézikönyv megjelenésekor alkalmazásra javasolt elemeket **Dokumentumtár** néven foglaltuk össze

A könyvvizsgálat nem végezhető el a **2000. évi C. törvény a számvitelről** (továbbiakban Sztv.), valamint a **2006. évi IV. sz., gazdasági társaságokról szóló törvény** (továbbiakban: Gt.) ismerete és alkalmazása nélkül. A kézikönyv összeállítása során ezek ismeretét alapfeltételként kezeltük. Ebből adódóan ezen törvények közvetlen felhasználása nem jellemző a kézikönyvben, ahol szükséges, hivatkozunk a törvények paragrafusaira.

1.3. Egyéb általános útbaigazítás a kézikönyv alkalmazására vonatkozóan

Az alábbiakban megfogalmazunk néhány általános útbaigazítást, amely a kézikönyv olvasását, értelmezését és hatékony felhasználását megkönnyítik, valamint megközelítésünket egyértelművé teszik.

A kézikönyvben nem mutatjuk be részletesen az egyes standardokat, azokat nem írjuk le ismételten, hiszen a Nemzeti Könyvvizsgálati Standardokat minden könyvvizsgáló ismeri, azok elérhetőek az MKVK honlapján. A standardokat olyan mértékben idézzük és használjuk, amennyiben az a megértéshez szükséges, egyébként a standardra és paragrafusaira való hivatkozásokkal élünk.

Mint minden szakmának, a könyvvizsgálatnak is kialakultak és definiálásra kerültek a szakkifejezései, alapvető terminológiái, amelyeket jellemzően glosszáriumban rendeznek össze. Mivel ilyen glosszárumban az MKVK honlapján, az MKVK Nemzeti Könyvvizsgálati Standardokat megelőzően megtalálható, így a glosszáriumtól jelen kézikönyvben eltekintünk.

Az egyes fejezetek, alfejezetek feldolgozásának módszertana különbözőséget mutat, amely az eltérő témákból, az adott téma összetettségéből adódik. Így egyes témáknál röviden, felsorolás jelleggel összefoglaljuk, hogy mi az adott terület vizsgálatának célja, és mire kell fokozott hangsúlyt fektetni, más részeken részletesebb kifejtéseket és magyarázatokat olvashatnak.

A gyakorlati munka támogatására számos munkapapír, minta, segédlet, ellenőrző lista megemlítésre kerül a kézikönyvben. Ezek közül, amelyek az MKVK honlapján a standardokban, útmutatókban fellelhetők, azokra hivatkozásokat adunk. Azoknál viszont, amelyeket kiemelt jelentőségűnek tartunk ahhoz, hogy a könyvvizsgálati munka teljes folyamata követhető, átlátható legyen, a kézikönyv mellékletében külön kiemeljük. A munkapapír jellegű mellékletek előnye, hogy azok közvetlenül beépíthetőek a könyvvizsgáló által alkalmazott számítástechnikai szoftverekbe.

Bízunk abban, hogy jelen könyvvizsgálati kézikönyv elolvasása és feldolgozása hozzájárul ahhoz, hogy a könyvvizsgálók mindennapi munkájukat a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően, magas színvonalon és hatékonyan tudják ellátni.

Kellemes és eredményes olvasást, kézikönyv alkalmazást kívánunk!

2. Módszertani alapok

A módszertani alapok rövid összefoglalásának célja, hogy keretet adjon jelen kézikönyv tartalmi és szerkezeti felépítésének, rámutasson azokra a tényezőkre, amelyeket egy kis- és középvállalkozás könyvvizsgálatánál (is) központinak tartunk. E részben nem célunk ismertetni a könyvvizsgálat célját, általános alapelveit, hiszen ez a 200. témaszámú standardban olvasható, és természetesen ez teremt keretet az általunk bemutatottaknak is.

2.1. Általános alapelvek

Megítélésünk szerint a könyvvizsgálati munka akkor látható el megfelelő minőségben, helyes következtetésekkel és eredményesen, ha a könyvvizsgáló fel tudja mérni az adott Társasághoz kapcsolódó külső és belső input kockázatokat, amelyeket kezelni tud a könyvvizsgálati tervezésben és munkaprogramjában. Ebből adódóan részletesen bemutatjuk a **kockázat orientált könyvvizsgálat** legfőbb pontjait:

- a tervezést,
- a kockázatok becslését,
- a lényegesség és lényegességi küszöbértékek értelmezését és kiszámítását
- a mintavétel statisztikai és nem statisztikai módszereit.

A könyvvizsgálat alapelveinek tartjuk, hogy kizárólag a **dokumentált munka** minősül elvégzett munkának. Mint a kézikönyvben látható lesz a könyvvizsgálat egész folyamatában, így a dokumentáció során is építünk a Társaság és a könyvvizsgáló által alkalmazott **informatikai rendszerekre**, az adatok importálhatóságára. Napjainkban már a számítógép, az informatikai rendszerek és a különböző szoftverek, programok nyújtotta lehetőségek nem mellőzhetők a könyvvizsgálatban. A könyvvizsgálói szoftverek szakszerű alkalmazása esetén csökkentik a könyvvizsgálói kockázatot, növelik az audit hatékonyságát.

A részletes könyvvizsgálói munkaprogramba egyre inkább szerepet kell kapjanak a szükséges és megfelelő szintű informatikai lépések, és azok végrehajtása, amelyhez a könyvvizsgálónak a Társaságra vonatkozó minél szélesebb körű, sőt akár a teljes adatállománnyal kell rendelkeznie (például a mintavételnél, az adatok és elszámolások tesztelésénél van ennek kiemelkedő jelentősége). A dokumentumok, könyvvizsgálói bizonyítékok archiválása szintén az informatikai eszközök használata felé kell, hogy elmozduljon.

Mindezek mellett fontosnak tartjuk, hogy a könyvvizsgálat érdekében az ügyfelektől származó kigyűjtések ne lépjék túl a különböző törvényektől és a vállalkozás belső információs igényétől elvártakat, de azt alaposabb, áttekinthetőbb és rendszerezettebb formában szolgáltatassák.

2.2. Az alkalmazható matematikai – statisztikai módszerek bemutatása és kapcsolata a könyvvizsgálattal

A statisztikai tudomány a német leíró iskolából és az angol politikai aritmetikából, a valószínűség számításból és a kibernetikából alakult ki. A XIX. században a statisztika az adott ország, az államháztartás mindig jelenlegi állapotának politikai szempontú leírása volt. Valamilyen rendszer szerint összegyűjtött és csoportosított számok, az időben vagy a térben változó mennyiség különböző időpontokhoz, területekhez tartozó értékei, a változók értékei, a változók időben és térben elhatárolt sokaságának megoszlása a különböző tulajdonságok szerint, a statisztika tartalma. A statisztikai számadatokon túlmenően a statisztika magában foglalja mindazokat az eszközöket, eljárásokat is, amelyek segítségével a statisztikai számokhoz eljutunk. A gyakorlatban a statisztika számbavételi tevékenység, amelynek során társadalmi-gazdasági élet jelenségeit, folyamatát számba vesszük, az

adatok feldolgozásával és elemzésével, számszerű összehasonlításával tartalmi összefüggéseket állapítunk meg, következtetéseket vonunk le, bizonyos törvényszerűségeket tárunk fel. A statisztikai módszertan az elméleti és módszertani ismeretek célszerű tudományos rendszerbe foglalása.

A könyvvizsgálat tárgya: a megbízó ügyfél időszakos – éves – beszámolójának véleményezése a könyvvizsgáló szabványok szerinti vizsgálata alapján. A beszámoló a számviteli törvényben előírt adat-osztályokban csoportosított gazdasági adatokból áll, az adatok előírt további csoportosítása szerint.

A könyvvizsgáló minták vételezésével dolgozik, amelyek elemenkénti vizsgálata eredményei alapján következtetéseket von le a teljes könyvelési anyaga és az elsődleges számviteli információkat tartalmazó beszámoló részek hibaarányát illetően.

Az elsődleges számviteli információk, az adatok az egymástól független gazdasági eseményeket jelenítik meg, amely adatok egyedisége időben folyamatosan jelenik meg a számvitelben.

A kis és középvállalkozások könyvvizsgálata alapvetően nem matematikai statisztikai módszerekkel történik, így a hibák előfordulása és esetlegesen a már auditált anyagban történő bent maradása nehezebben és nem objektíven védhető.

Ennek az adathalmaznak a hibatartalma diszkrét valószínűségi eloszlás-függvénnyel közelíthető, ezért a kisvállalkozások könyvelésének hibavizsgálata és az ezt megelőző mintavételezése matematikai-statisztikai módszerekkel is elvégezhető. A könyvelési tételek számától és a teljes kockázat mértékétől függően számított mintanagyság hibatartalma Poisson-eloszlási függvénnyel és a normális hibaeloszlási függvénnyel közelíthető.

Ezeknek a függvényeknek értéktáblázata bármely statisztikai kézikönyvben, vagy valószínűség számítási tankönyvben megtalálható. A tapasztalat szerint, minden olyan esetben, amikor az ügyfél-kockázat közepes mértéknél nagyobb, akkor a számlacsoport vagy egyedi főkönyvi számla már megtalált hibáktól tisztított egyenlege és a számla tételszáma függvényében a biztonság érdekében szükséges minta-elem szám növekszik.

A nagyminták kategóriájában már mindenképpen alkalmazandó a statisztikai mintavételezési és hibaelemzési módszer.

Közepes vagy ennél kisebb mértékű ügyfél-kockázat esetében, kevés számla tétel és szerény számlaforgalom mellett megoldható a binomiális valószínűségi eloszlás szerinti mintavétel és hibaelemzés.

A binomiális tétel szerinti mintanagyság és hibaérték számítás olyan esetekben végezhető el táblázatok vagy kézi számolással is, ahol a minta elemszáma maximum hat. A binomiális eloszlás és a Poisson eloszlás feltételrendszere és módszertana egymással kompatibilisek, ezért a könyvvizsgálói feladatok megoldására mindkettő használható.

E kézikönyv összeállítói a megrendelő Magyar Könyvvizsgálói Kamara kívánságának megfelelően, a könyvvizsgálói oktatási anyag hiányában, a matematikai-statisztikai módszerek alkalmazhatóságát figyelemfelhívásként mutatják be, javaslatként és racionálisan legmegvédhetőbb lehetőségként.

2.3. A vállalati méret problémája és megoldási lehetőségek

Magyarországon a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. Törvény szabályozza a kis- és középvállalkozások körét, összhangban az EU idevonatkozó előírásával (2003/361/EC). Ez alapján annak eldöntése, hogy egy adott gazdálkodó kis- és középvállalkozásnak, esetleg mikro-vállalkozásnak minősül a foglalkoztatottak létszámának, az éves nettó árbevételnek és a mérleg-főösszegnek az ismeretében történhet meg. A konkrét értékeket az alábbi táblázat mutatja:

Méret	Létszám (fő)	Éves nettó árbevétel maximuma	Előző évi mérlegfőösszeg maximuma
Mikro	0-9	1 millió euró	0,5 millió euró
Kis	10-49	8,8 millió euró	4,4 millió euró
Közép	50-249	35 millió euró	17,5 millió euró

Könyvvizsgálati kötelezettség tekintetében ezt a határérték rendszert finomítja az Sztv. (155. §). és a Gt. (40-44. §) azzal, hogy szabályozza, mely esetekben kötelező a könyvvizsgálat. A módszertant tekintve azonban az EU-ban érvényes kategorizálást tartjuk irányadónak.

Mindamellet, hogy a mennyiségi mutatók alapján kategorizálhatók a gazdálkodók, ez még önmagában nem elegendő, hiszen számos minőségi ismerv is utal a kisvállalkozói jellegre.

Kisvállalkozás bármely olyan vállalkozás, amelynél

- a) a tulajdonlás és a vezetés kis számú személy (természetes személy vagy másik gazdálkodó) kezében koncentrálódik és
- b) amelyre a következő ismérvek közül egy vagy több jellemző:
 - o kis számú bevételi forrás
 - o nem túl részletes könyvvezetés
 - o korlátozott belső ellenőrzések azzal a lehetőséggel párosulva, hogy az ellenőrzéseket a vezetés semmibe veheti.

A kisvállalkozói sajátosságokból adódóan a tulajdonos-vezető tisztában van vállalkozása eredményességével, hitelképességével, jövedelmezőségével, és közvetlenül irányítja vállalkozását. A beszámolóját a törvények előírásai miatt, és alapvetően a hatóságoknak készíti. A könyvvizsgálóra is ebben a szemléletben tekint: a törvények által ráterhelt többletköltségnek, szükséges rossznak tartja, akinek a véleményét nem kéri ki a megfelelő időben, ugyanakkor a könyvvizsgáló információk, adatok kérésével „zaklatja”.

Ez a megközelítés remélhetőleg változni fog, illetve változóban van; feltételezhetően a vállalkozások növekedni szeretnének, így szerkezetük és folyamataik összetettebbé válnak, a közvetlen tulajdonos-vezetői ellenőrzés már nem kivitelezhető, a könyvvizsgáló rálátása, ellenőrző szerepe és véleménye fontossá válik. A növekedéshez többlettőkére, hitelre van szükségük, pályázati úton szeretnének forrásokhoz jutni. Ehhez megbízható, valós, hiteles beszámolóra van szükség, amelyet a könyvvizsgáló az általa elvégzett megfelelő minőségű munkával elősegíti, illetve ennek biztosítéka kell legyen.

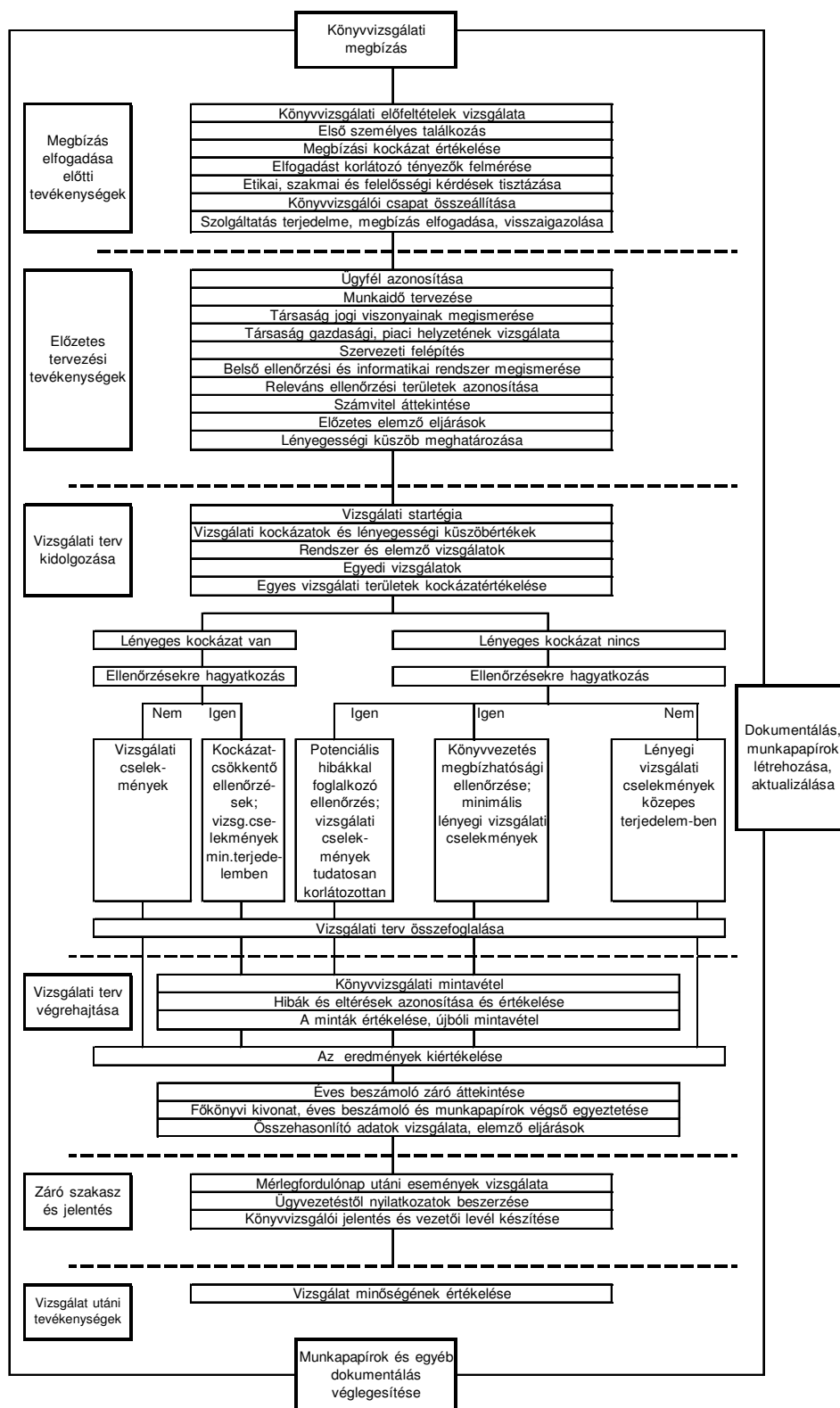
Részletesen a kisvállalkozások sajátosságairól az MKVK: Módszertani útmutató a kisvállalkozások könyvvizsgálóinak anyag 1.1, 1.2 fejezeteiben olvashat.

A fenti törvényi szabályokat, határértékeket, minőségi tényezőket és a kézikönyv célzott alkalmazási hatókörét figyelembe véve jelen kézikönyv útmutatása a következőkre épül:

- a) Alapvetően a **2-10 millió euró éves nettó árbevételű gazdálkodók** könyvvizsgálatával, annak teendőivel foglalkozunk. Ezek esetében komplexebb könyvvizsgálati munkafolyamatra van szükség, mélyebb és részletesebb kockázat orientált könyvvizsgálatra.
- b) A **2 millió euró alatti, de 100 millió Ft (Sztv. szerinti kötelező könyvvizsgálati határ) éves nettó árbevételű gazdálkodók** könyvvizsgálati sajátosságaira is kitérünk, ott ahol ez értelmezhető. Például nem szükséges részletes könyvvizsgálati stratégia, a mintavétel egyszerűbb módszertannal is elvégezhető. Ugyanakkor a lényegességi küszöbértékek kiszámításánál és alkalmazásánál nincs különbség. A könyvvizsgálati munkában gyakrabban jelenik meg a tételes vizsgálat, dokumentáció hangsúlyos, de nem olyan részletes, mint egy közép vagy nagyvállalat esetében.

3. A könyvvizsgálati tervezés első szakaszai

Még mielőtt a könyvvizsgálati tervezés lépéseinek ismertetését megkezdénénk, annak érdekében, hogy a könyvvizsgálati munka folyamatát átláthatóan szemléltessük, bemutatunk egy összefoglaló folyamatábrát. A kézikönyv tartalma is e folyamat szerint került kidolgozásra.

3.1. A vizsgálati megbízás elfogadásának szabályozása

Kapcsolódó standardok:

- 210: A könyvvizsgálati megbízások feltételei

3.1.1. A könyvvizsgálói megbízás elfogadásához kapcsolódó kérdések

A könyvvizsgáló célja, hogy egy könyvvizsgálati megbízást csak akkor fogadjon el vagy folytasson, ha

- a könyvvizsgálat előfeltételei fennállnak-e és
- a könyvvizsgáló és a vezetés és adott esetben az irányítással megbízott személyek a könyvvizsgálati megbízás feltételeit azonosan értelmezik. (210. témaszámú standard 3. bekezdés)

Napjaink gazdasági helyzetében és szűkülő könyvvizsgálati piacán egy új könyvvizsgálati munkával való megkeresést minden könyvvizsgáló szívesen elvállal. Nem szabad megfeledkezni azonban arról, hogy a megbízás elfogadását, illetve meghosszabbítását megelőzően néhány kérdést meg kell vizsgálnia a könyvvizsgálónak, illetve a szükséges dokumentumokat elő kell készítenie. A kérdések jellege és mélysége függ attól, hogy első könyvvizsgálatról van szó, vagy ismétlődő megbízásról. El kell végezni a megbízáshoz kapcsolódó ellenőrzéseket, például a megbízás elfogadásához rendelhető függetlenségi, etikai, felelősségi, korlátozó tényezőket, kockázatokat.

Mit jelent ez a gyakorlatban? A könyvvizsgálónak már a tulajdonosokkal, vezetéssel történő **első személyes találkozást megelőzően** célszerű nyilvánosan rendelkezésre álló információkat beszerezni a Társaságról. Ilyen lehet a Társaság előző évi (évek) beszámolójának letöltése, vagy amennyiben a Társaságnak van honlapja, úgy annak tanulmányozása. Ezen információk birtokában a könyvvizsgálónak már kialakulhat egy elképzelése, képe az adott Társaságról, amelyre az első megbeszélésen felmerülő támaszkodhat, a Társasághoz intézett kérdéseit erre alapozhatja.

Ezen túlmenően a könyvvizsgálónak meg kell vizsgálnia, hogy vannak-e **a megbízás elfogadását korlátozó tényezők**. Ilyen tényező adódhat a 2006. évi IV. törvény (Gt.), a 2007. évi LXXXV. Törvény a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről (Kkt.), és az MKVK Etikai Szabályzata előírásai alapján. Például:

- a) Könyvvizsgálói feladatkörrel összeegyeztethetetlen tevékenységek (Kkt. 53. §)
- b) Függetlenségi kérdések (Kkt. 61-65. §), például
 - A megbízó vezető tisztségviselője vagy vezető állású munkavállalója a könyvvizsgáló közeli hozzátartozója,
 - Olyan gazdálkodó tekintetében lát el jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenységet, amelynél saját maga vagy közeli hozzátartozója a megbízását megelőző két éven belül a legfőbb irányító (vezető) szervnek vagy a felügyelő testületnek a tagja volt vagy a megbízás időtartama alatt is tagja,
 - Nyújt-e a könyvvizsgáló (vagy a könyvvizsgáló társaság más tagja) egyéb szolgáltatást az ügyfélnek vagy közeli hozzátartozójának a könyvvizsgálaton kívül?
 - Érdekeltségi kapcsolat áll-e fenn az ügyfél és a könyvvizsgáló között?
 - Meghaladná-e az ügyféltől kapott bevétel az összes bevételének 50%-át? (Etikai szabályzat)
 - A könyvvizsgáló bejegyzett könyvvizsgálója vagy apport értékelést végző könyvvizsgálója volt-e a Társaságnak az átalakulási vagyonmérleg tervezet fordulónapját megelőző két üzleti évben? (Gt. 73. § (4) bekezdés)
 - Amennyiben átalakulással létrejött gazdasági társaság könyvvizsgálatáról van szó, és a könyvvizsgáló hitelesítette az átalakulási vagyonmérleget, akkor eltelt-e 3 év a bejegyzéstől számítva? Amennyiben nem, úgy a könyvvizsgálati megbízás nem vállalható el. (Gt. 63. § (4) bekezdés)

- Eltelt-e 3 év azóta, hogy a könyvvizsgáló vagy annak közeli hozzátartozója a könyvvizsgáló Társaság alapítója (tagja), vezető tisztségviselője, felügyelő bizottsági tagja (vagy ezek közeli hozzátartozója), munkavállalója volt? Amennyiben a 3 év nem telt le, úgy a könyvvizsgáló megbízás nem vállalható el. Könyvvizsgáló társaságok esetében ugyanezeket a kérdéseket kell megvizsgálni a tagokra, vezető tisztségviselőkre, vezető alkalmazottakra. (Gt. 41., 43 §)

Amennyiben korlátozó tényező nem áll fenn a *további etikai, szakmai és felelősségi kérdések* megválaszolása válhat szükségessé:

- A könyvvizsgálónak van-e elegendő szaktudása, képessége, tapasztalata az adott könyvvizsgálatra vonatkozóan? Problémát jelenthet sajátos iparági ismeretek hiánya, nyelvtudás hiánya, sőt akár a könyvvizsgálónak az adott Társaság könyvvizsgálatához szükséges kapacitásának hiánya is.
- A Társaság az előző években kapott-e minősített záradékot? Mi volt ennek az oka? Hatókör korlátozás veszélye fennáll-e?
- Megismerhető-e, mi volt a könyvvizsgáló váltás oka?
- A tulajdonos, vezetőség tisztában van-e azzal, elismeri-e, hogy az ő felelőssége a beszámoló összeállítása?
- Feltételezhető-e, érzékelhető-e, hogy a vezetés a könyvvizsgálói vélemény megvásárlására kísérletet tesz? Ebben az esetben nyilvánvalóan a könyvvizsgáló megbízás nem vállalható el.
- A begyűjtött információk, adatok alapján feltételezhető-e, hogy a véleménynyilvánítás elutasítása szükséges lehet? Ekkor a könyvvizsgáló megbízás nem vállalható el.
- A tulajdonosokkal, vezetéssel folytatott megbeszélések során tisztázni kell a megbízás hatókörét. Ez jellemzően a magyar Számviteli törvény és a Nemzeti Könyvvizsgáló Standardok alapján végrehajtott könyvvizsgálatot jelenti.

Ugyanakkor az Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) terjedésével sok esetben kell a könyvvizsgálónak többletmunkát felvállalnia, hogy a Társaság által szolgáltatott adatokat ellenőrizze, azok megbízhatóságát alátámassza. A könyvvizsgáló standardok tekintetében a Nemzeti Könyvvizsgáló Standardok eddig is a Nemzetközi Könyvvizsgáló Standardokra (ISA) épültek, ám utóbbi alkalmazása kötelezővé vált 2009. december 15-ét követő időszakokra, így a különbségek eltűnnek a két szabályozás között.
- Amennyiben a gazdálkodónak törvényi szabályozásból eredően más jellegű beszámolási kötelezettségei vannak, vagy a tulajdonosokkal, vezetéssel egyéb kiegészítő jelentés elkészítését is felvállalta, úgy ezt egyértelműen rögzíteni kell.

Nyilvánvalóan a megbízás elfogadásához kapcsolódó feladatokat alaposabban kell végezni, ha az adott Társaság első könyvvizsgálatáról van szó, de nem kerülhetők meg az ismétlődő könyvvizsgálatok esetében sem az esetleges új tényezők, körülmények hatásai. Például, az ügyfél a könyvvizsgáló díját nem képes kifizetni, vagy a könyvvizsgáló ügyfélkörének csökkenése miatt az egy ügyféltől befolyó árbevétel elérheti az összes árbevétel 50%-át, ha a könyvvizsgáló éves bevétele meghaladja a 10 millió forintot.

Az MKVK honlapján, a Magyar Nemzeti Minőségellenőrzési Standardok mellékletei a következők, amelyeket célszerű a megbízás elfogadását megelőzően végigtekinteni:

- 1. sz. melléklet - Függetlenségi nyilatkozat
- 2. sz. melléklet - Etikai szabályok

3.1.2. A könyvvizsgáló megbízás elfogadását követő könyvvizsgáló feladatok

Miután a könyvvizsgáló meggyőződik arról, hogy a megbízás elfogadásának nincs akadálya a következő teendői vannak:

- Első megbízás esetén az MKVK és a Nemzetközi könyvvizsgálati standardok is előírják, hogy **fel kell venni a kapcsolatot az előző könyvvizsgálóval**, vagy egyéb módon kell meggyőződni a nyitó tételek helyességéről, valódiságáról. Ez a kis- és középvállalkozások könyvvizsgálói gyakorlatában alapvetően elmarad, vagy ha meg is történik, eredménye az új könyvvizsgáló által nem igazán használható. Mindenképpen el kell kérni az előző könyvvizsgáló által kibocsátott záradékot, valamint ha készült, akkor a vezetői levelet, rövid, vagy részletes könyvvizsgálói jelentést.
- Szintén az első megbízáskor kell elvégezni az **ügyfél**, annak alkalmazottja, a rendelkezésre jogosult, továbbá a képviselő **azonosítását**. Az azonosítást ismétlődő könyvvizsgálat esetén akkor kell megtenni, ha az azonosítandó személyek kilétében változás következik be. (2007. évi CXXXVI. Törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról alapján). Ehhez található segédlet: Pénzmosás megelőzése miatti azonosítási adatlap és nyilatkozat, MKVK honlapja, jelen kézikönyvhöz tartozó Dokumentumtárban.
- Az első megbízás elfogadását követően, még a könyvvizsgálói díj meghatározását megelőzően a könyvvizsgálónak meg kell becsülnie a Társaság **könyvvizsgálatára fordítandó időt**. Egyéni könyvvizsgáló esetében ez nem jelenti a feladatok megosztását, kisebb munkacsoportok esetében már igen. Így egy egyszerű tervezéssel, az eddig bevett gyakorlatokat figyelembe véve, meg kell határozni az auditban résztvevők feladatait és a hozzárendelt munkaidőket. Enélkül nem állítható meg a könyvvizsgálati díj reális összege sem.

Gyakran érvelünk azzal, hogy a könyvvizsgálat során számos olyan körülmény és hiba, hiányosság merülhet fel, ami azt eredményezi, hogy a tervezettnél több időt kell a könyvvizsgálatra fordítani, így hiába terveztük meg az időmennyiséget, annak semmi köze a valósághoz. Ez valóban gyakran meg is történhet; például a könyvvizsgáló azért nem tudja munkáját határidőre elvégezni, mert a Társaság a könyvvizsgálathoz szükséges kimutatásokat, bizonylatokat, dokumentációkat és egyéb adatokat, információkat késve bocsátja a könyvvizsgáló rendelkezésére vagy, mert előre nem látható, a könyvvizsgálón kívüli okok miatt nem végezhető el az audit munka a megállapodott határidőre. Ennek kiküszöbölésére célszerű a könyvvizsgálói szerződésbe belevenni, hogy az ilyes eseteket, helyzeteket a könyvvizsgáló jelzi a Társaság vezetése felé, és jogosult a szerződés felfüggesztésére vagy a késedelem és/vagy a többletmunka okozta többlet időráfordítás alapján további díjazásra.

Természetesen ez még nem jelenti azt, hogy az ügyfél ki is fizeti a többlet időráfordítás díját, de tárgyalási alapnak megfelelő, lehetőséget biztosít az érvényesíthetőséghez.

Ezen feladatok elvégzését követően kerülhet sor a könyvvizsgálói szerződés megkötésére, természetesen azzal együtt, hogy a taggyűlés (közgyűlés) a könyvvizsgálót megválasztotta.

3.1.3. A könyvvizsgáló megválasztása és megbízásának dokumentumai

A könyvvizsgálót a taggyűlés (közgyűlés) választja meg határozott időre, de legfeljebb öt évre, és a megbízás általuk megadott időtartama nem lehet rövidebb, mint a megválasztástól az üzleti év számviteli törvény szerinti beszámolóját elfogadó taggyűlésig (közgyűlésig) terjedő időszak. Ennek alátámasztására a könyvvizsgáló elfogadó nyilatkozatot bocsát ki, amelyet meg kell küldenie a Társaság jogi képviselőjének és/vagy az illetékes cégbíróságnak.

Az MKVK honlapján található minta az elfogadó nyilatkozatra a Kézikönyvhöz kapcsolódó Dokumentumtárban.

A taggyűlési (közgyűlési) határozat alapján a vezetésnek szerződést kell kötnie a könyvvizsgálóval, amelynek a könyvvizsgáló megválasztását követő 90 napon belül el kell készülnie, a feleknek alá kell írnia, egyébként a taggyűlési (közgyűlési) határozat hatályát veszti. (2006. évi IV. törvény, Gt.)

Nagyon fontos azt szem előtt tartani, hogy a könyvvizsgálói szerződés egyik kulcspontja a könyvvizsgáló és a tulajdonosok, vezetőség felelősségének, jogainak és kötelezettségeinek szabályozása. Így a mintaként rendelkezésre álló szerződést igény és szükség szerint módosítani kell, ki kell egészíteni, ha szükséges jogi szakember segítségével.

Az MKVK honlapján található a könyvvizsgálói szerződésre minta a Kézikönyvhöz kapcsolódó Dokumentumtárban.

3.1.4. A könyvvizsgálói megbízás megszűnésének esetei

Az eddigiekben arról írtunk, hogy a könyvvizsgálónak milyen feladatai vannak a megbízás elfogadását megelőzően. E pontnál nem tekinthetünk el egy kis kitekintéstől abba az irányba, hogy mit kell tennie a könyvvizsgálónak akkor, ha megbízása megszűnik.

Amennyiben a megbízása azért szűnik meg, mert lejár, és az nem kerül meghosszabbításra, úgy a könyvvizsgálónak külön feladata nincs. Nem kell nyilatkozatot küldenie a cégbíróságnak, és nem kell jelentenie a Könyvvizsgálói Közfelügyeletnek sem.

Amennyiben a könyvvizsgáló megbízása az elfogadó nyilatkozata és a szerződése értelmében még nem jár le, de a Társaság taggyűlése (közgyűlése) őt visszahívja, vagy a könyvvizsgáló visszalép, lemond, akkor a könyvvizsgálónak többirányú bejelentési kötelezettsége van:

- Közölni kell a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottsággal ennek tényét, megjelölve a visszahívás vagy lemondás okát, okait. (2007. évi LXXV. Törvény, 46. § 1. bekezdés)
- Értesítenie kell a visszahívás, lemondás tényéről a megbízója tekintetében illetékes cégbíróságot (ha a megbízója cégbíróságon bejegyzett), valamint a megbízója tekintetében illetékes egyéb hatóságot (ha a megbízója egyéb hatóságnál bejegyzett), szintén ok megjelölésével együttesen.
- A könyvvizsgáló visszalépéséről szóló nyilatkozatot a cégbíróságon és a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottságon túlmenően a megbízónak is meg kell küldeni.

A visszahívásnak és a lemondásnak számos oka lehet. Arra azonban figyelni kell, hogy a könyvvizsgáló visszahívására nem adhat okot a független könyvvizsgálói jelentés tartalma, vagy a könyvvizsgálói záradék megadásának elutasítása. (Gt. 42. § 1. bekezdés, Sztv. 155/A§.)

A könyvvizsgálónak vissza kell lépnie a megbízástól például, ha:

- a szerződéses feltételek vagy a könyvvizsgálat feltételei oly módon változnak, amelyet a könyvvizsgáló az ügyféllel nem tud megoldani, egyetértés nem születik közöttük.
- a Gt. által feltételként előírt 90 napon belül nem jön létre közte és a Társaság között a könyvvizsgálatra vonatkozó megbízási szerződés.

Amennyiben a könyvvizsgáló mondja fel a szerződést, figyelnie kell arra, hogy a szerződés felbontásának időpontja ne gátolja meg, esetleg tegye lehetetlenné a Társaság beszámolójának elkészítését, illetve más könyvvizsgáló általi felülvizsgálását. Az MKVK állásfoglalásai is felhívják a figyelmet arra, hogy ennek anyagi és etikai következményei is lehetnek. Éppen ezért célszerű a megbízási szerződésben rögzíteni, hogy a rendes felmondás jogáról a mérleg fordulónapját követően lemond.

Ha az ügyfél mondja fel a szerződést akár a mérleg fordulónapját megelőzően vagy azt követően, akkor a könyvvizsgáló elveszti az ügyfelet, és nem minden esetben tud új megbízást szerezni, azaz bevételtől esik el. Célszerű lehet tehát a szerződésbe biztosítékokat beépíteni az ilyen esetekre,

például: időarányos könyvvizsgálati díj elszámolása függetlenül attól, hogy a könyvvizsgáló a feladatait képes volt-e ellátni, bánatpénz kikötése. (Kisvállalkozások könyvvizsgálatának módszertani útmutatója)

A Dokumentumtárban megtalálható kapcsolódó dokumentumok, amelyek az MKVK honlapján elérhetők:

- Ellenőrző lista a megbízás elfogadásához / meghosszabbításához
- Elfogadó nyilatkozat minta
- Megbízási szerződés minta
- Nyilatkozat a megbízástól való visszalépésre
- Pénzmosás megelőzése miatti azonosítási adatlap és nyilatkozat

3.2. A vizsgált Társaság megismerése, információk begyűjtése

Kapcsolódó MKVK standardok:

- 250: Törvények és jogszabályok figyelembevétele a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatánál
- 240: A könyvvizsgáló csalással összefüggő felelőssége a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatánál
- 315: A gazdálkodó és környezetének megismerése, valamint a lényeges hibás állítás kockázatának felmérése
- 610: A belső audit munkájának figyelembe vétele

A vizsgált Társaság megismerése nélkül a könyvvizsgálói megbízás nem látható el felelősségteljesen. A Társaság működésére, gazdálkodására vonatkozó információk begyűjtése, rendszerezése és értelmezése a könyvvizsgálati tervezés kezdeti lépései közé tartozik. (315. témaszámú standard 11-23. bekezdések) A Társaság megismerése, az egyes területek és a kapcsolódó kérdések áttekintése alapján számos következtetés vonható le, amelyet figyelembe kell venni a kockázatok meghatározásakor, a tervezéskor, a különböző lényegességi küszöbértékek számításánál, valamint a megfelelő könyvvizsgálati módszerek kiválasztásához.

A Társaság megismeréséhez az alábbi szempontokat érdemes figyelembe venni:

3.2.1. Jogi viszonyok megismerése

A könyvvizsgálat megtervezése érdekében a könyvvizsgálónak általános ismereteket kell szereznie a gazdálkodóra és az üzletágra alkalmazható törvényi és jogszabályi keretéről, valamint arról, hogyan felel meg a gazdálkodó ezeknek a követelményeknek. (250. témaszámú standard 13-17. bekezdések). Ennek módszerei lehetnek:

- A Társaság tevékenységi köreinek vizsgálata, ez alapján a kapcsolódó jogszabályi háttér feltérképezése
- Sajátos, speciális jogszabályok megismerése
- Tájékoztatást kérni a vezetőktől a jogszabályi megfelelésre vonatkozóan, a vezetők figyelmét felhívni a meg nem felelés esetén várható szankciókra, következményekre. Ha a könyvvizsgáló feltár jogszabálysértést, akkor ennek létezését és a tervezett orvosolását a vezetéssel írásban meg kell erősíteni.
- A jogi viszonyok megismerésének egyik eleme a jelentősebb szerződések bekérése és megvizsgálása, különös tekintettel a társasági szerződésre, alapítói okiratra, hatályos cégkivonatra, taggyűlési határozatokra, jegyzőkönyvekre. A cégkivonatot a megbízás elfogadásakor és a jelentés kiadását megelőzően is ellenőrizni kell. (Amennyiben az első

megbízás elfogadását követően a pénzmosás megelőzése miatti azonosítási adatlap még nem került kitöltésre, ne felejtsek el megtenni!)

- A kapcsolt felek azonosítása számviteli és adózási szempontok alapján

3.2.2. A könyvvizsgáló teendői a csalás, hamisítás kockázatát illetően

„A csalás, azaz szándékos hibás állítások két típusa releváns a könyvvizsgáló szempontjából: a beszámoló készítése során elkövetett csalásból eredő hibás állítások és az eszközök elsikkasztásából származó hibás állítások. Jóllehet a könyvvizsgáló gyaníthatja vagy –ritka esetekben – felismerheti a csalás megtörténtét, a könyvvizsgáló jogilag nem minősíti azt, hogy ténylegesen csalás történt-e.” (240. témaszámú standard 3. bekezdés)

A 240. témaszámú standard a csalás, hamisítás a könyvvizsgáló számára abban rejti a legnagyobb problémát, hogy „a csalásból eredő lényeges hibás állítás fel nem tárásának kockázata nagyobb, mint a hibából eredő lényeges hibás állítások fel nem tárásának kockázata.” (240. témaszámú standard 6. bekezdés). A könyvvizsgálónak tapasztalataira és tudására építve egészséges szakmai fenntartásokkal kell kezelnie a tulajdonosok, vezetés és a beszámolót összeállítók őszinteségét, becsületességét. A csalás, hamisítás kockázatának csökkentése érdekében a könyvvizsgálónak:

- interjút kell készítenie a Társaság vezetésével és a beszámoló elkészítésért felelős személyekkel, illetve ha szükséges és indokolt, más alkalmazottakkal is
- elemző eljárással fel kell tárnia a beazonosított szokatlan vagy váratlan kapcsolatokat, tranzakciókat, és vizsgálnia kell, hogy ezek utalhatnak-e csalásra, hamisításra
- meg kell ismernie a Társaság belső ellenőrzési tevékenységeit
- meg kell vizsgálnia a nagy összegű és/vagy rendszeres helyesbítések okait
- értékelnie kell a Társaság által alkalmazott számviteli becsléseket, azok megalapozottságát, változásának gyakoriságát és okait.

A 240. témaszámú standard függelékei segítséget nyújtanak abban, hogy a csalási kockázatot a könyvvizsgáló kezelni tudja, így itt ennek részletes bemutatásától eltekintünk:

- 1. sz. függelék: Példák a csalási kockázati tényezőkre
- 2. sz. függelék: Példák a csalásból eredő lényeges hibás állítások becsült kockázatainak kezelését célzó lehetséges könyvvizsgálói eljárásokra
- 3. sz. függelék: Példák a csalás lehetőségét jelző körülményekre

E kézikönyv mellékletében megtalálható a „csalás kockázatának becslése” munkapapír, amelyben felsorolásra kerülnek kockázati tényezők, valamint a kikérdezést elősegítő kérdések.

Amennyiben a könyvvizsgáló csalásra utaló körülményeket tárt fel, úgy ezeket első lépésben a Társaság tulajdonosaival, vezetésével kell megbeszélnie. (240. témaszámú standard 43. bekezdés)

3.2.3. A Társaság gazdasági, piaci helyzetének vizsgálata

Ez a pont szorosan kapcsolódik az 1. ponthoz, hiszen a jogszabályi környezet nem vázolható fel anélkül, hogy a Társaság tevékenységi körét ne ismernénk. Természetesen a gazdasági, piaci helyzet megismerése a tevékenységi körök ismeretén túlmutat.

Kis-és középvállalkozások esetében a legalapvetőbb módszer, amellyel ez a vizsgálati pont teljesíthető a tulajdonosokkal, vezetéssel készített interjúk, megbeszélések. Az alábbi kérdések alapján irányított beszélgetés, a tulajdonosok, vezetés saját meglátásai és egy aktuális főkönyvi kivonat és/vagy közbenső beszámoló alapján a könyvvizsgálónak reális és átfogó képe alakulhat ki a Társaságról.

Ide tartozik például a következők területek megvizsgálása:

- A Társaság főtevékenységének, ágazatának általános gazdasági, piaci helyzete, várható trendek
- A Társaság célkitűzései, stratégiái, annak változása a jelenlegi folyamatokhoz képest
- Összehasonlítások az előző időszakokkal (elemző eljárások, kikérdezés, megfigyelés, szemrevételezés), és a lényeges változások okairól tájékoztatást kérni
- Az árbevétel összege az előző évben, az évre arányosan számított árbevétel, valamint összege a könyvvizsgálati megbízás elfogadásakor, illetve a változások okai.
- Tőkeszerkezet, finanszírozási sajátosságok
- Befektetési tevékenység, annak jellege és nagyságrendje
- Jelentős értékű ingatlanok tulajdoni lapjai
- Főbb értékesítési piacok, ezek jellemzői
- Piaci versenyhelyzet, versenytársak
- Vevőkör, vevőkoncentráció, általános szerződési feltételek, fizetési feltételek, engedmények rendszere
- Jelentős vevői és szállítói, hitel, lízing szerződések megvizsgálása
- Szállítótól való függőség
- Külső fél elvárásai a Társaságtól (például hitel állomány és saját tőke aránya)
- Kapcsolt felektől való függés, finanszírozási módok
- Állami és EU támogatások aránya, jelentősége

Amennyiben a Társaság rendelkezik a tevékenységre jellemző minőségbiztosítási tanúsítvánnyal (tanúsítványokkal), úgy célszerű ezen tanúsítványok kiállítói által folytatott ellenőrzések dokumentációit elkérni, hiszen ezek egyrészt válaszokat is adhatnak a könyvvizsgálói kérdésekre, másrészt hitelesítésükkel a Társaság folyamatainak szabályozottságát és megbízhatóságát alátámasztják, vagy észrevételeikkel felhívják a figyelmet a problematikus területekre.

3.2.4. Szervezeti felépítés

Az itt megvizsgálandó kérdések, területek az alábbiak lehetnek:

- Tulajdonosok és részesedéseik aránya és összege, kapcsolódó szavazati jogok, vagy korlátozások
- Ügyvezető és a főbb vezetők azonosítása
- Kapcsolt felek, kapcsolt vállalkozások azonosítása
- A Társaság tevékenységének folyamatai és azok működése
- A Társaság szervezet struktúrája, főbb részlegei, osztályai és a közöttük lévő kapcsolatok azonosítása, az információ/adat-áramlás rendszere és gyakorisága (Amennyiben van, akkor a szervezeti és működési szabályzat áttekintése)
- A Társaság szervezeti felépítése megfelel-e tevékenységének és méreteinek?
- Belső ellenőrzés létezik-e, hogyan valósul meg (lásd az 5. pontban részletesebben kifejtve)
- A tulajdonosok (vezetés) biztosítja-e, ellenőrzi-e a számviteli rendszer megbízhatóságát
- A tulajdonosok (vezetés) érti-e a számviteli rendszerből kinyerhető információkat
- Vezetői beszámoltatás formái: készítene-e vezetői kimutatásokat, milyen céllal, milyen gyakorisággal, melyek a főbb szolgáltatott információk, a visszacsatolás módja

3.2.5. Belső ellenőrzési rendszer és informatikai rendszer vizsgálata

„A könyvvizsgálónak meg kell ismernie a könyvvizsgálat szempontjából releváns belső ellenőrzést. A könyvvizsgálat szempontjából releváns kontrollok megismerésekor a könyvvizsgálónak - a gazdálkodó munkatársainak kikérdezésén felül végrehajtott eljárások révén - értékelnie kell ezen kontrollok kialakítását, és meg kell állapítania, hogy bevezették-e azokat.” (315. témaszámú standard 12-13. bekezdések).

Ennél a könyvvizsgálati tervezési lépésnél számos esetben hallható az a könyvvizsgálói ellenvélemény, hogy a (mikro-) kis- és középvállalkozásoknál nincs belső ellenőrzési rendszer, így belső ellenőrzés sem. Ebből adódóan – hangzik az érvelés ez a tervezési lépés kihagyható.

Nem támasztható alá ez a gondolatmenet, hiszen az MKVK standardjai, és kiemelten a 315. témaszámú standardban ilyen jellegű mentesítési lehetőség nem található. A belső ellenőrzésnek több összetevője van (315. témaszámú standard 13-23 bekezdések):

- Az ellenőrzési környezet
- A gazdálkodó kockázat-felmérési folyamata
- A pénzügyi beszámoló-készítés és a kommunikáció szempontjából releváns információs rendszer, beleértve a kapcsolódó üzleti folyamatokat is
- Ellenőrzési tevékenységek
- A kontrollok figyelemmel kísérése

A több összetevő rámutat arra is, hogy a belső ellenőrzés kialakítását és fenntartásának módját a gazdálkodó mérete és összetettsége befolyásolja, de valamilyen szintű belső ellenőrzésnek lennie kell a Társaságnál. A belső ellenőrzési rendszerek működése leginkább a következő módokon jelenhet meg:

- vezetők ellenőrző tevékenysége,
- folyamatokba épített ellenőrzés, valamint
- függetlenített belső ellenőrzés.

Természetesen a kisebb méretű és nem összetett és szerteágazó tevékenységű gazdálkodónál a belső ellenőrzés sokkal egyszerűbb feladatokat és folyamatokat jelent. Egy kis- és középvállalkozás esetében nagy valószínűséggel nem fogunk találkozni függetlenített belső ellenőrzéssel, sok esetben az ide rendelhető feladatokat a vállalkozás vezetése látja el. Mindemellett létezhet esetleg felügyelő bizottság (nagyobb gazdálkodók esetében), amely ellenőrzi a társaság ügyvezetését és biztosítja, hogy a társaság eleget tesz a törvényi előírásoknak illetve a társaság irányítását szabályozó saját rendelkezéseknek. Megvizsgál minden a taggyűlés (közgyűlés) elé terjesztendő jelentést, a pénzügyi jelentéseket és a nyereség felosztására vonatkozó javaslatot.

A folyamatokba épített ellenőrzés egy kis-és középvállalkozás esetében egyaránt megjelenik a vezetés és a vezető alkalmazottak munkájában is. Sok esetben a belső ellenőrzési feladatokat a könyvelő és a tulajdonos-vezető látja el, ez a könyvvizsgálói kockázatot növelheti.

Amennyiben a belső ellenőrzés létezésének és működésének tesztelése elmarad, a könyvvizsgáló eredendő kockázata igen magas lesz, illetve úgy is fogalmazhatnánk, hogy a kockázatának egy része a könyvvizsgálati munka megkezdése előtt beazonosíthatatlan marad. *(a kockázatok értelmezése és összefüggései a következő fejezetben találhatók)*

3.2.5.1. Az ellenőrzési környezet megismerése

A könyvvizsgáló az ellenőrzési környezetre vonatkozó általános kérdésekkel megfelelő következtetésekre juthat a belső ellenőrzés létezésére, szabályozottságára, mélységére hatékonyságára vonatkozóan. Meg kell jegyezni, hogy a könyvvizsgáló ezen kérdések egy részére már a Társaság megismeréséhez kapcsolódó egyéb vizsgálati területeknél betekintést, válaszokat kaphatott. Az ellenőrzési környezet megismerésére vonatkozó főbb kérdések, azok irányai, témái az alábbiak lehetnek:

- A személyzet és munkaügyi, valamint a szervezeti felépítésre vonatkozó kérdésekre adott válaszok figyelembe vétele
- A vezetés létrehozta-e és fenntartja-e a becsületesség és etikus viselkedés kultúráját (315. témaszámú standard 14.a. bekezdés)
- A vezetés figyelemmel kíséri-e a beszámoló összeállítási folyamatot? Milyen módszerekkel teszi ezt?

- A Társaságnál van-e elkülönült részleg, amely a kockázatbecslésekkel foglalkozik? Ha a gazdálkodó mérete ezt nem kívánja meg, akkor a Társaságon belül ki ítéli meg a Társaság külső és belső kockázati tényezőket és azok hatásait? Hogyan teszi ezt meg?
- Érdeke-e, illetve van-e lehetősége a vezetésnek arra, hogy a beszámolóban hibás adatokat szerepeltessen?
- A vezetés figyelmet szentel-e az (elsősorban a beszámoló elkészítésében közreműködő és azért felelős) alkalmazottak szaktudását illetően, továbbképzésük biztosított-e?
- A beszámoló készítésében résztvevők hatáskörei és felelősségkörei szabályozottak-e? Tudják-e, hogyan kapcsolódnak a Társaság egyes tevékenységei a beszámoló készítéshez?
- A számviteli rendszerben voltak-e az előző évhez képest jelentős módosítások, illetve feltárt jelentős hibák? Gyakoriak-e a helyesbítések az elszámolásokban?
- Leltározás rendszeresen történik-e, leltár készül-e a mérlegtételek alátámasztásához? Ennek folyamata szabályozott-e (számviteli politika és szabályzatai)?

A könyvvizsgáló megvizsgálja az ide vonatkozóan rendelkezésre álló dokumentumokat, interjúkat készít, és ezek eredményeit az ide vonatkozó munkapapírok kitöltésekor rögzíti. Egy nem összetett tevékenységű kis- és középvállalkozás esetében a kérdésekre érkező válaszok meglehetősen egyszerűek lesznek, de e kérdések tisztázásával megállapítható, hogy az ellenőrzési környezet megfelelő (illetve egyáltalán létezik-e) vagy sem, és mennyiben befolyásolja a könyvvizsgálati kockázatot.

3.2.5.2. Az információs rendszerek hatása könyvvizsgálati munkára:

A könyvvizsgáló kettős kapcsolatban van a számítástechnikai rendszerekkel, egyrészt meg kell ismerje az ügyfél információs rendszerét, másrészt saját munkája során alkalmazhatja e technika előnyeit.

Az ellenőrzési környezet megismerését követően a következő szintet a pénzügyi beszámolás szempontjából releváns információs rendszer (beleértve a kapcsolódó üzleti folyamatokat, és a kommunikációt) megismerése jelenti. Ennek a területnek a feltérképezése szintén nem kedvelt feladat a könyvvizsgálók által, amelynek egyik oka lehet a könyvvizsgáló informatikai tudásának hiánya. Ilyen esetben, figyelemmel arra, hogy a 620. témaszámú standard alapján a terület kellő nem ismerete a könyvvizsgálót nem mentesíti a felelősség alól, a könyvvizsgáló köteles szakértőt igénybe venni. Ennek feltételeit a standard részletesen taglalja, így ezzel kézikönyvünkben nem foglalkozunk. (Ezért különösen fontos az MKVK azon ajánlása, hogy a megbízási szerződésbe bele kell venni, hogy ilyen esetekben a könyvvizsgálónak lehetőség nyílik a megbízó költségére külső szakértő alkalmazására.)

Még a legkisebb könyvvizsgálandó gazdálkodó esetében sem elkerülhető az információs rendszer megismerése, hiszen a napjainkban alkalmazott számítógépes információs rendszerek több ponton hatással vannak a könyvvizsgálati kockázat alakulására. E területen ki kell emelni, hogy az információs rendszer alatt nemcsak a könyvelést és az azt alátámasztó analitikus nyilvántartásokat értjük, hanem az üzleti folyamatokat dokumentáló és végigkísérő rendszereket, beleértve az elektronikus levelezés rendszerét is.

Nézzünk néhány példát arra, miért fontosak az előbb elmondottak:

- Kockázatot jelenthet, ha a számítógépes programot, a törzsadatokat és a tranzakciókat együtt tárolja a gazdálkodó, vagy ha üzembehelyezés előtt a program nem került megfelelő módon tesztelésre. (Sajnos a rendelkezésre álló idő hiányában a gazdálkodók sok esetben nem megfelelő és elegendő tesztelést követően kezdik meg a szoftverek „éles” használatát.)
- A megbízható adatokhoz és információkhoz a Társaságnak biztosítania kell az információs rendszer kompatibilitását, igazodnia kell a gyors technikai fejlődéshez, és új rendszerre való áttérésekhez.
- A könyvvizsgálati kockázatot növelik az adat- és rendszervédelemi hibák, például a jogosulatlan hozzáférés, manipulálás lehetőségei, illetve a mentések nem kellő biztosítása és dokumentálása.

- Az automatizált rendszereknél vizsgálni kell a beállítások megfelelőségét.
- A Társaságnál az egyes feladatkörök összevonása miatt összeférhetetlenség alakulhat ki az ellenőrzésben, így feltáratlan hibák lehetnek az elszámolásokban, illetve módot ad a csalásra, hamisításra.
- Az emberi hibák, szándékos mulasztások előfordulásának veszélye nagyobb a rendszerek kifejlesztésében, fenntartásában, adatokhoz való hozzáférésében, megváltoztatásában.
- Gyakran előfordul, hogy az ügyletek alrendszerek közötti automatikus feladás nem kellően dokumentált, engedélyezett és ellenőrzött, így a könyvvizsgáló számára nem állnak rendelkezésre azok a bizonylatok, dokumentációk, amely alapján bizonyítékokat gyűjthet, és azokat értékelheti.
- Integrált és automatizált rendszereknél az esetleges kézi adatrögzítések az elszámolásokat hibássá, átláthatatlanná és ellenőrizhetetlenné teszik. E megállapításban rejlik némi ellentmondás, hiszen egy integrált rendszer esetében a kézi adatrögzítések elvileg nem lehetségesek, illetve a rendszer hibájára utalnak. A gyakorlatban azonban előfordul, hogy a Társaság nem tudja finanszírozni annak költségét, hogy a legkisebb elszámolási módosításokat, új egyeztető számlákat is a programozókkal oldja meg, így az integrált rendszerbe beillesztenek egy-egy kézi számlát is.
- Szintén növelik a könyvvizsgálati kockázatot a számítógépes információs rendszer vírusfertőzései, adatvesztései, a távközlési hibák, a szándékos törlések, a fizikai sérülések.

Fenitek alapján következtethetnénk arra is, hogy az IT rendszerek alkalmazása csak többletkockázatot jelent a könyvvizsgálónak. Természetesen ez nem helyes megállapítás, hiszen számos előnyt is jelent: nagy mennyiségű adatfeldolgozás, tárolás és lekérdezés, időszerű adatok, széleskörű lekérdezési és elemzési lehetőségek, pontosabb kontrollpontok meghatározhatósága. A minél kevesebb kézi feldolgozással az elírási hibák kiküszöbölhetőek, a Társaság hasonló ügyleteinek egységes, következetes feldolgozását tesztelni lehet.

Az előzőekben felsoroltak megerősítik azt, hogy az információs rendszer, annak megbízhatóságának megismerésétől a könyvvizsgáló nem tekinthet el. A fent említett kockázatok alapján a következő területeket érdemes megvizsgálni az adott Társaság számítógépes információs rendszerére, illetve magára az alkalmazott könyvviteli szoftverre vonatkozóan:

- A Társaság könyvelését a Társaság alkalmazottai látják el vagy külső könyvelő cég?
- (Természetesen az IT rendszer vizsgálatának kötelezettsége alapvetően független ettől. A könyvelő cégek esetében is meg kell győződni a számítógépes rendszer megbízhatóságáról, de emellett meg kell vizsgálni a Társaság és a könyvelőiroda közötti kapcsolattartás, kommunikáció, bizonylat és adatáramlás módját, szabályozottságát is.)
- A beszámoló összeállításában használt szoftverek működésének ellenőrzése: integrált, beágyazott, párhuzamos tesztelés, egy ügylet nyomon követése, lekérdező programok stb.
- A szoftverek üzemeltetését és fejlesztését a Társaság alkalmazottja végzi, vagy külső gazdálkodó?
- A szoftverek fölötti ellenőrzés megfelelőségi vizsgálata
- A mentés és az archiválás ellenőrzése, az újrafeldolgozás lehetőségének vizsgálata
- A számítógépes információs rendszer jelentősége, lefedettsége, az egyes részek egymásra épülése
- A program biztonságos működéséhez és az adatkezeléshez elengedhetetlen a hozzáférések, és jelszavak létezésének és szabályozottságának ellenőrzése
- A számítógépek és a szoftverek működése az adott időszakban okozott-e hibákat?
- A gazdálkodó tevékenységeinek és a pénzügyi kimutatások szempontjából jelentős ügyletsoportok azonosítása, s azok végigkövetése a számítógépes információs rendszerben
- Az automatizált és kézi könyvelések kapcsolódásai, ellenőrzési pontok vizsgálata
- Az automatizált elszámolásoknál biztosított-e a dokumentálás, bizonylatok készítése és ellenőrzése
- A felhasználónak van-e jogosultsága a program módosítására?
- A felhasználó tudja-e úgy módosítani az elszámolásokat, hogy annak ne legyen nyoma?
- Az analitika és főkönyv kapcsolata, működhetnek-e egymástól függetlenül?

- Milyen típusú lekérdezésekre, importálási lehetőségekre alkalmas a szoftver?
- Milyen ellenőrzési pontok vannak a teljesség és helyesség ellenőrzésére a programban?

A fentiekben bemutatjuk, hogy a könyvvizsgálónak miért kell rendelkeznie számítástechnikai ismeretekkel az ügyfélnél történő kockázatok megítélése és a vizsgálat megtervezése érdekében.

A könyvvizsgálónak van a számítástechnikával egy másik oldali kapcsolata, amikor saját munkája során használja az információs rendszerek által nyújtott előnyöket, amivel növeli saját biztonságát és munkájának hatékonyságát.

Annak megtervezése, hogy milyen rendszert használjon a könyvvizsgáló természetesen túl nyúlik a kézikönyv keretein, de miután nagyon fontosnak és időszerűnek tartjuk a kérdést néhány gondolatot megemlítnünk róla.

A könyvvizsgáló saját oldalán jellemzően a könyvvizsgálói jelentés elkészítésére, a munkapapírok összeállításra és a dokumentálásra használja. Ezen szoftverek alkalmazásához a főkönyvi kivonatok beolvasására van szükség, mintadokumentumokkal rendelkeznek a vizsgálat tervezéséhez és lebonyolításához és megadják a dokumentálás vezérfonalát. E lépésekre a későbbiek során még visszatérünk.

A könyvvizsgálói szoftverek alapvetően a főkönyvi kivonatból, mint bázisból indulnak ki, így az elemzéseknél a könyvvizsgáló jelentős korlátokba ütközhet. Amennyiben lehetőségünk van az ügyfél teljes adatállományához való hozzáférésre, akkor már adatbányász szoftverek alkalmazása is indokolt (ACL, IDEA), melyek lehetővé teszik, hogy ezen elemzések az egész folyamatban, a minta vételtől a hiba feltárásáig és kiértékeléséig számítógépes háttérrel biztosítsanak.

Napjainkban már teljesen magától értetődő (vagy legalábbis annak kellene lennie), hogy az ügyfél számítástechnikai adatai, azaz a teljes a beszámoló összeállításához szükséges adatbázisa könyvvizsgálati célokra rendelkezésre álljon, felhasználható és a különböző könyvvizsgálati szoftverekbe importálható legyen. Ennek konkrét rendelkezésre állását a cég megismerése során meg kell vizsgálni, hogy azt a tervezésnél már hasznosítani tudjuk.

Az IT vizsgálat mélységét természetesen befolyásolja a gazdálkodó mérete; kis-és középvállalkozások esetében sok esetben hiányzik a folyamatok és az ellenőrzések írásba foglalása, dokumentálása.

A számítógépes rendszerhez kapcsolódó kérdések megválaszolásával a könyvvizsgáló fel tudja mérni az informatikai rendszerből eredő kockázatát, és ehhez igazítva kell meghatározni az egyéb kockázati tényezők súlyát, valamint a lényegességet.

3.2.5.3. A könyvvizsgálat szempontjából releváns ellenőrzési tevékenységek és azok figyelemmel kísérése

A könyvvizsgálónak meg kell ismernie a könyvvizsgálat szempontjából releváns ellenőrzési tevékenységeket, amelyek azok, amelyeknek a megismerését a könyvvizsgáló szükségesnek tartja ahhoz, hogy felmérje az állítás szintjén felmerülő lényeges hibás állítás kockázatát, és megtervezze a becsült kockázatokra válaszul adott további könyvvizsgálati eljárásokat (315. témaszámú standard 20. bekezdés).

Az ellenőrzési tevékenységek kiterjedhetnek a jóváhagyások ellenőrzésére, a teljesítményellenőrzésre, az információfeldolgozás kontrolljára, a fizikai ellenőrzésekre, valamint a feladatok megosztásának ellenőrzésére. Részletesen erről a 315 témaszámú standard 1. sz. mellékletében olvashat.

A releváns ellenőrzési tevékenységek igen szemléletesen és összefoglaló módon rendszerezhetők. A rendszerezés alapjaként célszerű a mérleg és eredménykimutatás lényegesnek minősülő csoportjait használni, például:

- tárgyi eszközök,

- beszerzési folyamat és készletek,
- értékesítési folyamat és vevők, illetve árbevétel
- pénzeszközök
- bérelszámolás
- zárlati feladatok.

Természetesen a könyvvizsgáló által azonosított kockázatok és számított lényegességek alapján a releváns ellenőrzési tevékenységek csoportja pontosítható, kiegészíthető.

Az egyes ellenőrzési tevékenységek esetében javasolt az alábbiakat megvizsgálni:

- Az adott terület folyamatának áttekintése, például a tárgyi eszköz beszerzésről szóló döntéstől az eszköz elidegenítéséig a főbb bizonylatok, dokumentálás, elszámolási és ellenőrzési pontok.
- Létezés vizsgálata: az adott ellenőrzési területhez kapcsolódó tételek létezése, az ehhez kapcsolódó kockázatok, és a kockázatot mérséklő ellenőrzési tevékenységek. Például: kockázat lehet a fiktív eszközök kimutatása, amely kockázat csökkenthető tényleges mennyiségi leltározással, amely összevetésre kerül az analitikával, vagy a beszerzések engedélyeztetésének szigorításával, szabályozottságával.
- Teljesség vizsgálata, az ehhez kapcsolódó kockázatok, és a kockázatot mérséklő ellenőrzési tevékenységek. Például: létező, de meg nem jelenített bankszámlák kockázata, amely csökkenthető a főkönyvi és banki kivonati egyenlegek rendszeres egyeztetésével.
- Értékelési kérdések vizsgálata, az ehhez kapcsolódó kockázatok, és a kockázatot mérséklő ellenőrzési tevékenységek. Például kockázatot jelent a tárgyi eszköz bekerülési értékének megállapítása, amely csökkenthető a számviteli politika és szabályzatok ide vonatkozó részeinek vizsgálatával, az Sztv. szabályaival való összevetésével.

A releváns kontrollok kialakítására és bevezetésére vonatkozó könyvvizsgálati bizonyítékok megszerzését célzó kockázatbecslési eljárások tartalmazhatják:

- a gazdálkodó munkatársainak kikérdezését, amely önmagában nem elegendő.
- a konkrét kontrollok alkalmazásának megfigyelését
- dokumentumok és jelentések szemrevételezését
- az ügyletek visszakövetését a pénzügyi beszámolás szempontjából releváns információk rendszerben.

Azontúl, hogy a releváns ellenőrzési tevékenységek létezéséről a könyvvizsgáló meggyőződik, természetesen szükséges az is, hogy ezek hatékonyan működjenek, hibák esetén megfelelő visszacsatolásokkal. „A könyvvizsgálónak meg kell ismernie azokat a főbb tevékenységeket, amelyeket a gazdálkodó a pénzügyi beszámolásra vonatkozó belső ellenőrzés figyelemmel kísérésére alkalmaz, beleértve azokat is, amelyek a könyvvizsgálat szempontjából releváns ellenőrzési tevékenységekhez kapcsolódnak, valamint meg kell ismernie azt is, hogy a gazdálkodó hogyan kezdeményezi az ellenőrzésekre vonatkozó helyesbítő tevékenységeket. A könyvvizsgálónak meg kell ismernie a gazdálkodó figyelemmel kísérő tevékenységeihez alkalmazott információk forrásait, valamint azt, hogy a vezetés mi alapján feltételezi azt, hogy az információ ésszerűen megbízható az adott cél szempontjából.” (315. témaszámú standard 22-23. bekezdések).

Ennek keretében célszerű azt megvizsgálni, hogy a vezetés kap-e és milyen módon kap értékelést, visszajelzést az ellenőrzési folyamatokról, azok hiányosságairól, illetve, hogy a visszajelzésekre a vezetés milyen javító intézkedéseket tesz meg, és ezek hogyan kerülnek beépítésre a gazdálkodó folyamataiba.

3.2.6. A Társaság könyvvezetési sajátosságainak megismerése, az alkalmazott informatikai rendszerek belső összefüggései

E terület megismerésénél az előző pontokban felvázolt területek áttekintéséből levont következtetéseket felhasználva kell a könyvvezetési sajátosságokat feltérképezni. Ide vonatkozó kérdések, területek az alábbiak lehetnek:

- A Társaság tevékenységének folyamatai és azok működése alapján a hozzájuk kapcsolódó analitika és szintetika megismerése
- Beszerzési és értékesítési folyamat szakaszai, dokumentációi és ellenőrzési pontjai
- Számviteli politika és a kapcsolódó szabályzatok áttekintése, összevetése a Társaság tényleges működési és elszámolási folyamataival, sajátosságaival
- A számviteli politika és szabályzatok változásai az elmúlt évhez viszonyítva
- Sajátos könyvelési elszámolások azonosítása, azokban feltárható-e hibák, ellentmondások az Sztv. és egyéb törvények szabályozásaihoz képest
- A főkönyvi könyvelési rendszer áttekintése
 - Kapcsolata az analitikákkal
 - A könyvelői program megismerése, integráltsága és a beállítások, elszámolások helyességének vizsgálata (részletesebben az informatikai rendszer vizsgálatánál)
 - Adatrögzítés módja
 - Analitikák és főkönyvek egyeztetésének gyakorisága
 - Feladások és zárások gyakorisága
 - Gyenge pontok és azok okainak azonosítása

3.2.7. Adózási helyzet

A főbb megvizsgálandó kérdések a következők:

- A Társaság milyen adóbevallások benyújtására kötelezett, ezeknek mi a gyakorisága
- A Társaság határidőben benyújtja-e a bevallásait, befizeti-e az adóelőlegeket, adók összegét
- Az önellenőrzések gyakorisága, jellegei és okai
- Az elmúlt időszakok adóhatósági ellenőrzései és azok megállapításai
- Az előző évek negatív adóalapjai és azok felhasználása
- A Társaság részesül-e adókedvezmény(ek)ben, ha igen mi a jogcíme és dokumentációja

Figyelemmel arra, hogy a MKVK jelen kézikönyvünkkel egy időben önálló kézikönyvet ad ki az adózással kapcsolatos könyvvizsgálati módszertanokról, e kérdéskörrel jelen kézikönyvünkben részletesen nem foglalkozunk.

3.2.8. Személyzet és munkaügy

A főbb megvizsgálandó kérdések a következők:

- A foglalkoztatottak létszáma és feladatkörök szerinti megoszlása
- A fluktuáció mértéke az előző években, és azokhoz viszonyítva a tárgyidőszakban
- Munkaszerződések, munkaköri leírások létezése
- A bérszámfejtést a Társaságon belül végzik, vagy külső cég készíti el?
- A bérszámfejtő milyen módon kapja meg az adatokat, információkat, az adatok milyen ellenőrzésen esnek át, ki végzi az ellenőrzést?
- A bérszámfejtési adatok automatizált feladással kerülnek a főkönyvi kimutatásokba vagy kézzel kerülnek rögzítésre?
- Az utalványozó jogkörrel felruházott személye(k) a Társaságnál
- Sajátos bérezési formák létezése
- Ösztönzési rendszer létezése, sajátosságai

3.2.9. Környezetvédelemi kérdések

A Társaság tevékenységétől függően szükséges végiggondolni és ellenőrizni a környezetvédelemhez kapcsolódó kérdéseket:

- A Társaságra vonatkozó környezetvédelmi jogszabályok, előírások
- Környezetvédelmi bírságot kiszabtak-e a hatóságok a Társaságra, amennyiben igen, akkor mi volt az oka, és a szükséges javító intézkedéseket megtette-e a Társaság
- Garanciális, szavatossági kötelezettségek
- Van-e a Társaságnak nem jogszabályi előíráson alapuló, hanem önként felvállalt környezetvédelmi politikája, és ennek megtartása ró-e többlet terhet, kötelezettséget és kockázatot a Társaságra. Amennyiben igen, mérhető-e, becsülhető-e ennek az összege.

Mellékletek:

- Tervezési dokumentum a vállalat megismeréséhez

Kapcsolódó dokumentumok, amelyek az MKVK honlapján elérhetők:

- Társasági dokumentumok
- A társaság szervezeti felépítése és a tevékenységéről gyűjtött információk
- Pénzmosás megelőzése miatti azonosítási adatlap és nyilatkozat

4. A könyvvizsgálati terv elkészítése

4.1. A Könyvvizsgálati kockázatok, lényegesség meghatározása

4.1.1. A vizsgálati stratégia felállítása:

A könyvvizsgálati munka talán legfontosabb és legbonyolultabb része a vizsgálat tervezésének kérdése. E területen nagyon sok szakirodalom áll rendelkezésre, de olyan egységesen elfogadott recept nincs, amely minden vizsgálandó társaságra vagy a könyvvizsgálat minden területére alkalmazható lenne.

Kézikönyvünkben megpróbáljuk összefoglalni az ISA SME szellemében a kis és közepes méretű vállalkozások könyvvizsgálói tervezésének egy olyan módszertanát, amely egyrészt kellő biztonságot adhat a könyvvizsgálat lebonyolításához és ugyanakkor a minőségbiztosítás szempontjából is elfogadható.

A könyvvizsgálat valójában arról szól, hogy kellő könyvvizsgálati bizonyítékot szerezzünk annak érdekében, hogy a könyvvizsgálói jelentésben kellő bizonyossággal állíthassuk, hogy a beszámoló nem tartalmaz lényeges hibát. Ezen kijelentés természetesen kockázatokat tartalmaz, mely kockázatot nekünk a tervezés és a vizsgálat lebonyolítása során olyan szintre kell csökkentenünk, hogy az megfeleljen a szakmai elvárások által meghatározott szintnek, mely nem lehet 5%-nál nagyobb. Ahogyan azt az 500. témaszámú standard leírja, a megismerést célzó könyvvizsgálati eljárásokat „kockázatbecslési eljárásoknak” nevezik, mert az ilyen eljárások elvégzésével szerzett egyes információkat a könyvvizsgáló könyvvizsgálati bizonyítékként használhatja a lényeges hibás állítás kockázatai felmérésének alátámasztása céljából

A gazdaságos és hatékony könyvvizsgálat során a kockázatok felmérésén és definiálásán keresztül, a mennyiségi és módszertani kiválasztásokat úgy sikerül megoldani, hogy a vizsgált beszámolóban lényeges hiba, hibás állítás nem marad, amellet, hogy nem állítjuk azt, hogy a pénzügyi beszámoló teljesen hibamentes.

A vizsgálat során a helyes módszer megválasztásának biztosítania kell a könyvvizsgálati véleményben megfogalmazott ítélet helytállóságát és bizonyíthatóságát. A kockázatok felmérését a 315 témaszámú standard foglalja össze.

A könyvvizsgálati eljárások megtervezésekor a könyvvizsgáló például a következő tényezőket veszi fontolóra:

- jelentős-e a kockázat
- annak valószínűsége, hogy elő fog-e fordulni lényeges hibás állítás;

Stratégiánk megvalósítása szempontjából legfontosabb a kockázat alapú vizsgálati megközelítés. Mit is jelent ez?

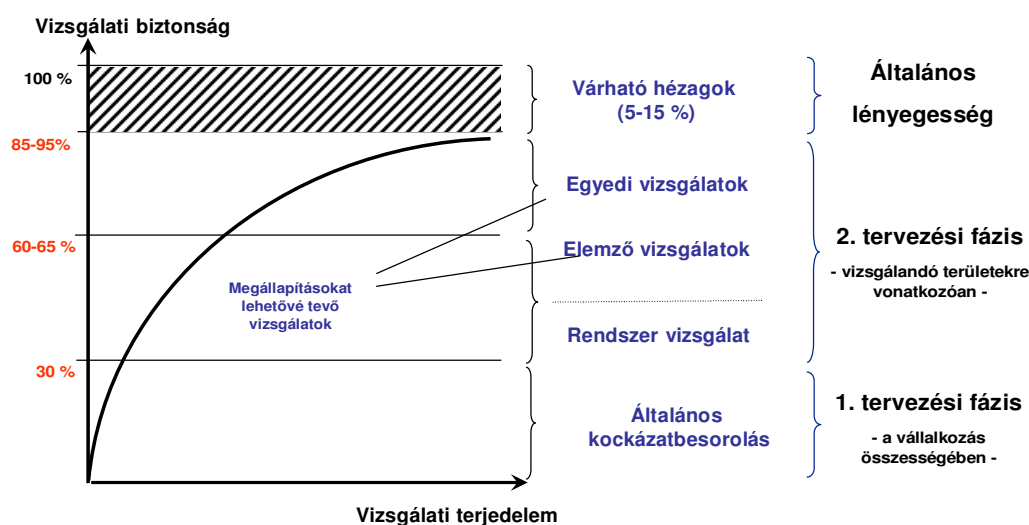
A kockázat alapú vizsgálati megközelítés jellegzetessége abban áll, hogy az a könyvvizsgálótól a vizsgálati kockázat megítélése szempontjából fontos előzetes információk tudatos kiválasztását és célzott beszerzését kívánja meg. Ha a beszámoló összeállítását egy információfeldolgozási folyamat eredményének tekintjük, akkor a tervezési szakaszban először e folyamat összes lényeges kockázatbefolyásoló tényezőjét ki kell értékelni magában a beszámolóban szereplő egyes tételek, ill. gazdasági események egyedi vizsgálata előtt.

- Ennek során egy lépésben előzetes információkat kell gyűjteni a rendszer környezetéről az *általános kockázati megfontolások* keretében.
- Ezután magát az információt feldolgozó rendszert kell *rendszervizsgálatnak* alávetni.
- Végül *elemző vizsgálati cselekmények* segítségével át kell nézni az adatokat és az eddigi feldolgozási eredményeket, hogy információkat lehessen szerezni a beszámolóban rejlő kockázatokról és problémás területekről.

Ennek az eljárásnak a célszerűségét olyan gyakorlati eredmények igazolják, amelyek alapján egyes esetekben a beszámolóban rejlő hibák akár 65%-a felismerhető már a vizsgálat tervezési szakaszában, ha a különböző vizsgálati cselekményeket szisztematikus kockázatelemzésbe sikerül rendezni. Általában azonban kielégítő vizsgálati bizonyosságot csak egyedi vizsgálatok alapján lehet elérni.

A vizsgálat tervezése

■ A lehetséges legnagyobb vizsgálati biztonság

A későbbiekben még közelebbről bemutatjuk a nevezett vizsgálati cselekményeket.

4.1.2. A vizsgálati kockázattal és a lényegességi küszöbértékkel kapcsolatos kérdések

A vizsgálati stratégia és tervezés kialakításához először tekintsük át a kockázatok típusait és a kockázatbecslés folyamatát, valamint meg kell határoznunk a lényegességi küszöb értéket.

A lényegesség és a vizsgálati kockázat összefügg. A vizsgálati kockázat annak a lehetőségét jelenti, hogy a könyvvizsgáló nem megfelelő könyvvizsgálói véleményt ad egy lényeges hibás adatokat tartalmazó beszámolóról.

A kockázat egy kétdimenziós fogalom, ellenőrzési értelmezése azt mutatja, hogy az egyes részterületek milyen valószínűséggel és mekkora mértékben járulnak hozzá az ellenőrzött állításban esetlegesen meglévő lényeges hibához.

Az egyik dimenzió, a bekövetkezési valószínűség, a másik dimenzió pedig a bekövetkezéskor kiváltott hatás.

4.1.2.1. Vizsgálati kockázat

A lényeges hibákat tartalmazó beszámoló hibás elfogadásának kockázata, és ezzel a korlátozás nélküli könyvvizsgálói vélemény nem helyénvaló kiadásának veszélye

A vizsgálati kockázat 2 fő komponensből áll:

- Hiba kockázat: annak a kockázata, hogy lényeges hiba található a vizsgált területen, ez az ügyfél oldalán jelentkező kockázat, a könyvvizsgáló befolyásolni nem tudja, de fel kell mérnie.
- Feltárási kockázat: annak a kockázata, hogy ezt a könyvvizsgáló nem veszi észre

A könyvvizsgálat kompetenciája a vizsgálati és a feltárási kockázat megállapítása.

A feltárási kockázat is két komponensből áll:

- annak a kockázata, hogy az elemző és rendszer vizsgálatok egy lényeges hibát nem tárnak fel
- hogy a mintavétel során egy lényeges hiba nem kerül be a mintába

A feltárási kockázat kiszűrésénél alkalmazandó sorrend:

1. kockázatelemzés
2. rendszervizsgálatok
3. elemző vizsgálatok
4. egyedi vizsgálatok

Ez a könyvvizsgálónak azt jelenti, hogy a vizsgálat során optimális ráfordítással a lehető legnagyobb bizonyosságot érjen el, mely bizonyosság esetünkben a vizsgálati kockázat komplementere, a megbízhatóság.

Ezekkel foglalkozunk az alábbiakban.

4.1.2.1.1. A lényeges hibás adatok kockázata

Ez azt a kockázatot jelenti, hogy a beszámoló lényeges hibás adatokat tartalmaz már a könyvvizsgálati munkák megkezdése előtt. A lényeges hibás adatok kockázata a vállalkozásnak a beszámoló könyvvizsgálatától teljesen függetlenül létező kockázataival áll kapcsolatban. A lényeges hibás adatok kockázatával a beszámoló általános szintjén, valamint olyan állítások szintjén kell foglalkozni, amelyek a gazdasági események, számlaegyenlegek és közzétételek bizonyos körére vonatkoznak.

A lényeges hibás adatok kockázatait az eredendő kockázat és az ellenőrzési kockázat kombinációja adja (hibakockázat). A hibakockázat felmérésére a legjobb módszer egy checklista összeállítása, mely során a cégekre, mint gazdasági rendszerre általánosan megfogalmazható kérdéseket ki lehet egészíteni az ágazat vagy cégspecifikus kérdésekkel, és melyekre adott kockázati besorolások átlagából kiszámolható a cégszintű hibakockázat. A kérdések megválaszolásához alkalmazható eszközök a cég vezetőinek kikérdezése, belső iratainak beszámolóinak, szabályzatainak áttekintése.

4.1.2.1.1.1. Eredendő kockázat

Valamely megállapításnak a hibás adatokra való érzékenységet jelenti, amely adat lehet lényeges (vagy egyenként, vagy más hibás adatokkal összevontan), feltételezve, hogy nincsenek kapcsolódó belső ellenőrzési rendszerek az ilyen kockázatok csökkentésére. Az eredendő kockázat így a beszámoló tételeinek, ill. az egyes feldolgozási folyamatoknak vagy a gazdasági eseményeknek hibára vagy manipulációra való hajlamosságát jeleníti meg, ha azt tételezzük fel, hogy nincsenek belső ellenőrzések. Az eredendő kockázatot így olyan tényezők befolyásolják, mint pl. az ágazati hovatartozás, konjunkturális helyzet, a vállalkozás mérete, a diverzifikálás mértéke, szervezettség mértéke, gazdasági helyzet, üzleti tevékenység elemzése stb. (részletesen kifejti a 315. témaszámú standard)

4.1.2.1.1.2. Ellenőrzési kockázat

Azt a kockázatot jelenti, hogy egy megállapítás olyan lényeges hibás adatot tartalmazhat (vagy egyenként, vagy más hibás adatokkal összevontan), amit a vállalkozás belső ellenőrzése nem akadályozhat meg, vagy nem tárhat fel és nem korrigálhat időben. Ez azt a kockázatot jelenti, hogy a vállalkozás által (egy bizonyos kockázat mérséklésére) kialakított ellenőrzés nem működik megfelelően, ami hibás adatot eredményezhet.

A könyvvizsgáló a belső ellenőrzésre vonatkozó ismereteket a potenciális hibás állítások típusainak azonosításához, a lényeges hibás állítás kockázatát érintő tényezők mérlegeléséhez, valamint a további könyvvizsgálati eljárások jellegének, időzítésének és terjedelmének megtervezéséhez használja fel.

A belső ellenőrzési rendszer lényeges elemei az ellenőrzési környezet és az ellenőrzési tudatosság, a könyvelési rendszer, valamint a belső ellenőrzési eljárások, úgy mint az ellenőrzési, állományi, eljárási, hozzáférési és folyamatközi ellenőrzések. Napjainkban az ellenőrzési kockázat egyik leglényegesebb eleme a vizsgált társaság IT rendszere, amivel az előző fejezetben részletesen foglalkoztunk. Az ellenőrzési rendszer szerves része az a tény, hogy a vezetés milyen szinten foglalkozik a cég kockázatainak kezelésével.

A kielégítő ellenőrzési környezet megléte pozitív tényező lehet a lényeges hibás állítás kockázatának könyvvizsgáló általi felmérésekor, és ahogy azt a 330. témaszámú standard tartalmazza, befolyásolja a könyvvizsgáló további eljárásainak jellegét, időzítését és terjedelmét

Az állítás szintjén felmerülő lényeges hibás állítás kockázatának a könyvvizsgáló általi becslése a rendelkezésre álló könyvvizsgálati bizonyítékon alapul, és a könyvvizsgálat során változhat a további bizonyítékok megszerzésével

4.1.2.1.1.3. Feltárási kockázat

Annak a kockázatát jelenti, hogy a könyvvizsgáló nem tárja fel az adott megállapításban rejlő hibás adatot, ami lényeges lehet. A feltárási kockázat a végrehajtott könyvvizsgálati eljárások megfelelő alkalmazhatóságára, hatékonyságára és megfelelő alkalmazására vonatkozik. A feltárási kockázat sohasem csökkenthető nullára a végrehajtott eljárásokban rejlő korlátok, a szükséges szubjektív megítélés és a vizsgált bizonyíték jellege miatt.

Ezeket a kockázati tényezőket megfelelő tervezéssel, a könyvvizsgálói csapat megfelelő kijelölésével, a szakmai szkepticizmus alkalmazásával, valamint az elvégzett könyvvizsgálati munka felügyeletével és felülvizsgálatával lehet kezelni.

A feltárási kockázat mértékét lényegében az alkalmazott vizsgálati cselekmények határozzák meg. Ezért gyakran két kockázati komponens egyidejű megfigyelése szükséges: *az elemző és rendszervizsgálati cselekmények végrehajtásának kockázata és az egyedi vizsgálatok végrehajtásának kockázata*. Az elemzésből adódó kockázat itt abban áll, hogy a végrehajtott elemző vizsgálati cselekmények nem tárják fel a vizsgálati területek lényeges hibáit. Ezzel szemben az egyedi

vizsgálatok hatékonyságát tartalmazó kockázat részben a kiválasztott vizsgálatok végrehajtásából eredő *szűrőpróba-kockázatra* és a szűrőpróbával ki nem választott vizsgálatok végrehajtásából eredő *nem szűrőpróba-kockázatra* osztható fel.

A kockázatok között fennálló kapcsolatot a következő képlettel lehet matematikailag kifejezni:

Vizsgálati kockázat (VK)=Hiba kockázat HK (eredendő kockázat * ellenőrzési kockázat) *feltárási kockázat

VK (max 5%) = ERK*ELK*FK ami egyben azt jelenti, hogy az elvárt bizonyosság legalább 95%

A vizsgálati kockázatot (VK) általában a könyvvizsgáló által megfelelőnek tartott bizonyosságaként (1-VK) adják meg előre. A vizsgálat tárgyának eredendő kockázatát (ERK) és annak ellenőrzési kockázatát (ELK) a könyvvizsgáló a tényleges vizsgálat végrehajtása előtt az elemző, ill. tervezési szakaszban határozza meg. Ezen értékek alapján meghatározható az elfogadható feltárási kockázat (FK), ami a megfelelő vizsgálati cselekmények meghatározásának alapjául szolgál. Ily módon a lényegesség könyvvizsgáló általi előzetes meghatározása közvetlen befolyást gyakorol a vizsgálat kialakítására.

Például a terezés során meghatározásra kerül, hogy a cég eredendő kockázata egy közepes 40%, míg ellenőrzési kockázata az átlagosnál magasabb 60% akkor a hibakockázat 24%, annak érdekében, hogy a vizsgálati kockázat ne legyen több, mint 5% a feltárási kockázatot úgy kell meghatározni, hogy az 20% alatt maradjon. Mondjuk 15% feltárási kockázat esetében a vizsgálati kockázatunk 3,6% ami egyben azt is jelenti, hogy a bizonyossági szintünk 96,4%. Ez tehát azt jelenti a könyvvizsgálói jelentésünk felhasználója számára, hogy az auditált beszámolóban 96,4% bizonyossággal állíthatjuk, hogy az nem tartalmaz jelentős hibát.

Összefoglalva: a könyvvizsgáló különböző vizsgálati eljárásokat végez, hogy megbecsülje a lényeges hibás adatok kockázatát, és a kockázatbecslés alapján további vizsgálati eljárások végrehajtásával megpróbálja korlátozni a feltárási kockázatot.

A fentiekből következően a vizsgálati kockázat az eredendő kockázat és az ellenőrzési kockázat meghatározása után közvetlenül két tényezőtől függ:

- a vizsgálati cselekmények jellegétől és terjedelmétől (lásd a munkaprogram fejezetben)
- és az alapul vett lényegességi küszöb értéktől

4.1.2.2. A lényegesség az ISA megfogalmazása szerint:

Az információ lényeges, ha annak hiánya vagy hibás állítása befolyással lehet a felhasználóknak a pénzügyi kimutatások alapján hozott gazdasági döntéseire. A lényegesség függ a tétel vagy a hiba nagyságától, amit annak hiánya vagy hibás állítása konkrét körülményei között ítélnek meg. Tehát a lényegesség inkább egyfajta küszöbérték vagy határérték, semmint olyan sajátos minőségi jellemző, amellyel az információnak rendelkeznie kell ahhoz, hogy használható legyen.

A lényegesség azt a kritikus értéket írja le, amittől kezdve a megállapított eltérés vagy a megállapított eltérések összege oly mértékben lényegesnek tekintendő, hogy az befolyásolhatja a beszámoló címzettjeinek ítéletét, és ennek megfelelően a könyvvizsgálói záradék explicit módon fogalmazandó meg, korlátozandó vagy elutasítandó, amennyiben az eltéréseket, a hibákat a beszámolót készítő vállalkozás nem szünteti meg.

Az összes vizsgálati megközelítésben fontos szerepet játszik a lényegességi küszöbérték meghatározása. Ezt a küszöböt szükségesnek tartják azért,

- hogy meg lehessen becsülni a beszámolóban elfogadható hibát,
- hogy fogódzót adjon a vizsgálati terjedelem ésszerű meghatározásához

- hogy értékelni lehessen az ismert és valószínű hibáknak a beszámolóra gyakorolt hatásait.

Az általános (az egész beszámolóra vonatkozó) lényegességi küszöbértéket használja a könyvvizsgáló

- a kockázatértékelési eljárások jellegének, idejének és mértékének meghatározásához;
- a lényeges hibás adatok azonosításához és értékeléséhez; valamint
- a további vizsgálati eljárások jellegének, idejének és mértékének meghatározásához.

A könyvvizsgálat során a lényegességet aktualizálni kell a megbízás során a könyvvizsgáló tudomására jutott minden új információval.

Mivel a lényegességi küszöbértékek meghatározása a könyvvizsgáló szakmai értékítéletén alapul, fontos, hogy a vonatkozó megfontolások megfelelően legyenek dokumentálva a megbízás tervezési szakaszában.

Ezek a megfontolások a következők:

- az egész beszámolóra érvényes lényegességi küszöbérték;
- a gazdasági események meghatározott körére, számlaegyenlegekre érvényes szegmentált lényegességi küszöbérték,
- a lényeges hibás adatok kockázatának értékeléséhez és a további vizsgálati eljárások tervezéséhez számított mintavételi és hibahatár értékek rögzítése és az értékek újraszámítása
- a vizsgálat előrehaladtával a fenti tényezőkben bekövetkezett változások.

A lényegesség sok esetben csak szubjektíven meghatározható tényezők bevonásával határozható meg, melyben esetenként más és más konkrétum minősül minőségi tényezőnek.

Az alábbi táblázatban megadunk néhány lehetséges minőségi tényezőt.

Lehetséges minőségi tényezők	Felhasználó igényeinek érzékelése. A beszámoló mely területei a legjelentősebbek Jövedelmezőségi trendek Kölcsönszerződések, szerződéses megállapodások, jogszabályi előírások és törvényi beszámolási követelmények be nem tartásából eredő hibás adatok hatása Menedzsmentnek adott juttatások számításának alapja (bónuszok stb.) Számlatételek érzékenysége a hibák vagy csalás miatti veszteségre Lényeges feltételes kötelezettségek Tevékenység volumene, a számlán feldolgozott egyes gazdasági események összetettsége és homogenitása Kapcsolt vállalkozásokkal kapcsolatos gazdasági események Esetleges törvényellenes cselekmények, szerződésszegések és érdekellentétek A beszámoló tételeinek fontossága, jellege, összetettsége és összetétele Nagyfokú szubjektivitást tartalmazó becslések, elszámolások vagy bizonytalanságok Vezetői elfoglaltság. Van-e motiváció a bevétel maximalizálására vagy minimalizálására Vezetőség folyamatos ellenállása a pénzügyi beszámolórendszer belső ellenőrzése során tapasztalt gyenge pontok kijavítására A számlához kapcsolódó számviteli és jelentésbeli komplexitás A számla jellemzőiben az előző periódus óta bekövetkezett változások (pl. új komplexitás, szubjektivitás, eseményfajták) Egyenként szignifikáns, de eltérő hibás adatok kiegyenlítő hatása
------------------------------	--

4.1.2.2.1. A beszámoló egészére megállapított lényegességi küszöbérték

A beszámoló egészére vonatkozó lényegességi küszöbérték meghatározásához szakmai ítélőképesség szükséges, ezért azt minden esetben a vizsgálat vezetőjének, illetve az aláíró könyvvizsgálónak kell elvégeznie.

A lényegesség értékelésének első lépéseként gyakran használnak százalékos érték-küszöböt, melyeknek a vetítési alapjai a beszámoló elemei (pl. eszközök, források, saját tőke, bevételek és ráfordítások). Ez tehát azt az értelmezést jelenti, hogy e paraméterek tekintetében a beszámolóban vélhetően bent maradt hibák az egyes főbb területeken a lényegességi küszöbérték összegig a megtervezett vizsgálattal kiszűrhetők.

Minél magasabb a vizsgálandó társaság eredendő és ellenőrzési kockázata, annál valószínűbb, hogy hiba van a beszámolóban, tehát annál alacsonyabb mértékben kell a lényegességi küszöbértéket megállapítani.

Ezt követően figyelembe lehet venni azokat a tételeket, amelyekre az adott vállalkozás beszámolójának felhasználói hajlamosak figyelmüket összpontosítani (pl. a pénzügyi teljesítmény értékelésének céljából a felhasználók hajlamosak lehetnek a nyereségre, árbevételre vagy a nettó eszközökre koncentrálni).

Figyelembe kell venni még a vállalkozás jellegét, hogy kezdő vállalkozás-e, hol helyezkedik el iparágában és működésének gazdasági környezetében.

A vállalkozás tulajdonosi szerkezete és finanszírozási módja (pl. ha a vállalkozást kizárólag az adósságokból finanszírozzák a saját tőke helyett, akkor a felhasználók nagyobb hangsúlyt helyezhetnek az eszközökre és az azokra vonatkozó követelésekre a vállalkozás bevételei helyett).

4.1.2.2.2. Kiindulási pontok a lényegességi küszöbök meghatározásához

Az ISA 320 standard nem ad átlagszintet (benchmarkot) arra vonatkozóan, hogy a bevételek vagy kiadások milyen százalékos értékét kell használni a teljes lényegesség számításához, mert annak megítélése, hogy mi a lényeges, mindenkor a körülményeken alapuló szakmai megítélés kérdése.

Általánosan fogalmazva a lényegességi küszöbértéket meghatározó kockázatalapú súlyszámok a következő tartományokba esnek a vállalkozás átlagos működési kockázata (40-60%) esetén:

Árbevétel:	0,5-3,0%	(0,005-0,03)
Eszközök:	0,5-3,0%	(0,005-0,03)
Saját tőke:	3,0-5,0%	(0,03- 0,05)
Eredmény.	3,0-5,0%	(0,03-0,05)

➤ Árbevétel

Az árbevétel lényegességi döntésekben vetítési alapként való használatáról megjegyezhető, hogy a hasonló forgalmú vállalkozásoknál ugyanaz a vizsgálati terv alkalmazható a vállalkozások egyéni számviteli gyakorlatától függetlenül. Az árbevétel egyszerűbben és biztosabban megállapítható, mint a periódus (esetleg módosított) eredménye. Ezenkívül várható, hogy a forgalmi adatok időben stabilabbak maradnak, mint a vállalkozás nyeresége.

➤ Saját tőke

A saját tőke vetítési alapként való használata mellett szól alapvetően annak stabilitása, továbbá az, hogy legalábbis nagyjából függ a vállalkozás méretétől. A saját tőke azonban keveset mond a vállalkozás jövedelemtermelő képességéről, így nem veszi figyelembe a beszámoló felhasználóinak információigényét, mint pl. a vizsgált vállalkozás gazdasági helyzetének jövőbeni alakulását. Ezt az eredmény kimutatás adózás utáni eredménye teszi meg a bázis értékkel összehasonlítva.

➤ **Mérlegfőösszeg**

A nem nyereségorientált vállalkozásoknál a bevétel- és jövedelem alapon számított lényegességi küszöbértékek nem használhatók. Az ilyen vállalkozásoknál ezért a mérlegfőösszeg használata javasolt viszonyítási alapként. A mérlegfőösszeg előnye, hogy egy összetett mutató a vállalkozás eszközei, erőforrásai és finanszírozási forrásai tekintetében, és minden cégnél alkalmazható.

➤ **Mérlegeredmény (ha van osztalékfizetés, akkor az adózás utáni eredmény,)**

A vállalkozás jövedelemtermelő képességéről adható egyik elfogadható mutató, mely csak pozitív összeg (nyerség) esetén alkalmazható a lényegesség meghatározásához.

Az egyes elszigetelt vetítési alapok és a rajtuk alapuló lényegességi küszöbértékek használata - az egyes vetítési alapok egyedi gyengeségei miatt - gyakran logikailag nem plauzibilis eredményhez vezethetnek. Ez kombinált vetítési alapok kidolgozására ösztönöz, hogy így kompenzálni lehessen az egyedi vetítési alapok hátrányait.

Az összetett vetítési alapok (azok választott átlagértéke) előnye továbbá, hogy nagymértékben védettek a manipulációtól, mert egy több elemből álló összetett érték célzottan sokkal nehezebben befolyásolható, mint az egyes különálló tényezők. A négy egymástól független mutató összetett alkalmazása a hibaeloszlás valószínűségét jobban megjeleníti

Ez az eljárás azt az előnyt kínálja, hogy az olyan nagymértékben konstans értékek, mint a saját tőke és a mérlegfőösszeg figyelembevétele az idők folyamán viszonylag stabil lényegességi értékeket biztosít. Ugyanakkor az eredmény ingadozása is figyelembe lesz véve az adózás utáni nyereség bevonásával.

A kötelező érvényű lényegességi standardok hiánya jogi értelemben sebezhetővé teszi a könyvvizsgálót, mert nem hivatkozhat bizonyos normák kötelezően előírt alkalmazására. Ha hiányoznak a kötelező lényegességi standardok, akkor jogvita esetén a bíró ugyanazon probléma előtt áll, mint a könyvvizsgáló, saját mérlegelése alapján kell eldöntenie, hogy az adott tényállásban az alkalmazott vizsgálati módszerek helyes lényegességi küszöbértéket eredményeztek-e.

Lényegesen csökkentheti a könyvvizsgáló felelőségre vonásának veszélyét, ha a könyvvizsgáló társaságok saját kézikönyvükben rögzítenek a kockázat alapú lényegességi irányértékeket, és azokat láthatóan és hitelesen követnék. Reméljük erre is alkalmas többek között jelen kézikönyv alkalmazása a gyakorlatban.

A könyvvizsgálati munka tervezésekor az elfogadható lényegességi küszöbértéket a könyvvizsgáló szándékosan meghatározhatja az irányértéknél alacsonyabban. Ez csökkentheti a feltáratlanul maradó hibás állítások valószínűségét, egyúttal biztonsági mozgásteret ad a könyvvizsgálónak a könyvvizsgálat során feltárt hibás adatok hatásának értékelésekor

4.1.2.2.3. Lényegesség az egyes mérlegtételek vonatkozásában: (szegmentált lényegesség)

Az általános lényegesség meghatározása nem elegendő, mert bár a vizsgálat a beszámoló egészére vonatkozik, az egyes vizsgálati cselekmények a beszámoló tételeire kell, hogy meghatározásra kerüljenek.

A könyvvizsgálat megbízható és valós eredménye érdekében a mikro és kisvállalkozások valamennyi főkönyvi számlájából, a közepes- és nagyvállalatok esetében a szegmentált lényegességi érték megállapítása után választhatók ki azok a főkönyvi számlák, amelyek adataiból az egyedi vizsgálatához mintát veszünk. Ehhez e területekre külön- külön kell meghatározni a lényegességi küszöbértéket.

A szegmentált lényegességi mérték számítása az alábbi:

Lényegességi mérték a beszámoló szintjén = X

Az egyes mérlegtételek (sorok) súlya a főösszegben = Y

Ha Y, akkor az X szorzója:

Y	X
0-5%	0,25
6-25%	0,5
26-50%	0,75
51-100%	1,0

4.1.3. A rendszer és elemző vizsgálatok szerepe a könyvvizsgálat tervezésekor:

A kockázatbecslés és a lényegességi küszöbérték meghatározása után egyértelműen kiderül, hogy az adott területen szükséges-e egyedi vizsgálat az elérendő bizonyosság érdekében. Miután az egyedi vizsgálatok jelentik a könyvvizsgálat leg időigényesebb területét a beszámoló egyes tételeinél célszerű és szükséges megvizsgálni a rendszer és elemző vizsgálatok alkalmazásának lehetőségeit.

4.1.3.1. Rendszervizsgálat

Amint azt a 3.2.5 pontban említettük, a könyvvizsgálónak rendszervizsgálat segítségével elemeznie kell az ügyfél elsődleges számviteli adatait rögzítő feldolgozó rendszerét, hogy benyomást szerezzen annak működőképességéről, és így a feldolgozott gazdasági események hibakockázatáról. Mivel a rendszervizsgálat eredményei a vizsgálat további tervezésének alapjául szolgálnak, és mivel a rendszervizsgálat eredménytől független vizsgálatként már a beszámoló elkészülése előtt végrehajtható, ezért általában az évközi vizsgálat keretében megtörténik.

A rendszervizsgálat tárgyát a számvitelre vonatkozó belső ellenőrzési rendszer megfelelő kialakítása és hatékonysága, a működésvizsgálat képezi. Ezek kiterjednek a feldolgozási rendszerben tervezett és gyakorlatban megvalósított összes olyan ellenőrzésre, amelyek bevezetése az információfeldolgozás céljának megfelelő lebonyolítását hivatott biztosítani.

A belső ellenőrzési rendszer kialakítása magában foglalja először is az ellenőrzési környezet, a folyamatba épített belső ellenőrzés, a vezetői ellenőrzés megszervezését, független belső ellenőrzés létrehozását.

Ezután következik a gazdasági események rögzítését, feldolgozását és dokumentálását szolgáló összes utasítást és eljárást magában foglaló könyvelési rendszer értékelése. A szervezettség és az automatizálás foka egyrésztől függ a vállalkozás méretétől, de mindenekelőtt a feldolgozási művelet módjától, az alkalmazott IT rendszertől. Ennek fokozott bonyolultsága esetén indokolt lehet e feladatra külön informatikai szakértőt is bevonni a munkába.

A rutinszerű feldolgozási eljárások általában nagymértékben szabványosítva vannak; ide tartoznak: a fizetési forgalom, valamint az árubeérkezés és az anyagkiadás műveletei. A nem rutinszerű műveletek feldolgozása, pl. a céltartalékok értékelése, követelések és készletek értékelése, idegen pénznembe történő átszámítások stb. sokkal kevésbé van formába öntve a könyvelési rendszerben, így a feldolgozó és a belső ellenőrzési rendszer vizsgálata ilyen esetekben egyáltalán nem vagy kevésbé nyújt adalékot a hiba kockázat megítéléséhez.

A belső ellenőrzési rendszer vizsgálatával a könyvvizsgáló megpróbálja felhasználni a vállalat belső felügyeleti rendszerének részeit a beszámoló vizsgálatához. A cél az, hogy a belső ellenőrzési rendszer minőségére és hatásosságára vonatkozó előzetes információk segítségével megbecsülje a megfelelő

vizsgálati területek ellenőrzési kockázatát, és meghatározza a további vizsgálati cselekmények volumenét.

4.1.3.2. Elemző vizsgálatok

A rendszervizsgálat mellett a szakma vizsgálati normái előírják az elemző vizsgálati cselekmények végrehajtását a beszámoló vizsgálatának keretén belül. Az elemző vizsgálati cselekmények célja a vállalkozás adatainak értékelése az adatok időbeni egymáshoz való viszonyításával vagy egyéb pénzügyi vagy nem pénzügyi tényezőkhez való kapcsolatának vizsgálatával, nevezetesen az időösszehasonlítás (bázis és tárgyév adatai) és az ágazati átlagértékekkel való összehasonlítás módszerével. Ezzel csökkenteni lehet a gazdasági események szintjén végzendő bizonyító erejű vizsgálati cselekmények – és ezzel az alapvető egyedi vizsgálatok – terjedelmét.

Az 520. témaszámú standard szerint:

Az „elemző eljárások” kifejezés a pénzügyi információk értékelését takarja, ami a pénzügyi és nem pénzügyi adatok közötti ésszerű kapcsolatok tanulmányozását jelenti. Az elemző eljárások körébe tartozik azoknak a változásoknak és összefüggéseknek a vizsgálata is, amelyek nincsenek összhangban más releváns információkkal, vagy lényegesen eltérnek a prognosztizált nagyságrendektől

Az általános kockázati megfontolások alapján megfogalmazott értékelési hipotézisekre építve az előzetes beszámoló adatainak elemző áttekintésével már a vizsgálat tervezési szakaszában lehetőleg részletes, a vizsgálatához kapcsolódó előzetes információkat kell szerezni a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről. Ezenkívül a beszámoló adatainak ilyen kiértékelése az első felismeréseket kínálhatja a vizsgálati területekhez kapcsolódó kockázatokról, pl. túlzott kapacitások a tárgyi eszközöknél, túl nagy állományok a készleteknél, a kimutatott követelések esetlegesen szükséges leértékelése, fenyegető likviditási szűk keresztmetszetek, feltűnő jelenségek a ráfordítások és bevételek struktúrájában, amelyek felhasználhatók a vizsgálat súlypontjainak meghatározásánál. Fordítva pedig az olyan plauzibilis eredmények, amelyek nem mutatnak szokatlan eltéréseket az alapul vett összehasonlítási értékektől, elsőként utalhatnak arra, hogy mely vizsgálati területeken lehet adott esetben korlátozni a vizsgálati cselekmények terjedelmét.

A vizsgálat lefolytatásakor elemző vizsgálati cselekményeket kell alkalmazni az egyes számlaegyenlegek valódiságának, alátámasztottságának vagy a gazdasági események jellegének vizsgálata céljából.

Az előzetes beszámoló adatainak a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet értékelése céljából történő megfelelő kiértékelése figyelembe veszi azt, hogy a vállalkozás gazdasági helyzete erősen befolyásolhatja a beszámoló hibakockázatát. Itt a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetnek a vizsgálati kockázat becslése szempontjából vett lényegessége azon az általános felismerésen alapul, hogy a gazdasági helyzet romlása olyan vállalkozói kockázatokat hozhat, amelyek a beszámolóban is lecsapódnak. Így például a forgalom csökkenése azt eredményezheti, hogy a vállalkozásnál túlzott állományok mutatkoznak a készleteknél és/vagy fölösleges kapacitások mutatkoznak a termelés területén, ami a beszámoló vizsgálata szempontjából magasabb eredendő kockázatot jelent.

Az egyszerű plauzibilitási tesztek nagyon egyszerű számítási algoritmusokat foglalnak magukban, amelyek jelentős könyvvizsgálói ráfordítások nélkül végrehajthatók. Ilyenkor a könyvvizsgáló személyes tapasztalati értékei összehasonlító értéként szolgálnak, amelyek szubjektív jellege azonban mégsem engedi meg az ebből eredő végleges következtetések levonását.

Nem kíván említésre méltóan nagyobb ráfordítást a tapasztalt adatoknak az előző évi értékekkel való összehasonlítása sem. A könyvvizsgálónak teszteléssel kell vizsgálnia, ha az adatok az előző évi értékektől az előre meghatározott értéknél, már 10%-nál nagyobb mértékben eltérnek.

4.1.4. Egyedi vizsgálatok:

A lényeges egyedi vizsgálatok alatt az egyes gazdasági eseményeknek a bizonylati szintig történő vizsgálata értendő. Ezekkel az egyedi vizsgálatokkal a könyvvizsgálónak a vizsgálat lebonyolítása során kielégítő bizonyosságot kell szereznie arról, hogy a gazdasági események, a vagyontárgyak és az adósságok a jellegük, mennyiségük és értékük szerint teljes körűen és helyesen vannak a könyvelésben rögzítve. Bizonyos, hogy a vagyontárgyak és az adósságok valóban léteznek, a beszámolóban megfelelően vannak értékelve, és hogy a gazdasági eseményeknél, ahol szükséges volt megfelelő időbeli elhatárolásokat alkalmaztak.

Az egyedi vizsgálatok lebonyolítása során a következő eljárások jöhetnek szóba:

- betekintés a vállalkozás dokumentumaiba, valamint a lényeges vizsgálati tárgyak szemrevételezése;
- az eljárások vagy az egyes intézkedések megfigyelése;
- interjúk és igazolások beszerzése;
- számítások.

Az egyedi vizsgálatok nagy előnye abban áll, hogy ha helyesen alkalmazzák őket, akkor egzakt módon mérhető bizonyosságot és pontosságot biztosítanak. Az egyedi vizsgálatoknál jelelgüktől függően a tervezéskor ki kell jelölni azok mértékét is, mely lehet teljes körű, szűrőpróbaszerinti mintavétel vagy tudatos kiválasztás.

Ugyanakkor e vizsgálati cselekmények különösen magas költsége a lehető legszűkebb terjedelemben való alkalmazásuk mellett szól.

A kockázatorientált vizsgálati modell értelmében az egyedi vizsgálatok terjedelmét így változóznak kell tekinteni, amit a rendelkezésre álló előzetes információk figyelembevételével hozzá kell igazítani a hibakockázat várt mértékéhez az előre rögzített megbízhatósági szint mellett.

Ha az általános kockázati megfontolások, a rendszervizsgálatban tapasztaltak és az elemző vizsgálati cselekmények az egyes vizsgálati objektumok vonatkozásában magas hibakockázatot jeleztek, akkor a véleményezés kielégítő biztonságának eléréséhez megfelelő, nagy szűrőpróba-terjedelmet kell választani. Ha azonban a rendszervizsgálatból és az elemző vizsgálati cselekményekből alacsony hibakockázatra lehet következtetni, akkor erősen korlátozni lehet az egyedi vizsgálati cselekményeket. Ennek során figyelembe kell venni, hogy a vizsgálat gazdasági folyamatot jelent, azaz a könyvvizsgálónak elfogadható időkereten belül és a költségkorlátozások figyelembevételével kell ítéletét meghoznia. Ezért mindenekelőtt hatékony vizsgálati módszerekkel kell mérlegelnie, azaz olyan eljárásokat kell alkalmaznia, melyeknél az ítéletalkotás költségei és az ítéletalkotás haszna között elfogadható arány áll fenn. Ez még jobban megvilágítja a kockázatorientált vizsgálati megközelítésnek a gazdaságossággal és a lényegesség elvével fennálló kapcsolatát a könyvvizsgálat keretében. Ez azért is fontos hangsúlyozni, mert a Magyar Könyvvizsgálói Kamara Minőségellenőrzési Bizottságának tapasztalatai szerint a lényegességi küszöbértékek helytelen megállapítása miatt nálunk a túlzott méretű egyedi vizsgálat jellemző.

4.1.4.1. Az ügyfélorientált vizsgálati terv kialakítása:

A vizsgálati megközelítések általános célja, hogy ügyfélre szabott vizsgálati stratégiát állapítsanak meg, hogy elérhető legyen az előre megállapított vizsgálati bizonyosság.

Ennek során előnyben kell részesíteni az előbbiek során már említett kockázatorientált eljárásmodot, ami szükségessé teszi az ügyfél környezetének és ellenőrzéseinek megismerését, és azok hatékonyságának megítélését. Kiegészítő lényegi vizsgálati cselekmények szükségesek az olyan

helyeken, ahol az ügyfél saját ellenőrzései nem mondhatók kielégítőnek, valamint a könyvvizsgáló által különösen kockázatosnak tartott tételeknél.

Az egyedi tervezés sarokpontjai általában a következők:

- A könyvvizsgálati megbízás céljainak azonosítása
- Az üzleti és beszámoló kockázatok rögzítése;
- Az azonosított kockázatok szempontjából egyeztetett vizsgálati cselekmények végrehajtása;
- A vizsgálat eredményeinek megfogalmazása és az elért vizsgálati minőség értékelése.

A különböző lehetséges hibaforrások (teljes körűség, bizonyíték, könyvelés, leírás, értékelés, kimutatás) alapján vizsgálati területenként kockázateértékelést kell végrehajtani

Ehhez a csalás, hamisítás vagy hiba miatti hibás kimutatás kockázatát értékelni kell minden lényegesnek tekintett tételre, hogy a *jellemző kockázatok* azonosításához meg lehessen határozni a releváns gazdasági eseményeket. Ilyen jellemző kockázatok akkor kell feltételezni, ha olyan tényekre derült fény, amelyek lényegesen növelik egy tétel lényegesen hibás kimutatásának valószínűségét, hiszen minden egyes tételre fennáll a hibás kimutatás kockázata.

Ha nem volt felismerhető ilyen jellemző kockázat, akkor a vizsgálati megközelítés az eredendő megbízhatósági szintből indul ki, a további kockázateértékelés és a további feldolgozás során az adott tételnél a maximális eredendő megbízhatóságot állapítja meg. Ez azonban már nem áll fenn, mihelyt egy tételnél valamilyen kockázatra derült fény.

Az elmondottak könnyebb alkalmazhatóságának érdekében egy esettanulmányban bemutatjuk a tervezés fenti menetét, a mellékelt tervezési munkapapír pedig tartalmazza az egyedi vizsgálatok lehetőségeit mérlegsoronkénti bontásban.

4.1.5. A könyvvizsgálat személyi és időbeli tervezése

A könyvvizsgálati tervezésnek nagyon fontos eleme, hogy a már a tervezés során bizonyosak lehessünk abban, hogy a munka lebonyolítására a könyvvizsgálónak a megfelelő időben, a megfelelő személyek a szükséges időtartamban rendelkezésre álljanak.

Ennek érdekében végig kell menni a könyvvizsgálat lebonyolításának valamennyi lépésén és rögzíteni kell a tervezés során megállapított és figyelembe vett kockázatok és vizsgálati program alapján a vizsgálathoz szükséges órákat.

Ez a tervezési lépés azon túlmenően, hogy segít a munkák megfelelő beosztásában egyrészt biztosítja a vizsgálat gazdaságos lebonyolítását, másrészt a későbbiek során egy külső minőségellenőrnek is kellő információt adhat arra vonatkozóan, hogy a tervezett vizsgálati cselekmények az adott társaság adott évi mérlegszámla tételeihez elegendőnek minősülnek.

E kalkulációt célszerű elvégezni a vizsgálat lebonyolítását követően is , egyrészt a következő évi tervezés érdekében, másrészt lehetőséget ad arra is hogy az ügyféllel kellő alapossággal tudjuk megvitatni a következő évi vizsgálat lebonyolításához szükséges időráfordítást és annak költségvonzatát. Ez tehát azt is jelentheti, hogy egy esetlegesen szükséges díjemelést ezen adatok birtokában és a többletráfordítás indoklásával, nagyobb biztonsággal érhetjük el.

4.2. A hiba meghatározása és könyvvizsgálati mintavétel módszertana

4.2.1. A hiba definíciója a könyvvizsgálatban

A könyvvizsgálati munka legfontosabb mozzanata: a könyvvizsgálatra előterjesztett dokumentumok hibatartalmának feltárása. Erről szól a tervezés folyamata így annak lezárását követően a hibával és a hiba megtalálásával kapcsolatos elméleti kérdésekkel foglalkozunk.

Az auditálás folyamata egyrészt hibavadászat, másrészt hibaelemzés. E folyamat véleményezett eredménye a könyvvizsgáló kockázata és felelőssége.

A hiba olyan eltérés egy adott minta - könyvelési számla, számlacsoport, vagy számlaosztály adatállományában az auditált értékhez mérten, amely származhat hibás adatrögzítésből, szisztematikus rendszerhibából, vagy csalásból, hamisításból.

A könyvvizsgáló a hibát nem a végleges állapotot tükröző állományból állapítja meg, így a hibavizsgálat folyamatában keletkezett eltérések jegyzőkönyvezhetők és dokumentálhatók. Ennek lényegessége az ügyfél végleges kockázati mértékeinek: eredendő és ellenőrzési kockázat megállapításában, valamint a várható hiba számszerűsítésében van, a következő könyvvizsgálat tervezésekor.

A hiba felfedése függ:

- a könyvvizsgálati munka tervezési folyamatában elvégzett átfogó kockázatfelmérő- és elemző munka hatékonyságától,
- a kockázatok helyes felmérésén alapuló mintavételi eljárástól,
- a könyvvizsgáló statisztikai módszerekben való jártasságától,
- a reális kockázati szintnek megfelelő elemszámú mintavétel pontos végrehajtásától, vagyis, hogy a könyvvizsgálat gazdasági jövedelmezőségét a mintavételi - és elemzési munka megtakarításában látjuk.

A hiba, vagyis a könyvelésben rögzített érték és az auditált érték közötti különbség mindig előjeles, alul-vagy felülértékelés.

A hiba megállapítása kétirányú közelítéssel történik, egyrészt a kiválasztott tételek egyedi vizsgálata során az alapbizonylati szintű dokumentáció alapján, másrészt a mintavételezett tételek egyedi vizsgálata során a szükségesnek ítélt dokumentációk alapján.

Abban az esetben, ha az észlelt eltérés azt mutatja, hogy a könyvelésben rögzített adat értéke nagyobb, mint az auditált érték, akkor felülértékelésről, vagy fordítva, amikor az eltérés azt mutatja, hogy a könyvelésben rögzített adat értéke kisebb, mint az auditált érték, akkor alulértékelésről beszélünk.

Szándékosan hangsúlyozzuk az adat értékét, hiszen mind a hibadefiníciós-, mind a mintavételi és mind hibaelemzési javaslatunk a MUS (Monetary Unit Sampling) módszert követi. Ebben a rendszerben, amelyet könyvvizsgálati célra fejlesztettek ki, középpontban az egységnyi devizaérték: Ft, USD, EUR... áll.

Az egységnyi pénzürtéknek kitüntetett szerepe abban van, hogy mind a mintavételezés esetében, mind a hibaelemzés esetében a sokaság bármely eleme, más jellemzőjétől, egyedi sajátosságától függetlenül egyenlő eséllyel kerül egy mintába és a mintában talált hiba kivethető a teljes sokaságra.

A Hibakockázat összefoglalása az alábbiak szerint alakul:

	Hibakockázat			
	Minimális	Alacsony	Közepes	magas
Lényegi vizsgálati cselekmények jellege és terjedelme	Vizsgálati cselekmények minimális terjedelemben	Vizsgálati cselekmények a tervezésben számított terjedelemben	Vizsgálati cselekmények bővített terjedelemben	Vizsgálati cselekmények a olyan terjedelemben, ahogy azt az elvárt bizonyosság kívánja
Elemző vizsgálati cselekmények és adat-elemzés	Azt a feltételezést alátámasztani képes elemző vizsgálati cselekmények, hogy lényeges hibák előfordulása nem várható (pl. mutatószám- vagy trendelemzés).	A lehetséges eltéréseket nagyobb valószínűséggel feltárási elemző vizsgálati cselekmények,	Olyan elemző vizsgálati cselekmények, melyek arra készültek, hogy megbecsüljék az esetleges eltérések monetáris hatásait.	Az elemző vizsgálatok itt általában nem megfelelőek a kívánt vizsgálati bizonyosság elérésére.
Egyedi vizsgálatok	Lényegi vizsgálati cselekmények csak akkor, ha elemző vizsgálati cselekményekkel nem lehet kielégítően alátámasztani azt a feltételezést, hogy nincsenek lényeges eltérések, vagy a szakmai előírások egyedi vizsgálatokat kívánnak.	Az esetleges lényeges hibák feltáráshoz elegendő, terjedelmesebb egyedi vizsgálatok.	Terjedelmesebb egyedi vizsgálatok az esetleges lényeges hibák feltáráására és szükség esetén azok monetáris hatásainak becslésére.	Még terjedelmesebb egyedi vizsgálatok, hogy a lényeges hibákat pontosabban lehessen számszerűsíteni.

4.2.2. Mintavétel

Mielőtt a mintavétel részleteibe belemennénk, szükségesnek tartjuk, hogy néhány definíciót ismertessünk:

A mintaelem és/vagy egyedi kiválasztásos tételvizsgálatok hibaelemzésének értékítéletét általában intenzitási viszonyszámokban fejezzük ki.

4.2.2.1. A gyakrabban használt viszonyszámok

- Relatív hiba:
$$\frac{\text{könyvszerinti érték} - \text{auditált érték}}{\text{Könyvszerinti érték}}$$

Dimenziója: Ft/Ft, USD/USD EUR/EUR

2. A leggyakrabban előforduló hiba, vagy más néven kivetített hiba:

A felülértékelésből származó összes hibaérték + az alulértékelésből származó összes hibaérték *
mintavételi intervallum.

Ahol a mintavételi intervallum számítása:

$$\frac{\text{könyvelési számla, számlacsoport vagy számlaosztály szintű teljes sokaság értéke}}{\text{mintanagyság}}$$

3. Elfogadható hiba: lényegesség * 0,75

Az elfogadható hiba nem más, mint az, az egyedi hiba, mely még nem számít lényeges hibának és így nem befolyásolja jelentősen a beszámoló megbízhatóságát

A 0,75-ös szorzó számítása az alábbi:

Lényegesség * könyvvizsgálat elérendő megbízhatósági szintje * feltárási bizonyosság

Vagyis:

$$\text{Lényegesség} * 0,95 * (1-0,20)$$

Ahol feltárási bizonyosság:

Könyvvizsgálati kockázat

Eredendő kockázat * ellenőrzési kockázat (közepes kockázati szinten)

Számokkal behelyettesítve:

$$\frac{0,05}{0,45 \cdot 0,5} = 0,22, \text{ a megbízhatósági szint: } 1 - 0,22 = 0,78$$

$$\text{Lényegesség} * 0,95 * 0,78 = 0,75 \text{ (kerekítve)} = \text{lényegesség} * 0,75$$

4. Várható hiba

A könyvvizsgáló tapasztalati értéke a vizsgálandó sokaság tárgyévi hiba előfordulási valószínűségének becslésében. A tapasztalati érték az előző évek tapasztalati értékeinek bázisán alapul. Új ügyfél vagy előző évi hibamentesség esetén a tárgyév kockázati szintjét is figyelembe véve az elfogadható hiba 2%-át, kockázatonövekedés esetén 3%-át számszerűsíthetjük várható hibaként a valószínűség számítás törvényei alapján.

5. Alapvető pontosság

A leggyakoribb hiba (2) értékéhez, a biztonság növelési érdekében az egyedi tételes vizsgálat során talált hibaértékeket a mintahiba értékkel össze kell adni. A leggyakoribb hiba definíciója nem tartalmazza a mintavételi kockázat hatását, vagyis azt a kockázatot, amely akkor keletkezne, ha a sokaságból véletlen, ismétlés nélküli kiválasztással keletkeztetett mintaelemek helyére más sokaságelemek kerültek volna be a mintába.

Nulla hiba esetén az alapvető pontosság azonos az elfogadható hibával, azaz a maximális hiba értékkel.

Az alapvető pontosság tehát:

Mintavételi intervallum * a megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező (az input: eredendő és ellenőrzési kockázatok függvényében)

A minta, a klasszikus definíció alapján, egy statisztikai sokaság meghatározott számú egyedének kiválasztása, a kiválasztott egyedek összessége.

Az 530. témaszámú standard szerint:

A „könyvvizsgálati mintavételezés” (mintavételezés) esetében a könyvvizsgálati eljárás a számlaegyenleg vagy adott tranzakció típus 100%-ánál kevesebbre terjed ki oly módon, hogy minden mintavételezési egységnek van esélye a kiválasztásra. Ez lehetővé teszi a könyvvizsgáló számára, hogy a kiválasztott tételek egyes jellemzőire vonatkozóan könyvvizsgálati bizonyítékot szerezzen és értékeljen és így következtetéseket tudjon levonni arról a sokaságról, amelyikből a mintát vették, vagy segíteni tudjon az ilyen következtetések kialakításában. A könyvvizsgálói mintavételezés lehet statisztikai vagy nem-statisztikai jellegű.

Gyakorlati oldalról a könyvvizsgálat hatékonysága azon alapszik, hogy a lehető legköltséghatékonyabb módon megszerezzük azt a minimális könyvvizsgálati bizonyosságot, ami elegendő a könyvvizsgálói vélemény kialakításához. Ebből a célból formalizált könyvvizsgálati mintavételi eljárásokat dolgoztak ki, amelyek teljesen megszokottakká váltak a könyvvizsgáló cégek többségénél. A könyvvizsgálati mintavétel minden audit-megbízásnál való alkalmazása számtalan előnyt jelent a könyvvizsgálók számára. Ezek a következők:

- következetes módszer kialakítása a könyvvizsgálat egyes területeire;
- olyan keretet ad, amin belül megszerezhető a kellő könyvvizsgálati bizonyosság;
- rákényszerít a könyvvizsgálati gondolkodás tisztázására annak meghatározásában, hogyan lehet elérni a könyvvizsgálat célját;
- minimálisra csökkenti a túlzott mértékű könyvvizsgálat kockázatát;
- megkönnyíti a munkapapírok gyors átnézését.

A mintavétel során is találkozunk a könyvvizsgáló kockázatokkal:

A mintavételi kockázat annak a kockázatát jelenti, hogy a minták nem reprezentatívak arra a sokaságra nézve, amiből ki lettek véve, és így a könyvvizsgálói vélemény eltér attól a véleményétől, amit a teljes sokaság vizsgálata alapján lehetett volna kialakítani.

Ez a következőket eredményezheti:

- a) „hibás elutasítás kockázata” (amit alfa kockázatnak is neveznek), ami akkor merül fel, ha a *minta* magasabb szintű hibakockázatot mutat a ténylegesnél. Ezt a helyzetet általában kiegészítő könyvvizsgálói munkával lehet megoldani. Ez a kockázat befolyásolja a könyvvizsgálat *hatékonyságát*, de nem szabad érintenie az eredményként megszülető könyvvizsgálói vélemény érvényességét.
- b) „hibás elfogadás kockázata” (amit béta kockázatnak is neveznek), amikor lényeges hiba nincs feltárva egy sokaságban, mert a mintába nem sikerült elegendő mennyiségű hibát tartalmazó elemet beválogatni. Ez a könyvvizsgálat *hatékonyságát* befolyásoló kockázat statisztikai mintavételi eljárásokkal számszerűsíthető. Bár előfordulhat, hogy indokolatlanul korlátozás nélküli könyvvizsgálói jelentés kiadására kerül sor, de az ilyen hibákat más kiegészítő könyvvizsgálati eljárásokkal kell feltárni (feltételezve, hogy a mintanagyság a feltárási kockázat szintjének megfelelő).

4.2.2.2. A mintanagyság meghatározása:

Célja a mintavételezési kockázat elfogadhatóan alacsony szintre történő csökkentése. Nem statisztikai mintavétel esetén először a külön vizsgálandó tételeket kell kiválasztani: érték, fontosság, esetleg kockázat alapján. Reprezentatív mintát a maradékból kell venni.

Ebben az esetben a nagyobb hangsúly a nagykockázatú tényezők kiválasztásán van a mintanagysággal szemben. A mintavétellel a nemzetközi szakirodalom nagyon sokat foglalkozik, jelen kézikönyvünkben megpróbáltuk azt a módszert alkalmazni, amely szakmailag elfogadható, de nem igényel az eljáró könyvvizsgálótól magas szintű matematikai ismereteket.

A mintanagyságra vonatkozó specifikus szabály nem létezik, de az alábbiakkal jellemezhető:

- csekély minta (25-nél kevesebb tétel),
- közepes minta (25-75 számú tétel),
- nagy minta (75-150 számú tétel).

A könyvvizsgálatban a minta egyedi elemei a könyvelés adatai, az egyes könyvelési számlák tételei. A minta darabszáma pedig a mérleg illetve eredmény kimutatás sorokra vonatkozik.

A mintavétel, módszertani megfontolásból kiindulva a könyvelési számlákból leválogatandó adatok kijelölése indokolt számban/mennyiségben

Az egyedi adatokat valószínűségi változóknak tekintjük, és feltételezzük, hogy legalább könyvelési számlánként azonos hibaeloszlásúak. A számlákról leválogatandó adatok egymástól függetlenek, vagy ha nem, ezt a jelenséget figyelembe vesszük úgy, hogy az egymástól nem független, a lényegességi mértéket meghaladó adatokat tételeken vizsgáljuk, vagy ha négy adatnál nagyobb számban vannak, egy mintában vizsgáljuk.

Ahhoz, hogy a könyvvételezés adatainak, mint statisztikai sokaságnak valamely numerikus jellemzőjéről: hibaeloszlásáról, várható értékéről ismerethez jussunk, a könyvvételezés adataiból számlánként meghatározott számú egyedet véletlenszerűen kiválasztunk.

A kiválasztás két lépcsőben történik,

- a lényegességi mértéket és a mintavételi intervallum értéket meghaladó nagyobb tételeket egyedi kiválasztással,
- a maradék adatból kell egy gazdaságos elemszámú mintát összeállítani úgy, hogy a tényleges, ismétlődésektől mentes mintanagyság, az adott kockázatokra épülve megbízható mintanagyságot és kielégítő, a könyvelési számla adatsokaságaihoz viszonyított mintanagyság arányt biztosítson (valódi minta).

A kétlépcsős elemkiválasztással nyert elemek összessége adja a teljes mintanagyságot.

A minta elemeinek egyedi vizsgálata után, ha egy nagy forgalmú könyvelési számlán a mintavétel terjedeleme kiterjesztése szükséges, - alaposabb egyedi vizsgálat – célvizsgálat/témavizsgálat – okán, akkor a már megvizsgált elemek kikerülnek a kiválasztás rendszeréből, vagyis mintavételezésünk „ismétlés nélküli”. Az ismétlés nélküli, véletlenszerű mintakiválasztás során a mintából nyert vizsgálati eredmények alapján következtetünk a könyvelési számlák adatállományának hibaarány megfelelőségére, megbízhatóságára és valóságára. Módszertani alapelvünk az, hogy a mintavétel során olyan vizsgálati anyagot nyerjünk, amelynek tulajdonságai reprezentálják a könyvelési számla teljes adattartalmát.

Arra vonatkozóan, hogy melyik módszer; a statisztikai vagy nem-statisztikai mintavételezés alkalmazása a leghatékonyabb az adott körülmények között az elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték megszerzésére, a könyvvizsgáló megítélésének függvénye. A mintavétel a gyakorlatban a statisztikai és nem statisztikai mintavételek összességét jelenti.

A várt hiba nagyságát az előző évi ellenőrzéseknél a tételes tesztekben talált hibák átlagában, ennek hiányában becsléssel kell meghatározni. (A várt hiba a mintára és nem az összes tranzakcióra vonatkozik.)

A korábbi tapasztalatok hiányában a várt hibák nagyságrendjét a lényegességi küszöb 15%-ában lehet meghatározni.

A mintavételi kockázatot százalékos értéként fejezik ki. Például az 5% azt jelenti, hogy 1:20 arányban áll fenn annak az esélye, hogy lényeges hiba feltáratlanul marad. (Ezt a kockázatot sok könyvvizsgáló cég elfogadja a könyvvizsgálati tesztekénél). A kockázat kifejezhető a kockázat komplementer értékével (1-kockázat), mint bizonyossági szinttel (kellő bizonyosság), vagyis a megbízhatósági szinttel is.

A bizonyossági szint a megbízhatósági szint azon fokmérője, amely azt mutatja, hogy nincs-e lényeges hiba a mintában.

A megbízhatósági (R) tényezőket a Poisson mintavételi hiba eloszlásból („ritka események” eloszlása) lehet levezetni, és az **1. ábrán** látható kockázati százalékokhoz kapcsolódnak. Felhívjuk a figyelmet az elérendő megbízhatósági szint (R-tényezők) és a kockázat közötti kapcsolat „fordított” jellegére, hiszen a megbízhatósági szint a kockázat matematikai komplementere.

1. ábra: az R-tényezők, a kockázat és a bizonyossági szint közötti kapcsolat

R Faktor (Megbízhatósági tényező)	Kockázat	Elérendő megbízhatósági szint
3	5	95
2,5	8	92
2,3	10	90
2	14	86
1,5	22	78
1	37	63
0,5	61	39
0	100	0

Az elérendő megbízhatósági szinthez tartozó fenti tábla használata széles körben elterjedt. Leegyszerűsíti a mintanagyság meghatározását, nincs szükség statisztikai táblázatok vezetésére, és kompatibilis a könyvvizsgálati kockázatmodellel (Audit Risk Model) (lásd a I. mellékletet).

A szükséges megbízhatósági szint eléréséhez a mintavételi és nem mintavételi eljárások költséghatékony kombinációját kell meghatározni. A könyvvizsgálati mintavételi eljárásoknak négy szakasza van:

1. minta tervezése
2. minta kiválasztása
3. vizsgálat (azaz a könyvvizsgálati eljárás végrehajtása) és
4. értékelés

A könyvvizsgáló szakmai tapasztalata segít a mintavétel minőségét befolyásoló paraméterek, jellemzők kiválasztásában és a felismert kockázatok alapján a hibaaarány és a hibaeloszlás becslésében. A könyvvizsgáló tudása és tapasztalata nyújtja az elsődleges eszközt a mintanagyság megfelelő meghatározásához.

Megfelelő szakmai tapasztalat hiányában a mintanagyság becsléséhez előzetes alapos helyzetfelmérés és munkaterv készítése szükséges, hiszen a könyvvizsgálati munkának is önálló és sajátos "üzemgazdaságtana" van.

A vizsgálatot megelőző tervezési szakaszban a mintavétel módszertani felépítése előrevetíti a mintavétel kísérleti hibaszintjét, azaz a mintavételi hibakockázatot. Történik ez azáltal, hogy a könyvvizsgálati munka ár/munkaráfordítás arányának előtérbe kerülése csábíthatja a könyvvizsgálót az input kockázatok "szépítésére" ezáltal a mintanagyság csökkentésére.

A statisztikai módszerrel végzett mintavételes vizsgálatok csak bizonyos valószínűséggel szolgáltatják a célul kitűzött eredményt, vagyis a minta kívánt hibaarányát. A mintavétel elérendő megbízhatósági szintje, amelyet célul tűzünk ki, a tervezés során nagy részben függ az input kockázatok mértékétől illetve a mintanagyságot befolyásoló mintavételi módszertől, de másrészt a véletlentől is.

Abban az esetben, ha a könyvvizsgáló nem kockázat-alapú mintavételi tervet készít, akkor a mintanagyságot a teljes vizsgálandó sokaság értékének és az elfogadható hibának a hányadosaként állapítja meg.

Adott tételszámú vizsgálati anyagra megállapított lényegességi küszöbérték- és elfogadható hibaérték, mint hányados, fordított arányban van a számított mintanagysággal. Ezen az úton a könyvvizsgáló számára lehetőség van a munka gazdaságosságának növelésére azáltal, hogy a lényegesség és az elfogadható hibaérték nagyságrendjének növelésével csökkenthető a mintanagyság. Ez az egyszerűsített módszer jövőbeni hatása azonban nem kiszámítható.

Ez egyben azt is jelenti, hogy a könyvvizsgáló idő hiányában szubjektív értékítélettel alacsonynak ítéli az ügyfél input kockázatát. Ugyanakkor az alacsony ügyfél kockázatnak az a következménye, hogy a kis mintanagyság valószínűleg nem hozza felszínre a könyvelési anyag hibáit, és így nem számolunk a mintavételi kockázat magas szintjével sem.

Amikor a könyvvizsgáló egy több évre szerződött ügyfelet vizsgál, az aktuális vizsgálati évre vonatkozó tervben figyelembe veszi a gazdasági helyzet, a működési színvonal változását, s így a lényegesség és az elfogadható hiba értékének, mint maximális hibanagyságnak változását, vagyis a változás nagyságrendjének függvényében az előző év(ek) adatai alapján becsüli a várható hiba értékét is. Az előző évek hiba előfordulása egy könyvvizsgálat során: dokumentációs rendszerben jegyzőkönyvezett, így az előző évek hiba átlaga, vagy az előző év jegyzőkönyvezett hibaértéke a változási mértékek hatása alapján becslést ad a tárgyév várható hibanagyságára.

4.2.3. A minta tervezése

A mintavételi tervben rögzíthető mintatervezés során a következőket kell figyelembe venni: a teszt *könyvvizsgálati célja(i)*;

- *sokaság* (amiből a mintát ki kell választani);
- *mintavételi egység*; (ami a sokaság egy elemét jelöli)
- *a hibaként vagy eltérésként értelmezendő eredmények vagy feltételek*;
- *mintanagyság*.

A sokaságot „rétegesíteni” lehet, azaz részsokaságokra lehet felosztani. Mindegyik részsokaság azonos jellemzőkkel rendelkező *mintavételi egységek* csoportját jelöli. Például aktuális tartozások, 1-3 hónappal ezelőtt lejárt tartozások, 3-6 hónapja lejárt tartozások és 6 hónapnál régebben lejárt tartozások.

Az ellenőrzések tesztelésekor a sokaságnak azonos ellenőrzési jellemzőkkel kell rendelkeznie. Így például a nyersanyagokra vonatkozó szállítói számlákat el kell különíteni a szolgáltatásokra vonatkozó szállítói számláktól, mert az előbbiek esetében bizonyítani kell az árubeérkezést.

Az érdemi eljárások esetében a sokaságot jelentheti a főkönyvi kivonat vagy az egyes főkönyvi számlákon történ terhelések listája vagy egy bizonyos típusú összes gazdasági esemény (heti bérek) listája.

4.2.3.1. Hibák és eltérések

Az érdemi eljárásokban a hiba hibás adatot jelent. Az ellenőrzések tesztelésében a hibát az ellenőrzéstől való eltérés jelenti. Igen lényeges meghatározni azt, hogy mi jelenti a hibát (mivel a helytelen beazonosítás a nem mintavételi kockázatokhoz tartozik). Például a vevői egyenlegközlők átnézésakor nem számít (önmagában) hibának az, ha egy vevő nem válaszolt. Ha az egyenlegben eltérés van, de a különbözet oka készpénzben történő fizetés, vagy úton lévő áru, akkor ez nem hiba (feltéve, hogy a könyvekben az elhatárolást és a pénzforgalmat helyesen szerepeltetik). Ha valamelyik egyenleg vitatott, de jóváírással rendezve van az év vége után, akkor ez nem hiba, ha csak nem képezték rá értékvesztést.

4.2.3.2. Mintanagyság

A mintanagyság meghatározásához a következőket kell értékelni:

- kellő bizonyosság;
- tolerálható és várható hiba (vagy eltérésarány);
- rétegzés.

Abszolút biztonságot nem lehet elérni a mintavételi eljárásokkal. Minél alacsonyabb a szükséges biztonság, annál kisebb a szükséges mintanagyság és annál nagyobb mind a könyvvizsgálati, mind a mintavételi kockázat. A tolerálható hibát (vagy eltérésarányt) pontosságnak hívjuk. Ez azt a maximális hibát (vagy eltérésarányt) jelenti, ami még elfogadható ahhoz, hogy a könyvvizsgálati célt elértek lehessen tekinteni, vagyis a lényegességi küszöbértéknél nagyobb értékű hibahatás nincs a vizsgált anyagban.

Az érdemi tesztekhez a pontosságot a lényegességnél alacsonyabb pénzösszegként vagy a sokaság értékének százalékában lehet kifejezni. Az ellenőrzések tesztelésénél a pontosságot a belső ellenőrzésben előforduló hibáknak az a maximális aránya jelenti, ami elfogadható ahhoz, hogy támaszkodjunk rá (és ezért valószínűleg alacsony lesz).

A hibák növelik a mintavétel eredményeinek pontatlanságát. Ezért nagyobb mintanagyság szükséges, ha hibák várhatók.)

4.2.3.3. Rétegzés

A rétegekre bontás, vagyis a sokaság megosztása olyan viszonylag homogén csoportok létrehozása céljából, amelyekben a jellemzők változása várhatóan alacsony, lehetővé teszi, hogy a lényeges hiba szempontjából a legveszélyesebb tételekre több időt szánjunk. Főleg az érdemi tesztelésben használatos

4.2.4. A minta kiválasztása

A könyvvizsgálati mintavétel célja, hogy véleményt alkossunk arról a sokaságról, amelyikből a mintát vettük. Ezért biztosítani kell, hogy a minta kiválasztásának módszere várhatóan olyan legyen, hogy a sokaság minden tétele egyenlő esélyt kapjon a kiválasztásra.

A kiválasztási módszerek tárgyalása előtt világosan különbséget kell tenni a statisztikai és nem statisztikai mintavételezés között. Objektívnek a statisztikai mintavételt tartja a szakirodalom ebből a legelterjedtebb a véletlen kiválasztás módszere.

4.2.4.1. Statisztikai mintavétel

Minden olyan mintavételezési megközelítés, amelyben

- véletlen mintakiválasztást és
- valószínűségelméletet alkalmazunk a
 - minta eredményeinek (mennyiségi) értékelésére és
 - a mintavételi kockázat mérésére.

4.2.4.2. Nem statisztikai mintavétel

Ide tartozik az összes olyan mintavétel, ami nem rendelkezik a statisztikai mintavételre a fentiekben felsorolt összes jellemzővel. Az ilyen módszereket gyakran nevezik szubjektív értékítéleten alapuló mintavételnek. (Mivel azonban a statisztikai mintavételnél is szükség van értékítéletre, a nem-statisztikai mintavétel elnevezést részesítjük előnyben a kizárólag könyvvizsgálói értékítéletre alapozott elemzések esetében.)

A standardok három általánosan használt módszert ismernek el a könyvvizsgálói mintavételnél a reprezentatív minták kiválasztására:

- véletlen szám alapú kiválasztás;
- szisztematikus kiválasztás;
- véletlen kiválasztás.

4.2.4.3. Véletlen szám alapú kiválasztás

A sokaság minden eleme ugyanolyan statisztikai valószínűséggel kiválasztható, mint minden más elem. A véletlen számokat számítógépes programmal vagy véletlenszám-táblázatokkal választják ki.

4.2.4.4. Szisztematikus kiválasztás

Ehhez olyan egységes mintavételi intervallum kiszámítására van szükség, amit úgy kapunk meg, hogy a sokaságot elosztjuk a mintanagysággal. Például ha 50 elemet akarunk kiválasztani egy 600 elemes sokaságból, akkor minden 12. elemet kell kiválasztani (a mintavételi intervallumon belül) tetszőlegesen kiválasztott kiindulási ponttól számítva. Ez a módszer az ellenőrzések tesztelésére és az érdemi vizsgálatokra egyaránt alkalmasak, és különösen hasznosak nem-pénzügyi sokaságokból történő mintavételkor. Ügyelni kell azonban arra, hogy a sokaság ne úgy legyen strukturálva, hogy a mintavételi intervallum csak a sokaság egyik tulajdonságának feleljen meg. Például ha a pénztárkönyvbeli fizetések csekkenként vannak felírva dátum szerinti sorrendben, és meg van adva a bankkivonaton szereplő összes bejegyzés (közvetlen terhelések, bankköltségek stb.), amiket minden hónap végén rögzítenek, akkor a minta eltorzulhat egy bizonyos tranzakciótípus irányába.

4.2.4.5. Véletlen kiválasztás

Ez a módszer megpróbál a sokaság minden elemének esélyt adni a kiválasztásra az elemek esetlegesen történő kiválasztásával. A tudatos torzítások megakadályozása érdekében kerülni kell a középelemek előnyben részesítését, az első és utolsó elemek figyelmen kívül hagyását, a szokatlan elemek kiválasztását stb. Esetenként ez az egyetlen olyan gyakorlati módszer (idő és költségek szempontjából)

olyan sokaságból történő minta kiválasztására, ami számsorral nem fogható meg. Bár a nem statisztikai mintavételre használják, mert a statisztikai mintavételhez nem elég szigorú módszer.

4.2.4.6. Súlyozott értéken alapuló kiválasztás

Ez a szisztematikus kiválasztási módszer inkább pénzegységértékeket használ az elemek helyett a sokaságból történő mintavételhez. Minden egyes pénzegységnek egyenlő esélye van a kiválasztásra. Mivel ezeket nem lehet vizsgálni, azt az elemet vizsgálják, amiben a kiválasztott pénzegység található. E módszerrel a nagy értékű elemeknek nagyobb az esélye a kiválasztásra. Lehet véletlenszám-kiválasztást használni, de a módszerben általában a pénzértékeket kumuláltan összesíteni kell (ami számítógép nélkül időigényes lehet). A MUS olyan statisztikai mintavételi technika, amit olyan érdemi tesztekben használnak, amelyekben bármely 1\$-t (vagy pénznemegységet €, Ft) megvizsgálunk, hogy az megfelel az alapbizonylaton levő értéknek vagy sem.

4.2.5. . Az elemek vizsgálata

Ha egy előre meghatározott vizsgálat végrehajtása nem lehetséges, mert például egy dokumentum nem áll rendelkezésre, akkor egyenértékű bizonyosságot nyújtó alternatív eljárásokat kell alkalmazni. Ha erre nincs mód, akkor a hiba (vagy eltérés) feltételezésének hatását kell figyelembe venni. Ha valamelyik teszt nem meggyőző, akkor más tesztekkel kell alternatív bizonyosságra törekedni.

4.2.6. Az eredmények értékelése

A feltárt hibákat, hiba eredményeket elemezni kell, és segítségükkel meg kell becsülni a sokaságban előforduló összes hibát vagy eltérésarányt. Értékelni kell annak kockázatát, hogy a tényleges hiba vagy eltérésarány meghaladhatja a tolerálható hibát.

A minta tervezésekor definiált hibák vagy eltérések elemzésekor figyelembe kell venni azok jellegét, okát és a könyvvizsgálat többi területére, valamint a beszámoló egészére gyakorolt lehetséges hatásaikat. Ha van egy közös és esetlegesen szignifikáns tulajdonságuk, akkor további vizsgálatra ki lehet jelölni az elemek ilyen tulajdonsággal rendelkező részsokaságát.

Az érdemi vizsgálatokhoz a hiba kivetítésére két mennyiségi módszer létezik. Használatuk attól függ, hogy a hiba szorosan (azaz arányosan) viszonyul-e az elem nagyságához vagy sem.

4.2.6.1. Arányosítási módszer

Ezt a módszert akkor használják, amikor a hibák szoros kapcsolatban vannak az elemek értékével (azaz kis hibák a kis összegű egyenlegekben, nagy hibák a nagy összegű egyenlegekben). Például, ha a január első hetében kiállított értékesítési számlákat mind decemberi árakon állították ki.

A vetített hiba a következőképpen becsülhető:

$$\text{mintában található hiba} * \text{sokaság értéke} / \text{minta értéke}$$

4.2.6.2. Eltérésen alapuló módszer

Ezt a módszert akkor használják, ha a hibák nincsenek szoros kapcsolatban az elemek nagyságával, de viszonylag állandóak az összes elemnél. Egyszerű példa lehet, ha a hitelkártya-társaság számlánként 2100 Ft megújítási díjat számított fel számlánként 1200 Ft helyett.

Az ilyen hibákat úgy lehet kivetíteni, hogy az auditált (azaz helyes) és a kimutatott (azaz hibás) összegek közötti átlagos eltérést (azaz az előző példában a 900 Ft-t) megszorozzuk a sokaságban lévő elemek összmennyiségével. Ennek számítása:

$\text{mintában talált hiba} \cdot \text{sokaság elemeinek száma} / \text{minta elemeinek száma}$

Amennyiben hibát talál a könyvvizsgáló a mintában, úgy a jellemző hibával és a kiegészítő pontossággal növelt alapvető pontosság összegének a hiba előjelétől függő értékelését kell elvégezni. Amennyiben a talált hiba felülértékelést tartalmaz, vagyis az auditált helyesbített érték kisebb, mint az eredeti könyvszerinti érték, a jellemző hiba az alapvető pontossággal és a kiegészítő pontossággal összegezve a felülértékelési bruttó hibahatárt, míg az alulértékelést tartalmazó hiba, azaz az auditált könyvszerinti értéket növelő hiba alapján számított jellemző hiba, és kiegészítő pontosság alapvető pontossággal növelt összege az alulértékelési bruttó hibahatárt adja.

A felülértékelési bruttó hibahatár és az alulértékelés jellemző hibájának különbözete a felülértékelési nettó hibahatárt, az alulértékelési bruttó hibahatár és a felülértékelési jellemző hiba különbsége az alulértékelési nettó hibahatárt jelenti.

A két nettó hibahatár közül csak az alulértékelés nettó hibája marad általában a lényegességi mérték alapján számított hibahatáron, azaz az elfogadható hibán belül.

Amennyiben egy számlacsoportban alul- és felülértékeléseket is tartalmazó hibák fordulnak elő, akkor a két értékelésből adódó nettó hibára átlagolt hibát számítani nem lehet.

A hibák egyedi értékelése során a felül- és alulértékeléseket összevetve, a mintában talált hibák nagyságrendje és előjele alapján a vizsgált hibák csak akkor nem érintik a beszámoló elfogadását, ha a felül- és alulértékelések nettó hibája az elfogadható hibánál kisebb, vagy azzal legfeljebb egyenlő.

Amennyiben csak az alulértékelési nettó-hibahatár kisebb az elfogadható hibánál, akkor megvizsgált könyvelési számlánként kell hibaeloszlást a fenti módszerrel megvizsgálni és összegezni az elfogadható hibától való eltéréseket.

Amennyiben a könyvszerinti értéket csökkentő hibák összege – a nettó hibahatára – nagyobb, mint a könyvszerinti értéket növelő hibák összege, illetve nettó hibahatára a beszámoló összességében, akkor a könyvvizsgáló visszautasítja a beszámolót.

A két eset között helyezkedik el a korlátozott vélemény esete.

Amennyiben a beszámolóban egy-egy mérleg soron megjelenő könyvelési számlacsoportok súlya (mérleg sor/főösszeg) több mint 20%-os, akkor a számlacsoportok mintavétele és hibaelemzése során a szegmentált lényegességi mérték alapján számított hibahatárt szükséges alkalmazni.

Amennyiben egy legalább 20%-os arányú mérleg sor érték számlacsoportjának bruttó – jellemző – egyenlegével számított pontossági-, jellemző hiba- és kiegészítő pontossági értékek felül- és alulértékelési részletezésben kimutatott nettó hibahatárai nem kisebbek, vagy egyenlők a szegmentált lényegességi mérték alapján megállapított szegmentált elfogadható hibahatárnál, akkor megalapozott a korlátozott könyvvizsgálói záradék kiadása.

Lényeges követelmény a könyvelési hiba definiálása. A nyilvánvalóan számtévesztésből vagy helytelen kontírozásból – nem rendszeresen előforduló kontírozási hibából – eredően keletkező könyvelési eltérések az auditálás során a könyvvizsgáló feljegyzése, levélbeli értesítése alapján, kijavíthatók.

Minden más eset, függetlenül az észlelt eltérés nagyságrendjétől hiba-megállapítás tárgyát képezi. A hibaelemzés sikerének egyik kulcsa a mintavételben a megfelelő minta elemszám megállapításában van. Egyszerű ökölszabályként elfogadható hogy a kívánatos mintavételi lefedettség irányszáma a legalább az alábbiak szerint alakul:

Összes könyvelési tételszám *	Éves átvizsgált tételszám =(minta+egyedi)	Vizsgálat alá vont könyvelési számlák/ számlacsoportok egyedi tételszáma	Mintaelem száma (ismétlés nélküli elemszám) +	Lefedettség mértéke
5.000	1.000	50	8	20%
8.000	1.600	50-100	12-20	20%
10.000	2.000	100	30	20%
25.000	5.000	100-300	40-50	20%
50.000	10.000	500	50-60	20%
100.000	10.000	500-on felüli	80-100	18%
100.000 tételen felül +20%	10.000	500-on felüli +20%	100-120	18%

Tehát az exponenciális függvény alapján változik a lefedettség könyvelési tételszám, az egyes könyvelési számlák, számlacsoportok tételszáma a megállapított mintaelemszám függvényében.

* a kettős könyvelési rendszerben rögzített tételek száma, (egy könyvelési tétel valójában két tétel) technikai átvezetési számlák nélkül

+ az egyes kiválasztott, ill. kockázatos számlákból vett nettó elemszám, ill. az elfogadható hibaértéknél nagyobb tételek leválogatása után

Figyelembe kell venni, hogy a könyvelési tételszám a kettős könyvvitel rendszerében levő összes tételt tartalmazza, beleértve a további kapcsolódó kettős könyvelési tételeket is. A könyvvizsgálat tervezésekor első lépésben a mintavétel alá eső egyszeri számbavételre kijelölt könyvelési számlák egyedi tételszámát és a kijelölt számlák mindösszesen tételszámát szükséges felmérni.

Ennek értelmében a vevők, szállítók, adók és a pénzforgalom, bank, pénztárkönyvelési számlák a mintavételből kikerülnek feltéve, ha a vevők, szállítók számlák csoportja a mérlegben, értékben, a főösszeg legalább 20%-át képviseli. (ld. előzőekben)

A 25.000 tételszám alatti könyvelés ellenőrzésekor a tételszám könyvelési számlánként való eloszlása jelzi a követendő mintavételi és vizsgálati módszert. Amennyiben a tételszám eloszlása egy számlacsoportban koncentrálódik, azaz a tételszám legalább 50%-a egy-egy könyvelési számlacsoportban található, úgy ezekre az előzőekben ismertetett mintavételezést alkalmazzuk. A maradék számlákra egyedi, kiegészítő mintavételezést végzünk. A kiegészítő mintavételezés lehet tételes vizsgálat, amennyiben a könyvelési számlán kevesebb, mint nyolc adat van. Fontos azonban szem előtt tartani, hogy a kiegészítő, egyedi vizsgálatoknak is ki kell terjedni a kevés kisebb, mint nyolc adat esetén a maradék összesen 20%-ára

Ha a 25.000-nél kevesebb, például 20.000 tétel esetében kiemelten nagy forgalmú számlák: például az összes számla 25%-a tartalmaz 11.000 tételt a maradék összesen 9.000 tétel. A mintavételek elemszáma összességében a teljes könyvelési tételszám 20%-át kell lefedje, 5%-os könyvvizsgálati kockázat és 20%-os feltárási kockázat mellett úgy, hogy a vizsgálati rendszer megbízhatósága 100% - 25% =75%-os hibahatárral biztosított legyen. A mintavétel és a megbízható hibaeredményt adó mintaértékelések a bemutatott egyszerű a matematikai statisztikai alapképzettséggel nem rendelkező könyvvizsgálók számára programozottan elérhetők, de emellett nem nélkülözhető a könyvvizsgáló egyedi mérlegelése sem a mintaértékelés során a hibaelemzésben.

A könyvvizsgáló hibaértékelése során szem előtt tartja, hogy a hiba eredete két fő okra vezethető vissza:

- a mintaelemek kiválasztása alkalmával sérült az elemeknek – könyvelési adatoknak – a mintába kerülési egyenlő esély elve, amely a minta jellemzőinek, hibafeltárásának torzulását eredményezi
- a könyvelési alapsokaságok, amelyeknek önálló közgazdasági tartalma van, úgymint árbevétel, működési költség, adózás előtti eredmény, saját tőke, mérlegfőösszeg, az egyes könyvelési számlákról kiválasztott minták jellemző értékei eltérhetnek az alapsokaság jellemző értékeitől, vagyis az az eltérés, amely az alapsokaság tényleges értéke és a mintákból származó becslések között van, a mintavételezés véletlen hibája.

Azonos gondolatmenetben, amint azt a fentiekben említettük, a könyvvizsgálat gazdaságossági szintjének megtartása érdekében a mintanagyság meghatározására nem-statisztikai módszert is alkalmaznak a minimális mintanagyság érdekében.

Ennek számítása egyszerű és megadja a szükséges minta nagyságát:

$$\frac{\text{Sokaság értéke}}{\text{Elfogadható hiba értéke}}$$

Ebben az esetben a minta hibaelemzése is egyszerűsített, nem-statisztikai elvű kiértékelése történik.

Ennek összefüggése:

$$\frac{\text{Relatív hiba} * \text{a sokaság értéke}}{\text{mintanagyság}}$$

A tapasztalatok szerint, - ahogyan azt a 5.mellékletben bemutatott mintapélda is mutatja - a nem-statisztikai elvű hibaértékelés során a statisztikai módszerrel számított leggyakoribb - kivetített - hiba nagyságrendjébe tartozó határértékhez jutunk 97-98%-os pontossággal, 2-3%,-nyi szórással a hibaátlagtól.

A nem statisztikai módszerrel végzett hibaértékelés esetében, azonosan a nem-statisztikai elvű mintavétel eredményével, kockázati tényezőket és maximális hibaeloszlási valószínűség számítását nem alkalmaz a módszer. A statisztikai módszer valószínűségi mérlegelésből adódó tágabb hibahatáraival nagyságrendi: a mintaátlag és a talált hibák átlaga között lehetséges többszörös különbség - többszörösen nagyobb érték - figyelmeztető hibahatárokat épít ki az elfogadható maximális hiba illetve a lényegesség értékhatáráig. Miután a nem-statisztikai hibaértékelésben a bruttó hibaként számított fenti érték nagyságrendekkel kisebb mint a statisztikai módszerrel számított hibahatár érték, a könyvvizsgáló éberségét eltereli a nagy hibák kereséséről. A nem-statisztikai módszer arányosan vetíti ki a "kis" hibát - illetve hibahatárnál lényegesen kisebb hibát, az egész könyvelési állományra, így a könyvvizsgáló nyugodt lelkiismerettel lényeges hibától mentesnek ítéli a könyvelési állományt illetve az ebből készített beszámolót. Ellenkező esetben: ha az egyszerűsített mintavétel és hibaértékelés lényeges hibát jelez, akkor az egész könyvelési anyagra és a beszámolóra kivetíti a lényeges hibával való terheltséget. Ennek alapján a könyvvizsgáló korlátozza vagy elutasítja a beszámoló elfogadását.

Az első esetben a béta-kockázat; az indokolatlan elfogadás kockázata, a második esetben az alfa-kockázat: az indokolatlan elutasítás kockázata érvényesül.

A statisztikai módszer a kockázatokra és a hiba előfordulási valószínűségekre, a valószínűségek határok közötti mérlegelésre épül, s mint ilyen lehetőséget ad a könyvvizsgáló számára az eredményt befolyásoló tényezők minél szélesebb körű számbavételére.

Az arányosítással dolgozó nem-statisztikai számítások folytonosan meghatározott pontokra, illetve értékekre vonatkozóan monoton növekvő vagy csökkenő értékekkel számolnak, szemben a statisztikai módszerekkel, amelyek bizonytalansági tényezőkként, valószínűségi értékekkel számolnak a legpesszimistább becslési határok között, így maradéktalanul teljesítik az óvatos megítélés elvének követelményeit. Ez fejeződik ki a valószínűségi hibaeloszlási függvények exponenciális jellegében, ahol a függvény értékkészlete 0-1 között éppen a valószínűségi határértékek kifejezésére alkalmas.

Amennyiben elfogadjuk a nem-statisztikai módszerrel számított mintanagyságot és hibakiértékelést nem biztos, hogy a 37%-os összkockázati szinten belül maradunk. (63%-os hibamentességgel, 1,0-s bizonyossági tényezővel). Ez viszont azt jelentheti, hogy a rögzített 5%-os maximális könyvvizsgálati kockázati szint megvalósulása és határon belül maradása is veszélybe kerül, anélkül, hogy könyvvizsgáló jelzést kapna az elemzés során.

Összefoglalva a mintavételekhez alkalmazott módszer lényegességét, az alábbiakat állapíthatjuk meg:

1. A lényegességi meggondolások jelen kézikönyvünk értelmében a könyvvizsgáló által vizsgált adatok és az ügyfél által kimutatott tényállás közötti nem szisztematikus eltérésekre vonatkoznak. A szisztematikus eltérések mindenkor korrigálandók, és így lényegesek.
2. Az elért bizonyosság ellenőrzéséhez szükség van a véletlen kiválasztás módszerének alkalmazására. A tudatos kiválasztás módszere nem teszi lehetővé az ítélet bizonyosságának ellenőrzését.
3. A normaobjektumok könyvvizsgáló általi meghatározásához rendelkezésre álló eljárások keretében a Monetary Unit Sampling (MUS) módszer mutatkozik koncepciójában előnyösnek, mert különösen alkalmas a könyvvizsgáló előzetes becsléseinek modellezésére. Ezt részletesen a II. melléklet mutatja be.
4. A Monetary Unit Sampling módszerhez olyan kiegészítések állnak rendelkezésre szoftverekben, amelyek az eljárás hatékonyságát fokozzák, és nem igénylik a konkrét matematikai-statisztikai összefüggések ismeretét.

A mintanagyságot befolyásoló tényezőket az 530. témaszámú standard 1-2 melléklete írja le megfelelően.

A mintavétel technikai lehetőségeire az 530. témaszámú standard 3. sz. melléklete ad iránymutatást, a számítógépes használatra azonban az alábbi 2 lehetőséget kívánjuk bemutatni:

Mintavétel Excel programmal melyet a II. sz. melléklet ír le és amely egy szakcikk konkrét fordítása. A cikk lehetővé teszi az Excel tábla letöltését a www.cpajournal.com/down.htm honlapról.

Mintavétel ACL programmal, melyet a III. sz. melléklet részletez és amely a programba beépítésre került.

Bár nem tartozik szorosan a mintavételhez, de itt szeretnénk felhívni a figyelmet egy új kezdeményezésre, amely egy ötletes software háttérrel a könyvvizsgáló hiba keresési munkáját jelentősen tudja segíteni, mégpedig a teljes könyvelési állomány átvizsgálásával. Ezt a IV. sz. mellékletben részletezzük.

5. A könyvvizsgálati munkaprogram és dokumentálása

5.1. A munkaprogram

A munkaprogramnál a könyvvizsgálat során sok félreértés van a szakmán belül, ami szerint a munkaprogram egy részletes, a könyvvizsgálati munkát emberenként és óránként beosztó leíró anyag.

A valóságban a munkaprogram egy tartalmi kérdés, amely a tervezés és a munka lebonyolításának struktúrájától függ. Természetesen lehet munkaprogramot készíteni az előbb említett módon is, ha egy nagy cégnél nagy csapattal végzünk könyvvizsgálatot, de a kis és középvállalkozások könyvvizsgálatánál, ahol maximum 2-3 főből áll a könyvvizsgálatot végző csapat, ez felesleges adminisztráció.

Amennyiben a tervezésnek azt a metodikáját követjük, amit jelen kézikönyvünkben bemutatunk, akkor a tervezés során a munkaprogram a tervezési munkapapír kitöltésével kialakul. A munkaprogramnak azt kell biztosítania, hogy a vizsgálat lebonyolítása a tervezés által kijelölt módszerrel és mélységben történjen, és egyben biztosítsa az elvégzett munka megfelelő dokumentálását is, melyre a későbbiek során még részletesen kitérünk.

A munkaprogramnak tartalmaznia kell azokat a könyvvizsgálat során elvégzendő feladatokat, amellyel biztosíthatjuk, hogy a jelentés kiadásához kellő bizonyítékot szerezzünk a vizsgált beszámoló valóságáról, annak alátámasztásáról, értékelési módszereiről.

Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy konkrétan definiáljuk az elvégzendő elemző és rendszervizsgálatokat, majd az egyedi vizsgálatokat. Ennek során meg kell határozni vizsgálati területenként az elvégzendő egyedi vizsgálatokat és azok módszertanát is, beleértve a mintavételi módszert, melyet alkalmazni kívánunk.

A mellékletben levő tervezési dokumentum részletesen tartalmazza ennek egy lehetséges változatát, melynél 2 mérlegsornál teljes körűen mutatjuk be a vizsgálatok körét, a többi mérlegtételre pedig az egyedi vizsgálatokra mutatunk be egy lehetséges változatot.

Itt szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy a vizsgálatok elvégzését követően minden esetben le kell vonni a szükséges következtetéseket, le kell dokumentálni azokat. Szükség esetén módosítani kell a munkaprogramot és utóvizsgálatot kell elvégezni.

Nagyobb vállalkozásoknál lehetséges változata a munkaprogramnak, hogy a feladat kijelölésének megfelelően mérlegsoronként külön checklistás munkapapírban rögzítjük az elvégzendő elemző, rendszer és egyedi vizsgálatok lebonyolításával kapcsolatos részleteket.

A munkaprogram részeként mindenképpen meg kell határozni, hogy a könyvvizsgáló az általa levizsgált és jóváhagyott tételeket számszakilag is rögzítse, és annak eredményét vesse össze a vizsgált mérleg soraival. E munkánál kiemelt jelentősége van annak, hogy e számszaki munkapapírba csak és kizárólag eredeti bizonylat és/vagy analitika alapján kerüljenek be értékek, ellenkező esetben elmarad a főkönyv és analitika összehasonlítása, mint a vizsgálat egyik fontos alappillére. A számszaki munkapapír tartalma a dokumentálás fejezetben bemutatásra kerül.

5.2. A könyvvizsgálati munka dokumentációja

A Magyar Könyvvizsgálói Kamara álláspontja, hogy az a könyvvizsgálati munka, vagy munkaszakasz, mely nincs dokumentálva, úgy tekintendő, mint amit a könyvvizsgáló el sem végzett,

tehát csak a dokumentált munka az elvégzett munka. Ez a tényállás jelentősen befolyásolja munkánkat, hiszen a dokumentálás sok esetben nagyobb időráfordítást igényel, mint egy-egy könyvvizsgálati cselekmény elvégzése. Nagyon fontos dolog tehát, hogy a dokumentálásra fordítandó időt a könyvvizsgálati munka tervezésénél kellő mértékben vegyük figyelembe, mind személyenként, mind a határidőt tekintve.

Nem egyértelmű sok könyvvizsgálónál, mit is jelent a dokumentálás, vajon le kell-e másolnom minden bizonylatot és szerződést, amit a kezembe fogtam, vagy elég azt, amiben hibát találtam. Természetesen egyik válasz sem jó, hiszen a dokumentálásnál az a fontos, hogy a könyvvizsgálat során megvizsgált és jelentősnek minősített ügyleteket kellőképpen dokumentáljuk.

Nagy félreértés ugyanakkor, hogy a dokumentálás kimerül a bizonylatok másolásánál, hiszen az a folyamatnak csak egy igen kis részét alkotja.

A dokumentálással a 230. témaszámú standard foglalkozik, és kimondja:

A könyvvizsgálónak minden tényt dokumentálnia kell, ami fontos bizonyítékul szolgál a

- *könyvvizsgálói záradék (vélemény) alátámasztásához, és annak igazolásához, hogy a*
- *könyvvizsgálatot a Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok alapján végezték el.*

A „dokumentáció” alatt azokat a munkaanyagokat (munkapapírok) értjük, amit a könyvvizsgáló saját maga készít, illetőleg a könyvvizsgálónak mások készítenek, vagy amit a könyvvizsgáló összegyűjt és megőriz a könyvvizsgálattal kapcsolatosan. A munkapapírok filmen, elektronikus eszközökön vagy egyéb formában tárolt adatok is lehetnek.

A dokumentálás már a megbízás elfogadásánál kezdődik és a minőségellenőrzésnél zárul. Legfontosabb eszközei pedig az úgynevezett checklistás munkapapírok lehetnek.

5.2.1. Munkapapírok:

Miért jó egy ilyen tematikusan összeállított checklist kitöltése? Elsősorban azért, mert az abban feltett kérdések megválaszolásával önmagában dokumentálni tudja a könyvvizsgáló, hogy mely kérdésekkel foglalkozott, a válaszokhoz fűzött kommentárokkal pedig a könyvvizsgálati cselekmény eredményét tudja rögzíteni. Egy jól összeállított checklist ezen túlmenően segítséget ad arra, hogy a könyvvizsgáló ne hagyjon ki semmi olyan vizsgálatot, mely az adott cég életében befolyással lehet a beszámolóban bemutatott valós képre.

Egy jól megfogalmazott és egymásra épülő checklist rendszer magát a könyvvizsgálati munkaprogramot is helyettesítheti akár a nagyobb vállalkozások esetén is. Kézikönyvünk mellékletében megpróbálunk bemutatni egy a könyvvizsgálat során minimálisan elvégzendő programot, mely, ha ezt egy számítógépes programmal teljesítjük, a dokumentálási kötelezettség teljesítése mellett még a munkánk hatékonyságát is jelentősen javíthatja.

A fentiek tehát azt jelentik, hogy a könyvvizsgáló a munkapapírok kitöltésével saját maga dokumentál, ez azonban nem lehet öncélú dolog. A könyvvizsgálónak meg kell győződnie arról, hogy a munkapapírokban rögzített válaszok a valóságnak megfelelnek, azokat alá kell támasztania. Ilyen alátámasztás lehet az ügyfélnél megtekintett bizonylat, szerződés, de lehet az ügyfél által készített kimutatás is. Nagyon fontos, hogy a válaszok összhangban legyenek a tervezésnél megfogalmazott elvekkel és feladatokkal.

Megítélésünk szerint szükséges legalább az alábbi checklistás munkapapírok elkészítése minden vizsgálatnál:

- Könyvvizsgálati megbízás elfogadása és/ vagy meghosszabbítása

- Tervezési és kockázatelemzési munkapapír
- Adóellenőrzési munkapapír
- Beszámoló és kiegészítő melléklet ellenőrzési munkapapír
- Fordulónap utáni események vizsgálata
- Minőségellenőrzési munkapapír

A cheklistás munkapapíron felül el kell készíteni egy számszaki munkapapírt is a mérlegtételek alátámasztásáról. Ez tartalmazza mérlegsorokként a leltárértékeket, amelyet a könyvvizsgáló az analitika és főkönyv ellenőrzését követően jóváhagyott.

A számszaki munkapapír felépítése a befektetett eszközök tekintetében az állományváltozás levezetése és egy bruttó befektetési tükör, a készletek, követelések, pénzeszközök, kötelezettségek és elhatárolások esetében egy leltár, mely természetesen a főbb csoportok összegzését tartalmazza, ez nem kell feltétlenül megegyezzen a főkönyvi számlák szerinti bontással, hanem a könyvvizsgáló mérlegelésére van bízva a részletezés mélysége. Ezen felül el kell készíteni a saját tőke állományváltozását levezető tőketükröt és a társasági adó levezetését tartalmazó táblát.

A mellékletben bemutatunk egy-egy mintát a táblák kitöltéséről, és megjegyezzük, ha ezeket az Excel rendszerében úgy hozzuk össze, hogy a mérlegsorok értékét egyeztesse a részletező analitika végével, úgy ez az eszköz fontos eleme lehet a minőségbiztosításunknak és egyben elvégez helyettünk olyan ellenőrzéseket, mint a nyitómérleg vizsgálata, a befektetett eszköz analitika és mérleg egyeztetése, értékcsökkenés egyeztetése az eredménykimutatással, társasági adó összegének ellenőrzése.

Amennyiben nem kis és közép vállalkozások vizsgálatát végezzük, és nagyobb csoport látja el a könyvvizsgálati feladatokat, célszerű a fentiek mellett az egyes mérlegsorok és az eredménykimutatás tételeiről is munkapapírokat készíteni, de ezek terjedelmükben a kis- és középvállalkozásoknál olyan plusz dokumentálást jelentenének, mely biztosan nem fér bele a könyvvizsgálat szerződésben megállapított idő és költségkeretébe.

5.2.2. A Dokumentáció elve és rendszere:

A kamara módszertani útmutatója rögzíti:

A munkapapírokat olyan logikailag összefüggő rendszerbe kellene szervezni, amely biztosítja:

- az anyagok visszakereshetőségét,
- a kapcsolatot az egyes területek (munkapapírok) között,
- az anyagok teljességének ellenőrzését,
- a gyors eligazodást a munkapapírok között

Annak érdekében, hogy a dokumentálás átlátható és bizonyító erejű legyen, célszerű a munkapapírok mellé az aktarendszer logikus felépítése. Ez történhet elektronikusan vagy papír alapon és természetesen lehet ügyfél vagy ügyfél csoport orientált.

Mi most egy lehetséges változatát mutatjuk be, mely teljesíti a minimális elvárásokat.

Tartós akta

- Jogi viszonyok (társasági szerződés, cégkivonat, közgyűlési jegyzőkönyvek, hatósági engedélyek)
- Szervezeti felépítés és informatikai háttér
- Könyvvezetés (számviteli politika és egyéb fontos szabályzatok)
- Adózási helyzet (bejelentkezések, vizsgálati határozatok)
- Személyzet és munkaiügy (fontosabb munkaszerződések, kollektív szerződés, cafetéria szabályzat)

- Belső ellenőrzési rendszer (szabályzat, jelentések,)
- Környezetvédelem és újrahasznosítás (támogatások, szabályzatok)

Folyóévi akták

- Alapakta
 - A vizsgálat tervezése és megállapításai
 - Minőségellenőrzés
 - Megbízáskezelés
 - Vizsgálati idők, költségtervezés, értékelések
 - Vizsgálat lebonyolításának menedzselése
 - Vizsgálati pontok, megbeszélések
- Jelentésakta
 - Hivatalos, végleges verzió
 - Régi jelentésverziók
 - Előző évi könyvvizsgálói jelentés
 - Vezetői levél
- Részletező akta
 - Főkönyvi kivonat
 - Mérleg, eredménykimutatás, átkönyvelések, kiegészítő melléklet és üzleti jelentés
 - Mérleg fordulónapja utáni események
 - Immateriális javak és tárgyi eszközök
 - Befektetett pénzügyi eszközök, értékpapírok
 - Készletek és készletekre adott előlegek
 - Vevőkövetelések
 - Követelések-kötelezettségek kapcsolt vállalkozások
 - Egyéb követelések
 - Pénztár, bank (hitelintézeti kötelezettségek is)
 - Saját tőke
 - Céltartalékok
 - Szállítói kötelezettségek (kapott előlegek is)
 - Egyéb kötelezettségek
 - Aktív és passzív időbeli elhatárolások
 - Bevételek
 - Költségek
 - Egyéb bevételek és ráfordítások
 - Pénzügyi műveletek bevételei és ráfordításai
 - Rendkívüli bevételek és ráfordítások
 - Adók

Fenti rendszert lehet használni papíralapú dossziékban tárolva, vagy elektronikusan. Ez utóbbi teszi lehetővé az ún. papírmentes auditot, mely azon túlmenően, hogy a könyvvizsgálót mentesíti nagyon sok papír tárolásától, egy megfelelő szoftver alkalmazásával lehetővé teszi, hogy a munkapírokból rögzített válaszokat hivatkozásként összekösse (referenciázza) azon bizonylattal, szerződéssel vagy egyéb dokumentummal, mely alapján az adott választ adta a könyvvizsgáló. Ez a munka hatékonyságát és áttekinthetőségét jelentősen javítja és a könyvvizsgáló részére is gyorsabb utólagos hozzáférést tesz lehetővé nemcsak a minőségellenőrzésnél, hanem már az ügyféllel folytatott beszámoló értékelési tárgyaláson is, valamint a követő évek vizsgálatánál.

A dokumentálás szerves részét képezik a könyvvizsgáló által begyűjtött olyan könyvvizsgálati bizonyítékok, mint a partnerek, bankok egyenlegközlője, az ügyvédi és ügyfél által adott teljességi nyilatkozatok, vezető testületi ülések jegyzőkönyvei, vagy a hatósági megállapítások. Természetesen

rögzíteni kell mindazon szerződések és bizonylatok másolatát, amelyek mind pozitív mind negatív könyvvizsgálati bizonyítékként szolgálnak, és rögzíteni kell a mintavételek eredményét is.

Külön fontossággal bír annak rögzítése, hogy a könyvvizsgáló igénybe vett-e szakértőt munkája során, ha igen, mit állapított meg a szakértő.

Szükséges rögzíteni az előző könyvvizsgálóval folytatott megbeszélés eredményét, vagy az általunk korábban végzett munkából a tárgyévre is befolyást gyakorló tételek bemutatását.

Fontos rögzíteni, hogy a dokumentálás a könyvvizsgáló tulajdonát képezi és azokat legalább 8 évig meg kell őrizni. A dokumentációt a könyvvizsgáló saját munkájának bizonyítására a minőségellenőrzéskor, vagy esetleges egyéb külső vizsgálat során a könyvvizsgálói szakmai titoktartás követelményeinek betartásával a hatóság rendelkezésére kell bocsátani. A titoktartás alóli felmentést elsősorban maga az ügyfél adhat a könyvvizsgáló részére.

6. A könyvvizsgálat lezárásához beszerzendő dokumentumok és a könyvvizsgálói jelentés

Kapcsolódó standardok:

- 520: Elemző eljárások
- 580: A vezetés nyilatkozatai
- 700: A könyvvizsgálói jelentés
- 705: A független könyvvizsgálói nyilatkozat minősítései (Az MKVK standardjaiban ez a 701. standard)
- 710: Összehasonlító adatok
- 720: Egyéb információk az auditált pénzügyi kimutatásokhoz kapcsolódó iratanyagokban

6.1. A könyvvizsgált Társaság által aláírt, elfogadott beszámoló

A végleges könyvvizsgálói következtetések meghozatalához, valamint a könyvvizsgálói jelentés minősítéséhez szükséges a Társaság által aláírt, elfogadott beszámoló. Természetesen a beszámoló az utolsó dokumentum a záradék megadásához, ezt megelőzően számos egyéb a Társaság, valamint a könyvvizsgáló által készített munkaanyagra, számításra, dokumentációra van szükség. Ezen a ponton nem tartjuk szükségesnek a könyvvizsgálat folyamatában felhasznált és készített Társasági és könyvvizsgálói dokumentumok felsorolását; kizárólag a könyvvizsgálói jelentés kiadása előtti állapotot vizsgáljuk a beszámoló tekintetében.

Amellett, hogy az aláírt beszámoló rendelkezésre áll, az alábbi teendőket szükséges elvégezni:

- Meg kell vizsgálni a Társaság társasági adóbevallását teljeskörűség, helyes összegek szerepeltetése, dokumentáltság szempontjából. Mivel a társasági adóbevallás a könyvvizsgálat folyamatában, lezárásakor jellemzően nem áll rendelkezésre, így a Társaság által készített társasági adó kalkulációja, levezetése ellenőrizendő. Ellenőrizni kell azt is, hogy a bevallásban (levezetésben) szereplő érték került-e elszámolásra a főkönyvi kivonatban. Előfordulhat, hogy a Társaság még feltár olyan tételeket, amelyeket elszámol, megjelenít az adott időszakban, de ezzel párhuzamosan elmarad a társasági adóbevallás (levezetés) módosítása.
- El kell kérni a legutolsó, minden év végi könyvelési lépést, zárlati feladatokat tartalmazó főkönyvi kivonatot. Gyakran tapasztalható, hogy a Társaság az utolsó pillanatokban is módosítja elszámolásait, így a főkönyvi kivonat tételeinek forgalma, egyenlege változik. A könyvvizsgálat során meg kell vizsgálni a változások okát, az elszámolások helyességét. A változásokat a könyvvizsgálói dokumentációban fel kell jegyezni, kitérve a tételre, az okokra, az összegekre és a dokumentációkra. Ellenőrizni kell azt is, hogy a változások a lényegességi küszöbértékek alapján lényegesnek minősülnek-e vagy sem. Természetesen valamennyi módosítást követően a Társaságnak és így a könyvvizsgálónak is rendelkeznie kell egy a mérleget alátámasztó, lezárt főkönyvi kivonattal!
- Meg kell győződni arról, hogy minden egyes mérlegtétel alátámasztott analitikus nyilvántartással, leltárral, amelyek a végeleges és könyvvizsgáló által elfogadott értékeket tükrözik.

A végleges főkönyvi kivonat alapján ellenőrizni kell, hogy a beszámolóban helyes összeggel, és besorolással találhatók meg a tételek. A legcélszerűbb az a megoldás, ha a könyvvizsgáló ellenőrzésképpen a főkönyvi kivonat alapján saját maga is összeállítja a mérleget és eredménykimutatást, így egyértelműen láthatóvá válnak a könyvvizsgáló és a Társaság által készített mérleg, és eredménykimutatás sorainak, csoportjainak eltérései. E feladatra az ismert könyvvizsgálói szoftverek alkalmazhatók illetve hasznos eszköz a korábban már említett számszaki munkapapírok alkalmazása. Igen gyakori hibák például:

- A főkönyvi kivonat nem tartalmazza az elfogadott osztalék és a mérleg szerinti eredmény összegeit, így nem minősül teljesnek, a beszámolót alátámasztó főkönyvi kivonatként.
 - Adott és kapott kölcsönök helytelen besorolása hosszú és rövid lejáratú mérlegelemként.
 - Az egyéb követelések és egyéb rövid lejáratú kötelezettségek összegei nem jellegüknek megfelelően kerülnek megállapításra; például a tartozik jellegű kötelezettségek nettó módon kerülnek bemutatásra, csökkentve a rövid lejáratú kötelezettségek összegét.
 - A kapcsolt vállalkozásokkal szembeni egyenlegek a mérlegben és eredménykimutatásban nem, vagy nem megfelelő összegben kerülnek kiemelésre, összegyűjtésre, vagy egyáltalán nem kerülnek megjelenítésre.
- A Társaság tulajdonos-vezetőitől információt kell kérni arra, hogy terveznek-e osztalékfizetést, és milyen összegben. Az Sztv. előírásai alapján, figyelembe véve az osztalékfizetést korlátozó tényezőket meg kell vizsgálni, hogy a tervezett osztalék kifizethető-e.
- (Természetesen azután, hogy a beszámolót a Társaság elkészíti és a beszámoló elfogadásáról szóló taggyűlést megtartják, el kell kérni a Társaság tulajdonosai által aláírt, a beszámoló elfogadásáról szóló taggyűlési jegyzőkönyvet. Ennek adatait, például az elfogadott osztalékot össze kell vetni a beszámolóban szereplő értékkel.)
- Amennyiben van Társaságnak saját jogi képviselője, úgy be kell szerezni a jogi teljességi nyilatkozatot. Amennyiben a jogi teljességi nyilatkozatot a könyvvizsgáló már megkapta, de a záradék kiadása és a jogi teljességi nyilatkozat között jelentős idő telt el, akkor a jogi képviselőt fel kell kérni az aktualizálására.
- A vezetést tájékoztatni kell az általa aláírandó teljességi nyilatkozat tartalmáról és céljáról, valamint fel kell kérni annak aláírására.

6.2. A könyvvizsgált Társaság vezetésének nyilatkozatai, kiemelten a teljességi nyilatkozat

Az 580. témaszámú standard értelmében a könyvvizsgálónak írásbeli nyilatkozatot kell kérnie és kapnia arra vonatkozóan, hogy „a vezetés teljesítette a pénzügyi kimutatások elkészítésére és bemutatására vonatkozó felelősségét a könyvvizsgálati megbízás feltételeiben meghatározottak szerint, és különösen arra vonatkozóan, hogy a pénzügyi kimutatások elkészítése és bemutatása a vonatkozó pénzügyi beszámolási alapelvekkel összhangban történt” (580. témaszámú standard 10. bekezdés). A nyilatkozatnak tartalmaznia kell, hogy „a Társaság a könyvvizsgáló rendelkezésére bocsátott minden releváns információt, amelyre vonatkozóan a könyvvizsgálati megbízás feltételeiben megegyeztek, valamint hogy valamennyi ügyletet rögzítettek, és azokat a pénzügyi kimutatások tükrözik.” (580. témaszámú standard 11. bekezdés)

A teljességi nyilatkozat kapcsán a következőkre kell figyelemmel lenni:

- A teljességi nyilatkozat arra szolgál, hogy a könyvvizsgáló megerősítést kapjon arra vonatkozóan, hogy a tulajdonos, vezető elismeri a pénzügyi kimutatások korrekt módon való bemutatásáért való felelősségét. Ügyelni kell arra, hogy a vezetés, tulajdonosok megértsék a teljességi nyilatkozat célját és tartalmát, így elkerülhető a könyvvizsgáló felelősségének félreértelmezése.
- A könyvvizsgálónak figyelnie kell arra, hogy a teljességi nyilatkozat nem minősül eredendő bizonyítéknak, nem mentesíti a könyvvizsgálót a könyvvizsgálati feladatok elvégzése és a megfelelő dokumentálás alól.
- Az MKVK honlapján az 580. témaszámú standard 2. sz. mellékletében megtalálható a teljességi nyilatkozat mintája. Ne felejtjük el azt, hogy ez egy minta; szükséges lehet az adott Társaságra szabni, minden megerősítést igénylő információt bele kell fogalmazni. Amennyiben a vezetés teljességi nyilatkozata valóban a Társaságra szabott, úgy a könyvvizsgáló kockázatát csökkenti, illetve racionalizálja, keretek közé rendezi. Az általános elemeken túl érdemes kitérni például a következőkre:
 - Számviteli és adózási szempontból kapcsolt vállalkozásokkal és felekkel folytatott tranzakciók és egyenlegek teljességi körűségének és megbízhatóságának megerősítése.

- Megerősítést kérni arra vonatkozóan, hogy a Társaság tudatában van annak, hogy transzferár szabályzatkészítési kötelezettség terheli-e vagy sem.
- Felhívni a Társaság figyelmét arra, hogy az elszámolásokban maradó, az adózásban feltárt nem jelentős, de ki nem javított hibák egyeztetésért és javításáért a felelősség őket terheli.
- Megnyilatkoztatni a vezetést arról, hogy a mérlegen kívüli tételekre is teljesül a teljeskörűség, a beszámoló kiegészítő mellékletében ezek bemutatásra kerültek.
- Megerősítést kell kérni arra vonatkozóan, hogy a tulajdonosok, vezetés ellenőrzési rendszere révén megfelelően kezeli a csalás, hamisítás kockázatát.
- A teljességi nyilatkozatban nemcsak a múlt, hanem a jövőre vonatkozóan is megerősítést kell kérni: a vállalkozás folytatásának elvével, valamint a fordulónap utáni eseményekkel kapcsolatosan tulajdonosi, vezetői döntéseket, terveket is bele kell foglalni.
- A könyvvizsgálónak meg kell vizsgálnia, hogy a teljességi nyilatkozatban nincs-e olyan kérdéskör, amelyet a vezetés aláírásával ugyan megerősített, de a könyvvizsgálói bizonyítékok ezt nem támasztják alá. Ebben az esetben új, más könyvvizsgálói eljárásokat kell alkalmazni, és mérlegelni kell a könyvvizsgálói véleményre gyakorolt hatását (elutasító záradék, ha a teljességi nyilatkozat nem megbízható). (580. témaszámú standard 20.a) bekezdés)
- A teljességi nyilatkozat dátuma a pénzügyi kimutatásokra vonatkozó könyvvizsgálói jelentés dátumához lehető legközelebb eső, de nem azt követő időpontnak kell lennie (580. témaszámú standard 14. bekezdés).
- A vezetés teljességi nyilatkozatát a vezetés azon tagjai írják alá, akik elsődleges felelősséggel tartoznak a gazdálkodó szervezetért, annak pénzügyi-számviteli rendjéért és szabályszerűségéért (rendszerint az ügyvezető igazgató és a gazdasági igazgató). (580. témaszámú standard 9. bekezdés)
- Amennyiben a könyvvizsgáló a Társaság vezetésétől nem kap teljességi nyilatkozatot, úgy az befolyásolja a záradék jellegét; elutasító záradékot kell adni (580. témaszámú standard 20.b) bekezdés)

A teljességi nyilatkozaton túlmenően - amennyiben ezek nem szerepelnek a teljességi nyilatkozatban - a könyvvizsgáló egyéb témájú nyilatkozatokat is kérhet a vezetéstől, tulajdonosoktól. Például:

- a számviteli politikák és szabályzatok előírásoknak való megfelelésére vonatkozóan
- komfort levél, amennyiben a társaság működési cash-flow-ja negatív. A könyvvizsgáló a komfort levéllel megerősítést kér a tulajdonostól arra vonatkozóan, hogy ha a Társaság likviditási helyzete azt szükségessé teszi, akkor ezek biztosítása megtörténik, így a Társaság a működését folytatni tudja.

A Dokumentumtárban megtalálható kapcsolódó dokumentumok, amelyek az MKVK honlapján elérhetők:

- Teljességi nyilatkozat
- Komfort levél
- Ügyvédi levél

6.3. Könyvvizsgálói jelentés és kapcsolódó dokumentumok

A könyvvizsgálói jelentés (záradék, vélemény) kiadásához, és a jelentés minősítésének meghatározásához a következő dokumentumokat kell felhasználni:

- Végleges főkönyvi kivonat és aláírt beszámoló, lásd a VI.1. pontban leírtakat.
- A könyvvizsgáló által különböző szintekre számított lényegességi küszöbértékeket (lásd: IV. fejezet). Ezt a vizsgálat lezárása előtt ismételtelen le kell ellenőrizni. Ha volt változás a tervezéshez képest, akkor annak következményeit rendezni kell (utóvizsgálat, munkaprogram változtatása, stb).

- A leszűrt következtetéseket, összevetve a lényegességi küszöbértékekkel a könyvvizsgálói munkaprogram alapján végrehajtott könyvvizsgálói eljárások eredményeképpen minden egyes vizsgált területre vonatkozóan. Meg kell vizsgálni, hogy az egyedi, és nem javított hibák összevonásával az összesített vagy a beszámolási szintű hibahatárt eléri-e, meghaladja-e a Társaság beszámolója, hiszen ez befolyásolja a jelentés (záradék) minősítését.

A könyvvizsgálói jelentések minősítése (700. témaszámú standard segédlete, és 701. témaszámú standard 2. bekezdés)

- Minősítés nélküli könyvvizsgálói záradék
- A könyvvizsgálói záradékot (véleményt) nem befolyásoló tényezők:
 - figyelemfelhívó megjegyzés
- A könyvvizsgálói záradékot (véleményt) befolyásoló tényezők
 - korlátozott vélemény (záradék),
 - záradék megadásának elutasítása (véleménynyilvánítás visszautasítása), vagy
 - elutasító záradék (ellenvélemény).

A könyvvizsgálói jelentés tartalmát, és a minősítési lehetőségeket részletesen szabályozza a 700. témaszámú standard, annak segédlete, valamint a 701. témaszámú standard, így ezekre itt nem térünk ki. Az MKVK 2009-ben adta ki az „Esettanulmányok a könyvvizsgálói jelentés készítéséhez” oktatási anyagot, amely útmutatást nyújt, hogy egyes esetek milyen minősítésű könyvvizsgálói jelentést eredményezhetnek.

A könyvvizsgálói jelentés kiadásakor a következőkre szükséges kiemelten odafigyelni:

- Az MKVK által közzétett könyvvizsgálói jelentés mintákat kell alkalmazni, hiszen azok megfelelnek mind a magyar, mind az ISA formai és tartalmi szabályainak.
- Néhány esetben célszerű a könyvvizsgálói jelentés szövegébe utalni az előző időszaki könyvvizsgálatra vagy annak hiányára. Ilyen eset lehet, ha az előző évet más könyvvizsgáló vizsgálta, vagy ha az előző évet könyvvizsgáló nem vizsgálta, illetve ha a könyvvizsgáló személye nem változott, azonban az előző évben korlátozott záradékot (véleményt) bocsátott ki. (701. témaszámú standard 4.11 pont)
- Nem szabad megfelelkezni arról, hogy a könyvvizsgálói jelentés dátuma azt is jelenti, hogy a könyvvizsgáló eddig az időpontig gyűjtötte a vizsgált társaságra vonatkozó és a kérdéses pénzügyi kimutatások alátámasztására szolgáló információkat, adatokat, dokumentumokat, és hogy a fordulónap utáni eseményeket eddig vizsgálta. Eddig az időpontig a gazdálkodó szervezet a tényekről, tervekről, történésekről a könyvvizsgálót tájékoztatta. Ebből következően a fordulónap utáni eseményeket is vizsgálnia kell a könyvvizsgálónak, hogy a fordulónap utáni események megfelelően lettek-e figyelembe véve a vizsgált beszámolóban, hiszen ez is befolyásolhatja a könyvvizsgálói jelentést, annak minősítését. (560. témaszámú standard 6-9. bekezdések)
- A könyvvizsgálónak vizsgálnia kell azt is, hogy a vállalkozás folytatásának elve mennyiben érvényesül a könyvvizsgálói jelentés kiadásakor. Amennyiben lényeges bizonytalanság áll fenn a vállalkozás folytatásának feltételezése kapcsán, úgy az befolyásolja a könyvvizsgálói záradékot, annak minősítését (570. témaszámú standard 18-22. bekezdések)
- A könyvvizsgálónak el kell végeznie a tárgyidőszaki és az előző időszaki adatok összehasonlítását. Amennyiben a könyvvizsgáló feltárja, hogy az előző időszak hasonló adatai lényeges hibás állítást tartalmaznak, fel kell kérnie a vezetést azok helyesbítésére, illetve ha a vezetés erre nem hajlandó, minősített jelentést kell kiadnia (jellemzően korlátozó jelentést).
- Amennyiben a könyvvizsgálói jelentés minősített, úgy röviden be kell mutatni a minősítés okát (okait), összegét, a vagyona és eredményre gyakorolt hatását.
- A könyvvizsgálói jelentés dátuma nem lehet korábbi, mint az a nap, amelyen a könyvvizsgáló elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot szerzett a pénzügyi kimutatásokra vonatkozó záradék (vélemény) megalapozásához. A könyvvizsgáló nem

keltezheti jelentését annál az időpontnál korábban, mint amikor a vezetőség aláírta, illetve jóváhagyta a pénzügyi kimutatásokat. (700. témaszámú standard segédlete 4.9 pont)

- Amennyiben a beszámoló jóváhagyására jogosult testület kizárólag az osztalékfizetés mértéke miatt változtatja meg a beszámolót, a könyvvizsgálónak második könyvvizsgálói jelentést kell kiadnia. A második könyvvizsgálói jelentés dátuma azonos a jóváhagyás dátumával, de ezen jelentésben a könyvvizsgáló hivatkozik a jóváhagyásra beterjesztett beszámolóhoz kiadott könyvvizsgálói jelentés dátumára és minősítésére. (700. témaszámú standard 52. bekezdés) A második könyvvizsgálói jelentés problémáját megoldhatjuk praktikusán úgy is, hogy a tulajdonosoktól előzetesen nyilatkozatot kérünk a tervezett osztalék mértékéről.

A Dokumentumtárban megtalálható kapcsolódó dokumentumok, amelyek az MKVK honlapján elérhetők:

- Független könyvvizsgálói jelentések
- Fordulónap utáni események ellenőrző listája
- Vállalkozás folytatása elvének ellenőrző listája

6.4. Könyvvizsgálói vezetői levél

A könyvvizsgálói jelentés mellett vezetői levelet is készíthet a könyvvizsgáló, ám ennek elkészítése nem kötelező feladata a könyvvizsgálónak. Mérlegelnie kell, hogy a könyvvizsgált Társaság könyvvizsgálata során levont következtetések mutatnak-e olyan belső ellenőrzési, számviteli rendszerbeli hiányosságokra, gyengeségekre, amelyeket célszerű a vezetés, tulajdonosok számára összefoglaló módon hangsúlyozni egy külön dokumentum formájában.

A vezetői levél az észrevételeken, megállapításokon túlmenően javaslatokat is tartalmazhat. Fel kell azonban hívni a vezetés figyelmét, hogy nem a könyvvizsgáló felelőssége a feltárt gyengeségek, hiányosságok megszüntetése.

Célszerű a vezetői levél észrevételeit egy személyes megbeszélés keretében a vezetéssel megvitatni, és válaszukat, a tervezett lépéseket, intézkedéseket, lehetőségeket felmérni, egyeztetni.

A könyvvizsgálói vezetői levél a Társaság vezetésének szól. Felvetődik a kérdés, hogy ki kaphat még betekintést a könyvvizsgálói vezetői levélbe? A standardok és a kialakult és elfogadott gyakorlat azt mutatja, hogy a könyvvizsgálónak meg kell várnia a vezetői levélre érkező vezetői válaszokat, észrevételeket, majd a vezetői levél a vezetők által tett észrevételekkel együtt küldhető meg a Társaság tulajdonosainak. (Konszolidált beszámoló esetén az anyavállalat könyvvizsgálójának is hasonló megoldással adható ki a vezetői levél.)

A Dokumentumtárban megtalálható kapcsolódó dokumentumok, amelyek az MKVK honlapján elérhetők:

- Vezetői levél minta

6.5. Összefoglaló áttekintés a könyvvizsgálat eredményeiről

A 6.1. fejezetben már említettük, hogy a könyvvizsgálói jelentés elkészítését megelőzően milyen Társasági dokumentációkat kell megvizsgálni. Nem tértünk ki azonban azokra a feladatokra, amelyeket a könyvvizsgálónak a könyvvizsgálói jelentés megadását megelőzően – de már a könyvvizsgálati eljárásokat, bizonyíték gyűjtéseket elvégezve – el kell végeznie.

Az összefoglaló áttekintéshez kapcsolódó könyvvizsgálói feladatok az alábbiak:

6.5.1. A főkönyvi adatok és munkapapírok végső egyeztetése:

A 6.1. fejezet 2. pontjában már kitértünk arra, hogy a Társaság végleges és lezárt főkönyvi kivonatát a könyvvizsgálónak nemcsak a Társaság beszámolójával és társasági adóbevallásával (adólevezetéssel) kell összevetni, hanem a könyvvizsgáló saját munkapapírjaival is. Így elkerülhető az, hogy a módosult tételek a könyvvizsgálati munkalapokon nem kerülnek átvezetésre, és nem vezethetnek helytelen, vagy nem pontos következtetés levonására.

6.5.2. Összehasonlító adatok vizsgálata és elemző eljárások alkalmazása

Az ebben a szakaszban általában végrehajtott elemző eljárások nagyon hasonlítanak azokra, amelyeket a könyvvizsgálat tervezési szakaszában alkalmaznak. Ezek a következőket tartalmazzák:

- a tárgyévi pénzügyi kimutatások összehasonlítása az előző időszaki pénzügyi kimutatásokkal
- a pénzügyi kimutatások összehasonlítása bármely tervvel, előrejelzéssel vagy vezetői várakozással
- bármely pénzügyi kimutatás számított fontos mutató trendjének áttekintése
- annak megvizsgálása, hogy a pénzügyi kimutatások megfelelően tükrözik-e a könyvvizsgáló által ismert, a vállalkozásban bekövetkezett változásokat
- rákérdezés a pénzügyi kimutatások bármely meg nem magyarázott vagy váratlan elemére. (Kisvállalkozások könyvvizsgálatának módszertani útmutatója)

Az összehasonlítás során a következőkre érdemes odafigyelni:

- Célszerű már a munkalapokat úgy kialakítani, hogy azokban ne csak a tárgyidőszaki adatok, hanem az előző időszaki adatok is szerepeljenek. Ez megoldható a főkönyvi kivonat vagy az (egyszerűsített) beszámoló részletezettségével is, de természetesen a főkönyvi kivonat alapján sokkal részletesebb, értelmezhetőbb képet kapunk a változásokról. A könyvvizsgálati munkát támogató szoftverek szintén képesek a főkönyvi kivonat szintű feldolgozásra, összehasonlításra. Az előző és a tárgyidőszaki adatok együttes feltüntetése megkönnyíti a változások elemzését, és a szükséges magyarázatok hozzárendelhetők az adott főkönyvi tételhez.
- A két év azonos adatának változását kiszámítva nem szabad figyelmen kívül hagyni annak az ellenőrzését sem, hogy változott-e a Társaság tevékenysége, így bizonyos tételekre vonatkozó számviteli politikája, vagy számviteli becslési eljárása, hiszen ez is okozhatja a változást.
- A könyvvizsgálói jelentésben nem kell kitérni az összehasonlító adatokra, mert a könyvvizsgáló záradéka (véleménye) a jelen időszak pénzügyi kimutatásainak egészét érinti, amelynek az előző évek hasonló adatai is részét képezik. (710. témaszámú standard 10.bekezdés). Kivételt jelent, ha:
 - az előző időszakban a Társaság minősített könyvvizsgálói jelentést kapott, vagy
 - ha a könyvvizsgáló olyan lényeges információk birtokába jut, amelyek hatásai nem kizárólag a tárgyévet, hanem az előző éve(ke)t is érintik, vagy
 - ha a könyvvizsgáló az előző könyvvizsgáló jelentésére hivatkozik vagy
 - ha az előző évet nem auditálták (710. témaszámú standard 12-19. bekezdések).

6.5.3. Könyvvizsgálati ellenőrző lista az elegendő és megfelelő bizonyítékok alátámasztására, végső következtetések összefoglalására

A könyvvizsgálói ellenőrző lista a könyvvizsgálói elkészítését, befejezését megelőzően a könyvvizsgálónak végig kell gondolni, hogy minden, a könyvvizsgálói vélemény kiadásához elegendő és megfelelő feladatot ellátott-e. Ide tartozik valamennyi jelentős lépés a megbízás elfogadásától, a

tervezésen, a könyvvizsgálati bizonyítékok megszerzésén, a könyvvizsgálói dokumentáción át, a könyvvizsgálat lezárásához szükséges dokumentációkig.

A Dokumentumtárban megtalálható kapcsolódó dokumentumok, amelyek az MKVK honlapján elérhetők:

- Könyvvizsgálati ellenőrző lista

Segédletek, Melléklet:

- Könyvvizsgálati minőségellenőrzési lista.

A könyvvizsgálati munka teljes folyamatára és meghatározó lépéseit felölelő ellenőrzési checklistet kiemelten fontosnak tartjuk, így az általunk kifejlesztett változatot is célszerűnek tartjuk bemutatni.

6.5.4. Egyéb információk az auditált pénzügyi kimutatásokhoz kapcsolódó iratanyagokban

A 720. témaszámú standard azt szabályozza, hogyan „kell figyelembe venni az olyan dokumentumokban szereplő egyéb információkat, amely dokumentumok tartalmazzák a pénzügyi kimutatásokat, de amely dokumentumokról a könyvvizsgáló nem köteles jelentést tenni. A könyvvizsgálónak át kell tekintenie az egyéb információkat, hogy feltárja az auditált pénzügyi kimutatásokkal összefüggő lényeges ellentmondásokat.” (720. témaszámú standard 1-2. bekezdés).

Az „egyéb információ” a pénzügyi kimutatásokon és az azokra vonatkozó könyvvizsgálói jelentésen kívüli olyan pénzügyi és nem pénzügyi információ, amelyet akár törvény vagy szabályozás miatt, akár szokásból belefoglalnak a pénzügyi kimutatásokat és az azokra vonatkozó könyvvizsgálói jelentést tartalmazó dokumentumba. (720. témaszámú standard 5a. bekezdés).

Egyéb információk lehetnek például:

- a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek által készített jelentés a működésről
- pénzügyi összefoglalók vagy a legfontosabb pénzügyi adatokról készített összeállítások
- munkavállalókkal kapcsolatos adatok
- tervezett beruházási kiadások
- pénzügyi mutatók
- tisztségviselők és igazgatók nevei
- kiválasztott negyedéves adatok. (710. témaszámú standard A2 bekezdés)

A könyvvizsgálónak ezekben az esetekben meg kell vizsgálnia, hogy az egyéb információk nem tartalmazzak-e következtetlenségeket vagy lényeges hibás állításokat a beszámoló adataihoz képest. Fel kell kérnie a vezetést ezek kijavítására, és amennyiben a javítások nem történnek meg, úgy a tulajdonosok felé kell ezt jeleznie, illetve egyéb szükséges lépéseket kell tennie (pl. jogi, egyéb szaktanácsadó felkérése).

6.6. A könyvvizsgálói jelentés kiadását követő feladatok

A könyvvizsgáló feladata az záradék kiadásával nem zárul le. *A könyvvizsgálói jelentés kiadását követő feladatokat két kérdést ölelnek fel:*

6.6.1. Könyvvizsgálati dokumentáció

A végleges könyvvizsgálati dosszié összeállítására megszabott megfelelő határidő rendszerint nem több, mint a könyvvizsgálati jelentés dátumát követő 60 nap (230. témaszámú standard A21). A dokumentációra vonatkozó tudnivalókat lásd a könyvvizsgálati munka dokumentálása fejezetben.

6.6.2. A könyvvizsgálói jelentés kiadását követő új információk kezelése

Előfordulhat kivételes esetekben, hogy a könyvvizsgáló új vagy további könyvvizsgálati eljárásokat kell végrehajtania, vagy új következtetéseket szükséges levonnia a könyvvizsgálói jelentés dátumát követően. Ebben az esetben dokumentálnia kell:

- a felmerült követelményeket
- a végrehajtott új vagy további könyvvizsgálati eljárásokat, megszerzett könyvvizsgálati bizonyítékokat és levont következtetéseket, valamint ezek hatását a könyvvizsgálói jelentésre, továbbá
- azt, mikor és ki végezte el és tekintette át a könyvvizsgálati dokumentáció ebből eredő változtatását. (230. témaszámú standard 13. bekezdés)

Szintén előfordulhat, hogy felmerülnek olyan új tények, amelyek a könyvvizsgálói jelentés dátuma után, de a pénzügyi kimutatások nyilvánosságra hozatala előtt, vagy a pénzügyi kimutatások nyilvánosságra hozatala után váltak ismertté, és hatásuk módosítaná a könyvvizsgálói jelentést. Ebben az esetben a könyvvizsgálónak meg kell vitatnia a kérdést a vezetéssel, valamint meg kell határoznia, szükség van-e a pénzügyi kimutatások módosítására, és ennek függvényében további könyvvizsgálati eljárásokat végrehajtani, dokumentációt készíteni, és módosítani kell a jelentést. (560. témaszámú standard 10-17. bekezdések).

A Dokumentumtárban megtalálható kapcsolódó dokumentumok, amelyek az MKVK honlapján elérhetők:

- Fordulónap utáni események ellenőrző listája
- Vállalkozás folytatása elvének ellenőrző listája

7. A könyvvizsgálat minőségellenőrzése

Az MKVK minőségellenőrzéshez kapcsolódó jogszabályai, standardjai, segédletei:

- 2007. évi LXXV. törvény (Kkt.) XI. fejezet Minőségbiztosítás, 149-173. §
- Kkt. XIV fejezet A könyvvizsgálói közfelügyelet
- Kamarai Alapszabály 460-473 §, Könyvvizsgálói közfelügyelet
- Minőség-ellenőrzés a múltbeli pénzügyi információk könyvvizsgálatával és átvilágításával, valamint az egyéb bizonyosságot nyújtó és kapcsolódó szolgáltatási megbízások végrehajtásával foglalkozó társaságok esetén 1. témaszámú minőségellenőrzési standard. (továbbiakban: MKVK Minőségellenőrzési 1. témaszámú standard)
- Minőségellenőrzési módszertani kézikönyv 2010.
- Kkt. 173/A. §, A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása és megelőzésének és megakadályozásának ellenőrzése
- Pénzmosás elleni mintaszabályzat

A könyvvizsgálat *minőségellenőrzése* több szintű ellenőrzést jelent. Az első szint a *könyvvizsgáló saját belső minőségellenőrzési rendszerét* jelenti, ezt szabályozza az MKVK Minőségellenőrzési 1. témaszámú standardja. „A társaságnak ki kell alakítania egy minőségellenőrzési rendszert, amelynek célja kellő bizonyosság nyújtása arról, hogy a társaság és munkatársai megfelelnek a szakmai standardoknak és a szabályozószervi és jogi követelményeknek, illetve hogy a társaság vagy a megbízásért felelős partnerek által kiadott jelentések az adott körülmények között helytállóak.” (MKVK Minőségellenőrzési 1. témaszámú standard, 3. bekezdés).

Fontos megjegyezni, hogy azon könyvvizsgáló Társaságok, melyeknél a partnerek száma meghaladja a 3 főt, saját belső ellenőrzést kell szervezzenek aminek keretében legalább három évenként egyszer minden partner ellenőrzésre kerül egy másik partner által.

A minőség-ellenőrzés egy tőzsdén jegyzett cég esetében azt is kell jelentse, hogy az aláíró könyvvizsgáló mellett egy másik partner is átnézi a dokumentációt és csak az ő egyetértése esetén kerül kibocsátásra a könyvvizsgálói vélemény.

A következő minőségellenőrzési szint a *könyvvizsgáló ellenőrzése a Minőségellenőrzési Bizottság által*. „A jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység megfelelő ellátásának biztosítása céljából a kamara a kamarai tag könyvvizsgálók, a könyvvizsgáló cégek könyvvizsgálói tevékenységét minőségbiztosítási rendszer keretében folyamatosan ellenőrzi.” (Kkt. 149. §) Ez az ellenőrzés magában foglalja a könyvvizsgáló saját minőségellenőrzési rendszerének megfelelőségi vizsgálatát, valamint a minőségellenőr által kiválasztott egyedi megbízások könyvvizsgálatának ellenőrzését.

A Minőségellenőrzési Bizottság minőségellenőrzési feladatai közé tartozik a könyvvizsgáló által elkészítendő *pénzmosás elleni szabályzat* ellenőrzése is. A szabályzaton túlmenően a Bizottságnak vizsgálnia kell „a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben (2007. évi CXXXVI. törvény), valamint a törvényben foglaltak végrehajtására a kamarai tag könyvvizsgálók, könyvvizsgáló cégek által készített szabályzatban foglalt kötelezettségeinek teljesítését. (Kkt. 173/A. § 2. bekezdés)

A legmagasabb szintű ellenőrzést a *könyvvizsgálói közfelügyelet* végzi. „A kamarai tag könyvvizsgálók és a könyvvizsgáló cégek a könyvvizsgálói közfelügyeleti rendszer hatálya alá tartoznak. A rendszer feladata annak segítése és ellenőrzése, hogy a kamarai tag könyvvizsgáló a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenységet átlátható, ellenőrizhető, számon kérhető keretek között, a közérdek megfelelő érvényesítésével végezze, illetve végzi-e.” (Kamarai Alapszabály 460. §.)

A kamarai tag könyvvizsgálónak, a könyvvizsgáló cégnek az ok megjelölésével közölnie kell a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottsággal, ha megbízásának időtartama alatt visszahívták vagy lemondott [Kkt. 46. § (1)].

Amennyiben egy könyvvizsgáló Társaság tőzsdén jegyzett cégek könyvvizsgálatát végzi, úgy a minőségellenőrzésre a Kamara helyett a Közfelügyelet jogosult.

Nem jelenti a **titoktartási kötelezettség** megszegését közfelügyeleti hatáskörben kért, a minőségellenőrzéshez, a fegyelmi eljárás lefolytatásához, a közfelügyeleti hatáskör gyakorlásához szükséges és arányos adatszolgáltatás teljesítése, a könyvvizsgálói munkaanyagoknak a közfelügyeleti hatáskörben eljárók rendelkezésére bocsátása. E tekintetben a közfelügyeleti hatáskört gyakorló személyeket a kamarai tag könyvvizsgálóval, a könyvvizsgáló céggel azonos titoktartási kötelezettség terheli [Kkt. 67. § (1)].

8. Felhasznált irodalom

1. Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok
2. IFAC kézikönyve az ISA-k alkalmazásáról
3. IFAC honlapján található állásfoglalások
4. A központi költségvetési szervek elemi beszámolójának pénzügyi (szabályszerűségi) ellenőrzésének módszertana (Állami Számvevőszék)
5. Materiality, Prüfungsrisiko und Prüfungsumfang Ein Beitrag zur Steigerung der Effizienz des Prüfungsprozesses (Dr. Matthias Michael Wolz)
6. ACL Mintavételi kézikönyv
7. Audit Sampling (Kim Smith)
8. Kisvállalkozások könyvvizsgálatának specifikus módszerei (MKVK 2000)
9. Audit Sampling (AICPA 1999)
10. Valószínűségszámítás (Dr. Rényi Alfréd, Tankönyvkiadó 1966)
11. WinIdea – [CICA (Central Institute of Canadian Accountant) könyvvizsgálatot támogató programcsomag 1997]
12. Sampling Inspective (Statistical Research Group of Columbia University, Columbia University Press 1961)
13. A történeti statisztika forrásai (Szerk.: Kovács József 1957)
14. Statisztika (Schweng Lóránd 1944)
15. A statisztika módszertana és alkalmazása, általános statisztikai módszertan (Kiss Albert 1962)
16. Statisztikai minőségellenőrzés (Szerk. Vincze István 1958)
17. Matematikai statisztika (Jordán Károly 1927)

9. Mellékletek

I. A mintavétel módszertana

I.1. A mintavétellel kapcsolatos kérdések kiegészítése:

Kiegészítő pontosság

A maximális, elfogadható hiba érték megállapítása birtokában a könyvvizsgáló önmaga számára kijelölheti azt a mozgásteret, amelyet a módszeres hibavizsgálat és értékelés során felhasználhat. Ez azt jelenti, hogy ha az ügyféltől származó input kockázatot a könyvvizsgáló alacsonynak ítélte, de a minták hibaaránya az alkalmazott bizonyossági tényező biztonsági szintjét meghaladja, ezért a bizonyossági tényezőt és ennek következtében a mintanagyságot módosítani kell. A kiegészítő pontosság értéke adhat választ arra, hogy lényegességi értéket illetve az ennek alapján számolt elfogadható – maximális – hibaértéket is módosítani kell-e. Erre a vizsgálatra azért van szükség, mert a ha a minta hibákat jelez, akkor az a következtetés adódik, hogy a teljes könyvelési anyag hibás, így módszerváltásra van szükség, főként a mintanagyság és az egyedi tételvizsgálatok számának növelésével.

Amennyiben a minta kumulált hibaértéke nagyobb, mint a maximális hibaértéke – ez alapján következtetve, hogy a teljes könyvelési anyag hibaértéke meghaladja a lényeges – elfogadható hiba értékét—akkor a könyvvizsgáló visszaadja a könyvelési anyagot az ügyfélnek átdolgozásra – újrakönyvelésre – vagy elutasító záradékot ad ki.

A hibaelemzés folyamatában a kiegészítő pontosság fontos és sajátos hibahatár jelző érték, számítása az alábbi:

$$\text{Mintavételi intervallum} \times \text{relatív hiba} (1) * 0,75$$

Bruttó hibahatár

Leggyakoribb hiba értéke + alapvető pontosság értéke + kiegészítő pontosság értéke = bruttó hibahatár

A számítás végén a kapott hibahatár értéket össze kell hasonlítani az elfogadható hiba majd a lényegesség értékével. Amennyiben a hibaértékelés során a könyvvizsgáló felül- és alulértékeléseket egyaránt talál, külön értékelési csoportba helyezi el a hibatételeket. A bruttó hibahatár értéket mindkét csoportra külön kell meghatározni. Amennyiben a bruttó hibahatár értékek kisebbek, mint a lényegesség értéke, de nagyobbak, mint az elfogadható hiba értéke, akkor további véletlenszerű ismétlés nélküli mintavételezést kell végrehajtani, azaz a mintanagyságot növelni kell.

A hibahatárok értékelésétől a vizsgálat további kiterjesztése függ, vagyis összefoglalva:

1. Az elfogadható hibahatárnál nagyobb értékű tételek leválogatása az adatállományból,
2. Mintavételi intervallumnál: $\frac{\text{sokaság értéke}}{\text{mintanagyság értékénél nagyobb értékű tételek leválogatása}}$
3. A leválogatott tételek egyedi vizsgálata,
4. A sokaság értéke – leválogatott tételek értéke közötti különbség az a maradványérték, amelyből az ismétlés nélküli véletlenszerű mintavétel történik.

Ez a mintanagyságra azt a hatást teszi, hogy a kockázatalapú mintavételi rendben számított mintanagyságból le kell vonni a leválogatott tételek mennyiségét, hiszen a mintanagyságot mindig a teljes sokaságra: könyvelési számla, számlacsoport vagy számlaosztály sokasági értékére vonatkozóan állapítjuk meg. Ebben a teljes sokaságban az elfogadható hibánál nagyobb értékű tételek és

tételismétlődések is előfordulhatnak, ezért a mintavétel mindig a maradékösszeg és a számított mintanagyság fenti tényezőkkel csökkentett mintaelemszámban határozandó meg.

A statisztikai módszerek alkalmazásával a mintavételek hibaelőfordulási valószínűsége pesszimista becsléssel kerül megállapításra, mivel a mintában talált hibákat az egész sokaságra kivetített hibaként értékeljük.

A könyvvizsgáló számára nagyobb biztonságot ad a minták hibaelőfordulási valószínűségének statisztikai módszerrel való becslése, mint a nem statisztikai, a könyvvizsgáló szubjektív értékítéletével végzett hiba becslések. A könyvvizsgáló vizsgálati eredményei alapján alkotott véleménye: a teljes könyvelési sokaság vizsgálatán alapuló vagyoni- pénzügyi és jövedelem helyzet minősítése, vitás és jogi helyzetekben védhetőbb és alátámasztottabb mind a minőségvizsgálat mind hatósági vizsgálatok előtt.

A könyvvizsgálati kockázat 5%-os mértékű irányértékének tartása is kellő biztonsággal elérhető statisztikai módszerekkel végzett mintavétel és hibavizsgálat esetén.

Mivel a hibák elemzése egyben a mintavételi munka hatékonyságának ellenőrzése is, ezért ennek javasolt technikájára a mintavételi módszer ismertetése után térünk ki.

A mintavételi kockázat abból adódik, hogy a könyvvizsgálónak a minta értékelése alapján levont következtetései és adott véleménye nem azonos azzal a következtetéssel, amelyre akkor jutott volna ha az egész könyvelési anyagot tételesen vizsgálta volna meg ugyanazzal a könyvvizsgálati eljárással.

A mintavételi kockázat a hibaeloszlás valószínűségi függvényének megfelelő értékeivel számolható. Ha a könyvvizsgáló előre meghatározza, hogy:

- az ügyfélnél milyen mértékű input kockázatot becsült,
- maximum 5%-os mértékű könyvvizsgálati kockázat mellett mekkora elfogadható hibát számított,
- az egyes hibaelőfordulási valószínűségekhez: azaz 0, 1, 2, k hiba előfordulási gyakoriságához milyen bizonyossági szintet jelöl ki, akkor a valószínűségszámítás eszközeivel, kész statisztikai modellek alapján számítva a szükséges mintanagyságot, elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezhet a könyvelési anyag, illetve a beszámoló várható hibaarányáról (a mintában várhatóan található hiba/ mintanagyság illetve a valószínűsíthető hiba értéke/a mintasokaság értéke)

1.2. Az általunk javasolt MUS-technika alkalmazása a mintavételi folyamatban a mintanagyság számítására az alábbi lépésekben történik:

1.2.1. Mintaméret

1.) Az ügyfél eredendő és ellenőrzési kockázata - az input kockázata felmérése, az elérendő megbízhatósági szint és az ahhoz tartozó bizonyossági tényező megállapítása, a mintavételi kockázat adott szintje mellett.

- eredendő kockázat: 0,2 0,3 vagyis 20% és 30%
- ellenőrzési kockázat 0,25 0,32 vagyis: 25% és 32%
- input kockázat minősítése: alacsony
- egyedi tételes értékelés várható száma: alacsony
- elérendő megbízhatósági szint: 63% (1- 0,37)
- megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező: 1,0
- mintavételi kockázat: 37%, mértéke: 1,15

Az értékek a Poisson-eloszlás függvénytáblázatából vett értékek.

2.) A nem hibátlan és mérsékelt input kockázatú könyvelési anyag várható hibaeloszlásával számított mintanagyság tényezői:

- eredendő kockázat: 0,35 0,43
- ellenőrzési kockázat 0,4 0,5
- input kockázat minősítése: mérsékelt közepes
- egyedi tételes értékelés várható száma: közepes mértékű
- elérendő megbízhatósági szint: 70%
- mintavételi kockázat: 30%, valószínűségi értéke: 1,2

3.) Mérsékeltén magas kockázatú ügyfél esetében:

- eredendő kockázat: 0,55 0,65
- ellenőrzési kockázat 0,55 0,65
- input kockázat minősítése: magas
- egyedi tételes értékelés száma: több
- elérendő megbízhatósági szint: 80%
- mintavételi kockázat: 20%-os, 1,3-s statisztikai állandó
- elérendő megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező: 1,6

4.) Magas és kaotikus helyzetet kifejező kockázat esetében:

- eredendő kockázat 0,82
- ellenőrzési kockázat 0,82
- input kockázat minősítése: magas
- egyedi tételek értékelése várhatóan: nagyszámú
- elérendő megbízhatósági szint 86%
- mintavételi kockázat: 15%, 1,4 –s statisztikai állandó
- elérendő megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező: 2,0

5.) Ennek alapján:

- eredendő kockázati szint: 0,82
- ellenőrzési kockázat: 0,82
- input kockázat minősítése: kaotikus
- egyedi tételek értékelése várhatóan: nagyszámú
- elérendő megbízhatósági szint: 90%
- mintavételi kockázat: 10%, 1,5 statisztikai állandó
- az elérendő megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező: 2,3

6.) Továbbá:

- eredendő kockázat: 0,82
- ellenőrzési kockázat: 0,82
- input kockázat minősítése: kaotikus
- egyedi tételek értékelése várhatóan: nagyszámú
- elérendő megbízhatósági szint: 95%
- mintavételi kockázat: 5%, és 1,6
- elérendő megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező: 3,0

A Poisson-táblát, valamint a normál hibaeloszlási görbe alatti terület hiba előfordulási valószínűségét könyvvizsgálati adatbányász szoftverek már tartalmazzák (IDEA, ACL).

A bemutatott összefüggések kifejezik azt is, hogy a kockázatalapú könyvvizsgálatban az input kockázatok ésszerű határa: 0,8 hiszen ennél a vizsgálati anyag hibaaránya valószínűleg olyan nagy, hogy csak nagyszámú mintavétellel: közelítve a tételes vizsgálathoz lehetne biztonsággal nyilatkozni a könyvelési anyag illetve a beszámoló hibahelyzetéről. $1 - 0,8 = 0,2$. 20%-os megbízhatósági szinten véleményünk szerint a könyvelési anyag nem minősíthető a könyvvizsgáló számára, így teljes

átkönyvelés vagy a teljes elutasításra, minősített véleményezésre kerül sor. Ebben az esetben a béta-kockázat nem merül fel, helyébe az alfa-kockázat lép. Ezért a vizsgálati anyag visszautasítása nem jelenti a vizsgálat befejezését, célszerű az átkönyveltetés vagy szabályszerűségi hiánypótlás után megfelelő mintavételezéssel új könyvvizsgálatot kezdeni, szerződés-módosítás mellett.

A fenti kockázati összefüggésekre számítható mintanagyság képlete:

$$\frac{\text{Kiválasztott vagy a teljes sokaság könyvszerinti értéke} * \text{megbízhatósági tényező}}{\text{Elfogadható hiba} - (\text{várható hiba} * \text{mintavételi kockázat})}$$

1.2.2. Mintavétel

A mintavétel az alábbi fokozatokban történik:

1. A könyvelési állományból kiválasztjuk az elfogadható hibával azonos vagy annál nagyobb értékű tételeket.
2. A maradék sokasági értékre megállapítjuk a mintavételi intervallumot, amelynek képlete:
- 3.

$$\frac{\text{Kiválasztott vagy teljes sokaság könyvszerinti értéke}}{\text{Mintanagyság}}$$

A maradék sokasági értékből képzett mintanagyság számítása úgy történik, hogy a mintanagyság képlete alapján számított mintanagyságból levonjuk a mintavételi intervallumnál nagyobb értékű tételek számát, és a képlet számlálójából pedig a leválogatott sokasági értéket. Ez lesz ugyanis a maradék állomány értéke. Ezek alapján a képzett mintanagyság ismétlődésektől mentes lesz.

A mintavételi intervallum értéke mindig kisebb, mint az elfogadható hiba értéke. A mintavétel végén ajánlatos megnézni a mintanagyság: annak tételszáma és a teljes vizsgálati illetve mintavételi sokaság tételszámának a viszonyát. E viszonyszámok a vizsgálati való „lefedettség” mértékét mutatják. A lefedettségi mutató értéke a kockázatok illetve a mintanagyság növekedésével növekszik.

Az elmondottak alapján: ha a vizsgálandó sokaság értéke nagy, a megbízhatósági szint magas, és a bizonyossági tényező átlagos közepes kockázati szinten is közepes nagyságú, akkor a mintával lefedett arány a 20-22%-ot is elérheti.

1.2.3. Mintakiértékelés

A számítással megállapított mintaelemeket tételesen megvizsgáljuk, alapbizonylati szintig lemenően. Ennek keretében megvizsgáljuk a mintaelemeket szabályszerűségi-, valós tartalmi- és könyveléstechnikai szempontból.

A vizsgálat eredményeként a mintáról az alábbi véleményt alkothatjuk:

1.2.3.1. A minta nem tartalmaz hibát.

Visszaulva a hiba-fogalmi fejezet definícióira, megállapítjuk:

hogy nincs leggyakoribb hiba, ezért e tényező értéke: 0,

miután nincs hiba nincs szükség kiegészítő pontosság számítására sem, azaz ez az érték is 0,

Mindezek következtében csak alapvető pontossági érték van, amely egyenlő az alsó-felső hibahatárral.

Ebben az esetben csupán az alapvető pontossági érték és az elfogadható hiba értéke hasonlítandó össze. Amennyiben az alapvető pontossági érték - jelen esetben a bruttó és a nettó hibahatár eléri vagy

meghaladja a lényegesség értékét, a vizsgálatot egyedi és / vagy újabb mintavétellel tovább kell folytatni.

1.2.3.2. A mintában hibát találtunk.

A minta 1., 2., ... n. eleme a könyvelésben az auditált értékhez mérten eltérő értékkel szerepel.

Az eltérés lehet kisebb, nagyobb vagy elemenként változó előjelű a mintában. A minta hibaértékelését előjelesen szétválasztjuk, vagyis külön csoportba az alulértékeléseket és külön csoportban a felülértékeléseket helyezzük.

A felülértékelés bruttó hibahatárának számításához: a leggyakoribb - kivetített - hibaértéket, az alapvető pontosság értékét és a kiegészítő pontosság értékét számítjuk ki az előzőekben megadott képletekkel. A bruttó hibahatár a számított tényezők összege lesz.

A felülértékelés bruttó hibahatárát az elfogadható hiba és a lényegesség értékéhez hasonlítjuk. A kiegészítő pontosság ad arra lehetőséget, hogy az elfogadható hiba határértékét a lényegesség értékéhez mérjük, hiszen a kiegészítő pontosság egy rés, amely mérlegelés után kihasználható a hibaelfogadás mozgásterében.

A hibaelemzést és a tényezők kiszámítását elvégezzük az alulértékelési esetekben is. Az alulértékelések bruttó hibahatára mindig kisebb, mint a felülértékeléseké. Ennek oka, hogy mindkét típusú hiba ugyanazon mintában fordul elő, amelynek mintavételi intervalluma és bizonyossági tényezője állandó, a hibaelőfordulás szempontjából.

A relatív hiba az alulértékelt csoportban kisebb, mint a felülértékelt hibát tartalmazó csoportban, ezért a két hibacsoport közötti különbséget a bruttó hibahatár értékében a leggyakoribb hiba és a kiegészítő pontosság változása okozza, a relatív hiba változása miatt.

A bruttó hibahatárból vezetjük le a nettó hibahatárt az alábbi módon:

- a felülértékelési csoportban a nettó hibahatár egyenlő a bruttó hibahatár és az alulértékelési csoport leggyakoribb hibájának mint sajátos átlaghibának a különbségével,
- az alulértékelési csoportban a nettó hibahatár egyenlő: a bruttó hibahatár és a felülértékelési hibacsoport leggyakoribb hibájának a különbségével.

Ezek alapján a felülértékelési hibacsoport nettó hibája mindig nagyobb, mint az alulértékelési hibacsoport nettó hibája.

A hibaelemzés utolsó mozzanataként a nettó hibaértéket összevetjük az elfogadható hiba és a lényegesség értékével. Amennyiben a két határértékbe a nettó hibahatár belefér, akkor a minta értékelését lezárjuk, és megállapítjuk, hogy a könyvelési anyag nem tartalmaz lényeges hibát. Amennyiben azonban a hibahatár-érték nagyobb, mint a lényegesség értéke, akkor az egyedi/tételes vagy újbóli mintavételi eljárást folytatjuk. Hangsúlyozzuk, hogy nem egy mintaelem egyedi hibaelemzéséről, hanem egy teljes minta kumulált hibaelemzéséről beszéltünk.

Nem tévesztendő szem elől az a lehetőség sem, hogy a nettó hibahatár összehasonlítása a lényegesség értékével azért is fontos, mert a statisztikai elvű hibaértékelés esetében előfordulhat, hogy a mintában nagyértékű hibák lesznek, de a nettó hibahatár nem haladja meg a lényegesség értékét.

Melléklet a mintavétel munkafolyamatához.

Segédlet a mintanagyság számításához a 4. oldalon közölt képletbe szükséges adatok közlésével.

Elérendő megbízhatósági szint	Megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező	Input kockázat		Mintavételi kockázat	Mintanagyság	Lefedettségi tételszám függő
		ERK	ELK			
63%	1,0	20-30%	25-32%	1,15	Sokaság függő	tételszám függő
70%	1,2	35-43%	40-50%	1,20	Sokaság függő	tételszám függő
80%	1,6	55-65%	55-65%	1,30	Sokaság függő	tételszám függő
86%	2,0	70-82%	70-82%	1,40	Sokaság függő	tételszám függő
90%	2,3	75-82%	75-82%	1,50	Sokaság függő	tételszám függő
95%	3,0	80-82%	80-82%	1,60	Sokaság függő	tételszám függő

A teljes vagy egy választott rész-sokaságra vonatkozó értékekből számított mintanagyság "bruttó" tételszámot tartalmaz, tekintettel arra, hogy a nagy értékű tételeket is tartalmazza a leválogatás előtti állapot.

II. Pénzegység alapú mintavétel (Monetary-Unit Sampling) a Microsoft Excel használatával¹

A pénzegység alapú mintavétel (MUS) olyan statisztikai mintavételi módszer, melynek segítségével értékelni lehet a beszámolóban esetlegesen előforduló hibás pénzügyi adatok mennyiségét. A módszert nevezik dollár alapú mintavételnek (dollar-unit sampling) vagy mérettel arányos valószínűségen alapuló mintavételnek is, melyet a könyvvizsgálók hosszú évek óta használnak, és széles körben elfogadnak.

Sok könyvvizsgáló alkalmazza a MUS eljárást lényegében ugyanazokkal a módszerekkel, amelyeket már a személyi számítógép és a táblázatkezelő szoftverek feltalálása előtt is használtak. Ez a megközelítés korlátozott lehetőségeket kínáló nyomtatott táblázatokon alapul. A MUS olyan számításokat igényel, melyekben benne rejlik a hiba lehetősége, ha manuálisan végzik a számításokat. A jelenlegi technika mellett a könyvvizsgálók a Microsoft Excel táblázatkezelő programot használhatják, mely automatizálja és tökéletesíti a MUS használatát, csökkenti a hibalehetőséget. Az érdeklődő olvasók letölthetik a szerzők által alkalmazott táblázatkezelő egy példányát a www.cpajournal.com/down.htm honlapról.

Az MUS használata három kulcsfontosságú lépést jelent:

- a megfelelő mintaméret meghatározása;
- a minta kiválasztása és a vizsgálati eljárások végrehajtása; valamint
- az eredmények értékelése és következtetések levonása a sokaság megadott értékéről.

II.1. A mintaméret meghatározása

Bár a MUS eljárást különböző mintavételekre használják, ez valójában attribútumokon alapuló mintavételi technikákat jelöl. Az attribútum alapú mintavételt gyakran használják az ellenőrzések tesztelésére, és akkor a legmegfelelőbb, ha a minta minden egyes eleme besorolható a két kategória egyikébe: „kivétel” és „nem kivétel”. Ha pénzügyi egyenleg áll érdeklődésünk középpontjában, de változó mértékű kivételek fordulnak elő; például az 5.000\$-os követelésegyenleget túl lehet értékelni 50\$-ral, 500\$-ral vagy akár 5.000\$-ral is. A könyvvizsgálót természetesen jobban érdeklik a nagyobb hibás adatok. Az alábbiakban bemutatjuk, hogyan lehet a hibás adat mértékét helyesbíteni a hibás adat mértékének vagy arányának pénzösszeggé konvertálásával.

Mivel a MUS az attribútum alapú mintavételen alapszik, a mintaméretet ugyanazokkal az alapvető eljárásokkal lehet meghatározni, mint az ellenőrzések teszteléséhez használt statisztikai mintaméretet. Az egyik szokásos megoldás az AICPA által közzétett mintaméret-táblázatokat használja. Az 1. mellékletben található táblázatkezelő az AICPA táblázataiban szereplő értékek számításához felhasznált algoritmuson alapszik; az AICPA táblázatoktól eltérően azonban ez a táblázatkezelő használható a szükséges beviteli adatok bármelyik kombinációjára, ami a könyvvizsgáló számára nagyobb rugalmasságot tesz lehetővé. Négy adatot kell megadni a mintaméret meghatározásához, de az első két megadandó adatot együtt tárgyaljuk a köztük lévő szoros kapcsolat miatt.

A sokaság dollárértéke és a tolerálható hibás adat. A sokaság dollárértékét a vizsgált számlán kimutatott összeg jelenti. A tolerálható hibás adat pedig azt a maximális pénzügyi hibás adatot jelöli, ami a számlaegyenlegben a más számlákon tapasztalható hibás adatokat összevonva még fennállhat anélkül, hogy a beszámoló lényeges hibás állításokat tartalmazna. A tolerálható hibás adat (és az átfogó teljes lényegesség) meghatározásához jelentős könyvvizsgálói ítélőképességre van szükség, ami túllép jelen cikk terjedelmén.

¹ Tanulmány fordítása. Eredeti megtalálható: <http://www.nyssscpa.org/cpajournal/2005/505/essentials/p36.htm>, a felhasználható Excel segédlet a www.cpajournal.com/down.htm címről tölthető le (A szerző).

A mintaméret meghatározásához szükséges tényleges beviteli adat a hibás adatok tolerálható aránya (tolerable rate of misstatement - TR), ami a sokaság dollárértékével elosztott tolerálható hibás adattal egyenlő. Mivel a tolerálható hibás adatot általában dollármennyiségként fejezik ki, a táblázat úgy van kialakítva, hogy ebben a formában fogadja a beviteli adatokat és számítja a hibás adatok tolerálható arányát (TR).

A sokaságban várható kivételek aránya (expected population exception rate - EPER). Az EPER a sokaságban feltételezett kivételek arányát jelöli. Például ha a könyvvizsgáló az EPER értékét 2%-ban határozza meg, és a sokaság kimutatott értéke 100.000\$, akkor ebben az fejeződik ki, hogy a könyvvizsgáló várakozásai szerint a nyilvántartott értékben 2.000\$ hiba van. Ha a könyvvizsgáló a várható hibás adatot dollárban becsüli meg, akkor azt százalékos értékévé kell átalakítani. Az EPER egyenesen arányos a mintamérettel, és lényegesen kevesebbnek kell lennie a TR értékénél. Ha az EPER értéke közelít a TR értékéhez, a mintaméret megengedhetetlenül nagy lesz.

Az EPER értékének meghatározásához a könyvvizsgáló értékítéletére van szükség. Ennek becslésekor a könyvvizsgáló figyelembe veheti a könyvvizsgálat előtt tapasztaltakat, az ügyfél munkatársainak körében bekövetkezett legújabb változásokat vagy más olyan információkat, amelyek rávilágíthatnak a hiba valószínűségére. Ha nem várható hiba, nulla értéket lehet használni. Bizonyos hibahatár megengedéséhez bölcs dolog az EPER értékeként valamilyen alacsony értéket megadni még akkor is, ha nem várható hiba.

A téves elfogadás elfogadható kockázata (acceptable risk of incorrect acceptance - ARIA). Az ARIA azt a maximális kockázatot jelenti, amit a könyvvizsgáló hajlandó elfogadni arról a helytelen következtetésről, hogy a sokaság nem tartalmaz lényeges hibát, amikor a sokaságban a ténylegesen hibás adatok valójában meghaladják a tolerálható hibás adatok értékét. Bár az ARIA értékét alacsonyan kell megállapítani, a használt egzakt értéket több tényező befolyásolhatja, köztük az elfogadható teljes könyvvizsgálati kockázat és a számlán végrehajtott ellenőrzések tesztjeinek vagy más lényegi tesztek (pl. elemzési eljárások) eredményei. Az ARIA meghatározása a könyvvizsgáló szignifikáns értékítéletét igényli, ami túlmutat e cikk határain. Fordított arányosság áll fenn az ARIA és a szükséges mintaméret között.

Ha a könyvvizsgáló a mintaméret meghatározásához használja a táblázatkezelőt, akkor négy adatot kell bevinnie a megjelölt cellákba, majd a „Calculate sample size” (Mintaméret számítása) gombra kell kattintania. Ekkor megjelenik a szükséges mintaméret (a bevitt adatok kombinációja alapján). A program megáll, és hibaüzenetet küld, ha a szükséges mintaméret 500 fölötti. Mint ahogy azt a következő fejezetben tárgyalni fogjuk, a vizsgált tételek tényleges száma alacsonyabb lehet a dollár mintaméretnél, mert ugyanazt a tételt egyénél többször ki lehet választani.

Ha a mintaméret nagyobb a könyvvizsgáló által kívántnál, akkor a könyvvizsgáló az alábbi lehetőségek egyikével (vagy a lehetőségek kombinálásával) csökkentheti a mintaméretet:

- tolerálható hibás adat növelése;
- ARIA növelése vagy
- EPER csökkentése.

Gyakorlatilag az egyetlen jó lehetőséget az első jelenti, feltételezve, hogy a néhány más számlához hozzárendelt tolerálható hibás adat csökkenthető. Az ARIA értékét ebben a szakaszban nem ajánlatos módosítani, mert a kívánt ARIA határozza meg a mintaméretet, nem pedig fordítva.

Továbbá az EPER értékét a könyvvizsgálónak a sokaságban lévő kivételek arányának legjobb becslésével kell meghatároznia, amit nem befolyásolhat az eredményként kapott mintaméret. Így ha a tolerálható hibás adat nem módosítható, akkor a könyvvizsgálónak a megjelölt mintaméreten (feltéve, hogy az nem nagyobb 500-nál) kell elvégeznie a vizsgálati eljárásokat, hogy kielégítő bizonyítékot szerezzen a beszámolóról alkotott véleményének alátámasztására.

II.2. A minta kiválasztása

Az 1. mellékletben található táblázatot használjuk a mintakiválasztási folyamat bemutatására. Feltételezzük, hogy a követelések kimutatott egyenlege 300.000\$, ami 300 vevői folyószámlát jelent. A bemutatott bevételek alapján a minta 100 számból fog állni 1 és 300.000 között, és ezek mindegyike a sokaságban szereplő 300.000\$ egyikét reprezentálja.

A minta egyes tételeinek kiválasztásához a könyvvizsgálónak a sokaságban lévő 300.000\$ mindegyikét össze kell vetnie a 300 vevői folyószámla egyikével. Az egzakt leképezés minden egyes sokaság esetében egyedi, és jellemzően az egyes folyószámlákhoz társított pontos dollárérték számításával lehet elkészíteni, kumulált összegként. A folyamatot az alábbiakban bemutatjuk az első négy számlára vonatkozóan. 1/460 dollár kerül az 1. számlához, 460/2.086 dollár a 2. számlához stb.

Számla	Kimutatott érték	Kumulált
1.	460	460
2.	1.626	2.086
3.	1.255	3.341
4.	677	4.018

Bár a minta tételeit tetszőlegesen lehet kiválasztani, gyakran szisztematikus mintakiválasztást alkalmaznak a MUS-szal együtt. A szisztematikus mintakiválasztás első lépése a mintavételi intervallum (I) kiszámítása, amit a sokaság értékének a kívánt mintamérettel történő elosztásával lehet megkapni. Példánkban a mintavételi intervallum $300.000/100\$$ vagy $3.000\$$. Az első dollárt egy az 1 és 3.000 közé eső tetszőleges szám (R) megválasztásával választjuk ki. A második dollár $1+I$ értékkel, a harmadik dollár $R+2I$ értékkel stb. lesz egyenlő. Például ha 521-t választunk tetszőleges kezdőpontnak, akkor a minta első tétele a 2. számla lesz. A második tétel pedig 3.521 ($521+3.000$) lesz, ami a 4. számlának felel meg.

Ez az eljárás folytatódik mindaddig, amíg összesen 100 dollár nincs azonosítva. A szisztematikus mintakiválasztás alkalmazásakor a mintavételi intervallumnál nagyobb minden egyes tételt legalább egyszer ki kell választani, és előfordulhat, hogy igen nagy tételeket egynél többször kell kiválasztani. Következésképpen a kiválasztott tételek száma a mintaméretnél kisebb lehet. Ha egy többször kiválasztott elemnél kivétel lesz megállapítva, akkor azt minden egyes kiválasztási alkalomnál független megfigyelésként kell kezelni.

A táblázatkezelő felhasználója a mintadollárokat a „generate sample” (Minta generálása) gombra kattintva állíthatja elő. Mivel minden egyes alkalommal tetszőleges kiindulási pontot választunk, a meghatározott egzakt dollár valószínűleg a funkció minden egyes használatkor változni fog, még akkor is, ha az alapul szolgáló paraméterek (sokaság értéke és mintaméret) nem változik. A könyvvizsgáló ezt a kapott értéket felhasználva a fenti folyamattal azonosítani fogja a minta tényleges tételeit. Végül a könyvvizsgáló a minta minden egyes elemére alkalmazni fogja a megfelelő könyvvizsgálati eljárásokat (pl. megerősítés). A(z esetlegesen) talált kivételekre vonatkozó információkat a végső szakaszban kell felhasználni a sokaság kimutatott értékéről szóló vélemény megfogalmazásakor.

II.3. Az eredmények értékelése

Az attribútum alapú mintavétel elvei alapján a MUS célja a hibás pénzügyi adatok megbecslése a sokaságban, eléggé eltér a „hagyományos” attribútum alapú mintavétel céljától (a sokaságban lévő hibás adatok arányának megbecslése). A MUS a következő két tényező figyelembevételét igényli:

Figyelembe kell venni a kivétel típusát (felülértékelés vagy alulértékelés), mert ennek fontos következményei vannak a sokaságban lévő hibás pénzügyi adatok megbecslése szempontjából.

A kivétel mértékét mérni kell és figyelembe kell venni a téves adatok becslésekor. Például a 900\$-ral (90%-kal) felülértékelt 1.000\$ tényleges értékű tétel nagyobb súlyú, mint a 10\$-ral (10%) felülértékelt 1.000\$ értéken nyilvántartott tétel.

Az alábbiakban bemutatjuk, hogyan történik az eredmények értékelése a MUS alkalmazásával az 1. mellékletben* megadott mintaeredményeket felhasználva. Tétélezzük fel, hogy a könyvvizsgáló a következő négy kivételt tárta föl a 100-as mintán, és hogy minden egyes tétel csak egyszer volt kiválasztva:

Kivétel	Nyilvántartott érték	Auditált érték	Felül-/ (alul)értékelés
1.	1.650,00\$	572,55\$	1.077,45\$
2.	1.200,00\$	900,00\$	300,00\$
3.	975,00\$	159,00\$	815,10\$
4.	700,00\$	770,00\$	-70,00\$

Az eredmények értékeléséhez először el kell különíteni a túlértékeléseket az alulértékelésektől (a táblázatkezelő ezt automatikusan elvégzi). A tételek szétválogatása után azonban a hibás pénzügyi adatok becslésére használt folyamat ugyanaz mindkét fajta kivételnél. A folyamatot végző (és a táblázatkezelő előnyeit nem élvező) könyvvizsgáló számára a kiindulás pontot a 2. sz. mellékletben* látható táblázatok jelentik. 100-as mintaméretet és három felülértékelési kivételt feltételezve a táblázat 5% esélyt jelez arra, hogy a sokaságban a tényleges kivételek aránya meghaladja a 7,6%-ot. Ugyanakkor felülértékelné a hibás adatot az a következtetés, hogy a nyilvántartott érték 22.800\$-ral (300.000\$ 7,6%-a) van felülértékelve.

Ehelyett a MUS esetében a könyvvizsgálónak az összes kivételre megadott 7,6%-os felső határt rétegekre kell felosztania. Az első réteg a 3,00%-os felső határt használja, amit akkor kell alkalmazni, ha nem találtak hibát. Még ha nem is talált kivételt a könyvvizsgáló a 100-as mintában, akkor is azt a következtetést kell levonnia, hogy 5% a kockázata annak, hogy a sokaságban lévő dollárok 3,0%-a kivételt tartalmaz. Az első réteg a mintavételi kockázat alapvető tűréshatárát jelenti, ami a mintaméret növelésével csökkenni fog. Mivel semmi sem ismert ezekről az esetlegesen hibás adatokról, az óvatos megközelítésben a legrosszabb eset forgatókönyvét (100%-os hibás adat) tétélezzük fel, ami erre a rétegre vonatkozóan 9.000\$-ra (a 300.000\$ 3,0%-ára) módosítja a becsült hibás adatokat.

A második réteghez kapcsolódó felső határ az egy kivételre eső érték (4,7%) mínusz a kivétel nélküli esetre vonatkozó érték (3,00%). Mivel ez az első kivétel fel lett tárva, a könyvvizsgáló becslése szerint most a sokaságban lévő dollárok további 1,7%-a tartalmaz kivételt. A további rétegek felső határa hasonlóképpen számítható, és progresszíven kisebb lesz minden egyes további rétegnél (a kerekítésnek köszönhetően előfordulhat, hogy ugyanazt az értéket kell használni a szomszédos rétegeknél). A táblázatkezelő automatikusan végrehajtja ezeket a számításokat.

Az egyes rétegek dollárértékeinek meghatározásához a hibás adatok mértékének meghatározására alkalmazott könyvvizsgálati bizonyítékot használjuk. Az egyetlen szükséges döntés az, hogy minden egyes túlértékelést hozzárendeljünk egy bizonyos réteghez. A MUS óvatos megközelítést alkalmaz, amikor a kivételeket csökkenő sorrendbe rendezi a hibás adatok százalékos értéke alapján. Mivel a felső határ progresszíven egyre kisebb lesz minden egyes további réteg esetén, a hibás adatok ily módon történő rangsorolása a tapasztalt tényleges kivételek esetleges legnagyobb hibás adatait eredményezi. A táblázatkezelő kiszámolja a hibás adatok százalékos értékét, és a kivételeket a megfelelő sorrendbe rendezi anélkül, hogy a felhasználónak újabb adatokat kellene megadnia.

E megközelítés alapján az 1. sz. melléklet* azt mutatja, hogy a kezdeti sokaságban a felülértékelés becsült értéke 17.252,10\$. Minden feltárt alulértékelést is el kell ismerni, mert ezek valamelyest kompenzálják a becsült felülértékeléseket. A példában egyetlen 10%-os alulértékelés volt található, másképpen fogalmazva összesen 0,10\$ (1\$ 10%-a) alulértékelés volt tapasztalható az összesen 100\$ értékű mintában. Ezt az összeget a populációra extrapolálva 300\$-os (0,1\$/100\$ * 300.000\$)

alulértékelést tartalmazó pontbecslést kapunk eredményül. Ezt az értéket kivonjuk a túlértékelés kiinduló becsléséből, melynek eredménye 16.952,1\$ helyesbített túlértékelés-becslés.

Ugyanezt a folyamatot alkalmazzuk a mintában észlelt bármelyik alulértékelésre. A könyvvizsgáló ismét 100%-os hibásadat-százalékot rendel hozzá az első réteghez (nulla kivétel); mivel azonban egy tételt 100%-nál többel is alul lehet értékelni, ezért a többi réteghez 100%-nál nagyobb hibásadat-százalékértéket is hozzá lehet rendelni. Mivel a MUS nem az alulértékelés tesztelésére lett kidolgozva, a könyvvizsgálónak kiegészítő könyvvizsgálati eljárásokat kell figyelembe vennie ilyen nagy alulértékelések feltárásakor. Az 1. sz. melléklet* 4.293,00\$ helyesbített alulértékelés-becslést jelez.

Most már rendelkezik a könyvvizsgáló a szükséges információkkal, hogy meghozza a döntést a populáció értékéről a következő döntési szabály segítségével. Ha a helyesbített túlértékelési és alulértékelési becslés egyaránt kevesebb, mint a tolerálható hibás adat, akkor a következtetés az, hogy a populáció megadott értéke nem tartalmaz lényeges hibás adatokat. Ellenkező esetben a következtetés az, hogy a megadott érték lényeges tévedést tartalmaz. A fenti példában a könyvvizsgáló elfogadja a kimutatott értéket, mert a hibás adatok egyik becslése sem lépi túl a tolerálható 27.000\$ hibás adatot.

Az eredmények táblázatkezelővel történő értékeléséhez a könyvvizsgálónak az „enter data and compute results” (adatbevitel és eredmény számítása) gombra kell kattintania, és meg kell adnia az egyes kivételekre vonatkozó adatokat. A „compute results” (eredmények számítása) gombra kattintva a táblázatkezelő elvégzi a hátralévő számításokat, és a megfelelő következtetés a munkalap alján látható. Ez az oldal kinyomtatható a munkapapír dokumentációjába.

II.4. Pontosság és rugalmasság

A táblázatkezelő használata csökkenti a könyvvizsgálói hiba esélyét a kézi számításokhoz képest. Még fontosabb előnyt jelent, hogy a táblázatkezelő jelentős rugalmasságot kínál a mintaméret meghatározásához használt beviteli adatok megadásában, és pontos adatokat szolgáltat az eredmények értékeléséhez.

Még ha a táblázatokat alkalmazó könyvvizsgáló úgy is dönt, hogy a néhány rendelkezésre álló beviteli kombinációt használja a mintaméret meghatározásában, az eredményül kapott mintaméret valószínűleg nem fog megjelenni az eredmények értékelésére használt táblázatokban. A következő kisebb mintaméretre vonatkozó értékeket fel lehet használni a populáció hibás adatainak kivetítésére, de ez növeli annak valószínűségét, hogy téved a könyvvizsgáló, ha nem fogadja el a lényeges hibás adatot nem tartalmazó egyenleget. A táblázatkezelő előállítja a helyes felső határokat a használt egzakt mintaméret alapján, és így pontosabb eredményeket szolgáltat.

III. Mintavétel az ACL vagy IDEA programmal *

(jelen szöveg az ACL útmutatója alapján készült, de az IDEA ugyanezen algoritmussal tudja előállítani a szükséges mintát)

A program támogatja mind a hagyományos mintavételt - melyben a sokaság elemei azonos eséllyel kerülhetnek kiválasztásra -, mind a pénzegységen alapuló mintavételt (MUS), ahol a magasabb értékű tételek nagyobb eséllyel kerülhetnek bele a mintavételbe.

Mindkét mintavétel esetében a program a mintanagyság meghatározásához bemeneti paraméterként az alábbi adatok megadását kéri:

- Bizonyossági szint: százalékosan kell megadni. Annak valószínűségét mutatja meg, hogy a mintavétel eredményének kiértékelésekor a sokaságra kapott hiba nem haladja meg a megengedett határt.
- Sokaság: a mintavétel alapjául szolgáló sokaság elemszáma, ami hagyományos mintavétel esetén a tényleges elemszámmal egyezik meg, míg MUS eljárás esetében a tételek abszolút értékeinek az összege.
- Megengedett hibahatár (UEL= Upper Error Limit): normál mintavétel esetén %-ban kell megadni a könyvvizsgáló által még elfogadhatónak tartott hibák arányát a sokaság egészére nézve. MUS eljárás esetén az adatot százalék helyett értékben kell megadni.
- Elvárt hiba nagysága (EER=Expected Error Rate): a könyvvizsgáló által a korábbi tapasztalatok alapján elvárt hiba nagysága a sokaságra vonatkoztatva. Nem életszerű ezt nullának feltételezni. Az itt megadott százalék, ill. összeg (MUS esetén) nem haladhatja meg az előző paraméter (UEL) értékét.

Ezen adatok megadását követően a program meghatározza a szükséges minta nagyságát, ill. a mintavételi intervallumot, valamint megadja a mintavétel során maximálisan megengedett hiba nagyságát (normál mintavétel esetében tételszám, míg MUS alkalmazásakor százalékos mértékben).

Példa normál mintavételre:

The screenshot shows the 'Size' dialog box in the ACL/IDEA software. The 'Main' tab is active. The 'Record' radio button is selected under 'Monetary'. The 'Confidence' is set to 90, 'Population' is 243173, 'Upper Error Limit (%)' is 3, and 'Expected Error Rate (%)' is 1. The 'Results' section shows a 'Sample Size' of 178, an 'Interval' of 1.366,14, and a 'Number of Tolerable Errors' of 2. A 'Calculate' button is visible. The background shows a data table with columns 'Batchszám', 'Mennyiség', and 'Érték'.

Batchszám	Mennyiség	Érték
090331		799,72
091102		37615,81
091221		83821,96
100125		48596,42
091221		35063,55
100125		68112,08
091221		3984,49
100107		103050,10
100125		77684,61
090330		4612,83
091026		8494,21
080609		1775,82
100222		3902,73
100201		5955,62
INV10-1		3976,36
100125		8150,61
INV10-1		2750,84
100104		3208,10
100322		11002,60
100322		8151,43
100215		1660,51
090629		5999,67
090316		9837,77
100126		4738,30
100301		4738,30
090512		4216,12
091209		16767,78
091101		3094,40
091209		6188,80
091101		11758,72

A fenti ábrán egy 243.173 tételből álló sokasággal kapcsolatosan arról szeretnénk meggyőződni, hogy 90%-os valószínűséggel a benne lévő hibák nem haladják meg a 3%-ot és korábbi ellenőrzési tapasztalatunk alapján azt várjuk, hogy a hibák el fogják érni az 1%-ot.

A program ezen paraméterek alapján a mintavétel nagyságát 178 elembe határozta meg, és a kiinduló feltevés csak abban az esetben áll fenn, ha a mintában nem találunk 2-nél több hibát. Amennyiben a hibák száma ennél magasabb, egy menüpont segítségével meghatározhatjuk a várható hiba tényleges nagyságát. A példa szerinti esetben, ha a mintában 5 db hibás tételt találtunk, akkor 90%-os valószínűséggel a sokaság egészében a hiba előfordulásának aránya 5,21%-os, szemben a tervezett 3%-kal. Ehhez a kiértékeléshez bemeneti paraméterként a bizonyossági szintre, a minta elemszámára és a talált hibák számára van szükség.

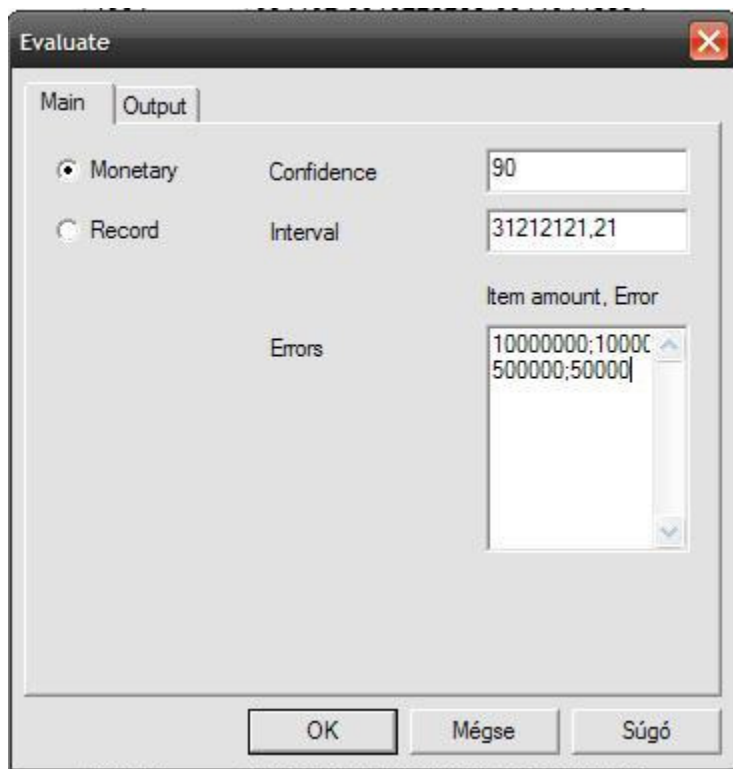
Példa MUS alapú mintavételre:

Batchszám	Menny	Ertek
090331		799,72
091102		37615,81
091221		83821,96
100125		48596,42
091221		35063,55
100125		68112,08
091221		3984,49
100107		103050,10
100125		77684,61
090330		4612,83
091026		8494,21
080609		1775,82
100222		3902,73
100201		5955,62
INV10-4		3976,36
100125		8150,61
INV10-4		2750,84
100104		3208,10
100322		11002,60
100322		8151,43
100215		1660,51
090629		5999,67
090316		9837,77
100126		4738,30
100301		4738,30
090512		4216,12
091209		16767,78
091101		3094,40
091209		6188,80
091101-8010228349-80110268679	4,00	11758,72

A fenti ábrán ugyanazon állomány esetében kívánunk mintavételt végrehajtani, azonban ebben az esetben az érték oszlopban szereplő adatok összegének helyességére vonatkozóan kell véleményt mondani. Ebben az esetben az ebben az oszlopban szereplő adatok abszolút értékeinek összessége jelenik meg sokaságként (Population), ezt az ACL gombnyomásra kiszámolja, ha kijelöltük a megfelelő értékoszlopot. Itt is 90%-os bizonyossági szintet állítunk be, és a megengedett (elfogadható) hiba nagysága 80 millió Ft, míg a korábbi tapasztalatok alapján az elvárt hiba nagysága 5 millió Ft. A program szerint ennek bizonyításához 128 elemű mintára van szükségünk. A minta kiértékelése során a talált eltérések nem haladhatják meg a 16,01%-ot, melyet úgy kell érteni, hogy ha két elemnél találunk 5-5% eltérést, akkor az már összesen 10%.

Amennyiben a fentiek alapján kiválasztott mintában nem találunk eltérést, úgy joggal állíthatjuk, hogy 90% annak a valószínűsége, hogy a sokaságban található hiba nagysága nem haladja meg a 80 millió Ft-ot.

Ha a minta vizsgálata során eltérést tapasztalunk, akkor – hasonlóan a normál mintavételhez – egy menüpont segítségével határozzuk meg a sokaságban található hiba maximális mértékét. MUS esetében azonban a hibák kiértékelése némileg eltér, itt nem elég megadni a talált hibák számát, hanem tételesen rögzíteni kell a program ablakában az eredeti értéket, valamint az általunk feltárt eltérést előjelhelyesen (túlértékelés esetén pozitív, alulértékeléskor negatív előjel). Tegyük fel, hogy egy 10.000 E Ft-os tétel a vizsgálat szerint csak 9.000 E Ft, valamint egy 500 E Ft-os tétel 450 E Ft. Ebben az esetben az alábbi módon lehet a hibákat megadni az ACL-ben:

Az ACL az alábbi kiértékelést adja:

Confidence: 90, Interval: 31212121

	Item	Error	Most Likely Error	Upper Error Limit
Basic Precision				72.100.000,00
	500.000,00	50.000,00	3.121.212,12	4.931.515,15
	10.000.000,00	1.000.000,00	3.121.212,12	4.494.545,45
Totals			6.242.424,24	81.526.060,60

A táblázat szerint az alapvető pontosság 72.100.000 Ft, ami megegyezik a várható hiba nagyságával abban az esetben, ha a mintában semmilyen hibát sem találtunk. A legvalószínűbb hiba összesen 6.242.424 Ft és a 90%-os valószínűséggel várható hiba felső határa 81.526.060 Ft, ami meghaladja a kiinduló feltevésünkben szereplő 80 milliós határértéket.

Az ACL a mintanagyság meghatározását követően az adatállományból automatikusan kiválasztja a mintát, melyet egy külön táblában tárol. A tényleges mintavételre 3 módszert lehet alkalmazni a programban, mindkét mintavételi eljárás esetében:

- Fix intervallum: a sokaság egy adott pontjától kezdődően a megadott intervallum szerint választja ki az elemeket (sorban minden n-edik kerül kiválasztásra)
- Cella: az intervallum szerint a sokaságot először felosztja, majd minden intervallumból véletlenszerűen kiválaszt egy elemet

- c) Véletlenszerű: a megadott elemszám teljesen véletlenszerűen kerül kiválasztásra

Mindemellett a mintavételhez két további paramétert is meg lehet adni (opcionális):

- a) Start/Seed: amennyiben ezt a mezőt kitöltjük, úgy a mintavétel tetszőleges számban megismételhető és ugyanazt a mintát adja. Ez a visszakövethetőség miatt lehet fontos.
- b) Cutoff: ezt a mezőt csak a MUS esetében lehet kitölteni és az itt megadott összegen felüli tételek mindenképpen bekerülnek a mintába. Ha üresen hagyjuk, akkor ennek értéke alapértelmezettként megegyezik az intervallum nagyságával.

IV. Módszertani ismertető a könyvelés ellenőrzéséhez

Az információs technológiák azért nem terjedtek el eddig a könyvvizsgálatban, mert nem volt határozott elképzelés arra vonatkozóan, hogy mit kell kezdeni a könyvelés adataival, hogyan kell azokat feldolgozni és milyen információt lehet belőlük kinyerni. Ezen a helyzeten változtatott egy felfedezés, ami pontos módszert ad a könyvelés feldolgozására, melynek eredményeként egyfajta térképet kapunk a könyvelésről és ezen keresztül annak a hibáiról is.

A könyvelésen alapuló információ feldolgozáshoz, elektronikus formában (fájlban) kell beszereznünk az adatállományt. Ez ma már nem jelent különösebben nagy feladatot, mivel a könyvelő programok jelentős része képes az adatexportálásra.

A könyvelés ellenőrzéséhez szükséges információ feldolgozást két lépésben hajtjuk végre. Első lépésben a megszerzett könyvelési adatállományt átalakítjuk számlavázlatokká, mivel az ellenőrzéshez erre a szakmai megközelítésre lesz szükségünk. Ezt követően pedig rendszerezzük és összesítjük az információt, melynek eredményeként láthatóvá tesszük a könyvelés módszerét.

A számviteli információ előállítás:

A könyvelési tételek alapját képező számviteli információt számlavázlatoknak nevezzük. Ennek a közismert alakja pl. a |T 384 100 -K 311 100| kifejezés.

Ahhoz, hogy a könyvelésben található tételeket számlavázlatokká alakítsuk, fel kell cserélnünk a tételek dimenzióit.

1. Vesszük az idősoros rendezettségű könyvelési állományt, ahogy azt az alábbi példában is láthatjuk.

Dátum	Partner	Biz.Szám	Szöveg	Számla szám	Tartozik	Követel
2010.05. 26	003 M Rt.	T/042/03	Kiegyenlítés	381	26 491 549	0
2010.05. 26	003 M Rt.	T/042/03	Kiegyenlítés	311	0	26 491 549
2010.05. 27	006 B Rt.	T/043/01	Kiegyenlítés	381	402 563	0
2010.05. 27	006 B Rt.	T/043/01	Kiegyenlítés	311	0	402 563
2010.06. 09	003 M Rt.	T/048/01	Kiegyenlítés	381	5 586 263	0
2010.06. 09	003 M Rt.	T/048/01	Kiegyenlítés	311	0	5 586 263
2010.06. 17	003 M Rt.	T/052/02	Kiegyenlítés	381	11 386 184	0
2010.06. 17	003 M Rt.	T/052/02	Kiegyenlítés	311	0	11 386 184

2. Az összeget egyetlen oszlopba rendezzük és attól függően, hogy tartozik vagy követel jellegűek voltak, kiegészítjük a főkönyvi számat a megfelelő betűjellel.

2010.06.17	003 M Rt.	T/052/02	Kiegyenlítés	T 381	11 386 184
2010.06.17	003 M Rt.	T/052/02	Kiegyenlítés	K 311	11 386 184

3. Ezt követően felcseréljük a dimenziókat, ami úgy történik, hogy az egymás alá írt főkönyvi számokat egymás mellé emeljük. (Az ábrán a kék színű alsó sor jelöli a kiinduló állapotot, a piros pedig az átalakítás utánit. Így a dimenzióváltás következménye a felső sor lesz.)

T 381	11386184	K 311	11 386 184
K 311	11386184	→	↑

A dimenzióváltást követően, így néznek ki a tételek, ahol a számlavázlat rész tartalmazza a főkönyvi számokat és a főkönyvi számok megnevezéseit is, valamint a kapcsolódó összegeket.

2010.05.26	003 M Rt.	T/042/03	Kiegyenlítés	K 311	Vevők	26 491 549	T 381	Bank	26 491 549
2010.05.27	006 B. Rt.	T/043/01	Kiegyenlítés	K 311	Vevők	402 563	T 381	Bank	402 563
2010.06.09	003 M Rt.	T/048/01	Kiegyenlítés	K 311	Vevők	5 586 263	T 381	Bank	5 586 263
2010.06.17	003 M Rt.	T/052/02	Kiegyenlítés	K 311	Vevők	11 386 184	T 381	Bank	11 386 184

A bemutatott átalakítás segítségével, megteremtettük a könyvelés ellenőrzéséhez szükséges szakmai alapokat, magát a folyamatot pedig az adatok rendszerezésével és összesítésével folytatjuk.

A számviteli információ rendszerezése:

Mivel a könyvelés ismétlődő gazdasági eseményekből áll, ezért érdemes ezeket az ismétlődéseket egy speciális eljárás segítségével kiszűrni. Ez valójában az állomány redukálását jelenti, melynek eredményeként láthatóvá válik a könyvelés rendszere. A tételek mögött meghúzódó módszer, ami alapján a könyvelés történt.

Az ismétlődés kiszűréséhez vesszük a számlavázlatokat.

2010.05.26	003 M Rt.	T/042/03	Kiegyenlítés és	K 311	Vevők	26 491 549	T 381	Bank	26 491 549
2010.05.27	006 B Rt.	T/043/01	Kiegyenlítés és	K 311	Vevők	402 563	T 381	Bank	402 563
2010.06.09	003 M Rt.	T/048/01	Kiegyenlítés és	K 311	Vevők	5 586 263	T 381	Bank	5 586 263
2010.06.17	003 M Rt.	T/052/02	Kiegyenlítés és	K 311	Vevők	11 386 184	T 381	Bank	11 386 184

Majd megszüntetjük az ismétlődéseket, így a következő eredményt kapjuk.

4 tétel	K 311	Vevők	43 866 559	T 381	Bank	43 866 559
---------	-------	-------	------------	-------	------	------------

Az első oszlop azt mutatja, hogy 4 tételből végeztük el az ismétlődések kiszűrését (a kivonatolás segítségével). A sor további részében pedig tagolt módon a gazdasági esemény típus látható. Főkönyvi számmal, a főkönyvi szám megnevezésével és a tételek halmozott összegeivel.

Hogyan használjuk az összeállított információt?

A fent összeállított információ segítségével, amit számlavázlat kivonatnak neveztünk el, láthatóvá tudjuk tenni egy-egy témakör számviteli elszámolásának a módszereit. Ezen belül pedig részleteiben vizsgálhatjuk az alapvető elszámolást és az attól eltérőeket.

A következő ábra egy példaállomány vevőkre könyvelt tételeit mutatja számlavázlat kivonat formában.

56 tétel	K 311	Vevők	316.127.809	T 381	Bank	316.127.809				1. sor
2 tétel	T 311	Vevők	217.6824	K 384	Pénztár	2.176.824				2. sor
7 tétel	K 311	Vevők	1.361.2341	T 442	Szállítók	13.612.341				3. sor
57 tétel	T 311	Vevők	332.196.901	K 467	Fiz. Áfa	65.317.381	K 911	Árbevétel	26.6879.520	4. sor
2 tétel	T 311	Vevők	10.625.000	K 467	Fiz. Áfa	2.125.000	K 961	Ért. tárgyi.	8.500.000	5. sor
2 tétel	K 311	Vevők	2.176.824	T 481	Passzív ih.	2.176.824				6. sor
2 tétel	T 311	Vevők	27.315.900	K 491	Nyitómérleg	27.315.900				7. sor
1 tétel	K 311	Vevők	1.500.000	T 511	Alapanyag	1.500.000				9. sor
3 tétel	T 311	Vevők	1.149.640	K 911	Árbevétel	1.149.640				10. sor

Az állományt úgy bontjuk két részre, hogy tételszám alapján megkeressük a legjellemzőbb elszámolásokat (4. sor az árbevétel elszámolása, az 1. sor pedig a befolyt ellenértéké) és a nyitást (7. sor). Ebben a csoportban fogunk a legkisebb valószínűséggel hibát találni.

A fent maradót tekinthetjük a szokásostól eltérő elszámolásnak. Ha van a könyvelésben hiba, akkor az ebből a csoportból fog elő kerülni.

Két féle problémát lehet találni a könyvelésben, melyből az első kizárólag a számvitelt, a második pedig már az adózást is érinti.

Az első csoportba a technikai jellegű számviteli hibák tartoznak. Erre láthatunk példát a harmadik sorban, ahol a kompenzációt technikai számla közbeiktatása nélkül könyvelték. Ez a hiba csak a számvitelt érinti, adózási kihatása azonban nincs.

A második csoportba az adózással kapcsolatos hibákat sorolhatjuk, ami vagy a forgalmi adót vagy pedig a társasági adót érinti. Ebből a forgalmi adóval kapcsolatos hibákat viszonylag egyszerűen felismerhetjük, a társasági adóval kapcsolatos hibákhoz azonban már mélyebb tudásra van szükség. A forgalmi adóval kapcsolatos hibák feltárásánál abból kell kiindulni, hogy minden a legmagasabb mértékkel adózik, kivétel a törvényen meghatározott eltérések. Ez alapján azt kell vizsgálnunk, hogy voltak-e olyan esetek, melyek nem tartalmaztak forgalmi adót.

Ha visszatérünk a példához, akkor azt látjuk, hogy az alapvető elszámolást forgalmi adóval könyvelték, tehát ezek a tételek eleget tesznek a feltételének. A 10. (utolsó) sorban viszont három olyan esetet látunk ahol nem lett elszámolva az áfa. Ezekben az esetekben csak elő kell vennünk a bizonylatot és meg tudjuk állapítani, hogy hibáról van-e szó.

Nehezebb dolgunk van azokban az esetekben, amikor hibák a társasági adót érintik. Itt ugyanis a gazdasági események eredményre gyakorolt hatását is értékelnünk kell. Ilyen hibát láthatunk a példa 9. sorában, ami egy nyilvánvalóan hibás könyvelés. Ebben az esetben olyan elszámolást láthatunk, ami biztosan helytelenül csökkent a társasági adó alapját.

Tájékozódás az egyes részletekben

A bemutatott eljárást még hatékonyabbá lehet tenni 4 területen, a részletek rendszerezett bemutatásával. Az összeállított információknak hasonló a szerepe, mint az analitikáknak. Kidolgozott rendszerben a szükséges összefüggésekkel és kiegészítésekkel együtt mutatnak be egy-egy területet.

A részletek rendszerezett összeállításának ismertetésére már nem térünk ki ebben a tanulmányban csak említést teszünk róla azzal, hogy bővebben erről a www.auditpro.hu címen lehet olvasni.

- Az áfa százalékos mértékének ellenőrzése.

- A költségek és a bevételek helyes elszámolásának vizsgálata.
- Az összegyszerűség és az alátámaszthatóság vizsgálata.
- A sérült, vagy a rendszer által hibásan létrehozott gazdasági események leválogatása.

V. Esettanulmány a könyvvizsgálati tervezésre, mintavételre és hibaelemzésre

A: Tervezés

Az esettanulmány végén található húsfeldolgozó üzem adatait tartalmazó mérleg és eredménykimutatás alapján, a lényegességi küszöbértéket és kockázatokat a következőképpen állapítjuk meg:

A korábbi évek könyvvizsgálati tapasztalatai szerint a vizsgálati kockázat általános becslése közepesnél kisebb mértékűre becsülhető. A társaság már több mint 10 éve van a piacon, stabil részesedéssel rendelkezik az általa gyártott és forgalmazott termékek tekintetében. Likviditása megfelelő, jövedelmezősége az iparágon belül az átlagosnál jobbnak mondható.

Tervezési dokumentum

Feldolgozva

Az alábbiakban tervezhető a könyvvizsgálói megbízás szerinti vizsgálat.

II. A vizsgálati kockázatokkal kapcsolatos kérdések

Feldolgozva

1

Az alábbiakban találhatók az ügyfelek kockázatelemzésére vonatkozó kérdések.

Az alábbi kérdésekkel határozhatja meg, hogy milyen vizsgálati kockázatot fogad el.

A beszámoló egészére maximálisan megengedett hibahatár megállapítása

Jogi és gazdasági környezet

Elvégezve (kieg.
megállapítással)

Az általános kockázati tényezők jobb becslése érdekében mutassa be a vizsgálandó ügyfél jogi és gazdasági környezetét. Ennek során vegye figyelembe a korábbi könyvvizsgálatok során feltárt kockázati tényezőket is.

1

A cég profilja nem változott, rizikót az árfolyam (hitel és alapanyagimport) és az export piac jelent

Lényegesség elemzése

Elvégezve

Az alábbi táblázatban adja meg a lényegességi küszöbököt, amiket át kell majd venni a lényegesség elemzésébe, hogy automatikusan végrehajtható legyen a kockázatok érték szerinti elemzése.

Kiindulási adatok a lényegességelemzéshez:	Meghatározott értékek %-ban	A Beszámolóadatok - Lényegesség útvonalon beállított értékek %-ban	Ft
Eszközök összesen:			1.062.351.082,00
Nettó árbevétel:			1.727.897.695,00
Mérleg szerinti eredmény:			9.506.143,00
Lényegességi küszöbök az éves beszámolóhoz:			
Aránya a mérlegfőösszegben:	%	2,50 %	26.558.775,25
Aránya az árbevételben:	%	1,50 %	25.918.465,43
Aránya az előzetes éves eredményben:	%	5,00 %	475.307,15
Az általános lényegesség megállapítása:		Egyedi érték	20.000.000
Lényegességi küszöbök a javasolt átkönyvelésekhez:			
Aránya az általános lényegességhez viszonyítva:	%	10,00 %	0
Lényegességi küszöbök a javasolt átsorolásokhoz:			
Aránya az általános lényegességhez viszonyítva:	%	25,00 %	0

Alkalmazandó megbízási/vizsgálati kockázat (VK):	1,90 %	20.000.000
---	---------------	-------------------

2. Hibakockázat**Feldolgozva**

Az alábbi kérdésekkel megállapítható, hogy mekkora a hibakockázat az adott könyvvizsgálati megbízás során.

2.1 Eredendő kockázat**Feldolgozva**

Az alábbi kérdésekkel állapítja meg az eredendő kockázat mértékét.

Ágazati besorolás**70 %**

Hogyan értékeli a vállalkozás ágazati besorolásából esetlegesen származó kockázatot?

A vállalkozás mérete**30 %**

Hogyan értékeli a vállalkozás méretéből eredő kockázatot?

<u>Pénzügyi és likviditási helyzet</u>	30 %
Milyennek tartja a pénzügyi és likviditási helyzetből fakadó kockázatot?	
<u>Jelentősebb átszervezések</u>	30 %
Mekkora becsli az átszervezésekből eredő kockázatot?	
<u>Menedzsment</u>	30 %
Hogyan értékeli azt a kockázatot, ami a menedzsment számvitelhez való hozzáállásából származik? (Vegye figyelembe a megfelelő mérlegkészítési alapelvek kiválasztását és alkalmazását is!)	
<u>Személyi változások</u>	20 % = Alacsony kockázat
Mekkora becsüli az ügyfélnél történt lényeges személyi változásokból fakadó kockázatot? (Változások a menedzsmentben)	

Eredendő kockázat eredménye (ERK):	35,00 %
---	----------------

2.2 Ellenőrzési kockázat

Feldolgozva

A következő kérdésekkel lehet megállapítani az ellenőrzési kockázatot.

<u>Ellenőrzési környezet / tudatos ellenőrzés</u>	40 %
Mekkora becsüli azt a kockázatot, hogy az ellenőrzési környezet miatt (mennyire fontos a menedzsmentnek az ellenőrzés; személyzeti politika; a személyzeti politika megvalósítása a szervezeti struktúrában; felelősség átruházása; ellenőrzési feladatok tényleges kezelése; a feltárt gyenge pontok korrekciója) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. időben nem ismerhetők fel?	
<u>Könyvelőrendszer</u>	20 % = Alacsony kockázat
Mekkora becsüli azt a kockázatot, hogy a könyvelési rendszernek köszönhetően (az összes gazdasági esemény teljes körű, helyes és időben történő rögzítésének biztosítása; nem kielégítő szabályozások vagy a nem tökéletes szervezés hibaforrás lehet) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?	
<u>Belső ellenőrzési rendszer</u>	40 %
Mekkora becsüli azt a kockázatot, hogy a belső ellenőrzési rendszernek köszönhetően (folyamatba épített ellenőrzés elemei, pl. állomány-, engedélyezési, teljességi és eljárási ellenőrzések) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?	

Belső felügyeleti rendszer**30 %**

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy a belső felügyeleti rendszernek köszönhetően (a belső ellenőrzés mellett a folyamatoktól független felügyelet elemei, pl. belső revízió alkalmazása vagy külső szakértők alkalmazása) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Informatikai szervezet**40 %**

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy az informatikai szervezetnek köszönhetően (szervezés, dokumentáció, minőség és hatékonyság, adatvédelem és adatbiztonság) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Kockázatkezelés**40 %**

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy kockázatkezeléssel (lényeges strukturális kockázatok szisztematikus keresése, felismerése, elemzése és értékelése a vállalkozásnál) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Ellenőrzési kockázat eredménye (ELK):		35,00 %
--	--	----------------

Alkalmazandó hibakockázat eredendő kockázat (ERK) x ellenőrzési kockázat (ELK):		12,25 %
---	--	----------------

3. Feltárási kockázat**Feldolgozva**

Az alábbi képlettel lehet a feltárási kockázatot megállapítani.

Meghatározott feltárási kockázat (FK) (Vizsgálati kockázat (VK) / Hibakockázat (ERK x ELK)): $FK = \frac{VK (1,88 \%)}{ERK (35,00 \%) \times ELK (35,00 \%)} \times 100$ A mostani kockázateértékeléssel az "Eredendő kockázat" és az "Ellenőrzési kockázat" területén 87,75%-os vizsgálati biztonság biztosított az éves beszámoló esetében. A 98,12%-os vizsgálati biztonság eléréséhez maximum 15,35%-os feltárási kockázat megengedett.	15,35 %
--	----------------

Általános kockázatbesorolás**Alacsony kockázat**

Foglalja össze az általános kockázatértékelés eredményét, hozza meg a kockázatbesorolásra vonatkozó ítéletét (alacsony, közepes, magas kockázat), valamint mutassa be, milyen hatása van az általános kockázatbesorolásról hozott döntésének a vizsgálati tervre!

mind a stabil piac, mind a vezetés változatlansága és a stabil finanszírozás az átlagosnál alacsonyabb kockázatot eredményez

Lényegesség mértéke a mutatószámok arányában:

Mérlegfőösszeg:	2,5 %
Árbevétel:	1,5 %
Saját tőke:	1,8 %

Átlagosan 20 000 000 Ft, ami 1,9 % vizsgálati kockázatot jelent.

Eredendő kockázat (ERK):	35,00%
Ellenőrzési kockázat (ELK):	35,00%
Alkalmazandó hibakockázat (ERK*ELK):	12,25%
Feltárási kockázat:	15,35%
annak érdekében, hogy 98,12%-os vizsgálati biztonságot érjünk el	

B: Mintavétel

1. Kockázat alapú könyvvizsgálat esetén:

A mérlegben jelentős részarányt képviselnek:

Tárgyi eszközök	50,0%	4 főkönyvi eszközcsoporthoz számlán
ezen belül ingatlanok	36,5%	
Készletek	13,6%	12 főkönyvi eszközcsoporthoz számlán
Követelések	33,6%	29 főkönyvi eszközcsoporthoz számlán
ezen belül vevők	29,0%	18 főkönyvi vevőcsoporthoz számlán
Saját tőke	40,6%	5 főkönyvi számlacsoporthoz
Szállítók	17,0%	21 főkönyvi számlán

2. Az egyes számlacsoporthoz számított szegmentált lényegességi küszöbérték a kézikönyv 34. oldalán szereplő tábla alapján:

Tárgyi eszközök	20.000 E Ft x 0,75= 15.000 E Ft
ezen belül ingatlanok	20.000 E Ft x 0,75= 15.000 E Ft
Készletek	20.000 E Ft x 0,50= 10.000 E Ft
Követelések	20.000 E Ft x 0,75= 15.000 E Ft
ezen belül vevők	20.000 E Ft x 0,75= 15.000 E Ft
Saját tőke	20.000 E Ft x 0,75= 15.000 E Ft
Szállítók	20.000 E Ft x 0,50= 10.000 E Ft

3. Elfogadható hibahatárérték az egyes csoportokban a kézikönyv 40. oldala alapján:

Tárgyi eszközök	15.000 E Ft x 0,75 = 11.250 E Ft
ezen belül ingatlanok	15.000 E Ft x 0,75 = 11.250 E Ft
Készletek	10.000 E Ft x 0,75 = 7.500 E Ft
Követelések	15.000 E Ft x 0,75 = 11.250 E Ft
ezen belül vevők	15.000 E Ft x 0,75 = 11.250 E Ft
Saját tőke	15.000 E Ft x 0,75 = 11.250 E Ft
Szállítók	10.000 E Ft x 0,75 = 7.500 E Ft

4. Az input kockázatok és a hibahatár értékek birtokában a szükséges mintanagyság számítása:

Tárgyi eszközök

Könyv szerinti érték 531.813 E Ft

 ezen belül ingatlanok: 388.246 E Ft

Input kockázatok:

 ERK: 35%

 ELK: 35%

- elérendő megbízhatósági szint (azaz feltételezzük, hogy a könyvelési anyag 70%-a nem tartalmaz lényeges hibás adatot): 70%
- a megbízhatósági szinthez tartozó bizonyossági tényező: 1,2 (*kézikönyv 73. oldal*)
- mintavételi kockázat: 1,2 (*kézikönyv 41. és 69. oldal*)
- előző években a mintákban a könyvvizsgáló nem talált hibát, ezért a várható hibaértéket az elfogadható hibaérték 3%-ában jelöljük ki (*kézikönyv 40. oldal*)

Az elfogadható hibánál, azaz a hibahatárnál nagyobb értékű tételek leválogatása előtti, bruttó mintanagyság:

Teljes tárgyi eszközállománya:

$$\frac{531.813 \text{ E Ft} \times 1,2}{11.250 \text{ E Ft} - 11.250 \text{ E Ft} \times 0,03 \times 1,2} = \frac{638.176 \text{ E Ft}}{10.845 \text{ E Ft}} = 58,84 \approx 59 \text{ db tétel}$$

Ezen belül az ingatlanra:

$$\frac{388.246 \text{ E Ft} \times 1,2}{11.250 \text{ E Ft} - 11.250 \text{ E Ft} \times 0,03 \times 1,2} = \frac{465.895 \text{ E Ft}}{10.845 \text{ E Ft}} = 42,95 \approx 43 \text{ db tétel}$$

Amennyiben nincs az eszközcsoportban ilyen nagyságrendű tételszám, akkor egyedi tételes vizsgálatot végzünk. Az ingatlan számlacsoport tételes vizsgálata után a tárgyi eszköz számlák közül a mintába válogatunk még: $59 - 43 = 16$ tételt.

Amennyiben a tárgyi eszköz- vagy ingatlan eszközcsoport számlák tartalmazznak olyan tételeket, amelyek egyedi értéke nagyobb, mint 11.250 E Ft (azaz az elfogadható hiba), akkor ezek mennyisége és összértéke csökkenti a minta elemszámot, azáltal, hogy a magasabb összegből veszünk csökkentett elemszámot.

Szélsőséges helyzetben: ha valamennyi eszközcsoportban levő nyilvántartási egység egyedi könyv szerinti értéke nagyobb, mint 11.250 E Ft, akkor nem képzünk mintát, hanem csak egyedi tételes vizsgálatot végzünk.

A fenti gondolatmenet folytatásaként:

Készletek számlacsoportból képzendő mintanagyság, ahol:

Könyv szerinti érték: 144.133 E Ft

$$\frac{144.133 \text{ E Ft} \times 1,2}{7.500 \text{ E Ft} - 7.500 \text{ E Ft} \times 0,03 \times 1,2} = \frac{172.960 \text{ E Ft}}{7.230 \text{ E Ft}} = 23,92 \approx 24$$

elemet szükséges a mintába beválogatni. Ezt az elemszámot csökkenti a könyvelési anyagban levő 7.500 E Ft egyedi értéknél nagyobb értékű tételek mennyisége, amelyeket le kell válogatni és egyedileg kell tételesen megvizsgálni.

Az egyes készletcsoportokból szükséges mintanagyságot az adott készletcsoportnak a teljes készletértéken belüli arányában számíthatjuk. Az adott mérlegben például az alapanyagok értékének aránya a teljes készlet értéken belül: 60%-os, így a szükséges bruttó mintanagyság: legalább 14 elemű mintát jelent.

Követelések

Könyv szerinti érték: 356.517 E Ft

A szükséges mintanagyság:

$$\frac{356.517 \text{ E Ft} \times 1,2}{11.250 \text{ E Ft} - 11.250 \text{ E Ft} \times 0,03 \times 1,2} = \frac{427.820 \text{ E Ft}}{10.845 \text{ E Ft}} = 39,44 \approx 39$$

elemű minta szükséges, amely elemszámot csökkent a egyedi 11.250 E Ft-nál nagyobb értékű tételek mennyisége.

A követelésállományon belül a **vevőkövetelés** állományból – feltételezve, hogy az állomány csak tartozik egyenlegű tételekből áll – a szükséges bruttó mintanagyság:

$$\frac{306.199 \text{ E Ft} \times 1,2}{11.250 \text{ E Ft} - 11.250 \text{ E Ft} \times 0,03 \times 1,2} = \frac{367.439 \text{ E Ft}}{10.845 \text{ E Ft}} = 33,88 \approx 34$$

szükséges a már részletezett feltételek mellett.

Az egyéb követelések számlacsoportból elegendő $39 - 34 = 5$ elemű mintát képezni.

Saját tőke mintavételezése

Könyv szerinti érték: 431.488 E Ft

A szükséges mintanagyság:

$$\frac{431.488 \text{ E Ft} \times 1,2}{11.250 \text{ E Ft} - 11.250 \text{ E Ft} \times 0,03 \times 1,2} = \frac{517.786 \text{ E Ft}}{10.845 \text{ E Ft}} = 47,74 \approx 48$$

elemű mintanagyság szükséges, amelyekből levonandó a 11.250 E Ft-nál egyedileg nagyobb összegű tételek mennyisége.

A saját tőke esetében előfordulhat, hogy az egyedi tételes vizsgálatok rutin-ellenőrzések kerülnek túlsúlyba, hiszen a jegyzett tőke, a tőketartalék és az eredménytartalék jellemzően 11.250 E Ft-nál nagyobb összegű egyedi tételekből áll, s így minimumra csökken a szükséges mintavételezés elemszáma. Másrészt nincs a saját tőkében annyi tétel, amennyit vizsgálatra ki kellene választani.

Szállítók mintavételezése

Könyv szerinti érték: 180.447 E Ft

A szükséges mintanagyság:

$$\frac{180.447 \text{ E Ft} \times 1,2}{7.500 \text{ E Ft} - 7.500 \text{ E Ft} \times 0,03 \times 1,2} = \frac{216.536 \text{ E Ft}}{7.230 \text{ E Ft}} = 29,95 \approx 30$$

elemű mintanagyság szükséges.

A végleges – nettó – elemszám a fentiekben leírt módon alakul ki.

A teljes beszámolóra képzendő mintanagyság azonban úgy áll elő, hogy ha az eredménykimutatás tételeiből is mintát veszünk, úgy hogy a mintanagyság számításba az átfogó- teljes-lényegességi küszöbérték alapján számított elfogadható hibaértéket illetve, hibahatárt vonjuk be, a már ismert kockázati tényezők mellett.

Példaképpen az esettanulmány szerinti esetben az **igénybe vett szolgáltatások** eredménykimutatás sorból való mintavételezés:

Könyv szerinti érték: 359.282 E Ft

Bruttó mintanagyság:

$$\frac{359.282 \text{ E Ft} \times 1,2}{20.000 \text{ E Ft} \times 0,75 - 20.000 \text{ E Ft} \times 0,75 \times 0,03 \times 1,2} = \frac{431.138 \text{ E Ft}}{14.460 \text{ E Ft}} = 29,82 \approx 30$$

elemű minta kiválasztása indokolt.

A szükséges bruttó mintanagyságot csökkenti a 15.000 E Ft-nál nagyobb egyedi értékű tételek száma, amely tételeket egyenként tételes vizsgálatnak kell alávetni.

Azonos gondolatmenetben végezhető el a többi költségcsoport mintavételezése is. A beszámoló specifikus összefüggései miatt: az anyagköltség a készletek vizsgálata során is elvégezhető, amely csökkenti a mintavételi munkát, de nem takarítja meg a mintanagyság számítását, amelyet az anyagköltség között elszámolt anyagfelhasználásra külön kell elvégezni.

A mérlegben az időbeli elhatárolásokat, valamint a bankszámlák és a pénztárak záró- és következő évi nyitóegyenlegeit tételesen kell vizsgálni, emellett időközi pénzforgalmi tételeket is szükséges ellenőrizni a vevő-szállító folyószámlákon, valamint a költség- és árbevételi számlákkal összefüggésben.

Amennyiben szeretnénk összehasonlítani a mérlegfőösszegre valamint a bevételi- és költségfogalomra számítandó teljes mintanagyságot a szegmentációval számított teljes mintanagysággal, az alábbiakat látjuk:

Mérlegfőösszeg kétszerese: $1.062.351 \text{ E Ft} \times 2 = 2.124.702 \text{ E Ft}$

Így a **mérlegből** szükséges teljes mintanagyság számítása:

$$\frac{2.124.702 \text{ E Ft} \times 1,2}{20.000 \text{ E Ft} \times 0,75 - 20.000 \text{ E Ft} \times 0,75 \times 0,03 \times 1,2} = \frac{2.549.642 \text{ E Ft}}{14.460 \text{ E Ft}} = 176,32 \approx 176$$

elemű minta szükséges a kívánt bizonyosság eléréséhez, a 15.000E Ft-nál nagyobb értékű tételek leválogatása előtt.

Az **eredménykimutatásból**:

Bevételek + ráfordítások = 3.491.650 E Ft

$$\frac{3.491.650 \text{ E Ft} \times 1,2}{20.000 \text{ E Ft} \times 0,75 - 20.000 \text{ E Ft} \times 0,75 \times 0,03 \times 1,2} = \frac{4.189.980 \text{ E Ft}}{14.460 \text{ E Ft}} = 290,39 \approx 290$$

elemből álló bruttó mintanagyság szükséges az egyedileg jelentős tételek leválogatása előtt.

Ez a **beszámolóra** nézve éves viszonylatban:

$176 + 290 = 466$ tétel alapos átvizsgálatát teszi szükségessé.

2. Nem kockázatalapú könyvvizsgálat és nem statisztikai mintavétel esetén:

$$\frac{\text{Sokaság értéke}}{\text{Elfogadható hibaérték}}$$

összefüggés alapján az alábbi teljes mintanagyságok számíthatók a beszámolóra vonatkozóan.

Mérlegre, ahol

Sokaság értéke = mérlegfőösszeg kétszerese (eszközök + források összesen), azaz 2.124.702 E Ft
Hibahatár = 15.000 E Ft

$$\frac{2.124.702 \text{ E Ft}}{15.000 \text{ E Ft}} = 141,65 \approx 142$$

elemű minta kiválasztása indokolt.

Eredménykimutatásra, ahol

Sokaság értéke = bevételek + ráfordítások értéke, azaz 3.491.65 E Ft

Hibahatár = 15.000 E Ft

$$\frac{3.491.650 \text{ E Ft}}{15.000 \text{ E Ft}} = 232,78 \approx 233$$

elemű minta képződik.

Összesen: $142 + 233 = 375$ elemű minta, illetve ilyen számú tétel indokolt a megfelelő és elegendő könyvvizsgálói bizonyíték megszerzéséhez.

A két módszer közötti különbség:

$$466 - 375 = 91 \text{ tétel}$$

C: Hibaértékelés

1.) Felső és alsó hibahatárok megállapítása.

a) A mintaelemek vizsgálata során nem találtunk hibát.

Ebben az esetben:

aa) a leggyakoribb hiba értéke: 0

ab) az alapvető pontosság:

állandó érték = mi ntavételi intervallum $\times$ bizonyossági tényező

- **tárgyi eszköz** számlacsoport esetében:

$$\frac{531.813 \text{ E Ft} \times 1,2}{59} = \frac{638.176 \text{ E Ft}}{59} = 10.817 \text{ E Ft}$$

- **ingatlanok** esetében:

$$\frac{388.246 \text{ E Ft} \times 1,2}{43} = 10.835 \text{ E Ft}$$

- **készletek** számlacsoport esetében:

$$\frac{144.133 \text{ E Ft} \times 1,2}{24} = 7.207 \text{ E Ft}$$

- **követelések** esetében:

$$\frac{356.517 \text{ E Ft} \times 1,2}{39} = 10.970 \text{ E Ft}$$

- **vevők** számlacsoport esetében:

$$\frac{306.199 \text{ E Ft} \times 1,2}{34} = 10.807 \text{ E Ft}$$

- **szállítók** számlacsoport esetében:

$$\frac{188.447 \text{ E Ft} \times 1,2}{30} = 7.218 \text{ E Ft}$$

- a **teljes mérlegre** számítva:

$$\frac{2.124.702 \text{ E Ft} \times 1,2}{176} = 14.486 \text{ E Ft}$$

Így tovább az eredménykimutatás számlacsoportjaira is kiszámítva.

ac) a hiba nem hat a pontosságra, így a kiegészítő pontosság = 0.

A fentiek következtében:

$$\text{alapvető pontosság} = \text{alsó hibahatár} = \text{felső hibahatár}$$

és ezek az értékek mind kisebbek, mint a szegmentált lényegességi küszöbérték, amely:

Tárgyi eszközcsoportra	15.000 E Ft
ezen belül ingatlanokra	15.000 E Ft
Készletekre	10.000 E Ft
Követelésekre	15.000 E Ft
ezen belül vevőkre	15.000 E Ft
Saját tőkére	15.000 E Ft
Szállítókra	10.000 E Ft

A mintavétel alátámasztja azt a feltételezést, hogy a vizsgált számlacsoportok könyvelési adatállománya a lényeges hibától mentes.

A teljes mérleg adatállományára számítva:

$$\text{Mintavételi intervallum} = \frac{2.124.702 \text{ E Ft} \times 1,2}{176} = 14.486 \text{ E Ft}$$

amely érték határozottan kisebb, mint a teljes könyvelési adatállományra számított 20.000 E Ft-os lényegességi küszöbérték

b) a mintaelemek vizsgálata során hibát találtunk.

A hibaértékelést példaképpen a szállító számlacsoportra mutatjuk be.

A minta egyik eleme: 80E Ft-tal nagyobb értékben szerepel, mint a könyvvizsgált érték:

Könyv szerinti érték:	126 E Ft
Könyvvizsgált érték:	46 E Ft

$$R_{\text{relatív hiba}} = \frac{80 \text{ E Ft}}{126 \text{ E Ft}} = 0,635$$

Ekkor:

$$\text{ba) leggyakoribb hiba} = \text{relatív hiba} \times \text{mintavételi intervallum} = 0,635 \times 7.218 \text{ E Ft} = 4.583 \text{ E Ft}$$

$$\text{bb) pontosság} = \text{mintavételi intervallum} \times \text{bizonyossági tényező} = 7.218 \text{ E Ft} \times 1,2 = 8.662 \text{ E Ft}$$

$$\text{bc) kiegészítő pontosság} = \text{mintavételi intervallum} \times \text{relatív hiba} \times 0,75 = 7.218 \text{ E Ft} \times 0,635 \times 0,75 = 3.438 \text{ E Ft}$$

Bruttó felső hibahatár a felülértékelési hibacsoportban:

$$ba + bb + bc = 4.583 \text{ E Ft} + 8.662 \text{ E Ft} + 3.438 \text{ E Ft} = 16.683 \text{ E Ft}$$

A bruttó felső hibahatár kisebb, mint a teljes lényegességi küszöbérték:

$$16.683 \text{ E Ft} < 20.000 \text{ E Ft}$$

A szállító számlacsoportban talált hibát a teljes könyvelési állományra kivetítve mondja ki véleményét a könyvvizsgáló, ezért a bruttó felső hibahatár, számított értékét a teljes könyvelési adatállományra számított lényegességi küszöbértékével kell összehasonlítani.

c) a mintában nemcsak felülértékelési hiba, hanem alulértékelési hiba is van.

Az alulértékelés esetében: a könyvszerinti érték 30E Ft-tal kisebb, mint a könyvvizsgált érték, vagyis

Könyv szerinti érték: 150 E Ft

Könyvvizsgált érték: 180 E Ft

$$R_{\text{relatív hiba}} = \frac{30 \text{ E Ft}}{150 \text{ E Ft}} = 0,2$$

Ekkor:

$$\text{ca) leggyakoribb hiba} = 0,2 \times 7.218 \text{ E Ft} = 1.444 \text{ E Ft}$$

$$\text{bb) pontosság} = 7.218 \text{ E Ft} \times 1,2 = 8.662 \text{ E Ft}$$

$$\text{bc) kiegészítő pontosság} = 7.218 \text{ E Ft} \times 0,2 \times 0,75 = 1.083 \text{ E Ft}$$

Bruttó alsó hibahatár a felülértékelési hibacsoportban:

$$ca + cb + cc = 1.444 \text{ E Ft} + 8.662 \text{ E Ft} + 1.083 \text{ E Ft} = 11.189 \text{ E Ft}$$

d) a nettó hibahatárok kiszámítása:

da) felülértékelési hibacsoportban:

Bruttó hibahatár – leggyakoribb hiba az alulértékelési hibacsoportban:

16.683 E Ft – 1.444 E Ft = 15.239 E Ft a felülértékelési hibacsoportban.

db) alulértékelési hibacsoportban:

Bruttó hibahatár – leggyakoribb hiba a felülértékelési hibacsoportban:

11.189 E Ft – 4.583 E Ft = 6.606 E Ft az alulértékelési hibacsoportban.

Megállapíthatjuk, hogy a nettó hibahatárok jelentős mértékben kisebbek, mint a lényegességi küszöbérték, azaz

felülértékelési hibacsoportban: 15.239 E Ft < 20.000 E Ft, valamint az
alulértékelési csoportban: 6.606 E Ft < 20.000 E Ft

A két hibahatár, különösen az alulértékelési hibacsoportban olyan mértékben marad el a lényegességi küszöbértéktől, hogy arra következtethetnénk, hogy ezt kivetítve a beszámoló, illetve a mérleget alátámasztó könyvelési adatállomány hibamentes.

Amennyiben hibaértékelésünket nem statisztikai módszerrel végezzük el, akkor az alábbi összefüggést használjuk (felső bruttó hibahatárra számítva):

$$\frac{\text{Relatív hiba} \times \text{mintavételezésre használt könyvelési állománykönyv szerinti értéke}}{\text{Minta nagysága}} =$$

$$= \frac{0,635 \times 7.218 \text{ E Ft}}{30} = 153 \text{ E Ft}$$

Ez esetben feltételezzük, hogy a szállítói számlacsoport könyv szerinti adatállományában nincs az elfogadható hibánál (lényegességi küszöbérték x 0,75) nagyobb értékű tétel, amelynek értékével a könyvelési adatállomány értékét, és amely tétel(ek) számával a mintaelemszámot csökkenteni kellene, vagyis egy maradék állományból kellene egy csökkent elemszámú mintát venni.

A nem statisztikai módszerrel a becsült hiba maximális értéke 153E Ft! Ezt az értéket összevetve a statisztikai módszerrel számított bruttó felső, hibahatár, azaz a maximális hiba értékével irreális különbség adódik.

A nettó hibahatár nem statisztikai módszerrel való számítása:

$$\frac{(0,635 - 0,2) \times 7.218 \text{ E Ft}}{30} = \frac{0,435 \times 7.218 \text{ E Ft}}{30} = \frac{3.140 \text{ E Ft}}{30} = 105 \text{ E Ft}$$

Az előző esthez hasonlóan: a 15.239 E Ft nettó hibaérték és a 105E Ft nem statisztikai nettó hibaérték között is irreális különbség van. A két módszer eredményei nem hasonlíthatók össze. A nem statisztikai módszerrel számított átlaga, illetve jellemző hibára a módszer rendkívül optimista, míg a statisztikai hibaértékelés nagyon pesszimista becslést ad.

Egy optimista becslést, amely a könyvelési adatállománynak egy szegmentált részére, adatállományára vonatkozik kivetíteni arányosítással a teljes könyvelési adatállományra, és azt a következtetést levonni, hogy a beszámoló nem tartalmaz lényeges hibás adatot, felelőtlen cselekedet. A könyvvizsgáló ekkor vállalja fel az indokolatlan elfogadás kockázatát.

Mérleg – Eszközök:

adatok Ft-ban

Nr.	Megnevezés	2008.12.31	2009.12.31
01	A. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK (02.+10.+18.)	498 013 891	533 663 908
02	<i>I. Immateriális javak (03.-09.)</i>	<i>2 480 764</i>	<i>1 850 884</i>
03	1. Alapítás-átszervezés aktivált értéke	0	0
04	2. Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	0	0
05	3. Vagyoni értékű jogok	0	0
06	4. Szellemi termékek	2 480 764	1 850 884
07	5. Üzleti vagy cégérték	0	0
08	6. Immateriális javakra adott előlegek	0	0
09	7. Immateriális javak értékhelyesbítése	0	0
10	<i>II. Tárgyi eszközök (11.-17.)</i>	<i>495 533 127</i>	<i>531 813 024</i>
11	1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	391 214 931	388 245 903
12	2. Műszaki berendezések, gépek, járművek	89 169 682	125 465 637
13	3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek	14 525 211	17 478 181
14	4. Tenyészállatok	0	0
15	5. Beruházások, felújítások	0	0
16	6. Beruházásokra adott előlegek	623 303	623 303
17	7. Tárgyi eszközök értékhelyesbítése	0	0
18	<i>III. Befektetett pénzügyi eszközök (19.-25.)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
19	1. Tartós részesedés kapcsolt vállalkozásban	0	0
20	2. Tartósan adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban	0	0
21	3. Egyéb tartós részesedés	0	0
22	4. Tartósan adott kölcsön egyéb rész. visz. álló vállalkozásban	0	0
23	5. Egyéb tartósan adott kölcsön	0	0
24	6. Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír	0	0
25	7. Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése	0	0
26	B. FORGÓESZKÖZÖK (27.+34.+40.+45.)	400 556 875	527 755 326
27	<i>I. Készletek (28.-33.)</i>	<i>104 023 851</i>	<i>144 133 096</i>
28	1. Anyagok	70 203 611	86 004 440
29	2. Befejezetlen termelés és félkész termékek	0	0
30	3. Növendék-, hízó- és egyéb állatok	0	0
31	4. Késztermékek	23 947 298	33 500 016
32	5. Áruk	9 872 942	24 613 640
33	6. Készletekre adott előlegek	0	15 000
34	<i>II. Követelések (35.-39.)</i>	<i>284 255 322</i>	<i>356 516 995</i>
35	1. Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)	257 616 017	306 198 957
36	2. Követelések kapcsolt vállalkozással szemben	20 480 619	26 382 776
37	3. Követelések egyéb rész. visz. lévő vállalkozással szemben	0	0
38	4. Váltókövetelések	0	0
39	5. Egyéb követelések	6 158 686	23 935 262
40	<i>III. Értékpapírok (40.-44.)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
41	1. Részesedés kapcsolt vállalkozásban	0	0
42	2. Egyéb részesedés	0	0
43	3. Saját részvények, saját üzletrészek	0	0
44	4. Forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	0	0
45	<i>IV. Pénzeszközök (46.-47.)</i>	<i>12 277 702</i>	<i>27 105 235</i>
46	1. Pénztár, csekkek	1 379 930	2 020 665
47	2. Bankbetétek	10 897 772	25 084 570
48	C. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK (49.-51.)	593 634	931 848
49	1. Bevételek aktív időbeli elhatárolása	0	0
50	2. Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása	593 634	931 848
51	3. Halasztott ráfordítások	0	0
52	ESZKÖZÖK ÖSSZESEN (01.+26.+48.)	899 164 400	1 062 351 082

Eszközök-Források egyezősége

0

0

Mérleg – Források:

adatok Ft-ban

Nr.	Megnevezés	2008.12.31	2009.12.31
53	D. SAJÁT TŐKE (54.-55.+56.+57.+58.+59.+60.)	422 642 232	431 488 375
54	I. Jegyzett tőke	71 070 000	71 070 000
55	ebből: visszavásárolt tulajdoni részesedés névértéken		
56	II. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke (-)	0	0
57	III. Tőketartalék	34 162 250	34 162 250
58	IV. Eredménytartalék	247 006 676	298 609 982
59	V. Lekötött tartalék	15 000 000	18 800 000
60	VI. Értékelési tartalék	0	0
61	VII. Mérleg szerinti eredmény	55 403 306	8 846 143
62	E. CÉLTARTALÉKOK (63.-65.)	0	0
63	1. Céltartalék a várható kötelezettségekre	0	0
64	2. Céltartalék a jövőbeni költségekre	0	0
65	3. Egyéb céltartalék	0	0
66	F. KÖTELEZETTSÉGEK (67.+71.+80.)	435 495 850	576 789 236
67	I. Hátrasorolt kötelezettségek (68.-70.)	0	0
68	1. Hátrasorolt kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben	0	0
69	2. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll. szemben	0	0
70	3. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb gazdálkodóval szemben	0	0
71	II. Hosszú lejáratú kötelezettségek (72.-79.)	185 038 234	149 129 930
72	1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök	0	0
73	2. Átváltoztatható kötvények	0	0
74	3. Tartozások kötvénykibocsátásból	0	0
75	4. Beruházási és fejlesztési hitelek	0	0
76	5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek	0	0
77	6. Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben	185 038 234	149 129 930
78	7. Tartós kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll. szemben	0	0
79	8. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	0	0
80	III. Rövid lejáratú kötelezettségek (81.-89.)	250 457 616	427 659 306
81	1. Rövid lejáratú kölcsönök	0	0
82	ebből: az átváltoztatható kötvények		
83	2. Rövid lejáratú hitelek	34 684 416	109 820 749
84	3. Vevőktől kapott előlegek	0	0
85	4. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)	111 309 876	180 447 176
86	5. Váltótartozások	0	0
87	6. Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben	58 989 229	81 061 237
88	7. Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll. szemben	0	0
89	8. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	45 474 095	56 330 144
90	G. PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK (91.-93.)	41 026 318	54 073 471
91	1. Bevételek passzív időbeli elhatárolása	0	0
92	2. Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása	41 026 318	54 073 471
93	3. Halasztott bevételek	0	0
94	FORRÁSOK ÖSSZESEN (53.+62.+66.+90.)	899 164 400	1 062 351 082

Eszközök-Források egyezősége

0

0

Eredménykimutatás:

adatok Ft-ban

Sz.	Megnevezés	Előző év: 2008	Tárgyév: 2009	Index (%)
01	Belföldi értékesítés nettó árbevétele	1 462 110 969	1 621 946 935	110,93%
02	Exportértékesítés nettó árbevétele	62 058 607	105 950 760	170,73%
03	I. Értékesítés nettó árbevétele (+01.+02.)	1 524 169 576	1 727 897 695	113,37%
04	Saját termelésű készletek állományváltozása	-1 990 092	9 537 596	-
05	Saját előállítású eszközök aktivált értéke	0	0	-
06	II. Aktivált saját teljesítmények értéke (±04.+05.)	-1 990 092	9 537 596	-
07	III. Egyéb bevételek	9 767 933	132 566	1,36%
08	Ebből: visszaírt értékvesztés	0	0	-
09	Anyagköltség	622 993 634	823 641 610	132,21%
10	Igénybe vett szolgáltatások értéke	326 708 363	359 282 092	109,97%
11	Egyéb szolgáltatások értéke	13 618 799	12 750 970	93,63%
12	Eladott áruk beszerzési értéke	136 090 575	133 113 099	97,81%
13	Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke	2 484 893	1 005 258	40,45%
14	IV. Anyagjellegű ráfordítások (+09.+10.+11.+12.+13.)	1 101 896 264	1 329 793 029	120,68%
15	Bérek	98 835 298	118 903 102	120,30%
16	Személyi jellegű egyéb kifizetések	10 179 837	16 029 227	157,46%
17	Bérfizetések	35 593 080	41 984 715	117,96%
18	V. Személyi jellegű ráfordítások (+15.+16.+17.)	144 608 215	176 917 044	122,34%
19	VI. Értékcsökkenési leírás	46 208 967	37 583 100	81,33%
20	VII. Egyéb ráfordítás	148 637 456	148 083 797	99,63%
21	Ebből: értékvesztés	13 844 098	4 329 709	31,27%
22	A. Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye (I+II+III-IV-V-VI-VII)	90 596 515	45 190 887	49,88%
23	Kapott (járó) osztalék és részesedés	0	0	-
24	Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott	0	0	-
25	Részesedések értékesítésének árfolyamnyeresége	0	0	-
26	Ebből kapcsolt vállalkozástól kapott	0	0	-
27	Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége	0	0	-
28	Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott	0	0	-
29	Egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek	80 918	330 821	408,83%
30	Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott	0	0	-
31	Pénzügyi műveletek egyéb bevételei	9 106 675	16 797 030	184,45%
32	VIII. Pénzügyi műveletek bevételei (+23.+25.+27.+29.+31.)	9 187 593	17 127 851	186,42%
33	Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése	1 608 983	0	-
34	Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott	0	0	-
35	Fizetendő kamatok és kamatjellegű ráfordítások	13 589 905	13 043 695	95,98%
36	Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott	10 854 785	8 489 673	78,21%
37	Részesedések, értékpapírok, bankbetétek értékvesztése	0	0	-
38	Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai	10 592 040	31 532 772	297,70%
39	IX. Pénzügyi műveletek ráfordításai (+33.+35.+37.+38.)	25 790 928	44 576 467	172,84%
40	B. Pénzügyi műveletek eredménye (VIII-IX)	-16 603 335	-27 448 616	165,32%
41	C. Szokásos vállalkozási eredmény (+A+B)	73 993 180	17 742 271	23,98%
42	X. Rendkívüli bevételek	0	0	-
43	XI. Rendkívüli ráfordítások	12 113 874	8 236 128	67,99%
44	D. Rendkívüli eredmény (X-XI)	-12 113 874	-8 236 128	67,99%
45	E. Adózás előtti eredmény (+C+D)	61 879 306	9 506 143	15,36%
46	XII. Adófizetési kötelezettség	6 476 000	660 000	10,19%
47	F. Adózott eredmény (+E-XII)	55 403 306	8 846 143	15,97%
48	Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre	0	0	-
49	Jóváhagyott osztalék, részesedés	0	0	-
50	G. Mérleg szerinti eredmény (+F+48-49)	55 403 306	8 846 143	15,97%

Eszközök-Források egyezősége

0

0

Tárgy:	Megbízás elfogadása/meghosszabbítása/elutasítása	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	1. oldal

FÜGGELÉK

Minta Munkapapírok

Vizsgálati terület: megbízás elfogadása/elutasítása

0 megválaszolt kérdés

39 közül

A vizsgált terület vizsgálatának előrehaladása	
Program szerint megállapított előrehaladás (%-ban):	0 %
Tényleges előrehaladás (%-ban):	
Ténylegesen ráfordított idő (órában):	

Megbízási kockázat

Az ellenőrzőlistát csak akkor tudja használni, ha a megbízási kockázatot helyesen állítja be!

A megbízási kockázat beállításától függ az ellenőrzőlista felépítése.

Könyvvizsgálati megbízás fő adatai

Az alábbi táblázat a könyvvizsgálati megbízás keretadatait tartalmazza. Az összes pont ellenőrzése után válaszoljon a kérdésre, hogy a megbízás elfogadható-e.

Megnevezés	Tartalom
Ügyfél törzsadatai (ZMSD/SDV-ből)	
Ügyfél neve:	
Közterület:	
Postai irányítószám, helység:	
Vállalkozás jogi formája:	
Vállalkozás mérete:	
Ügyfélre vonatkozó információk:	
Új megbízás:	
Kockázatos megbízás:	
Ellenőrzendő pont	Tartalom
Megbízásra vonatkozó adatok	
Könyvvizsgálót választó szervezet:	
Könyvvizsgáló választásának napja:	
Levél beérkezésének napja, ajánlatadás:	
Ajánlatadás/visszaigazolás létrehozásának dátuma:	
Ajánlatadás/visszaigazolás kiküldésének napja:	
Ajánlatot elfogadó visszaigazolás beérkezésének napja:	
Írásbeli szerződés napja:	
A könyvvizsgálati megbízásra, annak	

Tárgy:	Megbízás elfogadása/meghosszabbítása/elutasítása	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	2. oldal

terjedelmére vonatkozó adatok:	
Kért könyvvizsgálati időszak:	
Vizsgálati időszak lehetséges:	
Beszámoló fordulónapja:	
Kötelező/önkéntes könyvvizsgálat:	
Éves beszámoló/kiegészítő melléklet:	
Üzleti jelentés:	
Konszernbeszámoló/konszern üzleti jelentés:	
Könyvvizsgálat IAS/US-GAAP szerint:	
Más számviteli előírás szerinti vizsgálat:	
Könyvvizsgálati megbízás egyéb bővítése:	

Könyvvizsgálati megbízás

- Könyvvizsgálóvá választásról határozat az ügyfél illetékes szerve által
- Könyvvizsgálói elfogadó nyilatkozat dátuma
- Megbízási szerződés a társaság ügyvezetésével megkötve 90 napon belül

Kizáró okok

Szól-e valami a könyvvizsgálói megbízás elfogadása ellen?

- jogszabályi,
- szervezeti,
- szervezési vagy
- egyéb kizáró okok? (pl. éven túli tartozás)

Megbízás elfogadása/elutasítása

A fentiek alapján elfogadható/meghosszabbítható a könyvvizsgálati megbízás?

Egyéb könyvvizsgálati bizonyítékok

Milyen további dokumentumokat használt könyvvizsgálói megbízás elfogadásának igazolásaként?

Tárgy:	Megbízás elfogadása/meghosszabbítása/elutasítása	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	3. oldal

Részletes kérdéskatalógus a vizsgálat dokumentálásához

Ennél a könyvvizsgálói megbízásnál azt adta meg, hogy a megbízási kockázat közepes, ill. magas szintű.

Tanácsos ezért megválaszolni a megbízás elfogadásának/meghosszabbításának vizsgálatához tartozó részletes kérdéskatalógust is.

Megválaszolja a részletes kérdéskatalógust?

Megbízás elfogadásának előfeltételei

Megválasztás

A könyvvizsgálóvá választás az ügyfél illetékes szerve által, a törvényi előírásoknak és a társasági szerződésnek megfelelően történt
[Gt. 41-42.§]

Megbízás

A könyvvizsgálatra vonatkozó szerződést a társaság ügyvezetése kötötte a polgári jog általános szabályai szerint?

[Gt. 41.§ (3)]

Általános megbízási feltételek

Tartalmazza a "könyvvizsgálati szerződés" a könyvvizsgálati tevékenység általános megbízási feltételeit a Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok előírásai szerint

Fizetési megállapodások

Tartalmazza a "könyvvizsgálati szerződés" a fizetési feltételeket?

Elfogadó nyilatkozat

Visszaküldte az ügyfélnek vagy a cégbíróságnak az elfogadó nyilatkozatot?

Megbízás elfogadására való jogosultság

Egyértelműen szabályozva van a könyvvizsgálói irodán belül a megbízás elfogadására való jogosultság?

Jogsabályi kizáró okok

Tárgy:	Megbízás elfogadása/meghosszabbítása/elutasítása	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	4. oldal

Kizáró okok

Meggyőződött arról, hogy nincsenek kizáró okok? (a Gt., a Ptk., a Kkt. és alacsonyabb szintű jogszabályok, szakmai-etikai standardok előírásainak való megfelelés)

Dokumentálás: az elutasítás okainak vizsgálata

Röviden dokumentálja azon okok vizsgálatának eredményeit, amelyek a könyvvizsgálói megbízás elfogadása ellen szólnak.

Személyes / rokoni / üzleti kapcsolatok

Szólnak-e személyes, rokoni és üzleti kapcsolatok a könyvvizsgálói megbízás elfogadása ellen?

Pénzügyi / társasági jogi kööttségek

Szólnak-e pénzügyi vagy társasági jogi kööttségek a könyvvizsgálói megbízás elfogadása ellen?

Munkaviszony

Áll-e munkaviszonyban vagy egyéb a könyvvizsgálói tevékenységgel össze nem férő jogviszonyban az ügyféllel?

Könyvvizsgálói díj

Nagyon alacsony munkadíjat adtak meg?

Elutasítási okok

Ha társaság keretében vállalta a könyvvizsgálói feladatot , megvizsgálta-e a vizsgálatban résztvevőkre az összeférhetlenségi szabályokat?

Nyilatkozat

A könyvvizsgálói csapat minden tagja jogilag kötelezően aláírta a függetlenségi, pártatlansági és elfogultsági nyilatkozatot?

Személyi akta része

Betette az előző kérdésben szereplő nyilatkozatot a tartós aktába?

Tárgy:	Megbízás elfogadása/meghosszabbítása/elutasítása	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	5. oldal

Munkadíjhatár

Meggyőződött arról, hogy a megbízás nem kerül elfogadásra, ha a munkadíj a gazdaságossági értékhatárt nem éri el?

Rotáció

Figyelembe vették a jogszabályokban rögzített rotációs kötelezettséget?

Megbízás folytatása

A megbízás folytatása esetén vizsgálta-e, hogy még mindig teljesül-e a megbízás elfogadásának összes feltétele?

"Összeállítás - vizsgálat" elhatárolása

A megbízás elfogadásakor figyelembe vette-e a beszámoló vizsgálatának és a beszámoló összeállításának elhatárolására vonatkozó alapelveket?

Dokumentáció

Megfelelően dokumentálva vannak-e a felsorolt kérdésekre adott megállapítások?

Könyvvizsgálati megbízás lejárata

Több évre szóló folyamatos könyvvizsgálati megbízás esetén figyelembe vette a Gt.-ben, illetve egyéb jogszabályokban rögzített, a megbízás időtartamára vonatkozó előírásokat?

Megbízási kockázat

Ügyfélre vonatkozó információk

Beszerezte az ügyfélre vonatkozó lényeges információkat pl. a vállalkozás elemzésének elkészítésével, ill. az ügyfélprofil aktualizálásával?

Komolyság

Megvizsgálta és pozitívnak találta a megbízás, a megbízó és a menedzsment komolyságát?

Tárgy:	Megbízás	Munkapapír-Index
Ügyfél:	elfogadása/meghosszabbítása/elutasítása	GA-010
Fordulónap:	Ügyfél neve	6. oldal

Egyéb kockázatok

Vizsgálta és értékelte-e a megbízással kapcsolatos egyéb kockázatokat, az elmaradás kockázatát és a lehetséges felelősségi kockázatot?

Utólagos elutasítás

Megvizsgálta-e a megbízást az elfogadás után is olyan szempontból, hogy vannak-e olyan okok, amik a megbízás elfogadása, ill. folytatása ellen szólnak?

Tevékenység akadályozása

Észlelt-e az ügyfél részéről a vizsgálat terjedelmének korlátozására, szűkítésére, vagy a vizsgálat eredményének befolyásolására tett szándékot?

Vizsgálat lebonyolítása

Erőforrások

Tisztázta-e, hogy a szükséges személyi és időbeli erőforrások adva vannak-e ahhoz, hogy a megbízást megfelelően, az ügyfél határidőre vonatkozó kívánságaival összhangban le lehessen bonyolítani?

Eddigi könyvvizsgáló

A könyvvizsgálati megbízás elfogadásakor felvették a kapcsolatot a korábbi könyvvizsgálóval?

Előző könyvvizsgálatok

Áttekintették a tapasztalatokat és ajánlásokat a korábbi könyvvizsgálatokból.

ellenőrizte:

ellenőrizve:

átnézte:

átnézve:

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	7. oldal
Fordulónap:		

Tervezési és kockázatelemzési munkapapír

I. A könyvvizsgálói megbízás keretadatai

A könyvvizsgálói megbízás keretadatai

Rögzítette már a könyvvizsgálói megbízás keretadatait a megbízás elfogadásának vizsgálata során?

Megjegyzés:

Az alábbi táblázatban rögzítse a könyvvizsgálói megbízás keretadatait.

Ellenőrzendő pont	Tartalom
Ügyfél törzsadatai	
Az ügyfél neve:	
Utca, tér:	
Postai irányítószám, helység:	
A vállalkozás jogi formája:	
A vállalkozás mérete:	
Ügyfélre vonatkozó információk:	
Új megbízás:	
Megbízás tervezett kockázata:	

Ellenőrzendő pont	Tartalom
Megbízásra vonatkozó adatok	
Könyvvizsgálót választó szervezet:	
Könyvvizsgáló választásának napja:	
Könyvvizsgálat választásának időtartama:	
Ajánlatadás/visszaigazolás kiküldésének napja:	
Szerződés aláírásának napja:	
A könyvvizsgálati megbízásra, annak terjedelmére vonatkozó adatok:	
Kért könyvvizsgálati időszak:	
Vizsgálat lehetséges ideje:	
Beszámoló fordulónapja:	
Kötelező/önkéntes könyvvizsgálat:	
Éves beszámoló/kiegészítő melléklet:	
Üzleti jelentés:	
Konszernbeszámoló/konszern üzleti jelentés:	
Könyvvizsgálat IAS/US-GAAP szerint:	
Egyéb számviteli előírás szerinti vizsgálat:	

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	8. oldal
Fordulónap:		

A könyvvizsgálati megbízás egyéb kiterjesztése:	
---	--

II. A vizsgálati kockázatokkal kapcsolatos kérdések

Az alábbiakban található az ügyfelek kockázatelemzésére vonatkozó kérdések.

1. A vizsgálat összkockázata

Az alábbi kérdésekkel határozhatja meg, hogy milyen vizsgálati kockázatot fogad el.

A lényegesség vizsgálatának alapja

Még nincsenek aktuális információk az ügyfél vizsgált évének éves beszámolójáról.

Végrehajtja a lényegességi vizsgálatot és az azon alapuló kockázatbecslést egyedileg rögzített, előzetes beszámolóadatok alapján?

Jogi és gazdasági környezet

Az általános kockázati tényezők jobb becslése érdekében mutassa be a vizsgálandó ügyfél jogi és gazdasági környezetét. Ennek során vegye figyelembe a korábbi könyvvizsgálatok során feltárt kockázati tényezőket is.

Lényegesség elemzése

Az alábbi táblázatban adja meg a lényegességi küszöböket, amiket át kell majd venni a lényegesség elemzésébe, hogy automatikusan végrehajtható legyen a kockázatok érték szerinti elemzése.

Kiindulási adatok a lényegesség vizsgálatához:	Előzetes fordulónapi értékek Ft
Mérlegfőösszeg:	
Árbevétel:	
Előzetes éves eredmény:	
Saját tőke	

Alkalmazandó megbízási/vizsgálati kockázat : (Lényegesség/mérlegfőösszeg)	0,00 %	0
--	--------	---

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	9. oldal
Fordulónap:		

2. Hibakockázat

Az alábbi kérdésekkel megállapítható, hogy mekkora a hibakockázat az adott könyvvizsgálati megbízás során. (a válaszokat %-ban kérjük megadni)

2.1 Eredendő kockázat

Az alábbi kérdésekkel állapítja meg az eredendő kockázat mértékét.

Ágazati besorolás

Hogyan értékeli a vállalkozás ágazati besorolásából esetlegesen származó kockázatot?

A vállalkozás mérete

Hogyan értékeli a vállalkozás méretéből eredő kockázatot?

Pénzügyi és likviditási helyzet

Milyennek tartja a pénzügyi és likviditási helyzetből fakadó kockázatot?

Jelentősebb átszervezések

Mekkorára becsli az átszervezésekből eredő kockázatot?

Menedzsment

Hogyan értékeli azt a kockázatot, ami a menedzsment számvitelhez való hozzáállásából származik? (Vegye figyelembe a megfelelő mérlegkészítési alapelvek kiválasztását és alkalmazását is!)

Személyi változások

Mekkorára becsüli az ügyfélnél történt lényeges személyi változásokból fakadó kockázatot? (Változások a menedzsmentben)

Eredendő kockázat eredménye (ERK):	0,00 %
---	---------------

2.2

Ellenőrzési kockázat

A következő kérdésekkel lehet megállapítani az ellenőrzési kockázatot.

Ellenőrzési környezet / tudatos ellenőrzés

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy az ellenőrzési környezet miatt (mennyire fontos a menedzsmentnek az ellenőrzés; személyzeti politika; a személyzeti politika megvalósítása a szervezeti struktúrában; felelősség átruházása; ellenőrzési feladatok tényleges kezelése; a feltárt gyenge pontok korrekciója) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. időben nem ismerhetők fel?

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	10. oldal
Fordulónap:		

Könyvelőrendszer

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy a könyvelési rendszernek köszönhetően (az összes gazdasági esemény teljes körű, helyes és időben történő rögzítésének biztosítása; nem kielégítő szabályozások vagy a nem tökéletes szervezés hibaforrás lehet) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Belső ellenőrzési rendszer

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy a belső ellenőrzési rendszernek köszönhetően (folyamatba épített ellenőrzés elemei, pl. állomány-, engedélyezési, teljességi és eljárási ellenőrzések) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Belső felügyeleti rendszer

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy a belső felügyeleti rendszernek köszönhetően (a belső ellenőrzés mellett a folyamatoktól független felügyelet elemei, pl. belső revízió alkalmazása vagy külső szakértők alkalmazása) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Informatikai szervezet

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy az informatikai szervezetnek köszönhetően (szervezés, dokumentáció, minőség és hatékonyság, adatvédelem és adatbiztonság) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Kockázatkezelés

Mekkorára becsüli azt a kockázatot, hogy kockázatkezeléssel (lényeges strukturális kockázatok szisztematikus keresése, felismerése, elemzése és értékelése a vállalkozásnál) a hibák nem akadályozhatók meg, ill. nem ismerhetők fel időben?

Ellenőrzési kockázat eredménye (ELK):		0,00 %
--	--	---------------

Alkalmazandó hibakockázat (eredendő kockázat ERK * ellenőrzési kockázat ELK):		0,00 %
---	--	---------------

3. Feltárási kockázat

Az alábbi kérdésekkel lehet a feltárási kockázatot megállapítani.

Meghatározott feltárási kockázat (FK) (Vizsgáló kockázat (VK) / Hibakockázat (ERK x ELK)): $FK = \frac{VK (0,00 \%)}{ERK (0,00 \%) \times ELK (0,00 \%)} \times 100$	0,00 %
A mostani kockázatterteléssel az "Eredendő kockázat" és az "Ellenőrzési	

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	11. oldal
Fordulónap:		

kockázat" területén **0,00%-os** vizsgálati biztonság biztosított az éves beszámoló esetében.

A **0 %-os vizsgálati biztonság** eléréséhez **maximum 0 %-os feltárási kockázat** megengedett.

Általános kockázatbesorolás

Foglalja össze az általános kockázateértékelés eredményét, hozza meg a kockázatbesorolásra vonatkozó ítéletét (alacsony, közepes, magas kockázat), valamint mutassa be, milyen hatása van az általános kockázatbesorolásról hozott döntésének a vizsgálati tervre!

4. Tételekre / vizsgálandó területre vonatkozó kockázateértékelés

A következő kérdésekkel lehet megállapítani, hogy milyen tételekre /vizsgálandó területre vonatkozó kockázatok állnak fenn.

Beállított rizikóhatár:

Viszonyítási érték:	0,00
Alacsony kockázat határértéke:	0,00 %
Magas kockázat határértéke:	0,00 %
Változás elfogadott mértéke előző évhez képest:	0,00 %

1.1 Vizsgálandó területenkénti kockázateértékelés

A következő kérdésekkel lehet megállapítani, milyen kockázatok állnak fenn az egyes vizsgálandó területeken

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	12. oldal
Fordulónap:		

1.1.1 D-001 Immateriális javak/tárgyi eszközök

Végezze el az immateriális javak és tárgyi eszközök kockázatértékelését az alábbiak szerint.

1.1.1.1 A vizsgált területhez kapcsolódó vizsgálati kockázat

A következő kérdésekkel végezhető el a vizsgált területhez kapcsolódó kockázatok értékelése.

A vizsgált területhez kapcsolódó eredendő kockázat - ügyfél

Hogyan értékeli a vizsgált terület eredendő kockázatát?

A vizsgált területhez kapcsolódó ellenőrzési kockázat - ügyfél

Hogyan értékeli a vizsgált terület ellenőrzési kockázatát?

tételre vonatkozó hibakockázat:

0 %

vizsgált terület könyvvizsgálat nélkül elért bizonyossági szintje :

0 %

Elemző vizsgálatokkal fel nem tárható hibák kockázata - könyvvizsgáló

Hogyan értékeli annak kockázatát, hogy a vizsgált területen valamely hiba elemző vizsgálatokkal nem tárható fel?

Rendszervizsgálatokkal fel nem tárható hiba kockázata - könyvvizsgáló

Mekkora becsüli annak kockázatát, hogy a vizsgált területen valamely hiba nem tárható fel rendszervizsgálatokkal?

Tételes vizsgálat feltárási kockázata a vizsgált területre vonatkozóan:	$(0,00 \% / (0,00 \% \times 0,00 \%))$	100	0,00 %
---	--	-----	---------------

Tételes vizsgálatok feltárási kockázata:	$(0,00 \% \times 0,00 \%)$	100	0,00 %
--	----------------------------	-----	---------------

Elért bizonyosság:	$100 - ((0,00 \% \times 0,00 \%))$	100	0,00 %
--------------------	------------------------------------	-----	---------------

Szükséges-e egyedi vizsgálat:	Nem szükséges
Szükséges-e egyedi vizsgálat:	Javasolt

Elfogadott hiba nagysága a vizsgált terület kapcsán (számított):	0
--	----------

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	13. oldal

Tételes vizsgálat feltárási kockázata a vizsgált területre vonatkozóan: (0,00 % /(0,00 % 0,00 %)) 100 **0,00 %**

Tételes vizsgálatok feltárási kockázata: (0,00 % 0,00 %) 100 **0,00 %**

Elért bizonyosság: 100 - ((0,00 % 0,00 %) / 100) **0,00 %**

Szükséges-e egyedi vizsgálat: **Nem szükséges**

Szükséges-e egyedi vizsgálat: **Javasolt**

Elfogadott hiba nagysága a vizsgált terület kapcsán (számított): **0**

1.1.1.2 Vizsgálati stratégia és a vizsgálat terjedelme

Vizsgálati stratégia és a vizsgálat terjedelme

Vizsgálati terület kockázati besorolása

Hogyan értékeli a vizsgált terület kockázatát a fentiek alapján?

Megjegyzés:

A tervezési dokumentumban, az adott vizsgálati terület vizsgálata során elfogadható legmagasabb hiba mértékének meghatározásához használni javasolt képlet:

Maximális hiba = Lényegesség x Négyzetgyök(vizsgált terület értéke / mérlegfőösszeg fele)

A vizsgált terület feldolgozása során maximálisan megengedhető

hiba

Összességében mekkora maximális hibát fogad el a vizsgált terület feldolgozása során?

A vizsgálat terjedelme - Elemző vizsgálatok

Milyen elemző vizsgálatok hajtandók végre?

A vizsgálat terjedelme - rendszervizsgálatok

Milyen rendszervizsgálatok hajtandók végre?

A vizsgálat terjedelme - egyedi vizsgálatok

Mennyi és milyen terjedelmű egyedi vizsgálatot kell végrehajtani?

Egyedik vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Nyitó egyenlegek		

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	14. oldal
Fordulónap:		

Egyeztetés: főkönyv/analitika		
Befektetési tükör		
Egyeztetés: befektetési tükör <-> főkönyv		
Növekedések		
Csökkenések		
Értéksökkenési leírások		
Kis értékű eszközök szűrőpróbaszerű vizsgálata		
Terven felüli értéksökkenés / visszafrás		
További vizsgálatok		

1.1.8K-001 Saját tőke

Végezze el a saját tőke kockázatbecslését.

A vizsgált terület előzetes értéke:	
--	--

Vizsgálati terület

Saját tőke	ÉÉÜÉ.HH.NN	Ft	0,00
	Előző év	Ft	0,00

Az alábbi tételek kapcsolódnak a vizsgált területhez:

JEGYZETT TŐKE

TŐKETARTALÉK

EREDMÉNYTARTALÉK

LEKÖTÖTT TARTALÉK

ÉRTÉKELÉSI TARTALÉK

MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY

1.1.8.1 A vizsgált területtel kapcsolatos vizsgálati kockázat

Végezze el a vizsgált terület kockázatbesorolását.

Általános vizsgálati kockázat (lásd általános kockázatelemzés)

Elérni kívánt bizonyosság:

0,00 %

0,00 %

A vizsgált területtel kapcsolatos eredendő kockázat - ügyfél

Mekkorára becsüli a vizsgált terület eredendő kockázatát?

A vizsgálati területtel kapcsolatos ellenőrzési kockázat - ügyfél

Mekkorára becsüli a vizsgálati területtel kapcsolatos ellenőrzési kockázatot?

tételre vonatkozó hibakockázat:

0 %

vizsgált terület könyvvizsgálat nélkül elért bizonyossági szintje:

0 %

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	15. oldal
Fordulónap:		

Elemző vizsgálatokkal fel nem tárható hibák kockázata - könyvvizsgáló

Hogyan értékeli annak kockázatát, hogy a vizsgált területen valamely hiba elemző vizsgálatokkal nem tárható fel?

Rendszervizsgálatokkal fel nem tárható hibák kockázata - könyvvizsgáló

Mekkora becsüli a vizsgált területen a rendszervizsgálatokkal fel nem tárható hibák kockázatát?

Tételes vizsgálat feltárási kockázata a vizsgált területre vonatkozóan: (0,00 % / (0,00 % 0,00 %)) 100

Tételes vizsgálatok feltárási kockázata: (0,00 % 0,00 %) 100 **0,00 %**

Elért bizonyosság: 100 - ((0,00 % 0,00 %) / 100) **0,00 %**

Szükséges-e egyedi vizsgálat: **Nem szükséges**

Szükséges-e egyedi vizsgálat: **Javasolt**

Elfogadott hiba nagysága a vizsgált terület kapcsán (számított): **0**

Tételes vizsgálat feltárási kockázata a vizsgált területre vonatkozóan: (0,00 % / (0,00 % 0,00 %)) 100

Tételes vizsgálatok feltárási kockázata: (0,00 % 0,00 %) 100 **0,00 %**

Elért bizonyosság: 100 - ((0,00 % 0,00 %) / 100) **0,00 %**

Szükséges-e egyedi vizsgálat: **Nem szükséges**

Szükséges-e egyedi vizsgálat: **Javasolt**

Elfogadott hiba nagysága a vizsgált terület kapcsán (számított): **0**

1.1.8.2 Vizsgálati stratégia és a vizsgálat terjedelme

A vizsgált terület záró kockázatbesorolása

Mekkora becsüli a vizsgált terület kockázatát?

A terület vizsgálata során maximálisan megengedett hiba

Összegezve mekkora maximális hibát fogad el a vizsgált terület feldolgozása során?

A vizsgált területre egyedileg tervezett hiba:	
---	--

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	16. oldal
Fordulónap:		

A vizsgálat terjedelme - elemző vizsgálatok

Milyen elemző vizsgálatok hajtandók végre?

A vizsgálat terjedelme - rendszervizsgálatok

Milyen rendszervizsgálatok hajtandók végre?

A vizsgálat terjedelme - egyedi vizsgálatok

Mennyi és milyen terjedelmű egyedi vizsgálatot kell végrehajtani?

Egyedi vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Nyitó egyenlegek		
Cégkivonat		
Saját tőke elemzése		
Nyereségfelosztás könyvelése		
Tőkeemelés kimutatása		
Értékelési tartalék vizsgálata		
Lekötött tartalék jogcímei		
További vizsgálatok		

Itt felsoroljuk a többi mérleg tételhez kapcsolódóan az egyedi vizsgálatok lehetőségeit:

Készletek:

Egyedi vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Nyitó egyenlegek		
Egyeztetés: főkönyv/analitika		
Részvétel a leltárban (leltárellenőrzés)		
Ellenőrző számlálások a leltárfelvétel keretében		
Leltárértékelés (különbözetek értékelése)		
Konszignációs áruk kezelése		
Időbeli elhatárolás: Leltár cut-off		
Értékelés: beszerzési költségek vizsgálata (számla)		
Beszerzési költségek csökkentése, mellékköltségei		
Előállítási költségek vizsgálata (egyedi anyagköltség, egyedi bérköltség, egyéb egyedi költség, általános költség)		
Egyszerűsítő eljárások az értékelés során		

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	17. oldal
Fordulónap:		

Készletforgási mutatószámok		
Értékvesztés, visszaírások		
További vizsgálatok		

Követelések:

Egyedi vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Nyitó egyenlegek		
Egyeztetés: főkönyv/analitika		
tételek listájának átnézése		
Egyenleg-visszaigazolások bekérése		
Egyenleg-visszaigazolások kiértékelése		
Alternatív vizsgálatok végrehajtása vissza nem igazolt egyenlegek esetén		
Elhatárolások (cut-off)		
Egyedi értékvesztések vizsgálata		
Egyösszegű értékvesztések vizsgálata		
További vizsgálatok		

Egyéb eszközök/aktív időbeli elhatárolások / egyéb kötelezettség, passzív időbeli elhatárolások:

Nyitó egyenlegek		
Bizonylatolás		
Egyeztetés: adó-visszatérítési igények		
Áfa-próba		
Egyeztetés: bérelszámolás		
További vizsgálatok		

Pénzeszközök, hitelek:

Egyedi vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Nyitó egyenlegek		
Visszaigazolások elvégzése		
Visszaigazolások kiértékelése és feldolgozása		
Egyeztetés: pénztárjegyzőkönyvek		
Hosszú lejáratú kamatráfordítások vizsgálata		
Rövid lejáratú kamatráfordítása próbája		
Annuitáskölcsönök vizsgálata		
Folyószámlahitel besorolása a mérlegben		
További vizsgálatok		

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	18. oldal
Fordulónap:		

Céltartalékok:

Egyedi vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Nyitó egyenlegek		
Teljeskörűség vizsgálata		
Céltartaléktükör összeállítása és vizsgálata		
Áthozott egyenlegek egyeztetése		
Felhasználás egyeztetése		
Feloldás egyeztetése		
Képzés egyeztetése		
A kimutatott értékek visszakeresése és számítása		
Külső szakértői vélemények beszerzése		
Hosszú távú szerződések átnézése		
Függőben lévő tényállások aktualizálása és vizsgálata		
További vizsgálatok		

Szállítók:

Egyedi vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Nyitó egyenlegek		
Visszaigazolások végrehajtása		
Szállítók listájának átnézése		
Egyenleg-visszaigazolások beszerzése		
Egyenleg-visszaigazolások kiértékelése		
Tartozik jellegű szállítók átkönyvelése		
Elévült kötelezettségek kivezetése		
További vizsgálatok		

Eredménykimutatás:

Egyedi vizsgálatok	1= elvégzendő	Terjedelem 0 = 1 = teljeskörű 2 = szűrőpróba 3 = tudatos kiválasztás
Az előző évhez képesti eltérések elemzése		
Az előző évhez képesti eltérések indoklása és megalapozottsága		
Számlázott bevétel egyeztetése		
Egyes számlák bizonylatainak szűrőpróbaszerű vizsgálata		

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	19. oldal
Fordulónap:		

Egyéb üzemi bevételek elemzése		
Egyéb üzemi ráfordítások elemzése		
Jogi és tanácsadási költségek elemzése		
Készletekben bekövetkezett állományváltozás megalapozottságának vizsgálata		
Saját termelésű készletek állományváltozásának egyeztetése a mérleggel		
Tárgyi eszközökre elszámolt értékcsökkenési leírás megalapozottságának vizsgálata		
Hitelintézetekkel szemben fennálló kötelezettségek kamateredményének megalapozottsági vizsgálata		
Eredménykimutatás számláinak egyeztetése a mérleggel		
Rendkívüli tételek vizsgálata		
További vizsgálatok		

Kiegészítő melléklet:

A kiegészítő melléklet tagolásának összehasonlítása az előző évvel	
A kiegészítő melléklet egyes tételeinek vizsgálata az adott tétel könyvvizsgálata során	
A kiegészítő mellékletben szereplő adatok teljességének vizsgálata a kiegészítő melléklet integrált, részletes kérdéskatalógusa alapján	
A kiegészítő mellékletben szereplő adatok teljességének vizsgálata egyéb ellenőrzőlistával	
További vizsgálatok	

Mérlegfordulónap utáni események:

Vizsgálatok	1= elvégzendő	Vizsgálat mértéke
Ügyvédi igazolások beszerzése		
Számlakivonatok szűrőpróbaszerű átnézése		
Támogatások vizsgálata		
További vizsgálatok		

GA-41 A vizsgálat tárgyi, személyi és időbeli tervezése

Az alábbiakban tervezze meg a vizsgálatot tárgyi, személyi és időráfordítás szempontjából.

A vizsgálat tartalmi, személyi és időbeli tervezése

Az alábbi táblázatban tervezze meg a vizsgálatot tárgyi, személyi és időráfordítási szempontból.

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	21. oldal
Fordulónap:		

A vizsgálat időtartama:	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
-------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Tárgy:	Tervezési dokumentum	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	22. oldal
Fordulónap:		

Fő vizsgálat						
Név:						Összesen
1. Elemző vizsgálatok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Egyedi vizsgálatok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
D-1 Immateriális javak/tárgyi eszközök	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
E-1 Bef.pénzügyi eszk./forg.célú értékpapírok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
F-1 Készletek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
G-1 Követelések áruszállításból és szolg.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H-1 Köv./köt. kapcs./egyéb rész.v.vállalkozás	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
I-1 Egyéb eszközök/aktív időbeli elhatárolás	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
J-1 Pénzeszközök	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
K-1 Saját tőke	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
L-1 Hátrasorolt kötelezettségek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
M-1 Céltartalék a várható kötelezettségekre	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
N-1 Céltartalék a jövőbeni költségekre	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
O-1 Egyéb céltartalékok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
P-1 Kötelezettségek áruszáll./szolgált.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Q-1 Egyéb kötelezetts/passzív elhatárolások	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
R-1 Eredménykimutatás	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B-1 Kiegészítő melléklet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B-50 Üzleti jelentés	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
C-1 A mérleg fordulónapja utáni események nyilatkozat bekérése a vezetéstől	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. A jelentés megírása	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4. Minőségbiztosítás	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Átnézés	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6. Megbízáskezelés (konszernkönyvvizsgálónak is adatszolgáltatás)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
A vizsgálat időtartama:	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Összesen: 0,0 (tervezett)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	23. oldal

**A beszámoló ellenőrzésével
kapcsolatos munkapapír**

a(z)

Ügyfél neve

... fordulónappal

készített beszámolójának könyvvizsgálatához

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	24. oldal

Ez az ellenőrző lista használható a könyvvizsgált ügyfél beszámolójára vonatkozó, a számviteli törvényben (továbbiakban Szt.), valamint a gazdasági társaságokról szóló törvényben (továbbiakban: Gt.) rögzített előírások ellenőrzésére, beleértve a beszámolóra vonatkozó általános szabályokat, a kiegészítő melléklettel és az üzleti jelentéssel kapcsolatos előírásokat is.

Készíthet-e a könyvvizsgált szervezet egyszerűsített éves beszámolót?

Egyszerűsített éves beszámolót készíthet a könyvvizsgált szervezet, ha két egymást követő évben a mérleg fordulónapján

a következő, a nagyságot jelző három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg az alábbi határértéket:

- a) a mérlegfőösszeg a 500 millió forintot,
- b) az éves nettó árbevétel a 1000 millió forintot,
- c) a tárgyévben átlagosan foglalkoztatottak száma az 50 főt.

NEM KÉSZÍTHET egyszerűsített éves beszámolót a részvénytársaság, a konszolidálásba bevont vállalkozás, a külföldi

székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, valamint az a társaság, amelynél az anyavállalat döntése nyomán az üzleti év eltér a naptári évtől.

Még nincs feldolgozva ()

Egyszerűsített beszámolót készítenek-e?

A fentiek alapján élt-e a könyvvizsgált szervezet az egyszerűsített beszámolóképzési lehetőségével?

Még nincs feldolgozva ()

1. Általános szabályok

Tény időráfordítás (összesen): 0 perc

1.1 Tartalmazza-e a beszámoló...

Tartalmazza-e a beszámoló...

Még nincs feldolgozva ()

...a mérleget?

Még nincs feldolgozva ()

...az eredménykimutatást?

Még nincs feldolgozva ()

...a kiegészítő mellékletet?

Még nincs feldolgozva ()

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	25. oldal

- 1.2 Üzleti jelentés**Ha a könyvvizsgált szervezet éves beszámolót készít, készített-e egyidejűleg üzleti jelentést is?

Még nincs feldolgozva ()

- 1.3 Üzleti jelentés hiánya**

Amennyiben a könyvvizsgált szervezet éves beszámolót készít, de azzal egyidejűleg nem készített üzleti jelentést,
tartalmazza-e a könyvvizsgálói jelentés az erre vonatkozó figyelemfelhívó megjegyzést?

Még nincs feldolgozva ()

- 1.4 Beszámoló nyelve**

A beszámoló magyar nyelven készült-e?

Még nincs feldolgozva ()

- 1.5 Könyvvezetés nyelve**

A könyvvezetés magyar nyelven történik-e?

Még nincs feldolgozva ()

- 1.6 Beszámolóadatok mértékegysége**

A beszámolóban az adatokat ezer Ft-ban (illetve százmilliárd Ft mérlegfőösszeg felett millió Ft-ban) adták-e meg,

Még nincs feldolgozva ()

- 1.7 Könyveiket devizában vezető vállalkozók**

A vállalkozó ..

Még nincs feldolgozva ()

a létesítő okirat szerinti devizában készítette-e a beszámolót?

Még nincs feldolgozva ()

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	26. oldal

az adatokat az MNB hivatalos devizaárfolyam jegyzése szerinti devizaegységben adta-e meg?

Még nincs feldolgozva ()

1.8 Eltérés a számviteli törvénytől

Eltért-e a könyvvizsgált szervezet a Szt. előírásától a megbízható és valós összkép kialakítása érdekében?

Még nincs feldolgozva ()

1.9 Könyvvizsgáló nyilatkozata

1.10 Ha eltértek a Szt. előírásaitól, megszerezték-e ehhez a könyvvizsgáló nyilatkozatát?

Még nincs feldolgozva ()

1.10 Üzleti év

A vállalkozó üzleti éve megegyezik-e a naptári évvel?

Még nincs feldolgozva ()

1.11 Eltérő üzleti év választásának feltételei

Ha a vállalkozó üzleti éve nem azonos a naptári évvel, fennállnak-e az eltérő üzleti év választásának (ismételt változtatásának) feltételei?

Naptári évtől eltérő üzleti évet választhatnak az alábbi vállalkozók:

- a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, ha a külföldi székhelyű vállalkozás üzleti éve sem egyezik meg a naptári évvel,
- a külföldi anyavállalat konszolidálásba bevont leányvállalata, ezen leányvállalat leányvállalata, ha az üzleti év a külföldi anyavállalatnál, illetve a külföldi anyavállalat összevont (konszolidált) beszámolójánál is eltér a naptári évtől.

(Kivéve: hitelintézetek, pénzügyi vállalkozások, biztosítóintézetek.)

Még nincs feldolgozva ()

1.12 Üzleti év időtartama

Az üzleti év időtartama pontosan 12 naptári hónap?

Még nincs feldolgozva ()

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	27. oldal

1.13 Fennáll-e az eltérő időtartamú üzleti év valamely feltétele?

Az üzleti év időtartama az alábbi esetekben térhet el a 12 naptári hónaptól:

- előtársasági időszak esetén,
- mérlegfordulónap megváltoztatásakor,
- átalakulás során megszűnő illetve létrejövő vállalkozásnál,
- a beszámolóadatok pénznemének megváltoztatásakor,
- felszámolás esetén (a felszámolás teljes időtartama egy üzleti évnek minősül),
- végelszámolás esetén a végelszámolás időtartamának utolsó üzleti évében.

1.14 Beszámolók összehasonlíthatósága

Biztosítja-e az egymást követő üzleti évek beszámolóinak összehasonlíthatóságát a mérleg és az eredménykimutatás szerkezeti felépítése, tagolása?

Még nincs feldolgozva ()

1.15 Jelentős hiba

Állapított-e meg az ellenőrzés az előző év(ek) éves beszámolójában elkövetett jelentős összegű hibá(ka)t?

Még nincs feldolgozva ()

1.16 Háromszlopos beszámoló

Amennyiben jelentős hibát tártak fel, készítette-e a vállalkozó háromszlopos beszámolót?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	28. oldal
Fordulónap:		

1.17 Beszámoló részeinek hitelesítése

A beszámoló részét képező mérleget, eredménykimutatást és kiegészítő mellékletet a hely és a kelet feltüntetésével a társaság képviselőjére jogosult személy írta-e alá?

1.18 Közbenső mérleg alátámasztása

Közbenső mérleg készítése esetén azt eredménykimutatással és leltárral alátámasztották-e?

1.19 A társaság magyar anyavállalat-e?

A Szt. szerint anyavállalatnak minősül az a vállalkozó, amely egy másik vállalkozónál közvetlenül vagy leányvállalatán keresztül közvetetten meghatározó befolyást képes gyakorolni, mert az alábbi feltételek közül legalább egygyel rendelkezik:

- a) a tulajdonosok szavazatainak többségével (50 százalékot meghaladóval) tulajdonosi hányada alapján egyedül rendelkezik, vagy
- b) más tulajdonosokkal kötött megállapodás alapján a szavazatok többségét egyedül birtokolja, vagy
- c) a társaság tulajdonosaként jogosult arra, hogy a vezető tisztségviselők vagy a felügyelő bizottság tagjai többségét megválassza vagy visszahívja, vagy
- d) a tulajdonosokkal kötött szerződés (vagy a létesítő okirat rendelkezése) alapján döntő irányítást, ellenőrzést gyakorol.

2.20 Mentesíthető-e az anyavállalat a konszolidációs kötelezettség alól a mérete alapján?

Mentesíthető-e az anyavállalat a konszolidációs kötelezettség alól a mérete alapján?

Az anyavállalatnak nem kell az üzleti évről konszolidált éves beszámolót készítenie, ha az üzleti évet megelőző két egymást követő - üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg az alábbi határértéket:

- a) a mérlegfőösszeg 2700 millió Ft,
- b) az éves nettó árbevétel 4000 millió Ft,
- c) az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma 250.

A mutatóértékek meghatározásánál az anya- és leányvállalatok, valamint a közös vezetésű vállalatok összesített

adatait kell figyelembe venni.

A mentesítés nem vonatkozik a hitelintézeti, a biztosítóintézeti anyavállalatra, a pénzügyi vállalkozásra, mint anyavállalatra, valamint tőzsdére bevezetett társaságra

2.21 Mentesíthető-e az anyavállalat a konszolidációs kötelezettség alól egyéb indok alapján?

Mentesíthető-e az anyavállalat a konszolidációs kötelezettség alól az alábbi indok egyike alapján?

Nem kötelező összevont (konszolidált) éves beszámolót és összevont (konszolidált) üzleti jelentést készítenie annak a mentesíthető anyavállalatnak, amely maga is leányvállalata egy fölérendelt anyavállalatnak, ha a fölérendelt anyavállalat e törvénnyel vagy a Tanács 1983. június 13-i 83/349/EGK irányelvvel, illetve az Európai Parlament és a Tanács 2002. július 19-i 1606/2002/EK rendeletével összhangban vagy azokkal egyenértékű módon, illetve azoknak megfelelően készíti el és hozza nyilvánosságra összevont (konszolidált) éves beszámolóját, valamint összevont (konszolidált) üzleti jelentését, amelyben a mentesíthető anyavállalat és annak leányvállalatai éves beszámolóit is konszolidálják, továbbá nem alkalmazzák a mentesíthető anyavállalatra a 119. § előírásait, és ha teljesülnek az (1) bekezdés a) és b) pontjában foglaltak.

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	29. oldal
Fordulónap:		

1. A konszolidációhoz szükséges adatszolgáltatás első bevonáskor még nem alakult ki, és költségei magasak.
2. A leányvállalatot továbbértékesítési céllal szerezték.
3. Az anyavállalatot lényeges és tartós jogi korlátok akadályozzák jogai gyakorlásában.
4. A leányvállalat a konszolidált éves beszámoló fordulónapján elótársaságként működött.
5. A leányvállalat nélkül is megbízható és valós a kép.

Mentesítés esetén szerepelnek-e a kiegészítő mellékletben a Sztv által előírt adatok ?

2. Kiegészítő melléklet

2.1 Általános információk

2.1.1 Átkerülés (visszakerülés) a számviteli törvény hatálya alá

Utaltak-e arra a kiegészítő mellékletben, ha a vállalkozó a számviteli törvény hatálya alá - az egyszerűsített vállalkozói adóról szóló törvény hatálya alól - átkerülve (visszatérve) először készít a számviteli törvény szerinti beszámolót?

2.1.2 Kiegészítő információk megadása

Amennyiben a számviteli törvény előírásainak alkalmazása, a számviteli alapelvek érvényesítése nem elegendő a megbízható és valós összképnek a mérlegben, az eredménykimutatásban történő bemutatásához, megadták-e a szükséges további információkat a kiegészítő mellékletben?

2.1.3 A törvény előírásaitól való eltérés indoklása

Amennyiben a megbízható és valós kép érdekében - a könyvvizsgáló nyilatkozatával egyetértésben - eltértek a törvény előírásaitól, bemutatták-e az eltérés indokait, valamint annak eszközökre-forrásokra, a pénzügyi helyzetre és az eredményre gyakorolt hatását?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	30. oldal

2.1.4 Bázisadatok bemutatása mérlegfordulónap megváltoztatása esetén

Ha a vállalkozó nem először változtatta meg az üzleti év mérlegfordulónapját, akkor a kiegészítő mellékletben bemutatta-e a mérleg és az eredménykimutatás adatai mellett az azokkal összehasonlítható (egy üzleti évvel korábbi) bázisadatokat tartalmazó mérleget és eredménykimutatást is?

2.1.5 Nem összehasonlítható évek bemutatása

Ha az egymást követő üzleti évek adatai nem hasonlíthatók össze, megtörtént-e azok bemutatása és indoklása a kiegészítő mellékletben?

2.1.6 Eszköz vagy kötelezettség minősítésekor alkalmazott megoldás bemutatása

Ha egy eszköz vagy kötelezettség a mérleg több tételében is elhelyezhető, illetve ha egy adott eszköz vagy kötelezettség minősítése az egyik üzleti évről a másikra megváltozik, az alkalmazott megoldást számszerűsítve bemutatták-e?

2.1.7 Mérleg "A" vagy "B" változat változtatásának indoklása

Amennyiben a vállalkozó az egymást követő üzleti évben nem azonos változat ("A" vagy "B") szerint készíti mérlegét, megindokolta-e az áttérést a kiegészítő mellékletben?

2.1.8 A mérleg tételek további tagolásának bemutatása, indoklása

Amennyiben a vállalkozó élt a mérleg tételek további tagolásának lehetőségével, bemutatta-e az új tétel tartalmát, illetve az elkülönítés indokait?

2.1.9 Mérleg tételek összevonásának indoklása

Ha a vállalkozó élt a mérleg arab számmal jelzett tételeinek egy-egy római számmal jelzett eszköz- vagy forráscsoporton belüli összevonásának lehetőségével, megadta-e az összevonás indokát?

2.1.10 A kincstári vagyon bemutatása a vagyonkezelőnél

A vagyonkezelőnél bemutatták-e - legalább mérleg tételek szerinti bontásban - a kezelésbe vett, a kincstári vagyon részét képező eszközöket?

2.1.11 Értékelési elvek megváltoztatásának indoklása

Részletezték-e azokat a tényezőket, amelyek az előző üzleti év mérlegkészítésénél alkalmazott értékelési elvek változtatását indokolták? Bemutatták-e a változtatás számszerűsített hatását?

2.1.12 Eredménykimutatás változatok változtatásának indoklása

Amennyiben a vállalkozó az egyik üzleti évben összköltség eljárással, a másik évben forgalmi költség eljárással (illetve ezeken belül az "A" vagy "B" változat szerint), illetve fordítva készíti az eredménykimutatást, adott-e tájékoztatást az áttérésről, és indokolta-e az áttérést?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	31. oldal
Fordulónap:		

2.1.13 Eredménykimutatás-tételek összevonásának indoklása

Ha a vállalkozó élt az eredménykimutatás arab számmal jelzett tételeinek egy-egy római számmal jelzett bevétel vagy ráfordításcsoporton belüli összevonásának lehetőségével, megadta-e az összevont tételeket és az összevonás indokát?

2.1.14 A vállalkozó vagyoni, pénzügyi helyzetét bemutató információk

Szerepel-e az összes olyan számszerű adat és szöveges információ, amelyek a vállalkozó vagyoni, pénzügyi helyzetének, működése eredményességének, a megbízható és valós kép bemutatásához szükségesek?
Bemutatták-e a sajátos tevékenységgel kapcsolatos - más jogszabályban előírt - információkat?

2.1.15 A vállalkozó értékelése különböző szempontok alapján

Értékeltek-e a vállalkozó tevékenységét az alábbi szempontok alapján:

a vállalkozó valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete?

az eszközök és források összetétele?

a saját tőke és a kötelezettségek tételeinek alakulása?

a likviditás és fizetőképesség alakulása?

a jövedelmezőség alakulása?

2.1.16 A számviteli politika bemutatása

Bemutatták-e a számviteli politika lényeges elemeit és azok változását, valamint a változás eredményre gyakorolt hatását?

2.1.17 Egyes eljárások ismertetése

Ismertették-e a kiegészítő mellékletben a következőket (a számviteli politikával összhangban):

a beszámoló összeállításánál alkalmazott értékelési eljárásokat?

az értékcsökkenés elszámolásának számviteli politikában meghatározott módszerét?

az értékcsökkenés elszámolásának gyakoriságát?

az egyes mérlegtételeknél alkalmazott - az előző üzleti évtől eltérő - eljárásokból eredő, az eredményt befolyásoló eltérések indokolását, valamint azoknak a vagyoni, pénzügyi helyzetre, az eredményre gyakorolt hatását?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	32. oldal
Fordulónap:		

2.1.18 A jelentős hibák hatásának bemutatása

Bemutatták-e az ellenőrzés során feltárt jelentős összegű hibák eredményre, az eszközök és a források állományára gyakorolt - a mérlegben, az eredménykimutatásban a megfelelő tételeknél összevontan szereplő - hatását, évenkénti megbontásban?

2.1.19 Cash-flow kimutatás

A vállalkozó...

...készített-e olyan cash-flow kimutatást, amely tartalmilag megegyezik a Szt. 7. mellékletében megadott mintával?

...feltüntette-e - választásától függően - a tervezett és tényadatokat, illetve az előző év és a tárgyév cash-flow adatait?

2.1.20 Leányvállalatok, közös vezetésű és társult vállalkozások bemutatása

Bemutatta-e a vállalkozás a kapcsolt vállalkozásaira vonatkozó alábbi adatokat:

- név és székhely,
- saját tőke és jegyzett tőke.
- tartalékok,
- a legutolsó üzleti év mérleg szerinti eredménye,
- a birtokolt részesedés aránya,

külön-külön...

...a leányvállalataira vonatkozóan?

...a közös vezetésű vállalkozásaira vonatkozóan?

...a társult vállalkozásaira vonatkozóan?

2.1.21 Egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozások

Megadták-e a vállalkozóval egyéb részesedési viszonyban álló társaságok nevét és székhelyét?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	33. oldal
Fordulónap:		

2.1.22 Ellenőrzött gazdasági társaságok kiegészítő adatai

Tartalmazza-e a Gt. szerint ellenőrzött gazdasági társaságnak minősülő vállalkozó kiegészítő melléklete minden olyan tag (részvényes)

- nevét,
 - székhelyét,
 - szavazati arányát,
- amely a vállalkozásban...

...jelentős befolyással rendelkezik?

...többségi irányítást biztosító befolyással rendelkezik?

...közvetlen irányítást biztosító befolyással rendelkezik?

2.1.23 Anyavállalatok kiegészítő adatai

Tartalmazza-e a kiegészítő melléklet tételesen minden olyan gazdasági társaság

- nevét,
 - székhelyét,
 - jegyzett tőkéjének összegét,
 - szavazatok arányát,
- ahol a vállalkozó a Gt. szerint...

...jelentős befolyással rendelkezik?

...többségi irányítást biztosító befolyással rendelkezik?

...közvetlen irányítást biztosító befolyással rendelkezik?

2.1.24 A vezető tisztségviselők, az igazgatóság járandóságai

Bemutatták-e a kiegészítő mellékletben a vezető tisztségviselők, az igazgatóság következő járandóságait:

A gazdasági társaságnál

- a vezető tisztségviselők,
- az igazgatóság,
- a felügyelő bizottság tagjainak

tevékenységükért az üzleti év után járó járandóság összegét, csoportonként összevontan?

A gazdasági társaságnál

- a vezető tisztségviselők,
- az igazgatóság,
- a felügyelő bizottság tagjainak

- a) folyósított előlegek és kölcsönök összegét,
- b) a nevükben vállalt garanciákat, csoportonként összevontan,

a kamat, a lényeges egyéb feltételek, a visszafizetett összegek és a visszafizetés feltételei egyidejű közlésével?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	34. oldal
Fordulónap:		

A gazdasági társaság korábbi
- vezető tisztségviselőivel,
- igazgatósági tagjaival,
- felügyelő bizottsági tagjaival
szembeni nyugdíjfizetési kötelezettség teljes összegét, csoportonként összevontan?

2.1.25 Aláírásra jogosultak adatai

Tartalmazza-e a kiegészítő melléklet minden olyan, a vállalkozó képviselőjére jogosult személynek a nevét és lakóhelyét, aki az éves beszámolót köteles aláírni?

Ha a Társaság könyvvizsgálatra kötelezett, tartalmazza a beszámoló:

- a könyvvizsgáló cég/ könyvvizsgáló nevét, címét , kamarai számát
- a könyvvizsgálónak fizetett díjazás összegét?

2.1.26 Munkavállalókra vonatkozó adatok

Megadták-e - állománycsoportonkénti bontásban - a tárgyévben foglalkoztatott munkavállalók...

...átlagos statisztikai létszámát?

...bérköltségét?

...személyi jellegű egyéb kifizetéseit?

2.1.27 Részvénytársaság kiegészítő információi

Megadták-e részvénytársaságnál...

...a kibocsátott részvények számát és névértékét részvény típusonként (fajtánként) csoportosítva (ezen belül külön feltüntetve a tárgyévben kibocsátottakat)?

...a kibocsátott átváltoztatható kötvények számát és névértékét?

2.1.28 Társasági adóalap módosító tételek

Megadták-e a kiegészítő mellékletben azokat az összegeket, amelyek az értékelés következtében a társasági adó megállapításánál módosító tételt jelentenek? (Ha a tétel átmeneti jellegű, a jövőbeni hatást is be kell mutatni.)

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	35. oldal
Fordulónap:		

2.1.29 Rendkívüli tételek adóalapra gyakorolt hatása

Megadták-e a kiegészítő mellékletben a rendkívüli bevételek és a rendkívüli ráfordítások társasági adóra gyakorolt számszerűsített hatását?

1.1.30 Veszélyes hulladékokra, környezetre káros anyagokra vonatkozó adatok

Bemutatták-e a veszélyes hulladékok, környezetre káros anyagok nyitó és záró készletének mennyiségi és értékadatait, a veszélyes hulladékok, környezetre káros anyagok mennyiségének és értékének tárgyévi növekedését és csökkenését a vonatkozó jogszabály szerinti veszélyességi osztályok alapján?

2.1.22 Környezetvédelmi kötelezettségek

Bemutatták-e jogcímenként elkülönítetten

- a környezetvédelmi kötelezettségek, a környezet védelmét szolgáló jövőbeni költségek fedezetére a tárgyévben, illetve az előző üzleti évben képzett céltartalék összegét,
- a tárgyévben, illetve az előző üzleti évben környezetvédelemmel kapcsolatosan elszámolt költségek összegét, valamint
- a költségek között ki nem mutatott környezetvédelmi, helyreállítási kötelezettségek várható összegét?

2.1.23 A konszolidált beszámoló készítés alól való felmentés indoklása

Megindokolta-e a vállalkozás, hogy miért nem készít konszolidált beszámolót, alkalmazva az Szt. 119.§ 1-3 bekezdését?

Ismertette-e a vállalkozás, hogy a felmentési lehetőségek közül melyiket választotta?

2.2 Mérleghez kapcsolódó kiegészítések

2.2.1 Céltartalékok képzése és felhasználása

Bemutatták-e a céltartalékok képzésének és felhasználásának összegét jogcímek szerint? Ha az előző évhez képest az eltérés lényeges, indokolták-e azt?

2.2.2 Törlesztések részletezése

Részletezték-e a hosszú lejáratú kötelezettségekből a mérleg fordulónapját követő egy üzleti éven belül esedékes törlesztéseket?

2.2.3 Negatív üzleti vagy cégérték leírása

Ha a vállalkozó a negatív üzleti vagy cégértéket 5 évnél hosszabb idő alatt írja le, indokolta-e azt?

2.2.4 Üzleti vagy cégérték leírása

Amennyiben a vállalkozó az üzleti vagy cégértéket 5 évnél hosszabb idő alatt írja le, indokolta-e azt?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	36. oldal
Fordulónap:		

2.2.5 Terv szerinti értékcsökkenés megváltoztatása

Bemutatták-e a terv szerinti értékcsökkenés megváltoztatását és a változás eredményre gyakorolt számszerűsített hatását, amennyiben az érintett eszköz használatának időtartamában, értékében vagy várható maradványértékében bekövetkezett lényeges változás következtében megváltozott az elszámolt értékcsökkenés megállapítása?

2.2.6 Követelések értékvesztése

Bemutatták-e legalább mérlegtételek szerinti bontásban a követelések

- eredeti nyilvántartásba vételi értékét,
- az üzleti évben elszámolt, illetve visszaírt értékvesztését,
- halmozottan elszámolt értékvesztését?

2.2.7 További mérlegtételek értékvesztésének bemutatása

Bemutatták-e legalább mérlegtételek szerinti bontásban az elszámolt értékvesztés

- nyitó értékét,
- tárgyévi növekedését,
- tárgyévi csökkenését,
- a visszaírt értékvesztés összegét,
- az értékvesztés záróértékét,

az alábbi tételek után:

befektetett pénzügyi eszközök?

készletek?

a forgóeszközök között kimutatott értékpapírok?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	37. oldal
Fordulónap:		

2.2.8 Értékhelyesbítések bemutatása

Bemutatták-e legalább a a következő részletezésben:

- vagyoni értékű jogok
- szellemi termékek,
- ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok,
- műszaki berendezések, gépek, járművek
- egyéb berendezések, felszerelések, járművek- tenyészállatok,
- tartós tulajdoni részesedést jelentő befektetések

az értékhelyesbítések

- nyitó értékét,
- növekedését,
- csökkenését,
- záró értékét?

2.2.9 A piaci értéken történő értékelés elvei és módszerei

Ismertették-e - az értékhelyesbítésekhez kapcsolódóan - a piaci értéken történő értékelés alkalmazott elveit és módszereit?

2.2.10 Egyes kötelezettségek visszafizetendő összege

Ha a - kötvénykibocsátás miatti, a váltó- vagy az egyéb - kötelezettség visszafizetendő összege nagyobb a kapott összegnél, bemutatták-e azt a kiegészítő mellékletben?

2.2.11 A mérleg egyes tételeinek részletezése

Bemutatták-e a kiegészítő mellékletben az alábbi tételek jelentősebb összegeit, illetve azok időbeli alakulását:

bevételek aktív időbeli elhatárolása?

halasztott ráfordítások?

költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása?

halasztott bevételek?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	38. oldal

2.2.12 Kapcsolt vállalkozással szembeni követelések, kötelezettségek bemutatása

Bemutatták-e, hogy külön-külön mennyi az anya-, ill. a leányvállalattal (leányvállalatokkal) szembeni követelés, kötelezettség a következő tételek esetén:

tartósan adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban?

követelések kapcsolt vállalkozással szemben?

hátrasorolt kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben?

tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben?

rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben?

2.2.13 Hosszú lejáratú kötelezettségek bemutatása

Bemutatták-e azon kötelezettségek teljes összegét, ahol a hátralévő futamidő több mint 5 év?

2.2.14 Zálogjoggal biztosított kötelezettségek bemutatása

Bemutatták-e azon kötelezettségek teljes összegét, amelyek zálogjoggal vagy hasonló jogokkal biztosítottak, feltüntetve a biztosítékok fajtáját és formáját?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	39. oldal
Fordulónap:		

2.2.15 Mérlegen kívüli tételek bemutatása

Bemutatták-e mérlegen kívüli...

..jelentős pénzügyi kötelezettségeket (ilyen különösen a nyugdíjfizetési, végkielégítési kötelezettség, valamint a kapcsolt vállalkozásokkal szembeni kötelezettség)?

...egyéb tételeket?

2.2.16 Lekötött tartalék bemutatása

Bemutatták-e a lekötött tartalékot jogcímek szerint megbontva?

2.2.17 Bemutatták-e a mérlegen kívüli függő és a biztos kötelezettségvállalások összegét?

Bemutatták-e - mérlegen kívüli tételként - a függő és a biztos (jövőbeni) kötelezettségvállalások összegét fajtánkénti részletezésben?

Ezekben belül külön bemutatták-e ügyletfajtánként (az ügylet tárgya szerint) a mérleg fordulónapjáig le nem zárt határidős, opciós ügyletek, valamint a swap ügyletek határidős részének

- szerződés szerinti értékeit (kötési ár, árfolyam),

- az eredményre és a cash flowra gyakorolt várható hatását, külön feltüntetve az üzleti év eredményében már figyelembe vett hatásukat,

fedezeti célú és nem fedezeti célú, a tőzsdén és tőzsdén kívül kötött, elszámolási, illetve leszállítási ügyletek részletezésben?

2.2.18 Hátrasorolt eszközök bemutatása

Bemutatták-e a hátrasorolt eszközök értékét jogcímek szerinti részletezésben?

2.2.19 Saját tőke mozgástábla

Bemutatták-e a saját tőke üzleti éven belüli változását, annak okait, különös tekintettel a jegyzett tőke változásaira?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél:	Ügyfél neve	40. oldal
Fordulónap:		

2.2.20 Jegyzett tőke összetételének bemutatása

Ismertették-e, hogy a jegyzett tőkéből milyen értéket képvisel és hogyan változott az anyavállalat, a leányvállalat(ok), a közös vezetésű vállalkozás(ok), társult vállalkozás(ok) által jegyzett összeg?

Bemutatta-e a vállalkozás a lekötött tartalék jogcímei szerinti bontását?

2.2.21 Befektetett eszköz tükör

Bemutatták-e az immateriális javak, a tárgyi eszközök bruttó értékének, illetve értékcsökkenésének alábbi értékeit legalább a mérlegképezési bontásban:

- nyitó érték,
- növekedés és csökkenés,
- záró érték,
- az átsorolások,
- a tárgyévi értékcsökkenés?

2.2.22 Értékcsökkenési leírás bemutatása

Bemutatták-e az elszámolt értékcsökkenési leírást a 92. § (1) szerinti részletezés szerint az alábbi bontásban:

- terv szerinti leírás lineárisan, degresszíven, teljesítményarányosan, egyéb módszerrel,
- terven felüli értékcsökkenés (jelentősebb összegűt indokolva),
- visszaírt terven felüli értékcsökkenés (jelentősebb összegűt indokolva)?

2.2.23 Környezet védelmét szolgáló eszközök bemutatása

Bemutatták-e a környezet védelmét közvetlenül szolgáló tárgyi eszközök - az Szt. 92. § (1) bekezdése szerint részletezett adatait?

2.3 Eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiegészítések

2.3.1 Jelentős hatású rendkívüli tételek részletezése

Amennyiben a Szt. 86. § (3)-(4) bekezdés szerinti rendkívüli bevételek, illetve a 86. § (6)-(7) bekezdés szerinti rendkívüli ráfordítások eredményre gyakorolt hatása jelentős, részletezték-e azokat a felsorolt jogcímek szerint?

2.3.2 Értékesítés árbevételének bemutatása

Tartalmazza-e a kiegészítő melléklet az értékesítés árbevételét az alábbi bontásokban:

az export értékesítés árbevételét a földrajzilag elhatárolt piacok szerinti bontásban?

az értékesítés nettó árbevételét a létesítő okiratban megjelölt főbb tevékenységenkénti megbontásban?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	41. oldal

2.3.3 Exporttámogatáshoz kapcsolódó közvetlen költségek

Exporttámogatás esetén tartalmazza-e a kiegészítő melléklet a támogatott exportárbevételhez kapcsolódó közvetlen költségek összegét?

2.3.4 Támogatási program keretében kapott összegek

Bemutatták-e a támogatási program keretében kapott, folyósított, illetve elszámolt összeget támogatásonként a következő bontásban:

- a kapott összeg,
- a kapott összeg felhasználása jogcímenként és évenként,
- a rendelkezésre álló összeg?

2.3.5 Kutatás és kísérleti fejlesztés tárgyévi költségei

Bemutatták-e a kutatás és kísérleti fejlesztés tárgyévi költségeit?

2.3.6 Forgalmi költség eljárású eredménykimutatás költségeinek költségnemenkénti bontása

A forgalmi költség eljárás szerinti eredménykimutatást készítő vállalkozó bemutatta-e a kiegészítő mellékletben az aktivált saját teljesítmények értékének részletezését, a költségek költségnemenkénti megbontását (legalább a Szt. 2.számú melléklet "A" változat 03-04, 05-07, 10-12 és VI. sorainak megfelelő részletezettséggel)?

2.3.7 Kapcsolt vállalkozástól származó bevételek bemutatása

Bemutatták-e az alábbi bevételekből a kapcsolt vállalkozásokkal, ezen belül az anya- és leányvállalattal szemben elszámolt összegeket:

az értékesítés nettó árbevétele?

az egyéb bevételek?

a rendkívüli bevételek között kimutatott halasztott bevételek?

1. Üzleti jelentés

3.1 Üzleti jelentés elkészítése

Magyarul készült-e az üzleti jelentés, és a hely és a kelet feltüntetésével a vállalkozás képviselőjére jogosult személy írta-e alá?

Tárgy:	Beszámoló ellenőrzési munkapapír	Munkapapír-Index GA-010
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	42. oldal

3.2 Üzleti jelentés tartalma

Kitértek-e az üzleti jelentésben...

a mérleg fordulónapja után bekövetkezett lényeges eseményekre, különösen jelentős folyamatokra;

a várható fejlődésre (a gazdasági környezet ismert és várható fejlődése, a belső döntések várható hatása függvényében);

a visszavásárolt saját részvények, saját üzletrészek megszerzésére vonatkozó adatokra;

a kutatás és a kísérleti fejlesztés területére;

a telephelyek bemutatására?

3.3 Környezetvédelem

Bemutatták-e az üzleti jelentésben a környezetvédelemmel kapcsolatos következő információkat:

a környezetvédelemnek a vállalkozó pénzügyi helyzetét meghatározó, befolyásoló szerepét, a vállalkozó környezetvédelemmel kapcsolatos felelősségét;

a környezetvédelem területén történt és várható fejlesztéseket, az ezzel összefüggő támogatásokat;

a környezetvédelem eszközei tekintetében a vállalkozó által alkalmazott politikát;

a környezetvédelmi intézkedések bevezetését, a munkák állását?

Tárgy:	Csalás hamisítás munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél:	Ügyfél neve	43. oldal
Fordulónap:		

Csalás Hamisítási munkapapír

A vizsgálat célja

A vizsgálat tervezésekor az éves beszámolóban előforduló lényeges téves bemutatásokat a szabálytalanságok alapján kell értékelni. A vezetésnek is fel kell tenni a kérdést, hogy feltártak-e már csalást (azaz megtévesztést és/vagy vagyoni kárt) vagy jelentős hibát.

Kockázati tényezők felmérése

Fennállnak-e a következő kockázati tényezők:

1. A vezetést egyetlen személy (vagy egy kisebb csoport) uralja hatékony felügyeleti testület nélkül.
2. Speciális motiváció áll fenn (pl. adóminimalizálás, eredménymaximalizálás, bankokkal megállapodásban kikötött alapvető pénzügyi mutatószámok javítása) az éves beszámoló esetleges manipulálására.
3. A menedzsment javadalmazásának nagy hányadát olyan ösztönzők teszik ki, melyek összege attól függ, hogy a vállalat szokatlanul agresszív célokat ér el az üzemi eredmény vagy a pénzügyi helyzet terén.
4. A vezetés gyakran váltogatja a vállalkozás szakmai tanácsadóit.
5. Nem sikerült korrigálni lényeges gyenge pontokat a belső ellenőrzési rendszerben a korrigálásra megadott határidőn belül.
6. A számvitel területén hosszabb ideje lényeges személyi feltételek hiányoznak.
7. Tapasztalatlan vagy nem hatékony személyek dolgoznak a számviteli területen, vagy magas a fluktuáció a könyvelés és a pénzügy vezető pozícióiban.
8. Hiányos kommunikáció a felelősségről és a munkatársakkal szembeni elvárásokról.
9. Eltérő vagy nem illeszkedő válaszok a menedzsment részéről a vizsgálati kérdésekre.
10. A vezetés megpróbálja szűkíteni a vizsgálat hatókörét (közvetlenül pl. a bizonyos személyekhez vagy információkhoz való hozzáférés korlátozásával, vagy közvetve például túlzott díj- vagy időkorlátozásokkal) vagy betarthatatlan határidőket szab.
11. A vezetés megpróbálja megakadályozni a felügyeleti testületekkel való kommunikációt.
12. A vezetés nem képes (nem hajlandó) teljes körűen megválaszolni az összes feltett kérdést.
13. A vezetés nem bocsátja rendelkezésre az összes dokumentumot lényeges tényállások záró értékelése céljából.
14. Rosszabbodnak a piaci feltételek.
15. Romlik az eredmény minősége (pl. nagyobb hitelfelvétel, üzleti gyakorlatok módosítása vagy áttérés a bevételt javító mérlegkészítési technikákra).
16. A pénzügyi helyzet vagy a likviditás komoly rosszabbodása.
17. Az éves eredményre lényeges hatást gyakorló, szokatlan tranzakciók, különösen az év vége felé.
18. Jelentős, szokatlan vagy nagyon összetett tranzakciók vagy "innovatív" ügyletek (különösen az év végén), melyeknél a mérlegre gyakorolt hatás megítélése nehézkes vagy nagyon szubjektív, vagy amelyek tények elfedésére irányuló súlyos kérdéseket vetnek fel.

Tárgy:	Csalás hamisítás munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	44. oldal

19. Tranzakciók nem kielégítő dokumentálása (pl. nem egyértelműen engedélyezett eljárások, kísérő okmányok hiányoznak vagy nem állnak rendelkezésre, dokumentumok módosítása) különösen a nagy léptékű vagy szokatlan tranzakcióknál.
20. Nem megfelelőek vagy nem kielégítőek a biztonsági intézkedések a könnyen eltulajdonítható vagyontárgyakkal kapcsolatosan (pl. nagy készpénzmennyiségek, könnyen eltulajdonítható és eladható vagyontárgyak). A vezetés nem fordít kellő figyelmet ezek tárolására ill. őrzés-védelmére.

Vezetés kikérdezése

Tegye fel az alábbi kérdéseket a vezetésnek!

21. Hogyan értékeli a vezetés annak kockázatát, hogy az éves beszámoló csalás miatt téves megállapításokat tartalmazhat?
22. Milyen intézkedéseket vezetett be a társaság annak érdekében, hogy úrrá legyen ezen a csalásból, hamisításból eredő kockázaton?
23. Ismertté vált-e valamilyen olyan csalás a vezetés számára a vizsgált évben, mely kihatással volt a vállalkozásra? Ha igen, milyen? Milyen kihatásai voltak?
24. Gyanakszik-e a vezetés jelenleg valamilyen olyan csalásra, melynek kihatása lehet a vállalkozásra? Ha igen, milyenekre? Vizsgálják-e ezeket jelenleg?
25. Feltárt-e a vezetés a vizsgált év folyamán lényeges olyan hibákat a számvitelben, melyek hatással voltak a vállalatra? Ha igen, milyeneket? Milyen kihatásai voltak?

Végkövetkeztetés

26. Milyen következtetésre jutott az esetleges szabálytalanságok, csalások lehetőségével kapcsolatosan. Befolyással lehetnek-e ilyen események a vizsgált beszámolóra?

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél:	Ügyfél neve	45. oldal
Fordulónap:		

Vizsgált terület: mérlegfordulónap utáni események

Vizsgált terület: mérlegfordulónap utáni események

A vizsgált terület vizsgálatának előrehaladása	
A program szerint meghatározott előrehaladás %-ban	
Tényleges előrehaladás %-ban	
Tényleges feldolgozási idő órában	

A vizsgálat tervezéséből átvett információk a kockázatbecsléshez

Kockázattertelés fordulónap utáni események körében

A vizsgálat célja

A könyvvizsgálónak értékelnie kell a beszámoló fordulónapja után bekövetkezett vagy ismertté vált, és az éves beszámolót vagy az üzleti jelentést befolyásoló eseményeket. Ehhez a könyvvizsgálói záradék kiadásáig terjedő időszakot lefedő vizsgálatokra van szükség. Ide tartozik, ugyanakkor nem tartozik a könyvvizsgáló feladatai közé az olyan vizsgálatok elvégzése, amelyek a könyvvizsgálói záradék dátuma utáni események megállapítására irányulnak.

Vizsgált terület

Éves beszámoló, üzleti jelentés

Vizsgálati bizonyítékok

Az alábbiakban sorolja fel a vizsgálat lebonyolítása során alapul vett vizsgálati bizonyítékokat:

Végrehajtandó vizsgálatok

Milyen vizsgálatok hajthatók végre a vizsgált terület feldolgozása során?
(Forrás: a vizsgálat tervezése)

A további vizsgálatokhoz aktiválja a végrehajtandó vizsgálatokat a következő táblázatból.

Vizsgálatok	1= végrehajtandó	dbszám
Ügyvédi igazolások beszerzése		
Számlakivonatok szűrőpróbaszerű átnézése		
Főkönyvi kivonat átnézése		
További vizsgálatok		

A vizsgálat megállapításai

Milyen megállapításokat kell tenni a vizsgálat során?

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	46. oldal

Ügyvédi igazolások

Ügyvédi igazolások beszerzése (a vizsgálat végéig aktualizálva)

Szűrőpróbaszerű átnézés

Az összes hitelintézet számlakivonatainak szűrőpróbaszerű átnézése a mérleg fordulónapja után a vizsgálat befejezéséig abból a szempontból, hogy nincsenek-e szokatlan tényállások

Főkönyvi kivonat átnézése: Az utolsó rendelkezésre álló főkönyvi kivonatot áttekintette-e abból a szempontból, hogy

- történt-e jelentős tőkevesztés
- van-e az előző évtől eltérő olyan jelentős változás az egyes költségnevek arányát tekintve?
- Az aktív és passzív elhatárolások kifutottak-e

További vizsgálatok

Az alábbi vizsgálatokat hajtottuk még végre:

A vizsgálat eredménye és megjegyzések a következő évre vonatkozóan

A vizsgálat eredménye és megjegyzések a következő évre vonatkozóan

A vizsgálat eredménye

Mi a vizsgálat eredménye a vizsgált területen?

Megjegyzések a következő évre

Vannak-e speciális megjegyzések a következő évre?

Részletes kérdéskatalógus a vizsgálat dokumentálásához

A vizsgált területre közepes, ill. nagy kockázatot adott meg. Ezért a vizsgált terület dokumentálásához ajánlatos feldolgozni a részletes kérdéskatalógust.

Végigmegegy a részletes kérdéskatalóguson?

A vizsgált terület vizsgálatához tartozó dokumentáció teljeskörűségére vonatkozó kérdések

A vizsgált terület vizsgálatához tartozó dokumentáció teljeskörűségére vonatkozó kérdések

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	47. oldal

Időben közeli vizsgálat

A mérleg fordulónapja utáni események vizsgálatát a könyvvizsgálói záradék kiadásához lehetőleg közeli időpontban végezte? Ez azt hivatott megakadályozni, hogy újabb lényeges - de már fel nem ismert - események forduljanak elő a könyvvizsgálói záradék dátumáig, amelyek miatt az éves beszámolót korrigálni kell.

A vállalatvezetés intézkedései

Vizsgálta-e, hogy a vállalatvezetés tett-e intézkedéseket annak érdekében, hogy az éves beszámoló és az üzleti jelentés teljes körűen tartalmazza a mérleg fordulónapja utáni releváns eseményeket?

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél:	Ügyfél neve	48. oldal
Fordulónap:		

Taggyűlések, különböző értekezletek

Olvasta-e az ebben az időszakban lezajlott taggyűlések és vezető testületek üléseinek jegyzőkönyveit? Ha nem állnak rendelkezésre jegyzőkönyvek, rákérdezett-e a vezetésnél az itt tárgyalt kérdésekre?

Közbenső jelentések, tervezési számítások, pénzügyi tervezés stb.

Kritikusan átolvasta-e az időszaki jelentéseket (havi vagy negyedéves jelentések), valamint adott esetben a tervezési számításokat, pl. a pénzügyi tervezést és más vállalati jelentéseket (üzemgazdasági értékeléseket)?

Szokatlan javítások az aktuális könyvelésben

Rákérdezett-e a vállalatvezetésnél és - más személyeknél a mérleg fordulónapja utáni eseményekkel kapcsolatban a folyamatos könyvelésben végrehajtott, szokatlan javításokra?

A költségterv összehasonlítása az aktuális számokkal

Vizsgálta-e az aktuális évre vonatkozó költségterv és a tényszámok közötti eltéréseket, ill. rákérdezett-e ezekre?

A vállalkozás folytatásának elve

A gazdasági helyzetben bekövetkezett lényeges változások alapján (pl. likviditási nehézségek vagy olyan bekövetkezett, ill. várt események, amelyek az alkalmazott mérlegkészítési és értékelési módszerek helyénvalóságát kérdésessé teszik) vannak-e a vállalkozás folytatásával kapcsolatos problémák?

Lényeges vagyontárgyak változása

értékesítettek-e lényeges vagyontárgyakat vagy tönkrementek-e lényeges vagyontárgyak?

Ha igen megtörtént-e ezek pótlása?

Történt-e változás a társaság tőkéjében (tőkeemelés, leszállítás)?

Függőben lévő ügyletek alakulása

Hogyan alakultak a függőben lévő peres illetve nem peres eljárások, melyek az előző évre hatással lehetnek?

Új fejlemények az egyes kockázatos területeken

Hogyan alakultak az egyes kockázatos területek?

A jövedelmi helyzetben bekövetkezett tartós változás

Vannak-e tartós változások a jövedelmi helyzetben az üzleti év végéhez és/vagy egy korábbi összehasonlítható periódushoz képest?

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	49. oldal

Ingadozások és a trendek megváltozása

Vannak-e feltűnő ingadozások vagy az évközi zárás beszámolójával, illetve korábbi periódusok éves beszámolóival összehasonlítva felismerhető trendváltozások?

Egyéb jelentős események

Vannak-e a vállalkozás gazdasági és pénzügyi helyzete szempontjából jelentős egyéb események?

Jelentős események

Rákérdezett-e az alábbiakhoz hasonló lényeges eseményekre, pl.:

- sztrájkok
- új termékvonal bevezetése
- fontos személyek halála
- új nyugdíj-megállapodás megkötése, amiből jelentős kiadások keletkeznek a következő évben
- jelentős létszámleépítés
- kölcsönök idő előtti felmondása
- vállalatok összevonása
- hosszú lejáratú megbízásra történő gyártás esetén lényeges változások a jövőbeni nyereség realizálásra lényeges hatást gyakorló költségeknél

Kiegészítő információk a beszámoló tételeiről

Vannak-e kiegészítő információk az olyan beszámolótételekről, amelyeket eddig ideiglenes vagy nem teljes körű információk alapján állapítottak meg?

Az ügyvezetés végrehajtott lépései

Vannak-e az ügyvezetés által végrehajtott fontos intézkedések?

Konkrét tervek és szándéknyilatkozatok

Vannak-e olyan konkrét tervek és szándéknyilatkozatok, amelyek az éves beszámolóban szereplő eszközök és tartozások értékének kimutatását befolyásolhatják, pl. kölcsönszerződések megkötése, garancia-nyilatkozatok adása és egyéb kötelezettségek vállalása, jelentős vagyontárgyak tervezett vagy végrehajtott eladása

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	50. oldal

Változások a jogi pozíciókban

Vannak-e változások a jogi pozíciókban, ideértve azokat, amelyekről a könyvvizsgáló a vállalkozás jogtanácsosától beszerzett álláspontokból tájékozódott, vagy vannak-e fontos új jogi ügyek?

Köztestületek vizsgálatai

Mutassa be valamelyik felügyeleti szerv vagy hatóság által végzett vizsgálat vagy ellenőrzés megkezdését vagy a vizsgálat állásának változását!

Új törvényi vagy jogi rendelkezések

Vannak-e olyan új törvényi vagy jogi előírások, amelyek a vállalkozás üzleti tevékenységét befolyásolhatják?

A jogi osztály vagy a jogászok kikérdezése

Kikérdezte-e a jogi osztályt vagy a társaságnak dolgozó jogászokat, hogy jogviták fennállnak-e vagy kilátásban vannak-e?

A belső ellenőrzés jelentései

Átnézte-e a belső ellenőrzés vagy - ha van - a controlling osztály jelentéseit?

Teljességi nyilatkozat

Aláírt-e és dátummal ellátott-e a vállalkozás vezetősége olyan teljességi nyilatkozatot, amely kiterjed a mérleg fordulónapja utáni eseményekre is?

1. Könyvvizsgálói jelentés és könyvvizsgálói záradék

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	51. oldal

Érvényesül még a vállalkozás folytatásának elve?

Érvényesül még a vállalkozás folytatásának elve?

Szabálytalanságok

A vizsgálat befejezését követően történtek-e szabálytalanságok, törvénysértések vagy súlyos törvénysértések a törvényes képviselők vagy a munkavállalók részéről?

Tényleges vagyoni helyzet

A beszámoló még mindig a valódi viszonyoknak megfelelően mutatja be a társaság vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetét?

A könyvvizsgálói záradék kiadása utáni események

A könyvvizsgálói záradék kiadása utáni események

Számottevő idő telik el a könyvvizsgálói záradék dátuma és annak leadása között, ill. rövidebb idő esetén is várható-e lényeges esemény bekövetkezése?

Jutott-e tudomására a könyvvizsgálói záradék kiadása és átadása után olyan esemény, ami az éves beszámoló és/vagy az üzleti jelentés módosítását, ill. eltérő könyvvizsgálói értékelést eredményezhetett volna?

A jelentés módosítása

Módosítani kell a jelentést?

Módosítások

Megtagadja-e a módosítást a vállalatvezetés?

Éves eredmény növekedése

A módosítás növelte az éves eredményt?

Utóvizsgálat

Vizsgálta-e a módosított dokumentumokat az utóvizsgálat során?

Továbbítás

Már tovább lett-e adva harmadik feleknek az eredeti éves beszámoló és üzleti jelentés?

Tárgy:	Mérlegfordulónap utáni események vizsgálata Részletes kérdéskatalógus	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	52. oldal

értékelés

Kritikus értékelése szerint megtette-e a vállalatvezetés a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a címzetteket tájékoztassa az éves beszámoló és/vagy üzleti jelentés módosításáról?

Visszahívás

Bejelentette-e a könyvvizsgálói záradék visszahívását, ha az szükséges

Harmadik felek eredménye

A konszern könyvvizsgálójaként átvette harmadik felek eredményeit (leányvállalatok esetén)?

A könyvvizsgálói záradék dátuma

A konszern könyvvizsgálójaként tájékoztatta-e a leányvállalatok könyvvizsgálóit a konszernbeszámolóra és a konszern üzleti jelentésére vonatkozó könyvvizsgálói záradék előrelátható dátumáról, és kért-e tájékoztatást a leányvállalatok fordulónap utáni eseményeiről?

í

könyvvizsgáló:

vizsg. dátuma:

aláírás:

átnézte:

átnézés dátuma:

aláírás:

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	53. oldal

**Minőségellenőrzéssel
kapcsolatos munkapapír**

a(z)

Ügyfél neve

ÉÉÉÉ.HH.NN-i fordulónappal

készített beszámolójának könyvvizsgálatához

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	54. oldal

1. Minőseégbiztosítás

1.1 A könyvvizsgálati megbízás elfogadása vagy elutasítása (meghosszabbítása)

Könyvvizsgálati megbízás

Végigmentek a megbízás elfogadására/elutasítására vonatkozó ellenőrző lista pontjain?

Etikai követelmények

Biztosítva van-e, hogy a könyvvizsgálati megbízás elfogadásának nincsenek törvényes, szerződés szerinti vagy cégen belüli okai?

1.2 A vizsgálat tervezése

Standardok

A vizsgálatot a beszámolók könyvvizsgálatára vonatkozó standardok alapján tervezték meg az alábbiak szerint?

1.2.1 Általános kockázatértékelés

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	55. oldal

Korábbi könyvvizsgálatok

Figyelembe vették a korábbi könyvvizsgálatok tapasztalatait?

Belső ellenőrzési struktúra

Megtették a szükséges megállapításokat a belső ellenőrzés struktúrájára (ellenőrzési környezet, könyvelőrendszer, belső ellenőrzési rendszer), valamint a kockázatkezelésre vonatkozóan, főleg

- tettek-e az ellenőrzési környezetet érintő megállapításokat,
- szereztek-e általános képet a könyvelőrendszerről, valamint a pénzügy és számvitel területéről,
- véleményezték-e az ügyfél informatikai rendszerének kockázatait és komplexitását,
- szükség esetén megvizsgáltatták-e az általános informatikai kockázatokat speciális informatikai ismeretekkel rendelkező munkatárssal?

Elemző vizsgálati tevékenységek

Elvégezték-e az első könyvvizsgálati elemzéseket a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetről és a mérlegpolitikáról, rákérdeztek-e az üzleti év lényeges eseményeire, valamint vizsgálták-e az adózási és cégjogi struktúrát?

Kockázat besorolás

Elvégezték-e az első könyvvizsgálati elemzéseket a beszámoló lényeges tételeinek általános kockázat besorolása céljából?

Lényegesség

Meghatározták-e az átfogó, teljes lényegességet

Hatásvizsgálat

Értékeltek-e a megállapított kockázati tényezőknek a vizsgálati munkaprogramra gyakorolt hatását:

- a beszámoló és az üzleti jelentés szabályszerűségének értékelése,
- a gazdasági helyzet értékelése
 - beszámoló: vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet a szabályszerű könyvvizsgálás alapelveinek figyelembevételével,
 - üzleti jelentés: a vállalkozás folytatása és jövőbeni fejlődése.

Vállalkozás folytatásának elve

Feltették-e és megválasztották-e a vállalkozás folytatására vonatkozó kérdést?

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	56. oldal

1.2.2 Vizsgálati területre vonatkozó kockázatértékelés

Általános kockázatértékelés

Figyelembe vették-e az általános kockázatértékelés megállapításait és azoknak a mérleg, valamint az eredménykimutatás egyes tételeire gyakorolt hatását?

Vizsgálati területre vonatkozó kockázati tényezők

Vizsgálták-e a vizsgálati területre vonatkozó kockázati tényezőket?

Vizsgálati terv

Megfelelően dokumentálták-e a vizsgálati tervet a mérleg és az eredménykimutatás azon tételeire, amelyekre a lényeges könyvvizsgálati tevékenységeken kívül egyedi vizsgálat is történik?

Egyes tételek kockázati besorolása

Végeztek-e tételes kockázat besorolást?

Belső ellenőrzési struktúra hatékonysága

Készült-e olyan vizsgálati terv, amelyik figyelembe veszi a belső ellenőrzési rendszer hatékonyságát, valamint azokat a kockázati tényezőket, amelyeket az általános és vizsgálati területre vonatkozó kockázatértékelésben azonosítottak?

1.2.3 Személyi, időbeli, tartalmi tervezés

Könyvvizsgálói csapat

Megfelelő-e a könyvvizsgálói csapat összetétele

- az idő,
- a munkatársak irányításában való tapasztalat,
- vizsgálati területek,
- szakmai kvalifikáció,
- a vállalkozás és az ágazat ismerete,
- függetlenség és elfogulatlanság tekintetében?

Munkabeosztás

A vizsgálati megbízott munkatársak körülményeknek legjobban megfelelő beosztását sikerült elkészíteni?

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	57. oldal

Tevékenységek és megállapítások

Dokumentálták-e a vizsgálat tervezésével kapcsolatos tevékenységeket és megállapításokat a tervezési munkapapírban?

1.3 A vizsgálat terjedelmének meghatározása

Dokumentáció

Dokumentálták a vizsgálat terjedelmének meghatározása során hozott összes döntést?

1.4 A vizsgálat lebonyolítása

Tartós akta

Átnézték és aktualizálták a tartós aktát?

Munkaprogramok

Teljes mértékben elvégezték és szignálták-e a vizsgálati programokat?

Módosítások

Ha nem végezték el a munkaprogramban előírt lépéseket vagy a munkaprogramon módosítottak, megfelelően megindokolták ezt?

Kötelező tevékenységek

Teljes mértékben elvégezték a vizsgálat kötelező részeként megadott vizsgálati Tevékenységeket és kitöltötték az erre szolgáló vizsgálati segédleteket és formanyomtatványokat?

A vizsgálat lebonyolítása

Tárgyaltak-e az illetékes könyvvizsgálóval vagy a szakértő kollégával a vizsgálat lebonyolítására, a számvitelre, valamint a gazdasági helyzet értékelésére vonatkozó kérdésekről, különösen azok jövőbeli alakulásáról és azoknak véleményük szerint a vizsgálati céljainkra gyakorolt lényeges hatásáról?

Eredmények

Dokumentálták-e a megbeszélések eredményét?

1.5 A vizsgálat átvétele

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	58. oldal

Átnézés

A felelős vizsgálatvezető átnézte-e teljeskörűen a munkapapírokat?

Munkapapírok

A felelős vizsgálatvezető által személyesen vizsgált területek munkapapírjait átnézte-e egy másik könyvvizsgáló vagy kvalifikált munkatárs?

Vizsgálati tevékenységek

A felelős partner/könyvvizsgáló átnézte-e a munkapapírokat a szükséges mértékben? Teljes mértékben megfelelnek-e a munkapapírok a munkapapírok elkészítésére és kialakítására vonatkozó belső előírásoknak? Ily módon az elvégzett vizsgálati tevékenységekről megfelelő dokumentációt és a könyvvizsgálói jelentéshez megfelelő alapot nyújtanak-e a beszámolók és üzleti jelentések könyvvizsgálói jelentésének a könyvvizsgálati standardok értelmében?

Harmadik felek vizsgálati eredményei

Harmadik felek vizsgálati eredményeinek és vizsgálatának felhasználásakor figyelembe vették-e a Magyar Könyvvizsgálói Kamara által megfogalmazott alapelveket és ajánlásokat?

Gyenge pontok

Beszámoltak-e az ügyvezetésnek/ igazgatóságnak vagy a felügyelőbizottságnak vagy a tulajdonosoknak írt vezetői levélben a vizsgálat során és a belső ellenőrzés struktúrában tapasztalt gyenge pontokról?

A vállalkozás folytatásának elve

Vannak olyan tényállások és események, amelyek komolyan megkérdőjelezzik, hogy a társaság a vállalkozás folytatásának elve alapján készítette el a beszámolóját?

Az üzleti év zárása után bekövetkezett események

Megállapították az üzleti év zárása után bekövetkezett összes lényeges eseményt és kitöltötték a mérlegfordulónap utáni eseményekhez kapcsolódó munkapapírt?

Utólag bekövetkezett események

Ha a vizsgálat lebonyolítása és a könyvvizsgálói jelentés kiadása között jelentős idő telt el, gondolkodtak-e a vizsgálati tevékenységek kibővítéséről az utólagos események vonatkozásában?

A könyvvizsgálói záradék kiadása

Jutott-e tudomásukra olyan tény vagy történt olyan esemény a könyvvizsgálói záradék kiadása után, de a beszámolóban a társaság legfőbb szerve általi elfogadása előtt, amelyek a beszámolót lényegesen befolyásolhatták?

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	59. oldal

A beszámoló módosítása

Amennyiben tudomásukra jutott, kezdeményezték-e a beszámoló módosítását és annak újbóli könyvvizsgálatát?

A könyvvizsgálói záradék visszavonása

Amennyiben szükséges lett volna a módosítás, de azt nem hajtották végre, vizsgálták-e, hogy szükséges-e visszavonni a könyvvizsgálói záradékot?

Teljességi nyilatkozat megléte

Kaptak-e a törvényes képviselőktől az aktuális jogi állapotnak megfelelő teljességi nyilatkozatot?

A teljességi nyilatkozat tartalma

A teljességi nyilatkozat egyértelműen, a standardoknak megfelelően és mindent lefedően van-e kitöltve és jogilag kötelező érvénnyel van-e aláírva mind az ügyvezetés, mind a beszámoló készítésért felelős személy által?

A teljességi nyilatkozat kelte

Közel esik-e a teljességi nyilatkozat dátuma a könyvvizsgálói záradékunk és az utoljára végrehajtott vizsgálati tevékenységeink dátumával, különösen a mérleg fordulónapja után bekövetkezett jelentős eseményekkel kapcsolatban?

1.6 Jelentés

Jelentéskészítés

Megfelelő-e a jelentés és a könyvvizsgálói záradék, különösen ha fennállnak a következők:

- a vizsgálat terv szerinti lebonyolításának jelentős akadályozása,
- a vizsgálat terjedelmének jelentős korlátozása,
- a szabályszerű könyvvezetés alapelveitől való lényeges eltérések,
- lényeges problémák a vállalkozás fennmaradásának és jövőbeni fejlődésének megítélésében az ügyfél részéről, ill. ennek hiánya,
- lényeges problémák a jövőbeni fejlődés kockázatainak ügyfél által történő bemutatásában, ill. ennek hiánya,
- lényeges bizonytalanságok, különösen a vállalkozás folytatásának elve tekintetében.

Tárgy:	Minőségellenőrzéssel kapcsolatos munkapapír	Munkapapír-Index
Ügyfél: Fordulónap:	Ügyfél neve	60. oldal

Dátumozás

A könyvvizsgálói jelentés és a könyvvizsgálói záradék dátumozása és kiszállítása időben közel esik a vizsgálat végéhez?

Standardok

Betartották-e a beszámolók könyvvizsgálatakor kiadandó könyvvizsgálói jelentésekhez kapcsolatos standardokat?

1.7. Záródokumentum

A könyvvizsgálói jelentés kiküldése előtt elkészítették-e a záródokumentumot?

Igazolás a jelentés leadásáról

Kértek-e igazolást a könyvvizsgálói jelentés leadásakor?

1.8 A vizsgálat minősége

Minőségbiztosítás

Az üzleti kockázaton alapuló könyvvizsgálat minőségi standardjainak biztosítása érdekében végigmentek az előírt munkapapírokon, és teljesen kitöltötték azokat

A beszámoló dokumentumainak lefűzése

Le vannak-e fűzve a következő dokumentumok a Folyóévi akták közé:

- aláírt könyvvizsgálói jelentés, valamint az ügyfél által aláírt beszámoló és üzleti jelentés,
- a beszámoló lebonyolításának minőségbiztosítási bizonyítékai,
- Záródokumentum c. könyvvizsgálati segédlet?

1.9 Átnézendő pontok

A vizsgálat során a vizsgálatvezető, ill. partner/könyvvizsgáló által írt összes átnézendő pontot tisztázták és megfelelően dokumentálták a munkapapírokból vagy a vizsgálati programban?

1.10 Minőség-ellenőrzés

Elkészült-e a Kamara minőségellenőrzéséhez szükséges valamennyi dokumentum?